

BURÇİN ÇALIŞKAN

TÜRKÇE VE MACARCADA
HÂL KATEGORİSİ

K a r a M

TÜRKÇE VE MACARCADA
HÂL KATEGORİSİ

Burçin ÇALIŞKAN

KaraM Yayınları: 36

Dilbilim Kitaplığı: 6

Türkçe ve Macarcada Hâl Kategorisi

Burçin Çalışkan

1. Baskı: Temmuz 2025

Telif Hakları ©: KaraM 2025

Yayıncı Sertifika No: 78629

ISBN: 978-625-96090-3-4

Editör: O. Karatay

Düzeltilme: Sait Kaya

Dizgi: KaraM

Kapak: Ali Güler

Kapak Resmi: Ali Güler

-KaraM-

Karadeniz Araştırmaları Derneği

Kazım Dirik Mh. Gediz Cad. No:15/1 D:120

35100 Bornova - İzmir

0536 760 55 42

www.karam.org.tr

karam@karam.org.tr

karadenizarastirmalari@gmail.com

TÜRKÇE VE MACARCADA HÂL KATEGORİSİ

Burçin ÇALIŞKAN

-KaraM-

2025

Dr. BURÇIN ÇALIŞKAN

1994 yılı doğumlu olup, 2012 yılında Kurtuluş Anadolu Lisesi'ni, 2017 yılında TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü ve ertesi yıl aynı üniversitede yan dal olarak Tarih bölümünü bitirdi. 2021 yılında da Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Hungaroloji bölümünü kazanıp üçüncü lisans eğitimine devam etti. 2019 yılında TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde “Türkçe ve Macarcanın Yapım Eklerinin Karşılaştırılması” başlıklı teziyle yüksek lisansını tamamladı. Daha sonra Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Dili bölümünde başlayan doktora eğitimini işbu kitaba temel teşkil eden “Türkçede ve Macarcada Hâl Kategorisi” başlıklı teziyle tamamladı. İngilizce, Rusça ve Macarca bilen Dr. Çalışkan halen Radyo Televizyon Üst Kurulu'nde çalışmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	1
GİRİŞ.....	3
I. BÖLÜM	
TÜRK-MACAR İLİŞKİLERİ, KARŞILAŞTIRMALI TİPLOJİ	
VE GRAMER KATEGORİLERİ	13
Türk-Macar İlişkilerinin Tarihi	13
1. Hazar Devleti Döneminde Türk-Macar İlişkileri	26
2. Peçenekler ve Kıpçak Göçleri Dönemi	35
3. Osmanlı Döneminde Türk-Macar İlişkileri	44
4. Macar Turancılık Hareketlerinin Doğuşu.....	51
5. Atatürk Döneminde Türk-Macar İlişkileri	56
Türkçe ve Macarcanın Karşılaştırmalı Tipolojisi	58
Türk-Macar İlişkilerinin Dil Bilimsel Yönü	62
Grammer Kategorileri ve Hâl Kategorisi	79
II. BÖLÜM	
TÜRKÇE VE MACARCADA İSMİN HÂLLERİ	101
Türkçede İsmi Hâlleri	101
1. Yalın Hâl (Lat. Nominative)	102
2. İlgi Hâli (Lat. Genitivus)	104
3. Yükleme Hâli (Lat. Accusativus)	110
4. Yönelme Hâli (Lat. Dative).....	118
5. Bulunma Hâli (Lat. Locative).....	122
6. Ayrılma Hâli (Lat. Ablative)	125
7. Vasıta Hâli (Lat. Instrumentalis)	129
8. Eşitlik Hâli (Lat. Ekvative).....	134

9. Yön Gösterme Hâli (Lat. Direktive)	138
Macarcada İsmin Hâlleri	139
1. Yalın Hâl (Lat. Nominative- Mac. Alanyeset)	144
2. Yükleme Hâli (Lat. Accusativus- Mac. Tárgyeset): -t.	146
3. Bulunma Hâli (Lat. Locative- Mac. Helyhatározó eset)	151
4. Yönelme Hâli (Lat. Dative- Macarcada birden fazla lokatif vardır)	167
5. Ayrılma Hâli (Lat. Ablative- Macarcada birden fazla ablatif vardır)	192
6. Vasıta Hâli (Lat. Instrumentalis- Mac. Eszköz és társhatározó eset/ Belviszonyt jelölő esetek: -val, -vel).....	207
7. İlgi Hâli (Lat. Genitivus- Mac. Birtokos eset: -nak, - nek)	222
8. Sonlanma Hâli (Lat. Terminativus- Mac. Végpontot jelölő eset: -ig).....	225
9. Biçimsel Hâl (Lat. Essivus formalis- Macarcada Latince terim kullanılmaktadır: -ként).....	227
10. Dönüşüm Hâli (Lat. Translativus- Mac. Átformáló eset: -vá, -vé)	229
11. Neden-Sonuç Hâli (Lat. Causalis – finalis- Mac. Célt és okot jelölő eset: -ért)	232
12. Zaman Bildirme Hâli.....	237
13. Zamanda Sıklık Hâli (Lat. Ø, Mac. Ø).....	239
14. Rol Hâli (Lat. Essivusi-Modalis- Mac. Ø)	241
15. Hâl Eklerinin Zamirlerle Kullanımı	245
16. İşaret Sıfatları (Mutató Névmás)’nin Hâl Eki Alması	255
17. Soru Zamirlerinin Hâl Ekleri İle Kullanılması	264

III. BÖLÜM

TÜRKÇE VE MACARCADA HÂL EKLERİNİN

KARŞILAŞTIRILMASI.....	269
Yalın Hâl (Lat. Nominative, Mac. Alanyeset)	272
1. Macarca ve Türkçe Yalın Hâl Arasındaki Benzerlikler	272
2. Macarca ve Türkçe Yalın Hâl Arasındaki Farklılıklar	275
Yükleme Hâli (Lat. Akuzatif, Mac. Tárgyeset)	276
1. Macarca ve Türkçe Yüklem Hâli Arasındaki Benzerlikler	277
2. Macarca ve Türkçe Yüklem Hâli Arasındaki Farklılıklar	287
Bulunma Hâli (Lat. Locative, Mac. Helyhatározó eset) .	290
1. Macarca ve Türkçe Bulunma Hâli Arasındaki Benzerlikler	291
2. Macarca ve Türkçe Bulunma Hâli Arasındaki Farklılıklar	302
Yönelme Hâli (Lat. Dative, Macarcada birden fazla datif vardır).....	314
1. Macarca ve Türkçe Yönelme Hâli Arasındaki Benzerlikler	315
2. Macarca ve Türkçe Yönelme Hâli Arasındaki Farklılıklar	323
Ayrılma Hâli (Lat. Ablative, Macarcada birden fazla lokatif vardır)	338
1. Macarca ve Türkçe Ayrılma Hâli Arasındaki Benzerlikler	339
2. Macarca ve Türkçe Ayrılma Hâli Arasındaki Farklılıklar	349
Vasıta Hâli (Lat. Instrumentalis, Mac. Eszköz és társhatározó eset/ Belviszonyt jelölő esetek)	357

1. Macarca ve Türkçe Vasıta Hâli Arasındaki Benzerlikler	358
2. Macarca ve Türkçe Vasıta Hâli Arasındaki Farklılıklar	361
İlgi Hâli (Lat. Genitivus, Mac. Birtokos eset).....	367
1. Macarca ve Türkçe İlgi Hâli Arasındaki Benzerlikler	368
2. Macarca ve Türkçe İlgi Hâli Arasındaki Farklılıklar..	371
Sonlanma Hâli (Lat. Terminativus, Mac. Végpontot jelölő eset)	375
Biçimsel Hâl (Lat. Essivus formalis, Mac. Ø).....	377
Dönüşüm Hâli (Lat. Translativus, Mac. Átformáló eset).....	379
Neden-Sonuç Hâli (Lat. Causalis – Finalis, Mac. Cél és okot jelölő eset).....	381
Zaman Bildirme Hâli (Lat. Ø, Mac. Ø).....	384
Zamanda Sıklık Hâlleri (Lat. Ø, Mac. Ø)	386
1. -nta, -nte	386
2. -nként.....	387
Rol Hâli (Lat. Essivusi-Modalis- Macarcada Latince terim kullanılmaktadır.).....	389
1. -ul, -ül	389
2. -képp/-képpen	389
Macarca ve Türkçe Hâl Ekleri Arasındaki Benzerlikler.....	390
1. Fonolojik Benzerlikler	390
2. Morfolojik Benzerlikler	398
3. Semantik Benzerlik	403
Macarca ve Türkçe Hâl Ekleri Arasındaki Farklılıklar.....	404
1. Fonetik Farklılık.....	404
2. Morfolojik Farklılık.....	404
3. Semantik Farklılık	410
SONUÇ.....	411
KAYNAKÇA	419

TABLÖLÄRİN LİSTESİ

Tablo 1. Bulunma Hâlinin Biçimleri	152
Tablo 2. Zamirlerin Hâl Eki Almış Biçimleri.....	253
Tablo 3. Macarca ve Türkçede Hâl Ekleri	270
Tablo 4: Türkçe ve Macarca Hâl Ekleri	416

KISALTMALAR

AE:	Aitlik Eki
AHE:	Ayrılma Hâli Eki
B :	Bağlaç
BT:	Belirlilik Tanımlığı
BHE:	Bulunma Hâli Eki
ÇE:	Çoğul Eki
E:	Edat
EE:	Emir Eki
F:	Fiil
Gel.Z.E:	Gelecek Zaman Eki
Gel.Z.Ed.:	Gelecek Zaman Edatı
GZE:	Geçmiş Zaman Eki
HE:	Hâl Eki
İ:	İsim
İHE:	İlgi Hâli Eki
Lat.:	Latince
Mac.:	Macarca
ME:	Mastar Eki
OE:	Olumsuzluk Eki
OEd:	Olumsuzluk Edatı
ÖE:	Ön Ek

B'li ŞZE:	Belirli Şimdiki Zaman Eki
B'siz ŞZE:	Belirsiz Şimdiki Zaman Eki
VHE:	Vasıta Hâli Eki
YHE:	Yükleme Hâli Eki
YöHE:	Yönelme Hâli Eki
YS:	Yardımcı Ses
Z:	Zamir
ZFE:	Zarf Fiil Eki
ZHE:	Zaman Hâli Eki
1.ÇŞE:	1. Çoğul Şahıs Eki
2. ÇŞE:	2. . Çoğul Şahıs Eki
3.ÇŞE:	3.Çoğul Şahıs Eki
1.TŞE:	1. Tekil Şahıs Eki
2.TŞE:	2. Tekil Şahıs Eki
1.ÇŞİE:	1. Çoğul Şahıs İyelik Eki
2.ÇŞİE:	2. Çoğul Şahıs İyelik Eki
3.ÇŞİE:	3. Çoğul Şahıs İyelik Eki
1.TŞİE:	1. Tekil Şahıs İyelik Eki
2.TŞİE:	2. Tekil Şahıs İyelik Eki
3.TŞİE:	3. Tekil Şahıs İyelik Eki

ÖNSÖZ

TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde okurken Türkçe ve Macarca ilişkilerine merak salarak bu konuyu üniversitedeki hocam Dr. Necmettin Türinay'a açmıştım ve o da bu konudaki araştırmalarımı destekleyerek Türkçe ve Macarca ilişkileri çalışmam konusunda beni teşvik etti. Bunun için önce Macarca öğrenmem gerekti ve Macar bir hanımefendiden Macarca özel ders almaya başladım. Ankara Üniversitesi Hungaroloji Bölüm Başkanı Doç. Dr. Erdal Çoban'la görüşmemiz sonucunda o da bölümlerinde misafir öğrenci olarak derslere gelebileceğimi ifade etti. Bir yandan da TOBB ETÜ Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında yüksek lisans, Tarih bölümünde de çift anadal lisans eğitimi devam etmekteydi. Erdal Hocamın danışmanlığında yapmış olduğum "Türkçe ve Macarcanın Yapım Eklerinin Karşılaştırılması" adlı tezle 2019 yılında yüksek lisans eğitimimi tamamladım. Aynı yıl Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Dili Bilim Dalında doktora eğitimime başladım. 2020 yılında tez danışmanım Prof. Dr. Çetin Pekacar ile tez konusu belirlerken uzun zamandır Türkçe ve Macarca ilişkilerine ilgi gösterdiğimi, doktora tezimde de aynı alandan devam etmek istediğimi söylediğimde, Çetin Hocam kabul etti ve bu çalışmayı yapmaya başladım. Macarcamı geliştirmek için 2021 yılında üniversite sınavına girerek A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Hungaroloji Bölümünü kazandım. Çetin Hocamla 4 yıllık yoğun bir çalışmanın ardından bu eser hazırlandı. Macarca

alanında ise Doç. Dr. Hüsnü Çağdaş Arslan ikinci danışmanım olarak destek sundu.

Lisans eğitimden bu yana beni bu alanda çalışmaya cesaretlendiren Dr. Necmettin Turinay Hocama teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Doktora tezi olarak sunulan bu eseri hazırlama sürecimde kıymetli fikirleriyle yol gösteren ve yönlendiren danışmanım Prof. Dr. Çetin Pekacar başta olmak üzere, Macarca ile ilgili kısımlarda desteklerini esirgemeyen Doç. Dr. Hüsnü Çağdaş Arslan'a, çalışmama değerli katkılarda bulunan Prof. Dr. Hülya Kasapoğlu Çengel ve Prof. Dr. Akartürk Karahan'a teşekkür ederim. Doktora eğitimimi tamamladığım Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Dili Bilim Dalı öğretim üyelerine teşekkür ederim. Doktora sürecime gelinceye kadar lisans ve yüksek lisans eğitimimi tamamladığım TOBB ETÜ Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyelerine, ayrıca eserin ilk bölümünde Macar tarihi ile ilgili araştırmalarımnda beni tarih metodolojisi konusunda geliştiren çift anadal eğitimi aldığım TOBB ETÜ Tarih bölümü öğretim üyelerine teşekkür ederim. Eğitimimle ilgili her konuda bana yardımcı olan ve teşvik eden RTÜK'e ve Üst Kurul Başkanımız Sayın Ebubekir Şahin'e teşekkür ederim.

Her zaman bana güvenen ve bu süreçte benden desteklerini esirgemeyen sevgili annem Ayşe Çalışkan ve babam Halil İbrahim Çalışkan'a, müstakbel hayat arkadaşım Gökhan Kömsöken'e maddi ve manevi olarak destek olan bütün aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Doktora eğitimimi 2211-E Doğrudan Yurt İçi Doktora Burs Programı ile destekleyen TÜBİTAK'a aynı şekilde teşekkür ederim.

Burçin Çalışkan
Ankara, 7 Temmuz 2025

GİRİŞ

Türkler ve Macarlar arasındaki tarihî ilişkiler, çok eski dönemlere kadar uzanan köklü bir geçmişe sahiptir ve bu ilişkiler, siyasi, kültürel, ekonomik ve dilsel etkileşimlerle şekillenmiştir. Macarlar, tarih boyunca Hunlar, Göktürkler, Hazarlar, Bulgarlar, Onogurlar, Uzlar, Peçenekler, Kumanlar ve Osmanlılar gibi pek çok farklı Türk topluluğu ve devletiyle ilişki kurmuşlardır. Bu temaslar, yalnızca siyasi ve askeri ittifaklarla sınırlı kalmamış, aynı zamanda kültürel etkileşim, ticari bağlar ve toplumsal yapı üzerinde de etkili olmuştur. İki halk arasındaki ilişkiler, o kadar yoğun ve derin olmuştur ki dönemin Bizans, Arap ve Fars kaynakları, Macarları sıklıkla Türk olarak tanımlamışlardır. Ayrıca, Macarların kendi efsane ve destanlarında, soylarının Atilla ve Hunlara dayandığına dair güçlü bir hafıza oluşmuş ve bu kültürel aktarım nesilden nesile devam etmiştir. Macaristan'da bugün bile Atilla isminin yaygın bir şekilde kullanılması, bu tarihî hafızanın etkisini göstermektedir.

Bu tarihî etkileşimler, halklar arasında bir tür ortak miras yaratmış ve "Macarlar ve Türkler akraba mıdır?", "Macarca ve Türkçe aynı kökenden mi gelmektedir?" gibi soruların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu sorular, özellikle 19. yüzyılda Avrupa'da yükselen ulus-devlet anlayışı, kimlik arayışları ve tarih yazıcılığı bağlamında daha da önem kazanmıştır. Bu dönemde, Batı Hristiyan dünyasının koruyucusu olarak görev yapan ancak aynı zamanda Batılılar tarafından dışlanan

Macarlar, kendilerini kültürel ve tarihsel anlamda yalnız hissetmişlerdir. Bu durum, Macarların köken arayışında yönlerini Doğu'ya çevirmelerine neden olmuş ve karşısına ilk olarak Türkler çıkmıştır. Türklerle olan bu tarihî bağ, Macarların kökenlerini daha iyi anlamalarına ve kimliklerini yeniden tanımlamalarına olanak sağlamıştır.

Macarlar ve Türkler arasındaki akrabalık ilişkisini anlamak için başvurulan ilk yöntem, bu iki milletin dillerinin incelenmesi olmuştur. Dil, milletlerin tarihî bağlarını ve kültürel etkileşimlerini anlamada en temel araçlardan biridir. Bu nedenle, Macaristan'da ilk Türkoloji çalışmalarının başlaması anlam kazanmaktadır. Türkçe ve Macarca arasındaki dilsel ilişki, bir tarafta Macarca ve diğer Fin-Ugor dilleri arasındaki bağ diğer tarafta Türkçe ile olan benzerlikler bağlamında uzun süre tartışılmıştır. Bu tartışmalar tarihe "Ugor-Türk savaşları" olarak geçmiştir ve dönemin bilimsel tartışmalarında önemli bir yer tutmuştur. Ancak günümüzde bilim dünyasında genel kabul gören görüş, Macarcanın Ural dil ailesinin bir alt kolu olan Fin-Ugor grubuna ait olduğudur.

Her ne kadar Türkçe ve Macarca arasında genetik bir dil akrabalığı olmadığı genel kabul görse de bu iki dil arasında tarih boyunca gelişen ilişkiler, dilbilimsel bağlamda çeşitli incelemelere konu olmuştur. Bu çalışmalar çoğunlukla genel dil yapılarına ve dilin tarihsel gelişimine odaklanmış olmakla birlikte, gramerin özel alanları üzerine detaylı monografik incelemeler yeterince yapılmamıştır. Bu bağlamda, Türkçe ve Macarcanın morfolojik yapılarında önemli bir yere sahip olan hâl ekleri üzerine karşılaştırmalı bir inceleme yapmak, literatürdeki mevcut eksikliği gidermeye yönelik değerli bir akademik katkı olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışmanın konusu, Türkçe ve Macarcadaki hâl ekleri üzerine morfoloji temelli, karşılaştırmalı bir inceleme yapmaktır. Hâl ekleri, dillerin anlam ve yapı arasındaki ilişkiyi şekillendiren temel unsurlardan biridir ve bu çalışma, her iki dilin ortak ve ayrışan yönlerini detaylı bir şekilde ele alarak daha geniş bir dilbilimsel perspektif sunmasına olanak tanımaktadır. Bu çalışma Türkçe ve Macarca hâl eklerini eş zamanlı bir karşılaştırma yöntemiyle ele almaktadır.

Bu çalışmanın amacı iki dilin benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymaktır. Türkler ve Macarlar arasındaki tarihî ortaklık dillere de yansımış ve bu durum Türkçe ve Macarcanın birçok yönden benzerlik göstermesini sağlamıştır. Hâl kavramı hem Türkçede hem de Macarcada eklerle ifade edilmektedir. Bu nedenle bu iki dilin hâl eklerini karşılaştırıp benzerlik ve farklılıklarının ortaya konulmasının hem bu dilleri öğrenenlere bir yol göstermesi hem de genetik akrabalıkları tartışılan bu iki dil arasındaki benzerlik ve farklılıkları daha açık bir şekilde ortaya koyması düşünülmektedir. Çalışmanın bir diğer amacı her iki dil arasında yapılan mukayeseli çalışmalara hâl eklerinin karşılaştırılması yoluyla katkı sağlamaktır. Bu amaca ek olarak söz konusu iki dil arasında tespit edilecek benzerlik ve farklılıkların, her iki dilin konuşurlarına diğer dilin öğretilmesiyle ilgili yeni malzeme, yöntem ve tekniklerin geliştirilmesine yardımcı olması da umulmaktadır. Çünkü yabancı dil öğretiminde diller arasındaki benzer yönler kolaylık sağlarken farklılıklar zorluk çıkarmaktadır.

Bu çalışmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmış; Türkçe ve Macarcadaki hâl ekleri eş zamanlı karşılaştırmalı dilbilim yöntemi ile incelenmiştir. Bilindiği üzere nitel araştırma yöntemi disiplinler arasında bir bakış açısını hedef-

leyerek araştırmaya konu olan probleme yorumlayıcı bir şekilde yaklaşmayı ifade etmektedir. Sayısal veriler ve istatistiklerden ziyade sözlü ve nitel analizlere önem veren bu araştırma yönteminde olaylar kendi bağlamı içerisinde ele alınmaktadır (Karataş, 2015: s. 63-64). Eş zamanlı dilbilim (synchronic linguistics) ise dilsel olguları incelerken zaman içindeki değişimleri göz ardı eden, belli bir kesit içerisindeki durumu inceleyen dilbilim yöntemidir. Eşsüremlilik dilbilim adı da verilen bu yöntem F. de Saussure'ün öncülük ettiği yapısalci yaklaşımın yaygınlaşması sonucu 20. yüzyıl başlarında ortaya çıkmıştır (İmer vd., 2011: s. 123). Eş zamanlı dilbilim yönteminde dilin belli bir dönemi ele alınmakta zaman içerisinde gelişen değişimler dikkate alınmamaktadır (Vardar vd., 1980: s. 78).

Bu çalışmada çağdaş Türkiye Türkçesi ve çağdaş Macarca ele alındığı için eş zamanlı bir karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışma boyunca kullanılan "Türkçe" tabiriyle çağdaş Türkiye Türkçesi kastedilmiştir.

Her ne kadar karşılaştırma yapılırken eklerin daha iyi anlaşılması için hem Türkçe hem de Macarca eklerin tarihsel arka planı verilmişse de bu çalışmanın sınırlılığı günümüz Macarcası ve Türkiye Türkçesini kapsamaktadır.

Çalışmada kullanılan veriler teorik bilgiler ve örnekler olmak üzere iki gruptan oluşmaktadır. Her iki grup veri için söz konusu dillerin gramerleriyle ilgili mevcut kaynaklardan faydalanılmıştır. Çalışmada Macarcanın ve Türkçenin grameri yeniden yazılmayacağı için bu dillerin grameriyle ilgili mevcut kaynakların kullanılması ve hem hâl ekleriyle ilgili teorik bilgilerin hem de bunlara ilişkin örneklerin bu kaynaklardan alınması yeterli görülmüştür.

Macarca ve Türkçe arasındaki yakınlıkların incelenmesi ilk Macar kroniklerinin ortaya çıktığı 13. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Ancak Türkçe ve Macarca arasındaki benzerliklerle ilgili gerçek anlamda yapılan ilk çalışmalar 18. yüzyılda başlamıştır. Macar olmayan üç bilim insanı Martinus Fogelus, J. Eberhard Fischer ve Philipp J. von Strahlenberg bu alanın öncüleri olmuşlardır. Martinus Fogelus Macarca ve Fince arasında ilk kez sistemli bir karşılaştırma yapan bilim insanı olmasının yanı sıra Macarca ile Türkçeyi de karşılaştırmıştır. 18. yüzyılın sonlarına gelindiğinde birçok bilim insanı tarafından Macarcanın kökenini belirleyebilmek amacıyla Macarca kelimeler Türkçe kelimelerle karşılaştırılmış ve bunların ödünç kelimeler olduğu anlaşılmıştır. István Horváth ilk kez Macarcadaki ödünç kelimeler arasında Osmanlıca olanları daha eski olanlardan ayırmış ve bu sayede ileride yapılacak olan ödünç kelimelerin kronolojisinin belirlenmesine ön ayak olmuştur. 19. yüzyılda Pál Hunfalvy Macarcanın Fin-Ugor dillerine daha yakın olduğunu dile getirmiştir. Daha sonra Ugor-Türk savaşları adı verilen dönem başlamıştır. Bu dönem Macarcanın Türkçeye ve Fin-Ugor dillerine benzerliğini tartışan iki görüşün çarpıştığı bir dönem olduğu için bu şekilde anılmaktadır. Türk tarafını savunanların başında Ármin Vámbéry bulunurken Fin-Ugor teorisini savunanların başında J. Budenz bulunmaktadır. Türkiye’de ve Orta Asya’daki Türkçe konuşan halkların arasında bulunan, hem modern hem de eski Türk dillerini çok iyi bilen Vámbéry yalnızca etimolojileri ve Macarcanın dünya dilleri arasındaki yerini belirlemekle kalmamış Macarların geçmişlerini de bulmaya çalışmıştır. Vámbéry Macarca ve Türkçe arasındaki soy akrabalığını savunabilmek için Macarcadaki Türkçe kelimeleri genetik kanıt olarak göstermiştir. Ugor görüşünün savunucusu olan ve Altayca profesörü

olan Budenz, Vámbéry'nin bu görüşünü eleştirmiş ve onun genetik akrabalığa kanıt olarak gösterdiği 740 etimolojiden çok azının Türkçe olduğunu, bazılarının yansıma sözcükler, bazılarının ise kökenleri belirsiz kelimeler olduğunu ortaya koymuş ve sadece 146 etimolojinin kabul edilebilir olduğunu göstermiştir (Berta, 2010: 2-5).

1885 yılında Çuvaşlar arasında alan araştırması yapan B. Munkácsi Macarcadaki Türkçe kelimeleri incelemiştir. Macar ve Fin-Ugor dillerinin tarihiyle ilgilenen, tarihî ve karşılaştırmalı dilbilim alanında önemli çalışmaları bulunan dilbilimci Z. Gombocz ise Çuvaşça verileri ele alarak Macarcadaki Türkçe kelimeleri incelemiş ve 1912 yılında 231 ödünç kelimenin yer aldığı *Die bulgarisch-türkischen Lehnwörter in der ungarischen Sprache* adlı kitabını yayımlamıştır. Gy. Németh ise orta katman adı verilen 895 yılı yani yurt tutuştan sonra Macaristan'a gelen Kıpçaklar ve Peçenekler vasıtasıyla Türkçeden Macarcaya geçen ödünç kelimeleri ele almıştır. Németh 1930 yılında yayımladığı *A honfoglaló magyarság kialakulása* [Yurt Tutan Macarlığın Oluşumu] adlı eserinde Türkçe olduğu düşünülen Macar kavim ve kişi adlarının etimolojisini yapmıştır. Bu kitap 1991 yılında genişletilip gözden geçirilerek Á. Berta tarafından tekrar yayımlanmıştır. G. Bárczi de 1941 yılında yayımlamış olduğu kısa etimolojik sözlükte Türkçe kökenli 228 kelimeyi incelemiştir (Yılmaz, 2015: 294-295). L. Benkő'nün editörlüğünü yaptığı 1967-1984 yılları arasında yayımlanan ve Macarcanın ilk büyük etimolojik sözlüğü olma özelliğini taşıyan üç cilt ve bir dizinden oluşan *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára* [Macarcanın Tarihsel Etimolojik Sözlüğü] adlı sözlükte ele alınan Türkçe kelimeler için Zs. Kakuk, L. Ligeti ve A. Róna-Tas danışmanlık yapmıştır (Berta 2010: 8-9).

Macarcadaki Türkçe kelimeler ve özellikle de Türkçe kökenli Macar isimleriyle ilgili çalışmaları bulunan Ligeti 1979 ve 1986'da Macarca-Türkçe ilişkilerine dair iki kitap yayımlamıştır. 1986'da yayımlamış olduğu *A magyar nyelv török kapcsolatai a honfoglalás előtt és az Árpád-korban* [Yurt Tutuş Öncesinde ve Árpád Döneminde Macarca-Türkçe Dil İlişkileri] adlı eserde Macarların yurt tutuş öncesinden 1301 yılına kadar Türkçe ile dil ilişkilerini ele almıştır. 1996 yılında da A. Róna-Tas yayımlamış olduğu *A honfoglaló magyar nép, Bevezetés a korai magyar történelem ismeretébe* [Yurt Tutan Macar Halkı, Erken Macar Tarihine Giriş] adlı eserinde Macarcada bulunan ödünç kelimelerin kronolojisini çıkartarak bu kelimelerin alındığı muhtemel dilleri tespit etmiştir. Ona göre Bulgar ve Hazar krallıkları içerisinde yaşayan halklar Macarcanın söz varlığının şekillenmesinde oldukça önemli bir rol oynamıştır (Yılmaz, 2015: 296). Görüleceği üzere 18. yüzyıldan itibaren Macaristan'da birçok araştırmacı Macarca ve Türkçe üzerine birçok karşılaştırma çalışması yapmıştır.

Türkiyede son zamanlarda Türk-Macar ilişkileri ve bunun dillere yansıması üzerine bazı karşılaştırma çalışmaları yapılmıştır. Karatay, *Macarlar: Kökler ve Türkler* adlı eserinde (Karatay, 2021) Macarcadaki kelimeleri sayılar, zamir ve bağlaçlar, fiiller, sıfatlar, akrabalık tabirleri, organlar, hayvanlar, bitkiler, zaman tabirleri, yeryüzü şekilleri şeklinde sınıflandırarak bu kelimeleri Türkiye Türkçesi ve Eski Türkçe biçimlerle karşılaştırarak iki dilin akrabalığını kanıtlamaya çalışmış ayrıca Moğolca ile de bir karşılaştırma yaparak Macarcanın Türkçe ile Orta çağ'da ve en fazla beş asır süren bir ortaklığı bulunmasına ve bu ortaklığın da Doğu Avrupa'da yani üçüncü halkların topraklarında olmasına rağmen ortaya çıkışından itibaren yan yana ve iç içe olan ve akraba oldukları düşünülen

aynı dil ailesinde yer alan Türkçe ve Moğolca arasındaki ortaklıklardan neredeyse fazla olmasının nasıl açıklanabileceğini sorgulamıştır. (Karatay, 2021: 226). Bütün bu görüşlerden yola çıkarak Karatay, Macarca ve Türkçenin akraba olduklarını kelime ortaklıklarına dayanarak kanıtlamaya çalışmış, herhangi bir morfolojik karşılaştırma yapmamıştır. Ayrıca ortak kelimeleri belirlerken dönemsel bir sınırlamada da bulunmamıştır. Öte yandan herhangi iki dil arasında ortak kelimelerin oransal olarak fazla olmasının, söz konusu dillerin akrabalığına delil olarak gösterilemeyeceği de bilinmektedir.

Bu çalışma dışında Hungarolog Prof. Dr. Naciye Güngörmüş'ün 1994 yılında hazırladığı “A mai magyar és török igék összehasonlító morfológiai-szemantikai vizsgálata” (Günümüz Macar ve Türk Dillerinde Fiillerin Yapı ve Anlam Yönünden Karşılaştırılması) adlı bütünlük doktora çalışması iki dilin yapısal yönden incelenmesi bakımından önem arz etmektedir. Güngörmüş'ün 1999 yılında yayımladığı *Örneklerle Macarca-Türkçe Fiiller ve Bağlantıları* adlı eseri ise Macarcada ve Türkçede istem kavramını cümle örnekleriyle açıklaması yönünden önemlidir. Yine Güngörmüş'ün danışmanlığını yaptığı Yıldız Şişman Demir tarafından yazılan “Macar Dilindeki Önekli Fiillerin Yapı ve Anlam Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezi de iki dile yapısal yönden bakması açısından değerlidir.

Konu üzerinde çalışan diğer araştırmacılardan Karabulut ve Ulutaş, “Türk Dili Sıfat-Fiilli Yapı Tipolojisinin Japon, Kore ve Macar Tipolojileri ile Karşılaştırılması” adlı makalelerinde (Karabulut ve Ulutaş, 2011) akraba olduklarını düşündükleri ve söz dizimi bakımından benzer olan bu dört dilin sıfat-fiilli yapı tipolojilerini karşılaştırarak eş değer özellikler gösterdiklerini ortaya koymuşlardır. Her ne kadar bu dört dilin akraba

olduğunu düşündüklerini söylemiş olsalar da söz konusu çalışmayla bunu kanıtlamayı amaçlamadıklarını da belirtmişlerdir. Adı geçen çalışma Türkçe ve Macarca arasında morfolojik ve söz dizimsel bir karşılaştırma metodu izlenmesi bakımından önem taşımaktadır.

Görüleceği üzere Macaristan'da Türkçe ve Macarca karşılaştırmaları bakımından çokça çalışma olmasına rağmen bu çalışmaların ağırlığı daha çok Türkçeden Macarcaya geçen kelimeler üzerine yoğunlaşmıştır. Türkiye'de ise bu konuda yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Her ne kadar bazı çalışmalarda bu iki dil yapısal yönden ele alınmaya başlansa da nicelik olarak bu çalışmalar oldukça azdır. Bu çalışmanın önemi, Türkçe ve Macarcanın yapısal incelemeleri konusunda mevcut literatürdeki eksiklikleri gidermesi ve özellikle her iki dildeki hâl eklerinin karşılaştırılmasına yönelik derinlemesine bir analiz sunmasıdır. Türkçe ve Macarcanın hâl eklerine dair kapsamlı bir karşılaştırma çalışmasının eksikliği göz önünde bulundurulduğunda, bu araştırma, her iki dilin morfolojik yapılarındaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koyarak önemli bir boşluğu doldurması yönünden önemlidir. Ayrıca; her iki dilin dilbilgisel yapılarının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayarak, dilbilimsel karşılaştırmalar alanında yeni bir bakış açısı sunması açısından önemlidir.

Çalışmanın birinci bölümünde Türkçe-Macarca ilişkilerinin kapsamını ve derinliğini ortaya koymak amacıyla Macarların tarihi genel olarak özetlenmiş ve Türk-Macar ilişkileri üzerinde durulmuştur. Bilahare diller arasında karşılaştırmalı incelemelerin dayandığı dil tipolojisi üzerinde durulmuş ve her iki dilin tipolojik özellikleri karşılaştırılmıştır. Buna ek olarak gramer kategorileri hakkında bilgi verilerek gramer kategorileri arasında yer alan hâl kategorisi kısaca tanıtılmıştır.

Sonraki bölümde Türkçedeki hâl ekleri ile Macarcadaki hâl ekleri, kaynaklardan faydalanılarak, ayrıntılı bir şekilde tanıtılmıştır. Çalışmanın asıl bölümü, Türkçe ve Macarca hâl eklerinin karşılaştırıldığı bölümdür. Bu bölümde her iki dildeki hâl ekleri; fonetik, morfolojik ve semantik yönlerden karşılaştırılarak, aralarındaki benzerlik ve farklılıklar örneklerle desteklenerek ortaya konmuştur. Sonuç bölümünde ise karşılaştırma bölümünde tek tek incelenen Türkçe ve Macarca hâl ekleri hakkında toplu bir değerlendirme yapılarak iki dilin hâl eklerinin benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konmuştur.

I. BÖLÜM

TÜRK-MACAR İLİŞKİLERİ, KARŞILAŞTIRMALI TİPLOJİ VE GRAMER KA- TEGORİLERİ

Bu başlık altında Türk-Macar dil ilişkilerini daha iyi açıklayabilmek amacıyla iki milletin ilişkilerinin tarihi hakkında bilgi verilmiş daha sonra iki dili bütüncül bir şekilde ele alabilmek amacıyla Türkçe ve Macarcanın karşılaştırmalı tipolojisi anlatılmış, ardından Türk-Macar ilişkilerinin dilbilimsel yönü ele alınmıştır.

Türk-Macar İlişkilerinin Tarihi

Türk-Macar ilişkilerinin derinlemesine anlaşılabilmesi için, bu ilişkilerin tarihî temellerine değinmek önem taşımaktadır. Bu bağlamda, ilk olarak Macar halkına verilen isimlerin kökenlerini ve Macarların yerleştiği coğrafyaları incelemek gerekmektedir. Ayrıca Macarların kaynaklarda Türk olarak anılması ve köken olarak Hunlara dayandırılması meselesini aydınlatmak gerekmektedir. Ardından, Türkler ve Macarlar arasındaki ilişkinin en yoğun olduğu dönemleri ele almak, bu bağın nasıl şekillendiğini daha net bir biçimde ortaya koyacaktır.

Macarlara verilen isimlere bakıldığında yabancılar, özellikle de Avrupalılar tarafından onlara verilen *Ungarus*, *Hun-*

garian, Hongrois, Ungar, Venger gibi isimler *Onogur*'dan gelmektedir (Öz, 2017: 1478). Öz, bu *Onogur* kelimesinin Türkçe kavim adlarından biri olduğunu ve de *Ogur* ve *Bulgar* kelimeleriyle eş değer olduğunu alan uzmanları tarafından kabul edildiğini belirtmektedir (Öz, 2017: 1479). Gyula Nemeth Macarların Ural Dağları'nın güneyinde ortaya çıktıklarını, bu sırada dil açısından akraba oldukları Vogul'ların ve Ostyaklar'ın da orada yaşadıklarını ancak Bulgar ve Sabirlerin baskısıyla 460-465 yıllarında Karadeniz'in kuzeyine göç ettiklerini söyler. Kafkaslar'dan gelen Bulgar halklarının arasında Onogurlar da bulunmaktadır. Bu nedenle özellikle Batılılar Macarları ilk kez bu isimle anmaya başlamışlardır (Nemeth, 1996: 155). Bu Onogur aslında On-Oğuz adındaki Türk kavmidir ve Batılılar Macarları bir Türk kavminin adıyla anmaktadırlar. Çünkü 460 yılından itibaren Macarlar Onogur kavimleriyle birlikte Kuban Irmağı'nın kenarlarına gelmişler ve böylelikle yukarıda da bahsedildiği gibi Slavca Ongur, Rumca Ungros, Latince Hungarus, Almanca Ungar, Fransızca Hongrais gibi bugün Macarlara verilen isimler bu Onogur'dan gelmiş bulunmaktadır (Demirkan, 2000: 18). 463 yılında Türk asıllı Ogur boy birliğinin kollarından biri olan Onogurlarla birlikte olan Macarlar da Onogur adıyla anılmışlardır (Karatay, 2012b: 43).

Ural halklarının isimlendirilmesi iki farklı şekilde olmaktadır. Birincisi kendileri tarafından verilmiş bir isim diğeri ise diğer milletler tarafından verilen bir isimdir. Macarlara da diğer halklar tarafından verilen isim Türkçe bir adlandırmadır. Türkçe on+ogur biçimi Doğu Slavlar tarafından söz başına eklenen bir h- sesiyle Hongroise, Hungarian hâline gelmiştir. Macarların kendilerine verdikleri ismin ortaya çıkışı ise M.Ö

5. yüzyıla dayanmaktadır ancak bu ismin Arapça ve Farsça yazılan kaynaklarda görülmesi Macarların ortaya çıkmasından yüzlerce yıl sonra gerçekleşmiştir (Csaki, 2004: 2).

Yabancılar tarafından Macarlara verilen bu isimlerin Türkçe kökenli olduğu bilgisinin dışında Macarların kendilerine verdikleri *Macar* adının da Türkçe kökenli olduğuna dair görüşler bulunmaktadır. Bu görüşü Laszlo Rasonyi ortaya atmıştır (Demirkan, 2000: 18). Erken Ortaçağ metinlerine bakıldığında Macar kelimesine rastlanmamaktadır (Karatay, 2015b: 101). Bundan 2000-3000 yıl önce Fin-Ugor halkları içerisinde en doğuda bulunan Macarlar Manysi adını almışlardır. Zamanla daha güneye ve güneydoğuya göçen bu halk en batıdaki Türk kavmi olan Onogurlarla karşılaşmışlardır. Onogurlar ve Manysiler uzun yıllar boyunca birbirleriyle karışmışlar ve bunun sonucunda Macar kavmi ortaya çıkmıştır. Mansyi ismine Türk-eri, Kum-eri, Ağaç-eri gibi isimlerde bulunan ve Türkçe erkek anlamı taşıyan “er” kelimesi eklenmiştir. Manysi-eri kelimesi zamanla önce Magyer daha sonraları da Magyar (Macar) hâlini almıştır. Tüm bu sebeplerden dolayı Macarların babasının Türkler anasının Fin-Ugorlar olduğuna dair bir görüş bulunmaktadır (Demirkan, 2000: 19).

Macar varlığının teşekkülü Onogurların katkısıyla gerçekleşmiştir (Karatay, 2013d: 128). Diğer taraftan Macar adına doğuda da rastlanmaktadır. Bir Kazak uruğu bugün Macar adını taşımaktadır ki bu uruğun Macarlarla soy ilişkileri olduğu da bilinmektedir. Muhammed Şeybani Han'ın ordusunda Macar uruğundan askerler bulunduğu da kaynaklarda geçmektedir (Karatay, 2014: 80).

Bizans kaynaklarında Macarlar Turki ya da Ungri olarak geçmektedir. Çok sık olmasa Unni adı da görülmektedir

(Németh, 1996: 154-155). Macarlara Slavlar tarafından verilen bu adlar 670'li yıllarda Karpat Havzası'na göç eden halklarla aynı olduğu için Macarların bu coğrafyaya iki kez geldiklerine dair bir görüş olsa da bu görüşün temelsiz olduğu mevcut araştırmalarla gösterilmiştir (Zimonyi, 2002b: 613). Macar elçileriyle sık sık görüşen ve Árpád'ın torunundan Macarların bütün hikâyesini dinleyen ve bu nedenle de Macarlar hakkında diğer kaynaklardan daha fazla bilgi içeren Konstantinos eserinde Macarlar için yalnızca Türk ibaresini kullanmıştır (Karatay, 2021: 132). Özellikle Bizans, Ermeni, Arap ve Farslar'ın kroniklerinde Macarlar Türk olarak geçmektedir. Bizans ve Latin kaynaklarında da Macarlardan Hun olarak bahsedilmektedir ve bu da Macarların aslen Türk olup olmadığı meselesine temel oluşturan unsurdur ve hâlâ da tartışılmaya devam edilen bir meseledir (Öz, 2017: 1474).

Macarların yurt tutuşlarının ardından Hristiyanlığı kabul etmeleriyle ilk Macar piskoposluğu 10. yüzyılda kurulmuş ve "Episkopos Tourikias" adını almıştır. Yani o dönemde de Macaristan için "Türklerin ülkesi" adlandırılması kullanılmıştır (Karatay, 2021: 133). Ayrıca papalık ve Bizans'ın Macaristan'a gönderdiği ortak hediye olan tacın altında "Geovitsas pistos krales Tourkias" (Türklerin sadık kralı Géza-Yabguca-) yazmaktadır. Bu durum hem Bizans'ın Macarlar için Türk adının kullandığını hem de Macarların bu adlandırmayı kabul ettiğini göstermektedir (Karatay, 2020a: 78). Bizans'ta Macarları Türk olarak adlandırma geleneği 6. yüzyıldan itibaren başlamıştır. Bizanslı yazarlar 6 ve 7. yüzyıllarda Onogurları Köktürklerle aynı olarak gördükleri için onlardan da Türk olarak bahsetmektedirler (Karatay, 2020a: 75-76).

Bizans kaynaklarında Saragur, Urog, Onogur, Sabar, Abar (Avar) adlı Türk kökenli kavimler ve bunların Doğu Avrupa’da ortaya çıkmaları anlatılmaktadır (Ahmetbeyoğlu, 2020: 122). İslam kaynaklarında ise Macarlar ya Türk olarak geçmekte ya da Türk kavimleri arasında sayılmaktadır (Karatay, 2021: 135). Hungar adlandırması İslam kaynaklarında bulunmamaktadır (Karatay, 2014: 75). *Annales Baranses* adlı eserde ve ayrıca 10. yüzyılı anlatan iki adet İtalyan Latin kaynağı olan Liudprand’ın yıllığında da Macarlar Türk olarak anılmıştır. Yine Németh’e göre Ermeni tarihçi Horenli Musa Kuban boylarında Macarların yurt tuttuğunu düşündüğü için Aşağı Kuban havzasındaki Türklerle Macarların kastedildiğini düşünmektedir (Karatay, 2021: 139). Bugün kabul edilen görüşe bakıldığında Macarların etnik köken olarak Türk olup olmadığı kesin olarak bilinmemekle beraber onlar Hazarların egemenliği altında yaşadıkları sırada büyük oranda Türkleşmişlerdir ve bu durum diğer milletlerin onları da Türk olarak algılamalarına sebep olmuştur (Köstüklü, 2018: 20). Özellikle Bizanslılar 457 yılından itibaren Macarları elçiler vasıtasıyla yakından tanımışlar ve Macarlarla yakın bir ilişki kurmuşlardır. Bizanslılar aynı sıralarda Hunlarla da ilişki kurmaktaydılar (Öz, 2017: 1474). Karatay’a göre milattan önceki dönemlere kadar bugünkü Başkurdistan topraklarında yani Macarların anayurdunda Türk adında yaşamakta olan bir halk bulunmaktadır ve Macarların Türk adı alması buraya dayanmaktadır. Hatta kurucu unsurları da bu Türk boyuna dayanmaktadır (Karatay, 2021: 146).

Macarlara verilen isimlerin yanı sıra onların yaşadıkları coğrafyaları ele almak gerektiğinde, Onogurlarla birlikte yaşayan Macarların 460’lı yıllarda Sabirlerin baskısıyla bugünkü Başkurdistan topraklarına gittikleri görülmektedir (Çoban,

2007: 123). Onogurlar Onogur ve Sarı (Ak) Ogur olmak üzere ikiye ayrılan Ogurların bir koludur (Karatay, 2013a: 242). M.S 1. yüzyıldan 350 yılına kadar Ogur boyları genelde Kazak bozkırlarında yaşamışlar, daha sonra da Avrupa'ya kadar ilerlemişlerdir (Ahmetbeyoğlu, 2017: 3). Macarların Doğu Avrupa'ya gelişleri hakkında herhangi bir tarihi kayıt bulunmamaktadır. Kaynaklarda geçen göç Onogur göçüdür ve Macarlar da bu Onogur grubuna dâhildir. 500 yıl boyunca burada güçlenen Macarlar kendi önemlerini kazanmaya başlamışlardır (Karatay, 2014: 51). Bu coğrafyada Macarlar Ogur boylarıyla birlikte yaşamışlardır (Fehér, 1984: 6).

Tarihin bir döneminde Türk kavimleri ve Fin-Ugor kavimleri kaynaşmış ve bunun sonucunda da Macarlar ortaya çıkmıştır. Dil verilerine bakıldığında Macarlar milattan önce Ural Dağları'nın batısında Fin-Ugor kavimleriyle birlikte yaşamaktayken Türk kavimleri de Ural Dağları'nın doğusunda yaşıyorlardı ve bunlar Fin-Ugor dillerine fazlaca tesir etmişlerdi. Milattan önce iki binli yıllara gelindiğinde Fin-Ugor kavimleri ikiye ayrılmışlar ve Fin-Permler batıya göç etmişler ve Baltık Denizi yakınlarında yaşamaya başlamışlardı. Doğuda Ural Dağları'nın çevresinde yaşamaya devam eden Ugor kolu içerisinde ise Ostyaklar, Vogullar ve Ana Macarlar gibi kavimler bulunmaktaydı ve kabileler hâlinde teşkilattan yoksun bir biçimde varlıklarını sürdürüyorlardı (Eckhart, 2010: 3). Bu Ugor bölgesinde Türkler ve Macarlar etkileşim içine girdikten sonra beraber Kafkaslara doğru ilerlemeye başlamışlar ve Türkler Macarları egemenlikleri altına almışlardır. Böylece Macarlar Türklerin geleneklerine göre teşkilatlanmaya başlamışlardır. Türkler bu sırada tarım, hayvancılık, bağ ve bahçecilik ve sanat gibi alanlarda Macarlardan daha gelişmiş bir durumda oldukları için Macarlar bu alanlardaki kelimeleri hep Türkçeden

aldılar. Aynı şekilde bazı değer yargılarına ait kelimeler de Türkçeden alınmıştır: *erdem* “erdem”, *bün* “günah”, *gyarlo* “adi”, *bocsat* “affetmek” gibi. Macarlar yönetim anlayışı ve atlı göçebe kültürü gibi özellikleriyle Türklere benzemeye başlamışlardı (Eckhart, 2010: 4).

Macarlar 1000 yıl önce Karpat Dağları çevresinde devletlerini kurmaya başlamışlardır. Bu halkın tarih sahnesine ilk çıkışını tarihçiler Hun-Avar-Peçenek ve Kıpçaklarla birlikte ele alırlar (Demirkan, 2000: 17). Macarlar Karpat Havzası’na yerleştiklerinde bir kavim birliği hâlindeydi ve bu kavim birliğinin içerisinde hem Türk hem Fin-Ugor kökenli kabileler bulunmaktaydı. Bu nedenle hem Macar destan ve efsanelerinde hem de göç ettikleri esnadaki çağdaş milletlerin kaynaklarında “Türk” olarak adlandırılmışlardır. Bütün bunlardan dolayı hâlâ halkın hafızasında Türk kökenli oldukları düşüncesi yer almıştır (Halasi-Kun, 1990: 886-887).

Macarların kökeninin en çok dayandırıldığı unsur ise Hunlardır. Hunlar ve Macarlar arasındaki ilişkilerin varlığı ilk olarak uluslararası literatürde görülmüştür. Ancak bu ilk belgeler tarihi bir kanıta dayanmamaktadır. Bu belgelerden ilki Bálint Hóman’ın *Macar Hun Gelenekleri ve Hun Efsaneleri* adlı eserinde geçmektedir. Frankların bir yıllığında da Macarlar “Ungri” adıyla görülmektedir (Németh, 1996: 154). Bu efsanelerden birinde avlanmak için dişi bir geyiği takip eden iki çocuk Meotis bataklıklarını baştanbaşa gezerek Azak Denizi yakınlarına gelmişlerdir. Babalarının izniyle bu bölgeye taşınıp beş yıl boyunca burada yaşayan iki çocuk avlanmak için harekete geçtiklerinde Alan kralı Dula’nın iki kızıyla karşılaşp onlarla evlenirler. Hunor’un soyundan gelenler Hunları Magor’un soyundan gelenler de Macarları oluştururlar. Bunların

soyundan gelenler İskitya'ya göç etmişlerdir (Romsics, 2019: 75).

10. yüzyıl ortalarında yazılmış olan *Annales Alamannici* adlı eserde de Macarlardan “Huni” olarak bahsedilmektedir. Aynı eserde “Ungri” adı da geçmektedir. *Annales Fuldennes* adlı eserde de Macarlardan “Ungari” adıyla bahsedilmektedir. Bütün bunlara bakıldığında Macarların Avarlar ve diğer halklarla akrabalık iddiaları bu dönemde ortaya çıkmıştır (Németh, 1996: 154).

Macar kaynaklarına bakıldığında Kral Aziz László döneminde yazılmış *Gesta* adlı eserde Hun-Macar ilişkileri yer almaktadır. Anonymus da eserinde Macar kralı Álmos'un Atilla'nın soyundan geldiğini bildirerek, farklı kaynaklardan almış olduğu efsanelerle bu fikri destekler. Németh'e göre Macarların Hunlarla tanışması bugünkü yurtlarına geldikten sonra olmamıştır. Onların Hunları ve Atilla'yı tanımaları ve onun soyundan geldikleri düşüncesi bu topraklara gelmeden öncesine dayanmaktadır. Macarların 460-465 yıllarında ana yurtları olan Ural dağlarının güneyinden göçlerinin sebebi Bulgar ve Sabirlerin baskısıdır. Bu baskı sonucu Kafkaslar'dan Karadeniz'in kuzeyine inmişlerdir. Bulgarlar Kafkaslardan inerken yanlarında Onogurlar da bulunmaktaydı ve Macarlar yabancı halklar tarafından bu isimle anılmaktaydı. Kafkas Dağları ile Kuban Nehri arasındaki yeni yurttan Onogur-Bulgarlarla birlikte Macarlara dair izlerin de bulunması Macarların da Onogur-Bulgarlarla birlikte Ural bölgesinden 830'lara kadar yaşadıkları bu coğrafyaya göçtüklerini göstermektedir. Macarların Ural bölgesinde iken Hunlarla ilişkilerinin bu-

lunma ve efsanelerinde bunun hatırasını taşımış olma ihtimalleri göz önünde tutulsa da tarihi kayıtlarla bu durum kanıtlanmamaktadır (Németh, 1996: 155).

Özellikle XI. yüzyıldan itibaren Macar kaynaklarında kendilerini Hunlarla ilişkilendirme söz konusudur. Macar kroniklerinde bugün Macarların kendilerini Hunlara dayandırmalarına sebep olan tarihi Hun geleneğinin kökenleri Macarların Kuban bölgesinde Onogur Bulgarlarıyla kurdukları yakın ilişkiler devrine dayanmaktadır (Öz, 2017: 1475). Macar-Bulgar ilişkilerini tarihsel olarak iki döneme ayırmak mümkündür. Bu ilişkilerden birincisi İdil-Kama bölgesinde 700-800 yılları arasında ikincisi ise Onogur coğrafyasında Levédi'nin Kafkasya hâkimi olduğu 840-889 yılları arasında gerçekleşmiştir (Németh, 2019: 199). Macar idari yapısını ve ordusunu Bulgar Türklerinin soylularının oluşturulduğu da düşünülmektedir (İnsel, 2018: 4).

Macarlarda hâlâ devam eden Hun soylu olma düşüncesi sadece dışarıdan gelen bir bilgi değildir. Fin-Ugor unsurlarıyla birlikte yurt tutuş döneminde asimile olan Bulgarlarla beraber Árpád boyları tarafından doğudan getirilen bir düşüncedir. Bir diğer görüşe göre Macarların Hunlarla ilişkilendirilmesi Batılı yazarlar tarafından ortaya atılmış daha sonra bu düşünce Macarlar tarafından da benimsenmiştir. Macarların kökeninin Hunlara ya da İskitlere dayandırılmasının temelinde Herodot'un olduğunu savunan görüşler dahi bulunmaktadır. Macarların kendi kaynaklarında özellikle Latince olarak yazılan efsaneler, gestalar ve kroniklerde de benzer bir durum söz konusudur (Öz, 2017: 1475). Ayrıca XI ve XIII. yüzyıllarda Uzlar, Peçenekler ve Kıpçaklar gibi Türk kavimleri Macaristan'da ya-

şamaya başladıkları için Araplar ve Bizanslar onları Türk olarak algılamıştır şeklinde görüşler de bulunmaktadır (Okay, 2012: 5).

1200'lü yıllarda yazılmış olan *Gesta Hungarorum* (Macarların Eylemleri)'da Macarların kökenleri ve yurt tutuş olayı anlatılırken Macar kralları ve soylularının şecerelerine de yer verilmiştir (Öz, 2017: 1476). Bu eserde Macarların bugünkü yurtları olan Karpat Havzasına gelene kadar geçtikleri göç güzergâhları, yurt tutuş koşulları anlatılmıştır. Bunun yanında Hun-Macar akrabalığına da değinilmiştir. Bu kronikte yer alan bilgilere göre Macarların ana yurdu Dentümogyer adını verdikleri İskitya'dır ve bugünkü yurtlarına göç ettikleri yer burasıdır. Hun imparatoru Atilla ve Macarların ilk hükümdarı olan Álmos'un babası Ügyek'in İskitya'nın ilk kralı Yafes'in oğlu Magog'un (Mecüc) soyundan geldikleri yani Hunlar ve Macarların atalarının ortak olduğu anlatılır (Öz, 2017: 1477). Bütün bu hatıralardan dolayı Macarlar arasında hâlâ Atilla ismi yaygın olarak kullanılmaktadır (Halasi-Kun, 1990: 888).

Ayrıca Atilla'nın imparatorluğunun doğu sınırları hakkında bir malumat bulunmadığı için Ural bölgesinde yaşayan Macarların bu imparatorluğa bağlı olup olmadığı bilinmemekle birlikte bu dönemde Macarların Hunları gayet iyi tanıdıkları anlaşılmaktadır. Ancak Atilla'nın ölümünden 10 yıl geçtikten sonra Bulgar-Onogurlarla beraber Kuban bölgesine geldiklerinde Hunlarla doğrudan ilişki kurdukları bilinmektedir. Karadeniz'in kuzeyinde kurulan Hun İmparatorluğu'nun iki önemli halkından biri Hunlar iken diğeri Bulgar-Onogurlar'dır. Bundan dolayı tarihi vesikalarda bu halk bazen Hunlar bazen Bulgarlar olarak geçmektedir. Kuban bölgesinde yaşa-

yan Bulgar boylarının kayıtlarda Hunlar olarak geçtiği de bilinmektedir. Ayrıca 6. yüzyılda Mogyeri adındaki krallarının adını taşıyan bir halkın da Bizans kaynaklarında Hunlar olarak geçtiği görülmektedir (Németh, 1996: 156).

Gesta Hungarorum'da yer alan efsanelerde de Hun-Macar akrabalığına değinilir. Bu eserde XI. yüzyılda yazılan ana kroniğe dayanılarak Arpad Hanedanlığı'nın Turul Şeceresine yer verilmiştir. Arpad Handanlığı'ndan Bizans kaynaklarında da bahsedilmektedir (Öz, 2017, 1477). Bizans İmparatoru Konstantinos Porphyrogennetos (913-959) Peçenekler, Ruslar, Macarlar, Bulgarlar ve Hazarlar hakkında bilgi verdiği *De Administrando Imperio* adlı eserinin 38. bölümünde Árpád Hanedanı'nı bütün tarihsel arka planıyla birlikte ele almıştır (Karatay, 2019: 189; Öz, 2017: 1477). Burada yer alan bilgilere göre Macarların bir bölümü Peçeneklere yenilmiş ve Voyvodaları Levedi önderliğinde Etelköz adını verdikleri bölgeye yerleşmişlerdir. Bu olaydan sonra Hazar Hükümdarı Levedi'yi Macarların hükümdarı ilan etmek için çağırmış ancak Levedi Álmos'un ya da onun oğlu Árpád'ın hükümdar olmasını istemiştir ve böylece Árpád Macarların hükümdarı olmuştur. Ancak efsanelerde Árpád'dan önce babası Álmos'un hükümdar olduğu geçmektedir. *Gesta Hungarorum*'da geçen efsanede Turul Şeceresi aktarılmış ve de bu durum Emese'nin rüyasıyla birlikte verilmiştir. Bu Macarların türeyişini anlatan bir efsanedir ve "Turul Efsanesi" olarak geçer. Buna göre Hz. İsa'dan 819 yıl sonra Kral Magog'un soyundan gelen Ügyek'in İskitya'nın hükümdarı olduktan sonra Önedbelia'nın kızıyla evlenerek Álmos adında bir oğlu olur ancak efsaneye göre Álmos'a isim verilmesi bir rüya sonucu gerçekleşir. Álmos'un annesi ona hamileyken rüyasında Tuğrul Kuşu görür ve doğura-

cağı çocuğun mucizevi bir çocuk olacağı, onun soyundan kral-
lıkların devam edeceği müjdelendir (Öz, 2017: 1477). Yine ef-
saneye göre Álmos adının da bu rüyadan ortaya çıktığı ve álom
(rüya) sözcüğünden türetildiği söylene de kelimenin etimolo-
jisine bakıldığında Türkçe al- fiil köküne -mış eki getirilerek
oluşturulduğu yani *Almış* olduğu bugün kabul edilen görüştür
(Öz, 2017: 1478). Bu efsaneye bakıldığında Macarları yurt tu-
tuşundan itibaren yöneten Arpad Hanedanlığı'nın Atilla'nın
soyundan geldiği söylenmektedir (Çapraz, 2014: 255). Efsane-
nin merkezinde bulunan kuş motifi de Türk efsaneleri ve ka-
rakterleriyle ilişkilendirilir. Çünkü çeşitli Türk toplulukla-
rında kuş motifi özellikle de doğan sembolik bir değer taşı-
maktadır. Aynı kronikte Macar kavminin Hungárus olarak
geçmesinin de Hun-Macar akrabalığını destekleme amacı taşı-
dığı düşünülür (Öz, 2017: 1478).

Bir diğer Macar kroniği ise Simon Kézai Kroniği'dir. Simon
Kézai Kral IV. (Kuman) László'nun (1272-1290) saray rahibidir
ve eserini 1283 yılında yazmıştır. Kézai'nin eserinde de Hun-
Macar akrabalığına değinilir (Öz, 2017: 1479-1480). Simon Ke-
zai *Gesta Hungarorum* adlı eserinde Macar tarihini yazarak
Avrupalıların gözünde Macarların kimliğini ortaya koymuştur
(İnsel, 2018: 1). Bu eserin temelini Macar-Hun özdeşliği üye-
rine kurmuştur (İnsel, 2018: 4). Bu düşünce yine efsanelerle
desteklenir (Öz, 2017: 1479-1480). Bu efsanelerden biri "Kız
Kaçırma Efsanesi"dir (Eckhart, 2010: 1). Bu efsane Macarlar
tarafından Etelköz adı verilen Azak Denizi çevresinde yani
Karadeniz'in kuzeyinde geçer. İki kardeş olan Hunor (Hun
Eri) ve Magor (Macar); Belar'ın (Bulgar) oğlunun karılarını ve
Alanlar Hükümdarı Dula'nın kızlarını görürler ve bu kızları

kaçırıp onlarla evlenirler. Böylece Hunor'un soyundan Hunlar, Magor'un soyundan ise Macarlar gelmiştir (Eckhart, 2010: 2).

Macarların köken olarak dayandırıldığı topluluklardan biri de Avarlardır. Atilla'nın Hunlarıyla aynı kaynaktan gelen Avarları eski kaynaklar Hunlardan ayırmamaktadır (Karatay, 2006: 86). Avarların devletlerini kaybetmeleriyle birlikte Alman, Slav, Bulgar ve Macar milletleri arasında erimiş olmaları mümkündür (Karatay 2006, 92). Avar dil kayıtlarında *yugruš* "ilk bakan" kelimesinin bulunması onların Bulgarca değil -y Türkçesi konuştuklarını kanıtlamaktadır (Németh, 2019: 96). Avarlar da Tuna'ya kadar ilerlemeleri yönüyle Hunlara benzerdir. Avarlar ve Macarlar arasındaki akrabalık iddialarına bakıldığında ise Macarlar yurt tuttuklarında Avarların bugünkü Macaristan topraklarında olmamaları bu iddiayı zayıflatmıştır. Macar topraklarında Avarlardan herhangi bir dilsel bulgu da kalmamıştır (Németh, 2019: 92). Ancak diğer bulgular 875 yılında Avarların Macaristan'da olduğunu göstermektedir (Kurat ve Acar, 2011: 109). Macarlar arasındaki Avar soyundan gelme düşüncesi ise Nagyszentmiklos hâzinesi verilerine dayandırılmaktadır (Halasi-Kun, 1990: 888).

Macarların Türk kökenli oldukları tartışması sadece destanlardan kaynaklanmamaktadır. Macarlar uzun yıllar boyunca Altay kavimleriyle iç içe yaşamışlardır (Çapraz, 2014: 255). En çok kabul gören görüşe göre Macarlar Ural Dağları'nın eteklerinden göç etmelerinin ardından uzun yıllar boyunca Türklerin egemenlikleri altında yaşamışlardır. Yukarıda da bahsedildiği gibi Türklerle iç içe yaşarken Türkleşmişler ve dönemin yabancı kaynaklarında kendilerinden Türk olarak bahsedilmiştir. Macarların etnik kökeni meselesinin ortaya

çıkmasındaki en temel mesele de buradan ortaya çıkmıştır (Çapraz, 2014: 258). İnsel Macarların bugünkü yurtlarına geldiğinde Türkçe konuştuklarını belirtmiştir (İnsel, 2018: 4).

Eski Macarlarda hem yöneticilerin hem halkın Türk şahıs ve kabile adlarını aldıkları görülmüştür: Arpad, Zulta, Taş, Taksony, Üllö, Kaplony, Bors, Kartal, Akos, Ajtony, Ond, Bulcsu, Gyula, Turul, Baja, Kurt gibi. Gerek bu durum gerekse arkeolojik buluntular Macarların yönetici tabakasının Türklerden olduğunu göstermektedir (Baştav, 2003: 29).

1. Hazar Devleti Döneminde Türk-Macar İlişkileri

Türk-Macar ilişkileri tarihi süreçteki ilk dönemi Macarların *Honfoglalás* adını verdikleri yurt tutuş dönemi yani bugünkü yurtlarına gelmeden önce Hazar Kağanlığı'nın egemenliği altında geçirdikleri zamandır. Bu devir Macarlar için karanlık bir çağdır çünkü bu çağı aydınlatacak derecede yeterli tarihi belge bulunmamaktadır. Macarların kökenlerinin ne olduğu tartışmalarına yol açan da budur (Doğan, 2007: 2). Ancak bu sırada başka milletlerin yazmış oldukları kroniklerde Macarlardan bahsedilmektedir (Öz, 2017: 1474). Macarlar Hazar hâkimiyeti altında yaşarlarken Macarlar içerisinde aristokrat bir grup Hazar kağanı tarafından seçilerek yönetici pozisyonlarında bulunmuştur (İnsel, 2018: 5).

Hazarların siyasi kökeni ve hanedanı Köktürklere dayanmaktadır. Hazarlar teşkilat olarak Batı Köktürk Kağanlığı'nın uç beyliği vazifesini görmekteydiler (Karatay, 2015c: 214). Köktürk Devleti Kafkasların kuzeyinde bulunan Kırım'a kadar topraklarını genişletmiştir (Karatay, 2009: 56). 603 yılından itibaren Batı Köktürk Devleti'nin gücü azalmaya başlamıştır.

Bunun sonucunda Kafkaslarda Bulgarlar güçlenmeye başlamışlardır. 630'dan itibaren Köktürklerin Karadeniz'in kuzeyinden tamamen çekilmesiyle birlikte Hazar bölgesindeki yöneticiler bağımsız davranmaya başlamışlardır (Karatay, 2009: 56).

630 yılından itibaren Bulgarlar ve Hazarlar iki büyük kavim olarak ortaya çıkmışlardır. Her iki kavim birliğinin başında da Köktürk kökenli yöneticiler bulunmaktadır (Golden, 1971: 149). Hazarlar 640'lı yıllardan itibaren kendi bağımsızlıklarını ilan ettiler (Karatay, 2015c: 214). Onogur Bulgar birliği olarak gelişen Bulgar Devleti 670'li yıllarda Hazar hâkimiyetine girerek IX. yüzyıl sonlarına kadar onların egemenliğinde kalmaya devam etmiştir. Onogurların o zamana kadar savaşla işi olmadığı için sayıları artmıştır (Karatay, 2020a: 20). Onogur (Ugri) adlı bu halk 862 yılında Batıda görülmüştür (Karatay, 2020a: 22). Hazarlardan kaçan Bulgarlar Tuna'nın kuzeyine gitmişlerdir (Karatay, 2013b: 274).

Arap kaynaklarına göre Bulgar Türkleri ile Hazarların aynı dili konuştuklarına ve aynı etnik kökene sahip olduklarına dair bilgiler bulunmaktadır. Hazarların ise Sabirlerin devamı olduğu görüşü yaygındır (Golden, 1971: 151). Sabirler etnik köken olarak farklı unsurlara dayanmaktadır. Zeussé'e göre Sabirler Hun-Bulgar milletindendir (Németh, 2019: 123). Schafarik ise Hunlarla akraba olduklarını düşünmektedir. Florinski Slav olduklarını iddia etmektedir. Munkácsi Sabirlerin Moğol, Patkanov Macar, Vogul ve Ostyak gibi Fin-Ugor boylarından olduğunu, Géza Fehér ise Macar olduklarını düşünmektedir (Németh, 2019: 124). Németh'e göre Sabirler Hazarlarla birbirinin aynıdır (Németh, 2019: 127). Yani bütün bunlara bakılarak Hazar Devleti Bulgar ve Köktürk unsurlarından

meydana gelmektedir denilebilir (Golden, 1971: 152). Konstantinos Porphyrogennetos'un eserinin "De Administrando Imperio" bölümünde Macarlardan Savardi olarak bahsedilmektedir ve bu ad Türkçe Sabir ulusunun ismine dayanmaktadır (Németh, 2019: 121). Suvarlar ya da Sabirler Hunlardan sonra Kafkaslara gelmiş bir topluluktur (Karatay, 2010a: 99). 6. yüzyılda Suvarlar güçsüzleşirken Hazarlar yükselmeye başlamışlardır. Yani aynı topluluk isim değişimine uğramıştır. Bunu Türkmen kelimesinin Oğuz kelimesinin yerine geçmesi gibi düşünmek mümkündür. Hazar isminin Suvar isminin Farsça söylenişi olduğu görüşü de bulunmaktadır (Karatay, 2013c: 337). Bütün bunlardan anlaşılacak şey Hazarların Suvar boy birliğinin üyelerinden biri olduğudur (Karatay-Demirtaş, 2019: 319).

Macarlar anayurtları olan Ural Dağları bölgesinden ayrılarak önce Batı Sibirya'ya 463 yılında da Kafkasya bölgesine gelerek Onogurlar başta olmak üzere başka Türk kavimleriyle birlikte milattan sonra IX. yüzyıla kadar Köktürk hâkimiyeti altında yaşamışlardır ve bu dönem Macar-Türk ilişkileri açısından önem taşımaktadır (Yusufoğlu, 2006: 14). IX. yüzyıl başlarında Macarlar ilk yurtları olan Ural Dağları civarındaki bölgeden Türk baskıları sonucu İdil Dağları'nın aşağısına inerek Köktürk hâkimiyetindeki Hazarların elindeki Don ve Kuban bölgesine gelmişlerdir (Dilbaş, 2013: 140). Bu devirde Macarlar Köktürklere bağlı olan Hazarlarla birlikte yaşamışlardır (Eckhart, 2010: 5). Macarlar ve Hazarlar birlikte yaşadıkları süre boyunca sorun yaşamamışlardır (Takács, 2015: 324). Konstantinos bu coğrafyaya "Levedia" adını vermiştir. Macarlar bu coğrafyada yaşarken Kiev civarı başta olmak üzere Tuna ve Kırım yarımadasına akınlar yapmışlardır (Dilbaş, 2013: 140). Türkler ve Macarlar Batı Sibirya'da Bulgar Türkleriyle

komşu oldukları için bu dönemde Türkçeden Macarcaya birçok kelime geçmiştir. Atilla'nın ölümünden 10 yıl sonra yani 460'lı yılların ilk yarısında Macarlar Azak Denizi'nin doğu kıyılarına göç etmişlerdir. Burası Onogur Bulgar yurduudur. 830 yılında Macarlar buradan Levedia'ya göç etmişlerdir. Bu bölge Don ve Dinyeper nehirleri arasındadır. Buradan da 889'da Etelköz'e geçmişlerdir (Akın, 1982: 3). Bu göç sırasında Macarların başında büyük başbuğları olan Levédi vardır. Bu nedenle ülkelerine Levedia adını vermişlerdir (Németh, 2019: 189). Bu ülkenin sınırları Tuna'ya kadar uzanmaktaydı. 870 yılında Macarları Tuna'nın aşağı tarafındaki Hristiyan Bulgarları izlemişlerdir (Németh, 2019: 190).

Macarlar Köktürklere bağlı olarak yaşadıkları sürede başta askeri teşkilat olmak üzere neredeyse tamamen Türkleşmişlerdir. İlk kez bu sırada Köktürk yazısıyla karşılaşmışlar ve batıya göçtükten sonra hem siyasi hem de kültürel yönden Türklere benzemişler ve etnik yönden de değişim göstermeye başlamışlardır (Eckhart, 2010: 5). Hazarlar Macarları Peçeneklere karşı tampon olarak kullanmak istediklerinden onları Peçeneklerle mücadele etmeye teşvik etmek için Levedi'ye eş olarak bir Hazar prensesi vermişlerdir. Peçeneklere karşı Macarları daha çok güçlendirmek isteyen Hazarlar onları teşkilatlandırmaya çalışmış ancak amaçlarına ulaşamamışlardır. Nitekim Macarlar Peçenek baskıları nedeniyle batıya çekilmişlerdir. Hazarlar doğuda Oğuzların yardımıyla Peçenekleri yenmişler batıda da bunun için Macarlardan yardım almışlardır. Hazar Kağanı bu nedenle Levedi'yi Macarların reisi ilan etmiş ancak Levedi'nin bu teklifi kabul etmeyip kendisinin yerine Álmos'un oğlu Árpád'ı tavsiye etmesiyle Árpád Macarların reisi olmuştur (Dilbaş, 2013: 142). Bu durum hem Árpád'ın reisliğine meşru-

iyet kazandırmış hem de Macar-Peçenek çatışmasında Hazarların da önemli bir yere sahip olduğunu göstermiştir (Dilbaş, 2013: 143). Árpád, hanedanın tek yetkili hükümdarı olmayıp yedi Macar boyunun beyleri içerisinde en önde gelenidir. İlerleyen dönemde bu yedi boydan birisi olan Macar kabilesinin isminin daha sonra bütün kavme verilmesi Árpád'ın Macar kabilesinin reisi olduğu ihtimalini yükseltmektedir.

IX. yüzyılda Köktürk Devleti'nin yıkılmasının ardından Macarları, içlerindeki en güçlü kabile olan Macar boyu yönetmeye başlamış ve bu isim ilerleyen süreçte kapsamını genişleterek bütün milletin ismi hâline gelmiştir. Fin-Ugor kökenli bir kabile olan ve daha sonra Türkleşen Megyer (Macar) adındaki kabile birçok kabileyi hâkimiyeti altına almıştır. Bu kabileler; Nyek, Kürt-Gyarmat (ilk isim Türkçe), Tarjan (Tarhan ikinci kral demektir ve Türkçedir) kabilesi ile Jenö (Türkçe unvan adı) ve Ker (Türkçede dev gibi büyük anlamında) kabileleridir. Bunların arasında Hazarlara isyan etmiş olan Kabarlar da bulunmaktadır (Eckhart, 2010: 6). Bu kabileler buradan göç etmişler ve Peçeneklerin yaşadıkları bölgeye gelmişlerdir. Birlikte yaşadıkları sıralarda Macarlar Kabarlardan Hazarca öğrenip kendileri de onlara Macarca öğretmişler ve böylece iki dili de iyi konuşan bir topluluk olmuşlardır. Aziz Istvan dönemine gelinceye kadar Macarlar arasında Türkçe konuşmak oldukça yaygındır. Hatta Macarlar iki isim kullanmışlardır. Bu isimlerden biri Türkçe biri Macarcadır. İki isimli olmak o dönemde önemli bir itibar göstergesidir (Eckhart, 2010: 7).

Macarların maddi ve manevi olarak temellerini oluşturan Magna Ungaria'da İdil Bulgarlarına dayanmaktadır. Burada Hazar hâkimiyeti altında yaşadıkları için onların etkisi altında yaşamışlardır (Németh, 2019: 195).

830-889 arasında Karadeniz'e yakın Don ve Dinyeper Nehirleri arasında, Levedia bölgesinde Macarların asıl büyük yedi kabilesi yaşamışlardır. Bu kabileler daha sonra Hazar töresine uygun bir biçimde Álmos'un oğlu Árpád'ın başkomutanlığında saldırılarla baş etmek için Moldova ve Basabya'ya yani daha batıya doğru göç etmişlerdir (Eckhart, 2010: 8).

Macar boy isimleri sadece Konstantinos'ta geçmektedir. Bu boylar: Kabar, Nyeki, Megyeri, Kürtü, Gyermatu, Tarjan, Jeney, Keri ve Keszi'dir. Németh; Nyeki ve Megyeri dışındaki diğer boy isimlerinin Türkçe olduğunu belirtip anlamlarını; kürtü "çığ", gyermatu "yorulmaz", tarjan "tarkan", jeney "bakan", keri "dev gibi büyük", keszi "kesek, parça" olarak vermektedir. Berta ise bu beş boy isminin hepsinin Türkçe olduğunu ve organ adlarının mecazi kullanımları olduğunu ileri sürmüştür: kürt "göğüs", gyarmat "sırt", jenö "yan taraf", kér "geri", keszi "kesek, parça", tarjan "tarkan". Bunların dışında sekizinci bir boy olarak Hazarlardan ayrılan Kabarlar görülmektedir. Hazar ırkından olan Kabarlar Hazar yönetimiyle aralarının bozulması sonucu yedi Macar kabilesinin yanına yerleşmiştir (Karatay, 2020a: 39-40). Bugün Macarca konuşmaya devam eden Sekellerin Kabarların devamı oldukları düşünülmektedir (Karatay, 2020a: 41). Sekeller sosyal yapı ve adetleri yönünden Türklere daha yakındır. Yazıları Orhun Yazıtları ile neredeyse aynıdır ancak üzerlerinde Bulgar ve Macarların tesiri fazladır (Ögel, 1945: 481). Németh'e göre Atilla'nın ölümünden sonra Hun milletinin ismi değişmiş ve Bulgar adı kullanılmaya başlanmıştır ve bu isim Çuvaşların eski ismidir. Németh'e göre Bulgar Atilla'nın ölümünden sonra ortaya çıkan politik bir adlandırmadır (Németh, 2019: 101-103). Karatay Bulgar devlet yöneticilerinin Atilla'nın soyundan geldiklerini düşünmektedir (Karatay, 2015a: 313).

Bulgar Hanları listesinin bu ihtimali kuvvetlendirdiğini ve Macarların da kendilerini köken olarak Atilla'ya dayandırmasının nedenlerinden birinin bu olduğunu belirtmektedir (Karataş, 2008: 56).

Németh, Nyék boy adının Macarca kökenli olduğunu ancak Hun-Bulgar savunma hattına yönelik bir isim olduğunu belirtmektedir (Németh, 2019: 165). Megyer boy adı ise *Megyer*, *Megyerics*, *Megyerő*, *Megyered*, *Megyerke* yer adlarında varlığını sürdürmektedir. Megyer ve Magyar biçimleri tarihi kaynaklarda birbirinin yerine kullanılmaktadır. Bugün Macar milletinin ve dilinin adını belirtmek için kullanılan *Magyar* ismi geçmişte tek bir boy adını bildiren *Megyer* adına dayanmaktadır (Németh, 2019: 166-167). Bugünkü Macar kelimesi *mogyeri* sözcüğünden gelmektedir ve bu sözcük içerisinde Türkçe *eri*, *iri* "insanı" kelimesini barındıran birleşik bir sözcüktür. *Qum eri* "kum adamı, kumda yaşayan", *Türk eri* "Türk adamı", *Rum eri* "(Doğu) Roma adamı, Yunan" biçimlerinin varlığı da bu durumu desteklemektedir. Mogy eri sözcüğü de bu bağlamda *Manš adamı* manasında kullanılmaktadır. Bu birleşik yapı Bulgar Türkçesine dayanmaktadır. Bulgarlar kendi boy birliklerinin bir parçası olan Macarları Türk kültürüne göre organize etmişlerdir. Bulgarcada bu boyun adı madž-eri şeklindedir ve Macarlar da daha sonra kendileri için bu adı kullanmışlardır (Németh, 2019: 168-169). Kürtgyarmat boyu ise Kürt ve Gyarmat olarak ikiye ayrılmaktadır. İki boyun birleşmesi sonucu boy adlarının da birleşmesi durumu Türklerde de görülebilen bir durumdur. Kürt adına 1138/1139 tarihli kayıtlarda Kurtu biçiminde, 1156 yılındaki kayıtlarda ise Kurt biçiminde rastlanmakta ve ilerleyen zamanlarda Kirth, Kurtu, Kyurth şeklinde görülmektedir (Németh, 2019: 170). Gyarmat

boyu ise hem o dönemde hem de günümüzde Başkurdistan'daki en güçlü boylardan biridir. Bu durumun ve tarihlerinin farkında olan Başkurtlar Yedi Macar boyundan en önemlilerinden birinin Gyarmat boyunun olduğunun farkındadırlar (Németh, 2019: 172-173). Gyarmat boyunun Başkurtlar'daki karşılığı Yurmatı boyudur. Ancak bunun dışında Sarmat boyuna da dayanmaktadır. Genel Türkçe y sesinin karşılığının Macarcada gy sesi olması da bunu destekler niteliktedir: *yula=gyula*, *yas=gyász* gibi. Bu sesin Çuvaşçadaki karşılığı ise s sesidir (Karatay, 2004: 6-7).

Yedi Macar boy adlarından biri de Tarján boyudur. Bugünkü adı Terény olan Terian Árpád döneminde Nógrád civarında bir köyün adıdır. Bu kelimenin fonetik gelişimi ise muhtemelen Tarján> Tër(j)án> Ter(j)én> Terény biçimindedir. Yedi Macar boyundan biri olan Tarján boyunun Türkçede bir rütbe olan Tarxan isminden geldiği bugün bilinmektedir. Bu kelimenin orijinali tarxan iken Macarcadaki biçimi Tárkány'dır (Németh, 2019: 173). Bu sözcüğün Eski Türkçedeki manası “sadrazam” ünvanıdır. Tarxan ünvanı yine “sadrazam” anlamında Hazarlarda ve Tuna Bulgarlarında da yer almaktadır (Németh, 2019: 174-175). Bir diğer boy olan Jenő boyunun Macar vesikalarında geçen biçimleri *Jeneu*, *Jenew*, *Jenw*'dir. “nâzır” anlamındaki Jenő sözcüğünün Türkçedeki karşılığı İnek (İneğ) şeklindedir. Türkçede “danışman, nâzır” anlamındaki *inaq* da Tarján gibi bir rütbe ismidir. Bunun Bulgar Türkçesindeki karşılığı *yänäx* biçimidir (Németh, 2019: 177). Uygurcadaki karşılığı ise rütbe adı olarak görülen ve “inanç, güven” anlamına gelen inanč kelimesidir. Macarcada da bulunan ve Árpád döneminde hem kişi hem de rütbe adı olarak kullanılan Ínáncs, Türk yazıtlarında kişi ya da rütbe ad-

larının türetilmesinde kullanılan İnançu biçiminde geçmektedir. İnal kelimesi Uygurcada rütbe adı olarak kullanılırken Çağataycada ise “hükümdar, kağan”, inalçik “hükümdar, prens” olarak geçmektedir. Bulgarcada ise bu sözcüğün başında y- sesi ile kullanılmaktadır. Bu durum Türkçede kurallıdır (Németh, 2019: 178). *Tarján* ve *Jenö* “devlet başı” anlamındadır ve bu durum Yedi Macar boyu hakkında da mâlumat vermektedir. Birbirlerinin yanında organize olan bu boylar Kürtgyarmat boyunun ardından gelmektedir. Buraya kadar verilen boylar yönetici boylardır. Bundan sonraki boylar ise bunlara göre daha az önem taşımaktadır. (Németh, 2019: 180).

Bir diğer boy adı olan *Keszi* bugün *Kesz*, *Keszi*, *Kesző*, *Keszű* yer adlarında varlığını sürdürmektedir. Bu kelime *Kesző*’den gelmektedir. Daha eski biçimi ise *Kesey*’dir (Németh, 2019: 181). Sözcük sonuna gelen küçültme eki -ey/-ő yerini -i ekine bırakmıştır. Böylece temel hâli Keszey olan sözcük Keszi biçimine dönüşmüştür. Kesey boy adının Türkçedeki anlamı “kısım, parça, kol”dur. Kes- kökünden türeme ihtimali yüksektir (Németh, 2019: 182-183). *Yulaman* (*Gyula*) boyu Başkurtlarda *Yulay* olarak, Macarcada da *Gyulaj* olarak geçmektedir. -j eki Macarcada *Yulay* (*Julaj*) hâlinde de bulunmaktadır. *Yulan* boyu Başkursitan’da bulunduğu bilinen bir boydur. Umumi bir boyu adı olmayan *Yula* Bulgar hükümdarlık listesinde Atilla’nın hükmettiği boy olan ve Avrupa Hun Devleti’nin yıkılmasıyla büyük bir coğrafyada hâkimiyetini devam ettiren *Yula*/*Džula* boyudur. 9. yüzyılda Peçeneklerde de bir Yula boyu bulunmaktadır (Németh, 2019: 183-184). Macarlarda *Gyula* adında bir hanedanlık, halk ve boy vardır. Bu halk Árpád hanedanlığına bağlıdır ve Yedi Macar boyundan biri değildir. *Gyula* adı Eski Macarcada hem isim hem de bir unvan olarak kullanılmıştır. 860-870 yıllarında yazılmış

olan İslami kaynaklara bakıldığında *Gyula* idari bir isimlendirme olarak geçmektedir. Bu grup yurt tutuştan sonra Erdel’de yayılmıştır. Erdel hükümdarlarına *Gyulalar* adı verilmiştir. Yani *Gyula* adı bazen isim, bazen hükümdarlık ismi olarak geçmektedir. Başkurdistan’da Macarca Gyula-Yula boy adı bulunmaktadır. Bu boy adı Árpád döneminde ortaya çıkmıştır. Bu boy bilinen Yedi Macar boyu içerisinde değildir. Bu isim Eski Macar boyunun adları ve Erdel voyvodalarının ünvanlarıyla aynılık göstermektedir (Németh, 2019: 186-187).

2. Peçenekler ve Kıpçak Göçleri Dönemi

Türk-Macar ilişkilerinin ikinci dönemini Kıpçaklar ve Peçeneklerle birlikte yaşadıkları zaman oluşturmaktadır. X. yüzyılda günümüz Macaristan topraklarına yerleşmiş olan Peçenekler XIII-XIV. yüzyıllarda Macarların arasında benliklerini tamamen kaybetmişlerdir. Kıpçaklar ise 1239 yılından sonra Moğol istilasından kaçarak Macaristan’a gelmişlerdir. Kıpçaklar da Peçenekler de Macar ordusunda görev almışlardır (Doğan, 2007: 4).

Kumanların baskısına uğrayan Peçenekler önlerinde bulunan Macarları batıya doğru iterek Macarların bugünkü yurtlarına göç etmelerine sebep olmuşlardır. Peçeneklerin Macarlarla olan ilişkileri bununla son bulmamıştır. Peçenekler Macaristan topraklarına girmişler, Macar boylarıyla karışmışlar ve hem Macar tarihinde önemli bir rol oynamışlar hem de Türk ve Macar ilişkilerinde ortak bir payda oluşturmuşlardır. Bálint’un *Gesta Hungarorum* adlı kroniğini yalnızca Macarların anayurtlarından bugünkü yurtlarına gelinceye kadarki süreci anlatmakla kalmayıp Peçeneklerden de bahsetmektedir (Dilbaş, 2013: 137).

Bütün bunlara bakıldığında Macarlar XI. yüzyılın ikinci yarısından sonra Slav bölgelerine özellikle de Don ve Dinyeper bölgesine akınlarda bulunmuşlardır. Oğuz ve Kumanların bas-kılarından kaçan Peçenekler de Macarlarla aynı yere gelip on-ları yerlerinden etmişlerdir (Eckhart, 2010: 7). Macar-Peçenek ilişkileri ilk olarak Peçeneklerin İdil Nehri'nin batısına geçme-siyle başlamıştır. Peçenekler burada Macarlarla karşılaşmışlar-dır (Dilbaş, 2013: 140). Daha sonra Oğuzlar ve Hazarlar tara-fından İdil ve Ural bölgesinde mağlup olan Peçenekler Etelköz'e gelip Macarları ikinci kez yerlerinden etmişlerdir (Takács, 2015: 324).

Bundan önce ise Macarların Don boylarına çekilmesinin Peçeneklerle bağlantılı olması mümkündür. Ancak bu kesin değildir. Bu nedenle Macarlarla Peçeneklerin bilinen ilk kar-şılaşması Don boylarında meydana gelmiştir. Bu coğrafyada yani Levedia'da Macarlar ve Peçenekler arasında çok ciddi ça-tışmalar meydana gelmiştir. Hatta bu durum Macarları yok olma tehdidiyle karşı karşıya getirmiştir. Peçenek hücumları-nın şiddeti bu coğrafyada Macarların daha fazla tutunamama-sına yol açmıştır. Bunun sonucunda Macarlar 885'te batıdaki Orta Dinyeper yönüne doğru çekilerek reisleri Levedi'nin li-derliğinde "Etelköz" adlı coğrafyaya yerleşmişlerdir (Dilbaş, 2013: 141). Peçenek saldırılarından sonra Macarlar bölünmüş-ler ve bir kısmı güneye doğru ilerlemiş diğer grup ise daha da güneye inerek Kafkasları geçip Gürcistan ve Tiflis'e gelmişler-dir. Buraya gelen Macar kavimleri Szavard adıyla anılmışlar ve varlıklarını XI. yüzyıla kadar sürdürmüşlerdir. Ancak zamanla burada asimile olmuşlardır. Türkler gibi göçebe olan ve batıya yönelen daha kalabalık Macar kavimleri ise Peçeneklerin önünden kaçıp Magna Hungaria (Hakiki Macaristan) da bu-

günkü Başkurdistan bölgesinde kaldılar. Macarlar uzun yüzyıllar boyunca doğuda kendilerinden bir grubu terk ettiklerini asla unutmamışlardır (Eckhart, 2010: 7).

Hafızalarında hâlâ Orta Avrupa'ya yerleşmelerinden ve Hristiyanlaşmalarından önce doğuda bir yerlerde eski vatanlarının olduğu bilgisi yer almaktaydı. Bu yüzden doğudaki soydaşlarını bulmak amacıyla Dominiken tarikatı mensubu Macar rahip Julian doğuda kalan akrabalarını da yeni dinlerine katmak için 1235'te yolculuğa çıkmıştır (Aydın, 2021: 1). Julian ve yanındaki dört rahip 1253'te bu bölgeye gelip onları buldular ve Macarca konuşabildiler (Eckhart, 2010: 7). Julian ülkesine döndükten sonra bugünkü Başkiriya bölgesinde İtil Bulgarlarının başkentine yakın bir coğrafyada hafızalarındaki Büyük Macaristan'ı bulmuştur (Aydın, 2021: 1). Julian'dan önce bu yolculuğa gidip doğuda Macarca konuşan bir halka karşılaşan kişi Otto olmuştur. Julian, Otto'nun başlattığı bu görevi devam ettirmek için bu yolculuğa çıkmıştır. Aslında doğuda eski bir Macar yurdunun bulunduğu düşüncesi Latin kaynaklarına kadar dayanmaktadır (Aydın, 2021: 3). Başkurt kabile adlarında izlerine rastlanan bu Macar kabilelerinin Moğol İstilasası sırasında yerli kavimlerin arasında eridikleri düşünülmektedir (Eckhart, 2010: 7).

Konstantinos Macarların Karpat Havzası'na gelmeden önce Kangarlar yani Peçenekler tarafından mağlup edildiklerini ve Macarların bir kısmının da Kafkasların güneyine yani İran tarafındaki Tiflis civarına yerleştiklerini bildirir. Bunlara Macarların eski adı olan Savartoi Asphaloi adı verilmektedir. Diğer bir grup ise Levedi liderliğinde batıya göç etmiştir. Ancak Moğol istilasası sebebiyle doğuda kalan Macarlar kaybolsa da Başkurdistan'daki kavim adlarında bu Macar zümresinin izlerine

rastlanmıştır. Bütün bunlar Konstantinos'ta şöyle geçer: *“Lakin bu zamanda onları Türkler diye değil, bazı sebeplerden dolayı Savard Asfaloi diye adlandırıyorlardı. Türkler ve o zaman Kangarlar diye adlandırılan Peçenekler arasındaki savaşta Türklerin ordusu yenilmiş ve ikiye ayrılmıştı. Bir kısmı doğuya gitmiş, “Pers” ülkesine yerleşmiş ve bunları bugüne kadar Türklerin eski ismi olan Savard Asfaloi diye adlandırmışlardı, diğer kısmı ise reisleri ve komutanları Levedi ile birlikte yerleşim amacıyla batıya şimdilerde Peçenek kavminin oturduğu Etelköz diye adlandırılan sahaya gitmişti.”* De administrando imperio'ya göre “Etelköz” adı verilen bölge Dinyeper, Bug, Dinyester, Prut ve Seret nehirleri arasında bulunmaktadır. Macarların bu coğrafyada Peçenekler tarafından ikinci kez sıkıştırıldığı bilgisine göre Etelköz'ün Dinyester ve Tuna arasında bulunması yüksek bir ihtimal dâhilindedir (Dilbaş, 2013: 141). Konstantinos'un eserinin 37. bölümünde geçen bilgilere göre Hazar-Oğuz saldırıları sonucunda yurtlarından ayrılan Peçenekler Macarları yenerek onların topraklarına yerleşmişlerdir. Yine eserin 38. bölümüne bakıldığında Kangarlar yani Peçenekler Hazarlara yenilerek Macarların topraklarına gelmişlerdir (Dilbaş, 2013: 142).

Bizans ve Tuna Bulgarları arasında 890 yılında çıkan savaşta Hazar birlikleri de Bizans ordusunda yardımcı kuvvet olarak yer almışlar, Bizans İmparatoru VI. (Bilge) Leon Bulgarlarla başa çıkamayacağını düşünerek 894'te Macarlardan yardım istemiştir. Macarlar bu yardım isteğiyle ilk kez Avrupa devletlerinin işlerine karışmaya başlamışlar, Tuna Nehri'nin sağ kıyısına geçmeye başlayarak Bulgar topraklarını yağmalamışlar ve Bulgar başkenti Preslav'a kadar ilerlemişlerdir. 895'te Bulgarlar ve Peçenekler Macar topraklarına girmiş ve onları yenmişlerdir. İmparator Konstantinos bu olayı *“Türkler*

sefere gittikleri zaman Peçenekler Simeon'la beraber Türklere karşı yürüdüler, ailelerini yok ettiler ve topraklarının korunması amacıyla geride bıraktıkları Türkleri berbat bir halde sürdüler.” şeklinde anlatmışlardır. 895-896 yıllarına gelindiğinde Macarlar Peçenek saldırılarından kaçmak için girdikleri yurt arayışının sonunda Verecke Geçidi'ni geçip Karpatlar Havzası'na inmişler ve Tuna-Tisa nehirleri ve Balaton Gölü çevresini yurt tutmuşlardır. Macarların bir bölümü de Peçeneklerin önünden kaçıp Erdel Boğazı'nı geçip bugünkü yurtlarına yerleşmişlerdir (Dilbaş, 2013: 143). Macarların Karpat Havzası'na girmesi sonucunda Peçenekler onlardan boşalan yerlere yerleşerek yüz elli yıl süresince Karadeniz'in kuzeyinde Don'dan Tuna'ya kadar uzanan bozkıra hâkim olmuşlardır (Dilbaş, 2013: 145). Bu tarihten sonra da Peçeneklerle ilişkiler sürmeye devam etmiştir. Peçenekler kuzeyden, doğudan ve güneyden Macaristan'a gelmişlerdir. X. yüzyılın ortalarından itibaren artık Macarların kuzeydeki komşuları Peçenekler olmuştur (Dilbaş, 2013: 146). Árpád zamanından itibaren Macaristan'ın batı sınırlarına gelen Peçenekler Sopron ve Mosony bölgelerine yerleştirilmişlerdir. Aziz István devrinden itibaren Peçenekler Macaristan'ın doğu sınırını korumakla vazifelendirilmişlerdir. Macaristan'ın hemen hemen bütün bölgelerine yerleşen Peçenekler askerî açıdan büyük fayda sağlamışlar ve XII. yüzyıldan itibaren Peçenekler Macarlar üzerinde fazlaca etkin olmuşlardır. Ancak ilerleyen zamanda Macar devleti güçlenmiş, Moğol istilasını nedeniyle Peçenekler Macar topraklarına gelmemişlerdir. Tüm bu sebeplerden dolayı Macaristan'daki Peçenekler Hristiyanlığı kabul etmişler ve Macarlaşmışlardır. Bu nedenle de Macarlar üzerindeki Peçenek etkisi azalmıştır (Dilbaş, 2013: 148). Macaristan'daki Peçenek yerleşim yerleri

Fertő Gölü çevresinde, Balaton Gölü yakınları, Raba, Tuna, Drava, Körös ve Maroš nehirleri çevresidir (Nagy, 2013: 158).

XIII. yüzyıldan itibaren Macar kaynaklarında Peçeneklerden daha az bahsedilmeye başlanmıştır. 1052 senesinde Peçenekler ilk kez Macarlarla birlikte Alman Kralı III. Henrik'e karşı yapılan mücadele görülmektedir. Macarlar devlet olarak teşkilatlandıkça Peçenekler de yerleşik hayata geçmişler ve Macar asilzadelerinin hizmetinde bulunmuşlardır. Peçenekler zamanla yerleşik hayata geçip Hristiyanlığı kabul ettikten sonra Macarlaşmışlardır. Peçeneklerden kalan izlere bakıldığında; yer isimleri olarak Csamul (çamurlu yer), Csát (iki derenin birleştiği ıslak yer), Korhány (istihkâm, yığılmış toprak) oluşan yer adları: Tebe=tepe, Balkány (sulak yer), Tokáj (nehir kıvrımı veya orada bulunan orman); şahıs isimlerinden oluşan yer adları: Örkény, Töbörscök, Karcsa; Peçenek boy adlarından kalanlar: Tomaj, Eger kalesinin yakınında Maklár, güney Erdel'de ise Tatran isimleri bulunmaktadır (Dilbaş, 2013: 149).

Macarların bugünkü yurtlarına gelmelerinin en büyük nedeni Bulgar ve Peçeneklerin saldırılarıdır ve bu yüzden Morovya'dan çıkmışlardır. Macarlar Tisa Nehri'nin yakınlarına yerleşerek batıya ve güney batıya seferler yapmışlardır. Bu yönleriyle de Hunlara benzemektedirler. Daha sonra Tuna'yı geçerek oradaki tepelere yerleşlerdir. Macarlardan önce bugünkü Macaristan coğrafyasında kimlerin yaşadıkları ise bilinmemektedir (Eckhart, 2010: 9). IX. yüzyıla gelene kadar buradaki varlıkları uzun sürmeyen Hun ve Germen kabilelerinin varlıkları bilinmekle birlikte Macarların buraya geldikleri esnada Slovak ve Germen kabilelerinin olduğu görülür (Eckhart, 2010: 10).

Slavlaşmış Bulgarlar ya da batıya giden Türklerden bu coğrafyada kalan izler olarak Moruş, Temes, Szamos gibi ırmak isimleri bulunmaktadır. Türkçe etkisinin bugünkü izlerinden biri de Macar aile büyüklerinden bazılarının Türkçe isimlere sahip olmalarıdır (Eckhart, 2010: 11). O dönemde Macarların yönetim tabakasının Türk olduğu ve Türkçe konuştuklarına dair bilgiler kuvvetlidir (Baştav, 2003: 5). Macarlar geldikleri bu coğrafyada Slavlarla bir süre iç içe yaşamışlar ve zamanla Slavlar Macarların içerisinde kaybolmuşlardır. Bugün Macarcadaki Slavca kelimeler bu dönemden kalmadır (Eckhart, 2010: 13).

Macarların Hristiyan olmadan önceki dinleri hakkında ise Türkler gibi atalar kültürüne inandıkları, ölülerini silahları ve atlarıyla beraber gömmeleri gibi bilgiler dışında pek de bir mâlumat yoktur. Ancak Hristiyan olduktan sonra da eski dinlerine ait inançları Hristiyanlık'a uyarlamışlardır (Eckhart, 2010: 14-15).

Macarlar Slav, Cermen, Latin ve Grek gibi farklı toplulukların arasına yerleşerek düzensiz bir hayat sürmeye başlamışlardır. Bu durumda Macarların Hunlar, Avarlar ve doğudan gelen tüm Türk kavimleriyle aynı sonucu yaşamalarına sebep olması kaçınılmaz olmuştur. Bunu fark eden Macarların milli hanedanı olan Árpádlar çözümü Hristiyanlığı kabul etmekte bulmuşlardır. Çünkü Macarların Batı medeniyet dairesine girmekten başka çareleri yoktu. Bu nedenle Katolikliği seçmişlerdir (Baştav, 2003: 5).

Macarlar bugünkü topraklarına geldikleri ilk andan itibaren 50 yıl boyunca Avrupa içlerine kadar seferler düzenlemişlerdir. Bu durum Avrupalıların Macarlardan da Hunlar gibi korkmalarına yol açmıştır (İnsel, 2018: 5). Macarlar 6. yüzyılın

sonundan itibaren Urallardan yola çıkmış ve Don boyu civarına yerleşmişlerdir. Daha sonra Karadeniz'in kuzeyinden batıya doğru ilerleyerek Karpat Ovası'na yerleşmişlerdir. 895-902 arasında Batı Hristiyanlarına akınlar düzenleyerek İtalya'ya girip İspanya'ya kadar ilerlemişlerdir. 955 yılında gerçekleşen Lechfeld yenilgisinden sonra bu akınlar durmuştur (Aydın, 2021: 2). Macarların Hristiyanlaşma süreci Géza (970-997) döneminde başlamıştır (Karatay, 2020a: 37). Géza'nın oğlu Vajk, Bavyeralı prenses Gizella ile evlenmiş ve István adını almış ve 997 yılında da tahta geçmiştir. Macarların Hristiyanlığa geçmeleri geçmişleri ile bağlantılarının kesilmesine ve yeni bir dünyaya giriş yapmalarına yol açmıştır (Karatay, 2020a: 38). Macarlar Hristiyan olmalarının ardından Avrupa'nın koruyucusu ve "Hristiyanlığın Kalkanı" hâline gelmişlerdir. Bu görevi Osmanlıları çekilmeye zorlayıncaya kadar sürdürmüşlerdir. Bu uğurda Osmanlılara yenilmişlerdir (İnsel, 2018: 5). Macarlar bu kalkan vazifesini sadece Türklere karşı değil Slavlara karşı da yürütmüşler ve batıdaki Germen nüfusun Slavlaşmasına mani olmuşlardır (Gökbilgin, 2010: 204). Macarlar her ne kadar Avrupa tarihinin yerli bir parçası olmaya başlasalar ve Katolikliğin sınırdaki en büyük koruyucusu olarak görev almış olsalar da Batılı halklar tarafından hep dışlanmışlardır. Macarlar da her ne kadar Hristiyan olarak bir medeniyet değişimi yaşamış olsalar da bu durum onların kökenlerinin doğuda olduğunu unutmalarına ve milli kimliklerini kaybetmelerine yol açmamıştır (Karatay, 2020a: 38). Bu nedenle de diğer Avrupalı kavimlerin aksine Hunlara iyi bir gözle bakmışlar ve kendilerini onlarla soydaş saymışlardır (İnsel, 2018: 13). Aslında Macarlar 9. yüzyıl sonlarından itibaren İlk Müslüman Türk devleti olan İdil Bulgarlarıyla ilişkilerinden dolayı İslamiyet'ten de haberdar olmuşlardır (Karatay,

2010b: 1). Bu dönemde Macarlar arasında da Müslüman olanlar bulunmaktadır. Macarların 1000 yılında resmen Hristiyanlığı kabul etmeleri ile birlikte Müslümanlar bu durumdan çok etkilenmemiş olsalar da Roma baskısından dolayı Macarların İslam'a karşı tavrı aldıkları görülmüştür (Karatay, 2010c: 369).

Macarların Kıpçaklarla olan ilişkisi ise Moğol İstilasına dayanmaktadır. Moğol İstilas döneminde Kıpçaklar Moğollar'dan Macaristan'a doğru kaçmışlardır (Eckhart, 2010: 65). Aslında Kumanlarla Macarlar arasındaki ilişki Kumanlar Macaristan'a gelmeden önce başlamış ve bu ilişkiler esnasında Macarlar ve Kumanlar bazen aynı ittifak içerisinde de yer almıştır (Nagy, 2013: 159).

Özellikle 11. yüzyıldan itibaren Kumanlar Macarlar için bir tehlike arz etmeye başlamışlardır. Kral László Kumanları yenmiş fakat 1237'deki Moğol saldırılarıyla birlikte Kuman hakani Köten Macar kralı IV. Béla'dan Macaristan'a sığınma talebinde bulunmuştur (Berta, 1998: 136). Macar topraklarına 400000 Kuman göç etmiştir (Zimonyi, 2002a: 46). 12. yüzyılın ortalarına gelinceye kadar Kumanlar Avrasya'nın neredeyse tamamını işgal etmişlerdir (İnsel, 2018: 14). Macarlar ise savaşçı özellikleriyle Moğollara benzeyen Kıpçakları yerleşik hayata geçirmeye çalışsa da Kıpçaklar göçebe olduklarından yerleşik Macarlarla anlaşamamışlardır. Kıpçakların başkomutanı Macarlar tarafından öldürüldüğü ve komutan ve halkı Moğollarla iş birliği yapmakla suçlandığı için Macarlarla Kıpçakların arası tam da Moğolların Macaristan'a gelmesine yakın bozulmuştur. Bu yüzden de Kıpçaklar güneye göç etmişler ve göç ederken de ayrıldıkları yerleri yakıp yıkmışlardır. Bu yüzden Macar kralının Moğollara karşı Kıpçaklardan yardım alma düşüncesi

gerçekleşmemiş ve neticede 1241’de Macaristan Moğol akınlarına uğramıştır (Eckhart, 2010: 65).

IV. Béla dağınık bir biçimde ülkeye Kumanları yerleştirmiştir. Pest bölgesine Kuman prenslik ailesini, ülkenin orta bölgelerine birbirlerine yakın olmayacak bir biçimde diğer Kuman gruplarını yerleştirmiştir. 1241 yılında bir grup Macar Kuman hakanını öldürdükleri için Kumanlar ülkeyi terk ederek Aşağı Tuna bölgesine yerleşmişlerdir fakat Moğol baskınları nedeniyle IV. Béla onları geri çağırıştır (Berta, 1998: 137). İlerleyen zamanlarda batıdaki Kumanlar Macar rahipler sayesinde Hristiyanlığı kabul etmişlerdir ve bundan sonra bir Kuman Psikopsluğu kurulmuştur. Kumanların izlerine bugün Macaristan’da iki coğrafi bölge olan *Kiskunság* “Küçük Kumanlık” ve *Nagykunság* “Büyük Kumanlık” isimlerinde rastlanmaktadır (Zimonyi, 2002a: 46). Macaristan’daki Kumanlardan bugüne yazılı bir belge kalmamıştır. István Mándoky’a göre Kumanlar’dan kalan dil yadigârlarını iki bölümde sınıflandırmak mümkündür. Bunlardan ilk grup; bizim atamız, şarkı, yemek duası, selamlama ifadeleri, çocuk tekerlemeleri, sayışmalar, oyunlar gibi metinler. İkinci grup; Macarcada Kumanlardan alınan ödünç sözcüklerdir (Nagy, 2013: 163).

3. Osmanlı Döneminde Türk-Macar İlişkileri

Türk-Macar ilişkilerinin yoğunlukta olduğu üçüncü dönem 1526’da meydana gelen Osmanlıların Mohaç zaferinden sonra Macaristan’ın Türk egemenliğine girdiği devirdir ve bu son dönem 1686’da Budin’in Osmanlı’nın elinden çıkmasına kadar 160 yıl devam eder (Doğan, 2007: 4).

Osmanlıların Rumeliye geçmeleri ile birlikte karşılıklı olarak ilk milletlerden biri Macarlardır. Macarların Türklere

karşı gösterdikleri büyük direniş 1364 yılında başlamış ve 1526'da Osmanlı'nın Mohaç galibiyetine kadar yaklaşık 150 yıl sürmüştür. Osmanlı'nın bu kesin galibiyetinin ardından Macarlar yaklaşık 150 yıl boyunca Osmanlı hâkimiyetinde kalmışlardır (Saral, 2016: 1). 1526 Mohaç Savaşı'yla birlikte Ortaçağ Macar Devleti sona ermiştir (Baştav, 2003: 31).

Osmanlı-Macar mücadeleleri esas olarak 1366 yılında başlamıştır. Sırbistan ve Bulgaristan'ı alan Osmanlılar Balkanlar'da ilerlemeye başlamışlar, daha sonra Tuna-Sava bölgesine kadar gelmişlerdir. 1396'da Macaristan'ın Eflak ve Boğdan bölgesini Osmanlı'dan korumak için kurulan Haçlı Birliği yenilgiye uğramıştır (Eckhart, 2010: 96). 1443'te Osmanlıları yenebilen Macarlar 1444'te Varna Savaşı'nı kaybettiler (Eckhart, 2010: 98). Tarihçiler Hunyadi'nin direnişi olmasaydı Osmanlı'nın daha 15. yüzyılda Macaristan'ı hâkimiyeti altına alabileceği konusunda hemfikirdir (Baştav, 2003: 31).

Macaristan hem askeri hem de ekonomik anlamda çeşitli iç sıkıntılarla uğraşıyor ve yönetimde ise Habsburgların baskısıyla karşılaşılıyordu. 1519'da tahta geçen Alman Kralı V. Karl kardeşiyle birlikte İspanya, Güney Amerika, Napoli, Sicilya, Felemenk, birçok Avusturya eyaleti ve Güney Almanya gibi birçok bölgeyi ele geçirmiştir. Fransa Kralı Fransuva'nın da buna karşı Kanuni Sultan Süleyman'dan yardım istemesi Osmanlı-Habsburg mücadelesini tam da Macaristan üzerinde başlatmalarına sebep olmuştur (Eckhart, 2010: 111).

Osmanlı'nın büyük hazırlıklarına karşılık tam hazır olmayan ve Osmanlı kuvvetleriyle çarpışacak gücü bulunmayan Macar ordusu Mohaç'ta ağır bir yenilgi aldı. Bu yenilgiden sonra Macaristan ikiye bölündü ve bir taraf Janos Zapolyai'nin diğer taraf ise Ferdinand'ın hâkimiyetine verildi (Eckhart,

2010: 113). İki tarafın da birbirlerinin krallıklarını tanımaları sonucunda Macaristan ikiye bölünmüş oldu; fakat Ferdinand'ın elinde kalan Doğu Macaristan Osmanlıların hâkimiyetine alındı. Osmanlılar 1541'de Budin'i de alarak Macaristan'ı üç bölgeye ayırdılar ve Macaristan'daki Türk hâkimiyeti artmış oldu. Böylece Macaristan'ın büyük bir kısmı Osmanlıların eline geçti (Eckhart, 2010: 115). Osmanlı Erdel'i bağımsız bir bölge hâlini getirdi ve idaresini Zsigmond'a verdi (Eckhart, 2010: 116). 1543'te Kanuni'nin İstanbul'a dönmesini fırsat bilen Ferdinand Budin'i ele geçirdiği için Kanuni Macaristan seferine çıkarak burada Türk üstünlüğünü yeniden kabul ettirmiştir. 1547'de yapılan barıştan sonra Ferdinand Erdel'e saldırmış ancak yapılan savaşlar sonucu Erdel'den vazgeçmek zorunda kalmıştır. Kanuni'nin son seferinden itibaren Macaristan 1683 II. Viyana Kuşatması'na kadar kesin olarak Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır (Soysal, 1976: 129). Macaristan, Osmanlı hâkimiyetine geçtikten sonra Osmanlı'nın Avrupa'daki kolunu oluşturmuştur (Turan, 2012: 23).

Osmanlı Macaristan'ı yıllık vergilerini ödemek koşuluyla iç işlerinde bağımsız bıraktığı gibi dış işlerinde de serbest bir biçimde hareket etme özgürlüğü tanıyarak Frater Györg'ün idaresine vermiştir. Bu nedenle Frater Györg hem Osmanlılarla hem de Habsburglarla ilişkilerini geliştirebilmiştir (Eckhart, 2010: 116). Fakat Frater Györg'ün 1551'de Erdel'i Ferdinand'a teslim etmesi sonucu Osmanlılarla arası açıldı. Böylece Osmanlı, Temes ve Erdel için tehdit oluşturmaya başlamıştır. Osmanlılar ile arasını düzeltmek isteyen Frater Györg Osmanlı komutanlarıyla iletişim kurmaya çalışmış ve Babıali'ye vergiler ödemiştir. Ferdinand ise Frater Györg'ün bu davranışlarını ihanet olarak kabul etti. Komutanı Costaldo Frater'i Györg'ü öldürmek üzere görevlendirdi. Györg'ün ölümünden sonra

Türk ilerleyişi devam etti (Eckhart, 2010: 118). Zaten Macaristan'ın özellikle orta bölümleri Türklerin hâkimiyetindeydi ve bu bölgeler ekonomik açıdan en önemli yerlerdi. Bu sırada Almanya'da Reform hareketleri baş göstermişti ve bu durum Alman birliğini dağıtmıştı. Bu yüzden Ferdinand Almanya'dan yeterince destek görmüyordu ve Osmanlı'yla barışmak zorunda kalmıştı. Macaristan'ın Osmanlı tarafından fethedilmeyen bölgeleri otuz bin altın vergi karşılığında 1547'de kralın hâkimiyetine bırakılırken Bosna ve Budin'deki Osmanlı paşaları fetihlerini sürdürmüşlerdir (Eckhart, 2010: 119).

Özellikle XVI ve XVII. yüzyıllarda Macaristan toprakları Osmanlı tarafından hâkimiyet altına alınmıştır. Bu sıralarda Latin alfabesine de geçmiş olan Macarların okuma-yazma oranları artmıştır. Bu sırada birçok Türkçe kelime Macarcaya geçmiştir: *papucs* “papuç”, *kajski* “kaysi” gibi (Yılmaz, 2015: 292). Ayrıca Osmanlı döneminden kalma Macar Bilimler Akademisi, Doğu Dilleri Kütüphanesinde bulunan Türkçe el yazmaları, Budapeşte Kalesi'nin içinde yer alan Devlet Arşiv binasında yer alan sicil kayıtları ile arşiv belgeleri, Eski Türk hamamı ve Gül Baba Tekkesi, Peç, Zigatvar ve Eğri bölgesinde bulunan mimarî eserler başta olmak üzere Macaristan'da birçok Türk kültür hazinesi bulunmaktadır (Parlatır, 2009: 235-236).

Osmanlı 1683 II. Viyana Kuşatmasını kaybettikten sonra oluşan “Kutsal İttifak” birliklerinin Osmanlı ordusunu yenmesiyle 2 Eylül 1686'da Budin Osmanlı hâkimiyetinden çıkmıştır (Yusufoğlu, 2006: 19). Böylece 1526 Mohaç Savaşı'ndan 1686 yılına kadar Osmanlı hâkimiyetinde kalan Macarlar bu tarihten itibaren Habsburg egemenliğine girdiler ve Habsburglar'ın

egemenlikleri altında iken birçok defa bağımsızlık mücadelelerinde bulundular. Özellikle 1848 yılında gerçekleştirilen ve Lajos Kossuth önderliğinde başlatılan Macar Bağımsızlık Mücadelesi Habsburglar tarafından çok kanlı bir biçimde bastırılmıştır. Bu nedenle Lajos Kossuth'un da içerisinde bulunduğu Bağımsızlık Mücadelesi liderleri Osmanlı'ya sığınmışlardır. 1867 yılında Macarlar bağımsızlıklarına kavuşmuş olsalar da devletin adı Avusturya-Macaristan İmparatorluğu olmuş ve devlet ikili bir sistemle yönetilmiştir (Çolak, 2000: 63). Osmanlı-Rus Savaşı esnasında 1877 yılında Macar parlamentosu Türklere desteklerini açıklamıştır (Agoston, 2002: 93). Macarların Habsburglar'a karşı yaptıkları bağımsızlık mücadelesinin temelinde Habsburgların Macarları Germenleştirme politikası bulunmaktadır (Duran ve Çalık Orhun, 2019: 560). Ancak XIX ve XX. yüzyıllarda dönemin siyasi koşulları ve güç dengeleri değişmiştir. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ikili bir sistemle yönetilmekteydi ancak XVI, XVII ve XVIII. yüzyıllarda monarşinin ikinci başkenti olan Budapeşte'de Viyana yönetimine karşı hepsi de Macaristan'ın mağlubiyetiyle sonuçlanan üç silahlı ayaklanma ve bağımsızlık mücadelesi verildi. Ancak XIX ve XX. yüzyıllarda Avrupa'da güç dengelerinin değişmesiyle birlikte Avusturya-Macaristan İmparatorluğu da güç kaybetmeye başlamıştı ve Panslavizm ve Pangermanizm akımları etkisini artırmıştı. Bunlara karşı Macarlar kendilerine yeni müttefikler bulmak isteyip yönlerini doğuya çevirmişlerdi. Çünkü Macarlar Hristiyan Batı dünyasına karşı güvenlerini kaybetmişlerdi (Demirkan, 2000: 26).

Bu sırada Macarlar kendi tarihlerine yönelmeye başlamışlar ve kendilerinin aslen Avrupalı bir millet olmadıklarını keşfetmişler ve bu nedenle kendi kökenlerini bulmaya çalışmış-

lardır (Çolak, 2000: 63). Macarlar Avrupalı bir millet olmadıklarını anladıkları andan itibaren kendi köklerini Asya'da aramaya başlamışlardır. 1910 yılında içlerinde Kont Teleki Pál, Cholnoky Jenö, Gyula Pekar, Bela Vikar, Aladar Ban gibi tanınmış toplumsal şahsiyetler, tarihçi Sandor Marki, şair Arpad Zemplenyi gibi edebiyatçılar ve daha birçok önemli bilim adamları, siyasetçiler ve yazarların öncülüğünde Macaristan'da Turan Cemiyeti kurulmuştur. Bu cemiyetin amacı Macarların Asya kökenli bir millet olduğunu ve Türklerle akraba olduğunu kanıtlamaktır. Yani Turancılık düşünceleri ilk kez Macaristan'da ortaya çıkmıştır (Demirkan, 2000: 25-26). Eski Macaristan başbakanlarından ve aynı zamanda da ünlü bir coğrafyacı olan Kont Pál Teleki, müzisyen Alajos Peikert, coğrafyacı ve yazar Jenö Cholnoky, tarihçi Sándor Marki derneğin kurucularındandır.¹ Ancak Macarların algıladığı Turan anlayışı Türklerden farklıdır. Macarlar bu kavramı ırksal bir terim olmaktan ziyade coğrafi bir kavram olarak görmektedir (Teleki, 1918: 81).

Bu cemiyetin en temel işlevi bir araştırma cemiyeti olmasıdır. En temel amacı ise Macarların akraba olduğu diğer halkların tarih, edebiyat ve kültürlerini araştırmaktır. Cemiyete göre Macaristan Turan halklarının en batısında bulunan ve Turan halklarının lideri olan bir devlettir. Bu cemiyetin görevi ise hem bilimsel araştırmaları devam ettirmek hem de diğer Turan ülkelerinin ekonomik, kültürel ve sosyal yaşamlarını araştırıp Macaristan'la her iki tarafın da yararına olabilecek bir

¹ Turán Dergisi 1913, 1917-1918, 1921-1944 yılları arasında seçkin bilim adamlarının yönetiminde neşredilmiştir. Derginin sayılarına ulaşmak için: http://real-j.mtak.hu/10680/1/MTA_Turan_1933.pdf (E. T. 05.01.2019)

ilişki kurmaktır (Demirkan, 2000: 25-26). Bu amaçla 1913 yılında Turan Cemiyeti tarafından *Turan Dergisi* yayımlanmaya başlandı. Bu dergide Macar Turancılarının düşüncelerini tüm dünyaya yayma amacı taşıyan Macarca, Türkçe, Almanca ve Fransızca makaleler yayımlanmaktaydı (Demirkan, 2000: 32-33). Bu çalışmalar sonucunda Macarlar kendilerinin Türklerle akraba oldukları sonucuna varmışlar ve özellikle XIX. yüzyıldan itibaren Türklerle ilişkilerini geliştirmeye başlamışlardır. Bu ilişkilerin gelişmesi sonucunda Birinci Dünya Savaşı sırasında Macaristan'a eğitim almak amacıyla birçok Türk genci gönderilmiştir. Aynı şekilde Macaristan'dan da Türkiye'ye araştırma gezisi yapmak için gelenler olmuştur (Çolak, 2000: 63).

Turancılık fikri 19. yüzyılda artan Türkoloji çalışmalarının bir sonucudur. Bu çalışmalar hem Türk lehçeleri hem de Fince ve Macarca olmak üzere Ural-Altay adı verilen bütün dilleri kapsamaktadır. Turancılık fikri Macar anayurdunu araştırma çabalarının bir sonucudur. 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu zayıflamış, Panslavizm ve Pangermenizm düşünceleri yaygınlaşmış ve Macarların batıya olan güveni azalmıştır. Tüm bunlar Turancılık fikrinin ortaya çıkma sebepleridir (Çolak, 2017: 462).

Macaristan'da başlayan Turancılık hareketleri Türkiye'de yayılmaya başlamış ve Pal Teleki'nin önderliğinde İstanbul'da Türk-Macar Dostluk Cemiyeti kurulmuştur (Demirkan, 2000: 36). İstanbul'da Tahsil-i Sanayi Cemiyeti de kurulmuş ve cemiyet Macaristan'da kurulan Turan Cemiyeti ile ilişki içerisine girmiştir. Bu ikili ilişkiler sonucunda Türkiye'den birçok öğrenci eğitim almak amacıyla Budapeşte'ye gönderilmiştir (Demirkan, 2000: 2).

Macaristan'dan Türkiye'ye gezi için gelenler arasında Horvath da vardı ve gezinin bütün planlamasını ve sağlanacak bağlantıları Macar Turan Derneği'nin de bir üyesi olan, Macaristan'daki Türkler'in imamı olarak bilinen ve de Macaristan-Türkiye arasındaki bağlantıda kilit rol üstlenen Abdüllatif Efendi yapıyordu (Demirkan, 2000: 3). Tabi bu ilişkilerin gelişmesinde Osmanlı ve Avusturya-Macaristan İmparatorlukları'nın Birinci Dünya Savaşı sırasında müttefik devletler olmalarının etkisi de bulunmaktadır.

4. Macar Turancılık Hareketlerinin Doğuşu

Turan kelimesi hem Türk topluluklarında hem de Macarlarda kullanılan bir terimdir. Ancak bu terimin Türkler ve Macarlarda ifade ettiği kavram farklıdır. Türk topluluklarında Turan kavramı bütün Türk uluslarının tek bayrak altında birleştirilmesi idealiyken Macarlarda Asya toplumlarıyla ortak kültürel ilişkiler kurmaktır.

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde "Türklerin Orta Asya'da yaşadıkları en eski yurtları ve Turancıların dünyadaki bütün Türkleri birleştirerek kurmayı amaçladıkları ülkenin adı" (Güncel Türkçe Sözlük, TDK) olarak tanımlanırken Tekinsoy'a göre Turan kavramı; Farsça kökenli bir sözcüktür ve bugün Türk boylarının yaşadıkları yerleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Coğrafi bir kavram olan Turan Altay Dağları, Hazar Denizi ve Tanrı Dağları arasını kapsamaktadır (Tekinsoy, 2015: 241).

Coğrafi olarak Turan kavramı 1839 yılında ilk kez Ferenc Pulszky tarafından kullanılmıştır. Géza Nagy 1895 yılında "Ural-Altay" ve Orta Asya'daki Hun, Kuman, Macar, Tatar, Kırgız ve Türk göçebe boyları için Turan kelimesini kullanmış

ve böylece sözcük antropolojik bir anlam kazanmıştır (Duran ve Çalık Orhun, 2019: 558).

19 ve 20. yüzyılda Macar dilbilimciler ve tarihçiler bu sözcüğü ideolojik bir kavram olarak meydana getirmişlerdir. 20. yüzyıldan itibaren Macaristan’da hâkim olan ideoloji Turancılıktır. Bu nedenle Turancılık kavramı Macarlarla özdeş hâle gelmiştir. Macar Turancılığı Avrupa’nın ortasında ideolojik yalnızlığa ve ekonomik buhrana düşen Macarlar tarafından meydana getirilmiştir. Turancılık fikri Türk ve Macar milliyetçiliğinin birleştirici bir unsurudur. Ural-Altay ve Fin-Macar toplumlarının yani Turan ırkının anayurdunu bulmak için ortaya konmuş bir düşüncedir ve “uzak anayurt” ideolojisidir. Bu fikir “Pancermenizm” ve “Panslavizm” düşüncelerine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır (Tekinsoy, 2015: 241). Bu düşünce İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra sekteye uğrasa da günümüzde tarihsel bir ideoloji olarak yeniden canlanmıştır. Turan ideolojisi bugün AB ve Batı karşıtlığı düşüncesi kapsamında JOBBİK ve Macar Turan Vakfı’nın ideolojisi hâline gelmiştir (Duran ve Çalık Orhun, 2019: 557-558).

Macarlar 19. yüzyıldan itibaren batıdan beklediği desteği bulamayarak kendini yalnız hissetmeye başlamış ve bu durum Macarların Türk âlemine yönelmesine yol açmıştır. Macarlar yüzyıllar boyunca İslam dünyasına karşı Hristiyan batı dünyasının en büyük koruyucusu olduğu hâlde batıdan beklediği desteği görememiştir. Bu da Macaristan’da Turancılık hareketlerinin artmasına yol açmıştır (Duran, 2020: 2762). Turancılık kavramı medeniyeti ve kültürünün kökenlerinin Asya’ya dayandığı düşüncesidir (URL-4).

896 yılında bugünkü yurtlarına yerleşen Macarlar kendilerini yalnız hissettikleri dönemde kendi kökenlerini araştırmaya başladılar ve hangi milletlerle akraba olduklarını bulmaya çalıştılar. Bu durum Türkoloji yani Türklük biliminin Macaristan’da doğmasına yol açmıştır (Duran, 2020: 2762). Bugün Macaristan’da Budapeşte Üniversitesi Türkoloji bölümü ve Szeged Üniversitesi Altayistik bölümünde Türkoloji çalışmaları yapılmaya devam etmektedir (Zimonyi, 2002a: 47).

Macarlar ve Türkler arasındaki ilişkiler özellikle 5. yüzyıldan itibaren başlamış ve bu birliktelik Macar diline, kültürüne, efsane ve masallarına derin izler bırakmıştır. Batı kaynaklarında Macarların Türk olarak geçmesi, Macarların Hun-Macar akrabalığına dair efsanelere sahip olması gibi sebeplerden dolayı Macarlar kendi kökenlerini Türklerde aramışlardır. Nemet Macarlar ve Türkler arasındaki ilişkiyi “akrabalık benzeri bir kadim ilişki” biçiminde tanımlarken István Zichy Macarların aslında bir Türk kavmi olduğunu ancak Fin-Ugor kavimleri arasında bir dil değişimine uğradığını dile getirmiştir. Laszlo Rásonyi ise Tuna Bulgarlarının Slavlaşmadan önce Türk kavmi olmasından dolayı Türk kavimleri arasında sayılması gibi Macarların da aynı şekilde Türklerle akraba olduklarını ileri sürmüştür. Laszlo Rásonyi bu ifadesini kısaca “Türkler Macar’ların babası Fin-Ugorlar ise anasıdır.” sözüyle tamamlamıştır (Duran, 2020: 2762).

Habsburglar’ın Macarlar üzerinde ciddi bir asimilasyon politikası izlemesi Macarların Türk yanlısı bir politika izlemesinin en temel sebebidir. Habsburglar’ın Macarlar üzerinde siyasal, toplumsal, kültürel ve ekonomik yönlerden ağır bir baskı uygulamalarına rağmen Türk hâkimiyeti döneminde Macarların dillerine ve kültürlerine asla dokunulmaması da

Türklere yakınlık hissedilmesinin bir diğer sebebidir (Duran, 2020: 2763). Çünkü Macarlar Türk hâkimiyetinde bulundukları yıllar boyunca Habsburgların aksine dillerine, milliyetlerine ve mevcudiyetlerine herhangi bir müdahale yaşamamışlardır (Gökbilgin, 2010: 211). Habsburg döneminde ise Macar asilzadeleri yok edilmeye çalışılmış, Macar ordusunun komuta dili olarak Almanca belirlenmiş, Macar sanayisini kötü etkilemek amacıyla yaptırımlar uygulanmış, Macarlar, dillerine ve kültürlerine yönelik ağır asimilasyon politikalarına maruz bırakılmışlardır. Oysa Türklerin yönetimi altındayken Macar diline ve kültürüne herhangi bir müdahale olmadığı için Macar dili ve kültürü kendini muhafaza etmiştir (Yiğit Türker, 2017: 751).

19. yüzyılda Turancılık hareketlerinin artması ile Türkoloji çalışmalarına yönelmenin öncüsü Sandor Körösi Csoma'dır. Csoma doğu ülkelerine seyahat çalışmalarını başlatmıştır. Macaristan Türkoloji çalışmalarının en önde gelen ismi ise Armin Vambery'dir. 19. yüzyıl sonlarında artık Türkoloji müstakil bir bilim dalı hâline gelmiştir. Dünyada ilk Türkoloji enstitüsü de Armin Vambery'nin önderliğinde 1870 yılında Budapeşte Üniversitesinde kurulmuş ve başına Armin Vambery geçmiştir. Vambery'den sonra kürsünün başına İgnacz Kunos ve Gyula Nemeth oturmuştur (Duran, 2020: 2759).

1910 senesinde *Turáni Társaság* yani Turan Derneği kurulmuştur. Bu derneğin amacı Macarların akrabalarıyla bağlantı kurmaktır. Bu amaçla *Turán* adında bir dergi yayımlamışlardır. Dernek Türk gençlerinin Macaristan'da eğitim almaları ve Türk-Macar ilişkilerini geliştirmek için Doğu Kültür Merkezi'ni (Keleti Kultúrközpont) oluşturmuştur. Biri siyasi diğeri

kültürel bir kol olan Turancılık ve Türkoloji birlikte gelişmiştir (Çolak, 2017; 462). Ugor-Türk savaşları esnasında Macarların kökenlerinin Türk olduğunun en büyük savunucusu olan Vámbéry Pantürkizm düşüncesini savunmuş, Türk aydınlarıyla iletişim kurmuş, *Tasvir-i Efkâr*'da yazılar yazmıştır. Necip Asım da Macar Türkoloji dergisi olan *Keleti Szemle* dergisinde yazılar yayımlamıştır. Bunların dışında Turan Derneği ile Türk Ocakları işbirliği kurmuştur. Ayrıca 1908 yılında kurulmuş olan Türk Derneği'nin Budapeşte'de Edebiyat-ı Osmaniye Cemiyeti adıyla bir şubesi açılmıştır ki bu, derneğin yurtdışındaki tek şubesidir. I. Dünya Savaşı devam ettiği esnada kendisi de Kuman kökenli olan etnograf István Gyórfy Anadolu gezisi yapmıştır. Béla Horváth da Turan Derneği'nin desteğiyle 1913 yılında Anadolu'ya seyahat etmiştir (Çolak, 2017: 463). Türk Ocağı Derneği'nin yayın organı olan *Türk Yurdu Dergisi*'nde Macar Turan Cemiyeti ile ilgili haberler yayınlanmıştır (Tekinsoy, 2015: 243).

Esas itibariyle Macar Turancılığı ile Türk Turancılığı düşünce itibariyle farklılıklar arz etmektedir. Bu farklılardan en önemlisi Macar Turancılarının Turanlı halklar kavramının içerisinde Moğollar, Çinliler, Japonlar, Bulgarlar, Finliler, Estonyalılar ve Türkler bulunurken Türkiyeli Turancıların kapsamı bu kadar geniş değildir (Önen, 2002: 406-407).

Macarlar Kurtuluş Savaşı sırasında da Türklere desteklerini sürdürdüler ve bir Turan Ajansı kurdular. Yeni Türk devleti kurulduktan sonra da ikili ilişkiler sürdürüldü ve bu iyi ilişkiler 1923'te Türk-Macar Dostluk Anlaşması'nın imzalanmasına imkân verdi (Köstüklü, 2018: 22). 1923 yılında Budapeşte'de Macarca olarak bir broşür yayımlandı. Bu broşürün amacı

Kurtuluş Savaşı'nın Türkiye'ye karşı Avrupa ülkelerinde meydana gelen olumsuz bakış açısını değiştirmekti. Özellikle Ermeni ve Rumlara karşı olan mücadelelerin haklılığı vurgulanıyor, bu iddiaların Avrupa'ya karşı Türkleri kötü gösterme propagandasından başka bir şey olmadığı savunuluyordu. Ayrıca Ermeni olaylarında Türklerin haklı olduğu ve bahsedildiği gibi bir soykırım yapılmadığı Batılı gazeteci, yazar ve devlet adamlarının da destekleri sağlanarak kanıtlanmaya çalışılıyordu (Demirkan, 2000: 3). Bu kitabın önemi bilimselliği ya da objektifliği değildir. Bu kitabın asıl önemi Ankara hükümetiyle iyi ilişkileri olan ve bu broşürü hazırlayan kişilerin kaynak olarak kullandıkları materyallerin Anadolu menşeli olması ve broşürün çıktığı yayın evinin adının Abdülatif Yayınları olmasıydı. Buradan da anlaşılabilmektedir ki Macar Turan Cemiyeti yeni kurulan Ankara hükümetiyle yakın ilişki içerisindeydi ve Kurtuluş Savaşı'nı desteklemekteydi. Türkçülük düşüncesi Türkiye'de XX. yüzyılda Kırım Tatar Türklerinin Türkiye'ye göçmesinden sonra onlar tarafından geliştirilmiş bir düşüncedir. Turancılık düşüncesinin ise öncüsü Macarlardır (Demirkan, 2000: 4).

5. Atatürk Döneminde Türk-Macar İlişkileri

Atatürk'ün de Macarlara karşı gösterdiği özel bir ilgi bulunmaktaydı. Hatta Tiranon Anlaşması sonrası birçok Macar nüfusunun azınlık statüsüne düşmesi sebebiyle onlara bir mektup göndermiştir (Çayan, 2013: 122). Türk tarih tezi açısından da Macarlara büyük önem veren Atatürk Zajti'nin Hun-Macar akrabalığını savunan kitabını hemen çevirtmiş ve okumuştur. Hatta Zajti'den bu konu hakkında araştırmalar yapmasını istemiştir. Akrabalık mevzuuna önem gösteren Atatürk Macarlardan hep "kardeş ulus ya da soydaşlarım" diyerek bahsetmiştir

(Çayan, 2013: 123). 1924'te Budapeşte Üniversitesi ile İstanbul Üniversitesi arasında yapılan anlaşma sonucunda Macaristan'a eğitimci gönderilmesi kararlaştırılmıştır (Karagülmez, 2018: 629-630). 1924 yılının Eylül ayında bir grup İstanbul Üniversitesi öğrencisi Romanya ve Macaristan'ı ziyaret etmiş içlerinden 5 öğrenci Kral Naibi Amiral Horthy tarafından kabul edilmiştir. 1925'te de bir grup Macar öğrenci İstanbul'u ziyaret etmiştir (Karagülmez, 2018: 641). Atatürk yeni Türk tarih tezi kapsamında Macarlar ve Türklerin ortak Hun kökenine vurgu yapmıştır. Bu konu Macaristan'da da ilgiyle karşılanmıştır. 1936 yılında Afet İnan'ın Budapeşte'ye düzenlediği araştırma gezisinde onun yanında ünlü Türkolog Gyula Németh bulunmuştur (Karagülmez, 2018: 633). Türk-Macar tarihi, edebiyatı ve sosyal ve kültürel ilişkilerinin araştırılması amacıyla 1935'te Hungoroloji Enstitüsü kurulmuş ve enstitü 1936'da Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi'ne bağlanmıştır (Çayan, 2013: 124). Kurulduğu andan itibaren Hungaroloji Enstitüsü Türk dili, tarihi ve kültürünü araştırmak amacıyla Türkiye'de yeni yeni oluşturulmaya başlanan ancak ilk enstitüsü 1870'de Macaristan'da açılan Türkoloji biliminin en büyük yardımcı dallarından birisi olmuştur (Çoban, 2016: 414). Türk kavimleriyle Macarların tarih boyunca yakın temaslarda bulunmaları ve Macarların Türk kavimleriyle akrabalık tezlerinin bulunması sebebiyle Macar filolojisi büyük bir önem taşımaktadır (Baştav, 2003: 3).

Atatürk Macar Türkologların çalışmalarını yakından takip etmiştir. Gyula Németh Atatürk'e Imre Karacson'un 2 ciltlik Evliya Çelebi'nin *Macaristan Seyahati*, Jenö Simonyi'nin *Budun Paşalarının Macarca Mektuplaşmaları* ve Rákóczi devrine ait vesikalar; ayrıca Szilády Szilágy'nin 7 ciltlik *Türk-Macar*

devrine ait vesikası, Szilády Szilágy'e ait olan *2 ciltlik Türk İstilas Tarihinin Vesikaları*, Farkas Deák'ın *Macar Mülteciler Mecmuası evrağı* ve Kálmán Tahly'nin Rákóczi'nin dairesinde yaşamış olan bir Macar tarafından Türkiye'de yazılmış olan mektuplarının yer aldığı birçok eser hediye etmiştir (Karagülmez, 2018: 634). Atatürk'ün Macarlara karşı bu ilgisi tek taraflı değildi. Kendisi de Macarlar tarafından büyük bir sevgi ve saygıya sahipti (Çayan, 2013: 124). 1932'den itibaren Macaristan'da faşist bir yönetim kurulduğu için ikili ilişkiler zayıflamıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra meydana gelen iki kutuplu dünya düzeninde farklı bloklarda yer alan Türkiye ve Macaristan arasında yavaşlayan ilişkiler 1991'den itibaren yeniden gelişmiştir (Köstüklü, 2018: 22).

Türkçe ve Macarcanın Karşılaştırmalı Tipolojisi

Bu çalışmada Türkçe ve Macarca morfolojik bir incelemeye tâbi tutularak hâl ekleri üzerinden karşılaştırılacağından, iki dili de genel olarak kavrayabilmek adına karşılaştırmalı bir şekilde tipolojilerine yer vermenin uygun olacağı düşünülmüştür. Türkçenin tipolojisi incelenirken ağırlıklı olarak Özözen (2021) ile Demir ve Yılmaz (2011)'dan, Eker'den (2007); Macarcanın tipolojisi incelenirken ise Beáta Megyesi'nin "The Hungarian Language" isimli makalesinden faydalanılmıştır (2001). Dillerin tipolojilerini ortaya koymak, onların benzerlik ve farklılıklarını ele almakla mümkündür. Diller belirli parametreler vasıtasıyla tipolojik olarak sınıflandırılmaktadır. Bu parametreler söz varlığı, fonoloji, morfoloji, sentaks olarak gruplandırılabilir (Comrie, 2017: 65-86).

1. Ünlüler: Türkçede /a/, /e/, /ı/, /i/, /o/, /ö/, /u/, /ü/ olmak üzere 8 ünlü bulunmaktadır. Macarcanın ünlü sayısı ise Türkçeden daha fazladır. Macarcanın ünlülerinin 14 ses biriminden oluştuğu görülmektedir. Bunlar birbirlerinin uzunluk ve kısalığı karşılayan ünlü çiftlerinden oluşmaktadır. a - á, e - é, i - í, o - ó, ö - ő, u - ú, ü - ű sesleri Macarcanın ünlüleridir.

2. Ünlü uzunlukları: Bugünkü Türkiye Türkçesinin tipik özellikleri arasında birincil uzun ünlülerin bulunmaması yer almaktadır. Ancak bu, Türkçede ünlü uzunluğu bulunmadığı anlamına gelmemektedir. Özellikle /ğ/ sesinin bulunduğu yerlerde telaffuzda ünlü uzunluklarına rastlanabilmektedir (Demir ve Yılmaz, 2011: 70). Macarcada ise her ünlünün uzun karşılığı da bulunmaktadır. Uzun sesler vurgu (') işareti ile işaretlenmektedir.

3. Ünlü Uyumları: Türkçede önlük-artlık uyumu ve düzlük-yuvarlaklık uyumu olmak üzere iki çeşit ünlü uyumu bulunmaktadır. Önlük artlık uyumu /a/, /ı/, /o/, /u/ art damak ve /e/, /i/, /ö/, /ü/ ön damak seslerinin kelimelerde uyum göstermesine verilen addır. Düzlük-yuvarlaklık uyumu ise kelimenin ilk hecesinde düz ünlü bulunması durumunda daha sonraki hecelerde de sadece düz ünlü bulunabilmesi; yuvarlak ünlü bulunması durumunda ise sonraki hecelerde ya dar-yuvarlak ya da düz-geniş ünlülerin bulunabilmesi kuralıdır (Demir ve Yılmaz, 2011: 57-59). Macarcada da ünlü uyumu bulunmaktadır. Bu durum Türkçede olduğu gibi eklerin farklı alamorflarının oluşmasına neden olmaktadır. Böylece kelimeye eklenen eklerin sesleri kökteki ünlülere göre değişim göstermektedir. Kelime tabanında i ve í sesleri var ise uyum bozulabilmekte, yani bu sesler hem ön hem de arka ünlülerle

birlikte kullanılabilmektedir. Bu ses uyumu belirli ek kombinasyonlarına yol açabilmektedir: a/e (-ban/-ben - 'içinde'), á/é (-nál/-nél - 'üzerinde'), ó/ö (-ból/-böl - 'içinden'), u/ü (-ul/-ül - 'için, tarafından') ve o/e/ö (-hoz/-hez/-höz - 'için'). Ünlüler belirli ses değişimlerine uğrayarak uzayabilir ya da kısalabilir. Aşağıdaki örnekte olduğu gibi kelimelere gelen ekler uzun ünlüyü kısaltabilmekte ya da kısa ünlüyü uzatabilmektedir.

Yalın hal	Yükleme hali
Tehén	tehen-et
“inek”	“ineği”

Yalın hal	Yükleme hali
Fa	fá-t
“ağaç”	“ağacı”

4. Ünsüzler: Türkçede 23 ünsüz bulunmaktadır. Bu ünsüzlerden /c/ ünsüzünün 2, /k/ ünsüzünün 2, /l/ ünsüzünün 3, art ünlülü /l/ sesinin bir, /n/ ve /r/ ünsüzünün 2 ve /v/ ünsüzünün de 2 alt ses birimi bulunmaktadır. Buna göre Türkçenin ünsüzleri; /b/, /c/, /ç/, /d/, /f/, /ğ/, /y/, /g/, /h/, /q/, /k/, /l/, art ünlü+/l/, /m/, /n/, /p/, /r/, /s/, /ş/, /t/, /v/, /y/, /z/ sesleridir (Eker, 2007: 40). Macarcada ise 25 ünsüz bulunmaktadır. Bunlar; /b/ [b], /c/ [ts], /cs/ [ç], /d/ [d], /dz/ [cz], /dzs/ [j'], /f/ [f], /g/ [g], /gy/ [d'], /h/ [h], /j/ [y], /k/ [k], /l/ [l], /ly/ [y], /m/ [m], /n/ [n], /ny/, [n'], /p/ [p], /r/ [r], /s/ [s'], /sz/, [s], /t/ [t], /ty/ [t'], /v/ [v], /z/ [z], /zs/ [z'] ünsüzleridir. Bunlardan /b/, /d/, /f/, /g/, /h/, /k/, /l/, /m/, /n/, /p/, /r/, /t/, /y/, /z/ ünsüzleri yazılış ve okunuş yönünden Türkçe ile benzerdir. /ç/, /s/, /ş/ ve /j/ ünsüzleri iki dilde de bulunsa da Macarcada yazımı Türkçeden farklıdır. /c/, /j/, /s/

ünsüzleri yazım olarak Türkçeyle aynı olsa da okunuş itibarıyla Türkçedekinden farklı sesleri karşılamaktadır. /dz/, /dzs/, /gy/, /ly/, /ny/, /ty/ ünsüzleri ise Türkçede bulunmayan seslerdir.

Macarcada ünsüz uzunluğu da bulunmaktadır ve ünlü uzunluğundan bağımsız bir şekilde gelişmektedir. Uzun ünsüzler yazımda çift ünsüz biçiminde yazılarak gösterilmektedir (gg) gibi.

5. Bitişken Yapı ve Son Ekler: Türkçe en tipik eklemeli dillerden biridir. Bu nedenle söz yapımı ve çekim, kelimelerin sonuna getirilen eklerle mümkün olabilmektedir. Aynı şekilde Macarca da sondan eklemeli bir dildir ve gelen ekler sistemli bir şekilde sözcüğün sonuna getirilir.

6. Eklerin Ard Arda Gelmesi: Türkçede bütün biçimbirimler ard arda sıralanarak eklenmektedir (Yüceol Özözen, 2021: 125). Macarcada da ekler belirli bir sırayla ard arda eklenmektedir. Örneğin isimlerde eklerin geliş sırası; sayı, kişi yani sahiplik ve hâl ekleri biçimindedir.

7. Yalın Durumun Eksiz Olması: Türkçede yalın durumu göstermek için kelimenin kök ya da gövde biçimi kullanılmaktadır (Yüceol Özözen, 2021: 125). Macarcada da aynı şekilde yalın durum eksizdir.

8. Dilbilgisel Cinsiyetin Olmaması: Her iki dilde de dil bilgisel cinsiyet bulunmamaktadır (Yüceol Özözen, 2021: 127; Megyesi, 2001).

9. Türkçede kesinlik gösteren bir tanımlık bulunmazken (Yüceol Özözen, 2021: 127) Macarcada bu işlevi *a* ve *az* tanımlıkları üstlenmektedir. *a* tanımlığı ünsüzle başlayan kelimelerin önüne gelirken, *az* da ünlüyle başlayan kelimelerin önüne

gelmektedir. *az* hem belirlilik tanımlığı hem de “o” işaret sıfatı olduğundan ikisini de ardı ardına görebilmek mümkündür: *az az autó* (“o araba” ve “belirli bir araba”).

10. Karşılaştırma Kalıbı: Türkçede yapısal olarak özel bir karşılaştırma kalıbı bulunmamaktadır: *Ayşe Fatih’ten kısadır*. veya *Ayşe Fatih’ten daha kısadır*. Bu örnekten de anlaşılacağı gibi ilk ögenin eksiz ikincisinin ayrılma hâli eki ile veya *daha* zarfı kullanılarak çekimlendiği görülmektedir (Yüceol Özözen, 2021: 128). Macarcada ise karşılaştırma sözcük köküne *-bb* ekinin eklenmesi sonucu gerçekleştirilmektedir. Türkçede “en” zarfıyla karşılanan üstünlük karşılaştırılması ise Macarcada *-bb* eki eklenmiş sözcüğün başına *leg* kelimesinin getirilmesiyle ortaya çıkmaktadır: *rossz “kötü”, rosszabb “daha kötü”, leg rosszabb “en kötü”* gibi.

11. Söz Dizimi: Türkçede söz dizimi genellikle sola doğru dallanmaktadır. Genelde yüklem sonda bulunmakta ve diğer öğeler yüklem solunda bulunmaktadır. Öbek yapılarında, yani kelime gruplarında da aynı durum geçerlidir. Yani asıl öge sonda bulunmaktadır (Yüceol Özözen, 2021: 126). Macarcada ise genellikle söz dizimi daha bağımsızdır ancak bu bağımsızlık belli bir düzene bağlıdır. Öğelerin cümledeki yerlerini belirleyen unsur, vurgudur.

Türk-Macar İlişkilerinin Dil Bilimsel Yönü

Milletlerin anayurtlarının, etnik ve kültürel olarak akrabalarının belirlenmesi için izlenebilecek en iyi yöntemlerden biri de söz konusu dilin diğer dillerle karşılaştırılmasıdır. Dil karşılaştırılması esnasında dilin yapısı, dil bilgisi, temel kavramları, ifade biçimleri, destan ve efsaneler gibi yöntemler kullanılır.

Macarlar da bu yolu seçmişler ve bu nedenle Türkoloji çalışmalarına başlamışlardır. Amaçları kendilerinin etnik ve dilbilimsel olarak Türk topluluklarıyla ilişkilerini ortaya koymaya çalışmaktır (Yiğit Türker, 2017: 746).

Macarca ve Türkçe arasındaki benzerlikler ilk kez 1663'te Erdel'li Reformist papaz János Nadányi tarafından ortaya konulmuştur. Erdel'li Sakson tarih yazarı Toppeltinus Laurentius da benzer bir tespitte bulunmuştur. Bu görüş 18 ve 19. yüzyılda yeniden gündeme gelmiştir. Fransisken öğretmen Joakim Szekér 1791'de yayımladığı Macarca ders kitabında kelime benzerliklerini göstermiştir (Romsics, 2019: 79).

Macarca tıpkı Türkçe gibi eklemeli bir dildir. Macarların erken dönemdeki vakayiname ve destanlara bakıldığında Hunlara fazlaca yer verilmiş ve Macarlar da kendi kökenlerini Hunlara dayandırmıştır. Bu sebeple Macarlar kendi kökenlerini ve dillerini Türk tarihi ve dilinde aramışlardır. Ancak bu noktada siyasi sebeplerden dolayı Macarlar Türk ve Hristiyan Macar kimlikleri arasında bir tercih yapmak zorunda kalmışlardır. 19. yüzyıldan itibaren özellikle de 1848 isyanından sonra Habsburg yönetimi bu durumdan rahatsız olarak bilim adamları vasıtasıyla bu çalışmalara müdahalede bulunmuştur (Karatay, 2021: 17). Alman asıllı iki görevli olan ve isimlerini Macarca olarak değiştiren Pál Hunfalvy ve Joseph Budenz Budapeşte'ye gelmişler ve Bilimler Akademisi ile Milli Kütüphane'de görev alarak Macarcanın Türkçe ile bir ilişkisinin bulunmadığını, kendilerinden önce de bahsedilen Fince ve Estonca ile Kuzey Rusya'daki küçük halkların dilleriyle akraba olduğunu ileri sürmüşlerdir (Karatay, 2013ç: 409). Bu görüşün karşı tarafında ise başta Ármin Vámbéry olmak üzere birçok bilim insanı Macarcanın Türkçe ile bağları yakın olduğundan

dolayı Macarcanın Türkçe ile akraba olduğu iddiasında bulunmuşlardır. Ancak bu durumda galip gelen Avrupa ve Rus bilim dünyasının da desteğini alan ve bugün de kabul edilen Macarcanın Fin-Ugor dilleriyle akraba olduğu ve Ural dil ailesine mensup olduğu görüşüdür. Ancak son zamanlarda sadece Macarlar arasında değil farklı kesimden bilim dünyasında da Fin-Ugor teorisine itirazlar meydana gelmiş ve Fin-Ugor kuramının zayıflıkları tartışılmaya başlanmıştır. Eklemelilik, cinsiyetsizlik, sayı sıfatlarının tekliği, tek heceli köklere sahip olma gibi birçok ortak özellik Türkçe ve Moğolcada da bulunan özelliklerdir (Karatay, 2013ç: 410).

1870'te ilk Türkoloji enstitüsü Macaristan'da kurulmuştur. Çünkü Macarlar kendi kökenlerini araştırmaktaydı ve bu sırada Türkoloji'ye de yönelmişlerdi (Çolak, 2000: 63). Kendi anayurtlarını ve etnik kökenlerini araştıran Macarlar kendi dilleriyle Türkçenin aynı dil ailesine mensup olduğu görüşlerinin ortaya çıkmasıyla Macaristan Türkolojisi'nin temelini atmışlardır (Korkmaz, 2012: 154). Bu görüşün ortaya çıkmasının en temel sebebi Macarların da uzun yıllar Türkler gibi runik alfabe kullanmasıdır (Çapraz, 2014: 258). Németh Nagyszentmiklós hazinesinde bulunan runik yazılı metinlerin Türk yazısı olduğunu ve bunun en yakın örneğinin Orhun Abideleri olduğunu düşünmektedir. Bu yazıların özelliği yazım tekniği ve ağaca kazıma tarzıdır. Bu hazinenin dili Türk dilidir ve Türk-Hazar runik yazısının özelliklerini taşımaktadır. Macar filolojisinin en önemli kısımlarından birini Macarların Türk yazısını almış olmaları oluşturmaktadır. Bu Türk yazısı Levédi sarayında da kullanılmaktaydı. Onogurların Şarkel Kalesi'nde bulunan arkeolojik buluntular içerisinde Macar runik karakterlerine rastlanmıştır (Németh, 2019: 200-201).

Aslında hemen hemen bütün toplumlar etnik kökenlerini ve hangi milletlerle akraba olduklarını tespit etmek amacıyla önce dillerini incelemeye başlarlar. Dili gerek yapısı, gerek dil-bilgisi, gerek temel kavramları ve ifade biçimleri, gerekse destanlarını ve efsanelerini inceleyerek ele alırlar. Macarcanın hiçbir Avrupa diline benzemediği aslında çok önceden fark edilmiş bir durumdur. İbranice, Latince ve Yunanca Avrupa milletleri açısından kendi dillerinin kökenlerini bulmak amacıyla karşılaştırılacak ilk duraktır. Ancak Macarca ne Avrupa dillerinden herhangi birine ne de herhangi bir kutsal kitabın diline benzemektedir ve bu durum XVII. yüzyılda fark edilmiştir. XVII ve XVIII. yüzyıllarda Macarcanın Eski Mısırca, Sümerce, Etrüskçe, Hititçe, Baskca, Acemce, Tibetce, Tamilce, Çince, Ermenice, Japonca vb. gibi dillerle akraba olabileceği düşünceleri ortaya çıkmıştır (Demirkan, 2000: 8).

13. yüzyıldan itibaren Macarların arasında kendilerinin Atilla'nın varisleri olduğu görüşü yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu düşüncenin temelinde batılı kronik yazarlarının Macarlardan Hunların devamı olarak bahsetmeleri bulunmaktadır. Hun ve Macar akrabalığı düşüncesi 19. yüzyıla kadar Macarlar arasında varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Yani Macarlar kendilerini Asya kökenli olarak bildikleri için Türkoloji'ye ilgi duymuşlardır (Yiğit Türker, 2017: 747).

Macarlar arasında Türklere karşı olan ilgi Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonra artmıştır. Çünkü Türkçe ile Macarca arasındaki benzerlikler ilk kez bu dönemde keşfedilmiş bu nedenle Türkçe dil klavuzları oluşturulmuştur. Macar şairi Valantin Balassi Osmanlı hâkimiyeti döneminde hem Türkçe şiirler çevirmiş hem de Türkçe mısra denemeleri yapmıştır. Bu

dönemde birçok kelime Türkçeden Macarcaya geçmiştir (Yiğit Türker, 2017: 750).

Strahlanberg ve Castren'in dil ailesi teorisine bakıldığında Ural-Alтай dil ailesinin Altay kolunda; Türkçe, Moğolca, Mançuca, Korece ve Japonca Ural kolunda ise Macarca ve Fincenin bulunduğu kabul edilmekteydi ve ilk kez Macarca ve Türkçenin akraba olabilecekleri fikri ortaya atılmıştı. Macarca diğer Avrupa dillerinden her yönüyle farklıydı. İlk olarak Hint-Avrupa dil ailesine mensup olmaması, bükümlü değil eklemeli bir dil olması da bu görüşün kuvvetlenmesinde etkili olmuştur. Bütün bu sebeplerden dolayı Macarlar Türkçeye önem vermişlerdir. Bu durum da Macaristan Türkolojisi'nin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Pál Nágy, "Versuch Eines Magyarischen Sprachlehte Mit Einiges Hinsicht Auf Die Türkische Und Andere Mongenländische Sprachen" (1797) isimli eserde Macarcanın Türkçe ve diğer doğu dilleriyle ilişkisine yer vermiştir (Korkmaz, 2012: 154).

Macaristan'daki Türkoloji çalışmalarının odak noktası üç grupta toplanmaktadır. Bunlardan birincisi; Avrasya'daki Orta Çağ Türk halklarının tarihi, ikincisi; 14-18. yüzyıl arası Osmanlı tarihi, üçüncüsü ise; dil tarihi çalışmalarıdır (Yiğit Türker, 2017: 750).

Fin-Ugor kökenli Macarca kelimelerin ödünçleme olduğunu savunan Györg Prag başta olmak üzere Türkçe ve Macarcanın akrabalık teorisini savunanların arasında Türkolojinin kurucusu olan Ármin Vámbéry ve dilbilimci Zoltán Gombocz da bulunmaktadır (Korkmaz, 2012: 155).

1870'lerde Macaristan'da ilk Türkoloji enstitüsü kuruldu. O zamandan itibaren Macarcanın Fin-Ugor kökenli olduğu tartışması da üzerinde en fazla durulan meselelerden biriydi (Çapraz, 2014: 256). Ancak Macarcanın Fin-Ugor kökenli bir dil olmasının kabul edilmesi onların köken olarak da Fin-Ugor kökenli bir millet olduğunu kanıtlamamaktadır; çünkü Macarlar Ural Dağları'nın eteklerinde yaşadıkları esnada sadece Finlerle değil birçok milletle ilişki kurmuşlardır (Géza vd., 1987: 490). Macarcanın Fin-Ugor kökenli bir dil olduğu iddiasının temelinde Habsburg baskısı olduğuna dair iddialar da vardır. Dilbilimci Gábor Bereczki başta olmak üzere bu görüşü kabul etmeyen bilim adamları bulunmaktadır. Ona göre Fin-Ugor teorisi metod olarak Hint-Avrupa dil ailelerinin oluşturulmasında kullanılan yöntemle göre uyarlanmıştır (Çapraz, 2014: 256).

Fin-Ugor teorisini kabul etmeyen bilim adamları tarihi kaynaklarda geçen Sabir, Hunugur, Türk, Başkurd, Hazar, Macar, Magyar, Hungar isimli Macarca konuşan milletler olduğunu ayrıca Macarlara karşı Avrupa'da bir dışlama, bir nefretin olduğunu ve bunun en büyük sebebinin Macarların da Türk kökenli olmalarından kaynaklandığını savunmalarının yanında Fin-Ugor dilleriyle Macarcanın kök ve ek sistemlerinin birbirlerine uymadığını ve Fin-Ugor dil teorisinin güvenilir olmadığını iddia ederler (Çapraz, 2014: 259). Macarlar ve Kazakların ortak boy isimlerine sahip olmalarına büyük önem gösteren István Mándoky Kongur da Fin-Ugor teorisine karşı çıkanlardan biridir (Çapraz, 2014: 260). Macarcanın Fin-Ugor kökenli bir dil mi yoksa Türkçe kökenli bir dil mi olduğu tartışmaları o kadar şiddetli olmuştur ki bu devre Ugor-Türk Savaşları ya da dil savaşları dönemi adı verilmiştir (Demirkan,

2000: 9). Bu savaş 1800'lerin sonuna kadar devam etmiştir (Demirkan, 2000: 11). Ugor-Türk Savaşlarında Türk-Macar akra-balığını Ármín Vámbéry, Fin-Ugor kökenliliği de József Budenz savunmuştur (Çolak, 2017: 462). Ármín Vámbéryye göre Bizans, Arap, İran kaynaklarında Macarlar "Türk" olarak adlandırılmıştır. Macarların gerek etnik köken olarak Türklerle daha yakın özellikler taşıması gerekse dil karşılaştırmaları Macarların Türk olduğunu göstermektedir. József Budenz ise Macar dilinin bir Fin-Ugor dili olduğunu savunmuştur. Çünkü Macar dili ile Fin-Ugor dilleri arasında güçlü bir ses uyumu bulunmaktadır (Yiğit Türker, 2017: 752).

Bugün genel itibariyle Macarcanın kökeni olarak Fin-Ugor teorisi kabul edilmiş olsa da Macarların kökeni meselesi çözüme kavuşturulabilmiş değildir. Özellikle Bizans ve Arap kaynaklarında Macarların Türk olarak geçmesinin yaşam şekli ve kültürel özellikleri bakımından da onların kendilerini Türk kökenli olarak kabul ettiği anlaşılmaktadır (Demirkan, 2000: 12). Macar krallığını gezen Kardinal Freising Otto'nun yapmış olduğu Macar tasvirine bakıldığında yaşam tarzları ve kültürel özellikleri bakımından Macarların Türklere benzediği görülmektedir (Demirkan, 2000: 13).

Macarlar bugünkü yurtları olan Karpat Havzası'na geldikten sonra Arpad'ın soyundan olan Géza Macar kabilelerine Hristiyanlığı kabul ettirmiş kendi oğlunu da vaftiz ettirerek Hristiyanlığı resmi din hâline getirmiştir. Bunun üzerine Bizans İmparatoru krallığı tanıdığının ve kutsadığının bir alâmeti olan bir taç göndermiştir. Bu taç daha sonra Roma'dan gelen taçla birleştirilmiştir ve üzerinde bazı kabartma motifler ve yazılar bulunmaktadır. Kabartmaların birinde elinde bir asa

başında ise krallık tacı bulunan Géza tasvir edilmiştir ve kabbartmanın yanında “Türkiye’nin Kralı Geza’ya” cümlesi yazmaktadır. Bu taç 970’lerde gönderilmiştir. Macarlar bu sırada Hristiyanlığı da kabul ederek Karpaz Ovası’ndaki egemenliklerini civardaki bütün Hristiyan devletlerin tanınmasını sağlamışlardır. Meşruiyetlerini Roma’dan ve Bizans’tan icazet ile pekiştirmişlerdir. Böyle bir devletin Bizans tarafından “Türk devleti” olarak görülmesi ülkelerine “Türklerin yurdu” anlamında Türkiye adı verilmesi Macarlarla Türklerin akrabalık tezlerini oldukça güçlendirmektedir. Buna karşı gelen ve Macarlarla Finlerin akrabalığı tezini savunan Pal Hunfalvy ise “Türk” kavramının etnik bir kökene karşılık gelmediğini, bu kavramının bahsi geçen dönemde bütün bozkır kavimlerine verilen ortak bir isim olduğunu, millet adı olarak değil halklar grubu için kullanıldığını savunur. Macarların özellikle IX ve X. yüzyıllarda Don Nehri yakınlarında Hazar Devleti topraklarında Türklerle birlikte yaşarken yakın ilişkiler kurmaları ve bu ilişkiler sonucunda kullanılan silahlar ve giysiler yaşam şekilleri ve dini gelenekler gibi birçok yönleriyle Türklerden etkilenmeleri sonucu zamanın Bizans tarihçilerinin Macarları da Türk olarak andığını savunan bir görüş de bulunmaktadır (Demirkan, 2000: 20). Macarların Türk olduklarına dair görüşler devam etmiş ve kendileri için “Hunların çocukları” tabirini kullanmışlar ve tarihsel kayıtlarda “Türk” olarak geçtiklerini, ilk kralları olan Ellak’ın Atilla’nın oğlu olduğunu savunmuşlardır (Demirkan, 2000: 21).

Macarca kendi içerisinde üç farklı tarihi döneme ayrılmaktadır. Ön Macarca olarak adlandırılan ve milattan önce 4000-500 yılları arasında kapsayan devir bunlardan birincisini oluşturmaktadır. Ural coğrafyasındaki zamanı kapsayan milattan önce 4000 yıllarında geçen ve birlik çağı olarak adlandırılan

birinci dönem, Fin-Ugor Devri olarak adlandırılan M.Ö 2000-1000 yıllarına tekâbül eden ikinci dönem ve Ugor Çağı olarak adlandırılan milattan önce 1000-500 yıllarına denk gelen üçüncü dönem olmak üzere kendi içerisinde üç alt bölüme ayrılmaktadır. Milattan önce 5. yüzyıl- milattan sonra 896 arasında Ana Macarca da denilen ikinci dönem bulunmaktadır ve bu devre dair yazılı veriler yoktur. Milattan önce 5. yüzyıl- milattan sonra 5. yüzyıl arasındaki Anayurt Çağı olarak adlandırılan Ural Dağları bölgesinde geçirilen zaman ve Göçler Devri olarak adlandırılan milattan sonra 5. yüzyıl- 896 arasındaki zaman olmak üzere bu devir de ikiye ayrılmaktadır (Öz, 2014: 3). Üçüncü dönemi ise 896-1772 yılları arasındaki zamandır ve bu devre ait yazılı kaynaklar bulunmaktadır. Eski Macarca olarak adlandırılan 896-1526 arası birinci dönem, Orta Macarca olarak adlandırılan 1526-1772 yılları arasındaki ikinci dönem olmak üzere kendi içerisinde yine ikiye ayrılır. 1772'den bu zamana kadar gelen zamana ise Yeni Macarca Dönemi adı verilmiştir (Öz, 2014: 4).

Macarcanın dönemlere ayrılması hakkında da farklı görüşler bulunmaktadır. İkinci bir görüşe göre Macarca; Ön Macarca adı verilen milattan önce 4000-500 yılları arasındaki birinci dönem, Ana Macarca adı verilen milattan sonra 5. yüzyıl-896 arası ikinci dönem, Eski Macarca adı verilen 896-1526 arası üçüncü dönem, Orta Macarca adı verilen 1526-1772 arasındaki dördüncü dönem ve Yeni Macarca adı verilen 1772'den bu yana süren beşinci dönem olmak üzere beş ayrı döneme ayrılmıştır (Öz, 2014: 4).

Takip edilen devirlere bakıldığında Türkçe ve Macarca arasındaki en eski ilişkiler Ana Macarca çağına özellikle de Göçler Dönemine kadar uzanmaktadır (Öz, 2014: 4). *buza* “buğday”,

árpa “arpa”, *gyümölcs* “meyve”, *alma* “elma”, *szőlő* “üzüm”, *bor* “şarap”, *borsó* “bezelye” gibi kelimeler Türkçeden Macarcaya bu sırada geçmiştir (Géza vd., 1987: 498). Macarlar özellikle bu devirde Türklerden fazlaca etkilenmişler ve bu nedenle de pek çok kelime Türkçeden ödünçlenmiştir (Öz, 2014: 6).

Tıpkı Türk-Macar ilişkilerinde olduğu gibi Türkçe-Macarca arasındaki ilişkiler de kendi içerisinde üçe ayrılmaktadır. Eski Bulgarca yani Çuvaşça ile olan ve beşinci ve altıncı yüzyıllara tekâbül eden dönem bunlardan birincisini oluşturmaktadır (Yılmaz, 2015: 287). Kıpçaklarla ilişki içerisinde oldukları ve Kıpçakçadan birçok kelime ödünçledikleri dönem ise ikincisini oluşturur (Yılmaz, 1998: 140). Osmanlı Türkçesi ile etkileşimde olduğu dönem ise bunlardan üçüncüsüdür (Yılmaz, 2015: 287). Macarca ve Türkçe arasındaki dil benzerliklerinin en fazla görüldüğü dönem Bulgar Türklerinden aldıkları kelimelere dayanmaktadır (İnsel, 2018: 4).

Macarlar Kuban Nehri bölgesinde Onogur topraklarının hâkimi olan Onogur Bulgar dilinden birçok kelime ödünç almıştır. *Sarap*, *csiger*, *szőlő*, *súrni*, *seprő* gibi Türkçeden alınan kelimeler Macarların Türkler vasıtasıyla üzüm ve şarap üretimiyle tanıştıklarını göstermektedir (Németh, 2019: 198).

Peçeneklerden Macarcaya geçen kelimeler arasında ise *szúnyog* ‘sivrisinek’, *csősz* ‘çavuş’ sözcüklerinin bulunduğu düşünülmektedir (Nagy, 2013: 158). Kumancadan geçen sözcükler olarak da • ákos [ākoš], ágos [āgoš] ‘akış’ (< *akış) • árkány [ārkān] ‘ip, kement’ (< *arkan) • bóda [bōdā] ‘saplı kalan; kılıç sapı’ (< *baldag ← Mo) • barág [bārāg] ‘barak, uzun tüylü köpek’ (< *barag) • bárca, bajca, bárca [bārcā, bāyca, bārca] ‘etiket, pasaport’ (< *baysa ← Mo ← Çin) • boza [bozā] ‘boza’ (< *boza) • buzogány [buzogān] ‘bozdoğan, bozdağan’ (<

*buzgan) • csabak [čábāk] ‘çabak, Leuciscus souffia agassizi’ (< *çabak) • csolák, csollák [čolāk, čollāk] ‘çolak’ (< *çolak) • csődör [čödör] ‘aygır’ (< *daku ← Mo daku) • daksi [dākši] ‘harika, değerli’ (< *cakşı) • kobak [kobāk] ‘kabak’ (< *kamçı ~ kamşı) • kangyík [kând’ík], kangyika [kând’ikâ] ‘eyer kayışı’ (< *kancika) • karambél [kârâmbél] ‘karanfil’ (< *karampil, karamfil ← Pe) • kajtár (madár) [kâytār] ‘göçmen kuş’ (< *kaytar) • kījč [kīyc] ‘keçe’ (< *kiyiz) • koboz [koboz] ‘kopuz’ (< *kobuz) • kalauz [kālâuz] ‘rehber’ (< *kolavuz); kalóz [kālōz] ‘korsak’ (< *kolavuz) • kuvasz [kuvâs] ‘bir tür coban köpeği’ (< *kowaz) • komondor [komondor] ‘bir tür çoban köpeği’ (< *kumandur) • gügyű [güd’ű] ‘çöpçatan’ (< *küdagü) • mónár (kód) [mōnār kód] ‘kuru yaz sisi; gökkuşağı’ (< *munar) • nyögér [nōgēr], nyőgér [nōgēr] ‘asker; askeri eşlik’ (< *nögär ← Mo nöker) • ontok, ontog ‘ekmek kırıntısı’ (< *ontok) • özön ‘sel, akıntı’ (< *özän) • szágom [sāgom] ‘serap’ (< *sagım) • szándok (láda) [sāndok] ‘sandık’ (< *sanduk) • szongor [songor] ‘doğan’ (< *soṅkur) • cötkény [cötkēń] ‘sütleğen’ (< *sütkän, *süttägän) • tábor [tābor] ‘tabur, ordugâh’ (< *tabur ← Mo dabkur) • tőzeg [tōzeg] ‘tezek, yer kömürü, turba’ (< *tezek), oklyó [tokyō] ‘toklu’ (< *toklu) • Kuşkulu olanlar: • csök [čök] ‘ziyafet’ (< *çök) • kentreg ‘eyer kayışı’ (< *kantarga ← Mo kantarga) Yeradları ve soyadları dilsel verilerin sayısını önemli oranda artırır: Tepremez (yer adı 1280, şimdiki Debrecen) < Täprä-mäz ‘özel ad: depremez’ < täprä- ‘depemek, hareket etmek’; Bolmaz (yer adı 1411) < *Bolmaz ‘özel ad’ < bol- ‘olmak’, Szokor ~ Szokur [so-kor] ‘soyadı’ < sokur ‘kör, şaşı’; Kocskor [kočkor] ‘soyadı’ < koçkar ‘kuzu’, Tokszoba [toksobā] ‘soy ve yer adı’ < Toksaba ‘bir Kuman boyu; dolu tulum’ düşünülmektedir (Nagy, 2013: 166-167).

Macarca ve Türkçenin akraba oldukları teorisindeki en temel dayanak Türkçeden Macarcaya pek çok kelimenin geçmiş olmasından kaynaklanır. En yaygın örnek olarak ise *Zsebenben Sok Alma Van* (Jebemben Şok Alma Van) “Cebimde Çok Elma Var” cümlesidir. Aile ilişkileri, tarım ve hayvancılık, eşya ve araç gereçler, giyim kuşam, ahlaki ve dini değerler, insan vücuduyla ilgili isimler, organ adları, balıkçılık ve avcılık, doğa terimleri ve renkler gibi Türkçeden alınan çeşitli alanlarda kelimeler günümüz Macarcasında yaşamaya devam etmektedir. Bu kelimeler özellikle X. yüzyıldan önce, Macarların şimdiki yurtlarına yani Karpat Havzası’na gelmeden önce geçmiştir. Bu şekilde binden fazla kelime bulunmaktadır. Hatta şu an Türkiye Türkçesinde kullanımda olmayan birçok Türkçe kökenli kelime Macarcada kullanılmaya devam etmektedir.

Bu kelimeleri gruplandırarak şu şekilde göstermek mümkündür (Demirkan, 2000):

Fiiller:

Yarat-mak: gyárta-ni

Kap-mak: kap-ni

Yürü-mek: jár-ni

Araştır-mak: keres-ni (keres)

Yala-mak: nyal-ni

Süpür-mek: söpör-ni (şöpör)

Geçir-mek: kísér-ni (kişer)

Öldür-mek: öl-ni

Süz-mek: szur-ni (sür)

Öğüt-mek: oröl-ni

Yoğur-mak: gyúr-ni

Vücutla İlgili Kelimeler

Pay (Eski Türkçede baş): fej (fey)

Kol: kar

Diz: térd (teird)

Taban: talp

Burun: orr

Sakal: szakál (sakaal)

Bıyık: bajusz (bayus)

Yaka: nyak

Hayvancılıkla İlgili Kelimeler

Boğa: bika

Öküz: ökör

Buzağı: borjú (boryu)

Koç: kos (koş)

Keçi: kecske (keçke)

Tavuk (tyuk)

Sıçan: cziczkány (siskayn)

Arslan: oroszlán (oroslan)

Çakal: sakal (şakaal)

Porsuk: borz

Deve: teve

Turna: daru

Ağıl: ól (oul)

Yapağı: gyapju (yapyuu)

Tarımla İlgili Kelimeler:

Tarla: tarló (tarloo)

Buğday: buza (buuza)

Arpa: árpa (aarpa)

Darı: dara

Elma: alma

Kender: kendir

Aileyle İlgili Kelimeler:

Ata: atya

Ana: anya (anya)

Dede: déd

Ev Eşyalarıyla İlgili Kelimeler:

Çanak: csanak (çanak)

Çadır: sátor (şaator)

Kuyu: kút (kuut)

Kapı: kapu

Sandalye: szék (seyk)

Beşik: bölcső (bölçö)

Bıçak: bicska (biçka)

Tepsi: tepsí (tepşi)

Kırbaç: korbács (korbaaç)

Cep: dzseb (jeb)

Yüzük: gyűszű (güsü)

Balta: balta

Kazık: karo

Toplumsal Değerlerle İlgili Kelimeler

Töre: törvény

Tanık: tanu

Yas: gyász (gyaas)

Erdem: érdem (eirdem)

Bilge: bölcs (bölç)

Doğayla ve Renklerle İlgili Kelimeler:

Deniz (tengiz): tenger

Mavi (gök): kék

Çok: sok (şok)

Küçük: kicsi (kiçi)

Bunların dışında Németh Macarcadaki birçok kişi ve yer adlarının Hun döneminden kalma olduğunu dile getirmektedir. Bunlardan ilki Nagyszentmiklós hazinesinde geçen *İlek* ya da *Velek* isimdir. Németh bu ismin Bulgar Türkçesinden Macarcaya geçmediğini, bu ismin Atilla dönemindeki *Élek* ismiyle aynı olduğunu ve Macarcaya eski -ğ sesiyle birlikte geçtiğini ve Árpád'ın oğullarından birinin adı olduğunu, kendisinin bu kelimeyi *Éleğ* biçiminde okuduğunu ve Eski Macarcada *İleü* şeklindeyken bugün bu kelimenin *Üllö* biçiminde devam

ettiğini, Atilla'nın oğlunun isminin *Élek*, Árpád'ın oğlunun isminin ise *Üllö* olduğunu ve bu ismin de devlet idaresinde ikinci egemeni bildiren ve “millet”, “ülke”, “egemenlik”, “imparatorluk” anlamındaki *Él* kelimesinden türediğini bildirmektedir (Németh, 2019: 89).

Németh Atilla'nın oğullarından birinin de adı olan ve “Küçük, kahraman” anlamındaki *Érnek* sözcüğünün “erkek, seçkin insan, kahraman” anlamındaki *er, ér, ır* kökünden *Bečenek* “Peçenek” kelimesinde de bulunan -nek ekinin birleşmesinden meydana geldiğini dile getirmektedir. Eski Macarcadaki *Ernye* kişi isminin de Türkçe *Érnek* isminden geldiğini bildirmektedir (Németh, 2019: 89-90).

Németh Atilla'nın ölümünden sonra Hun milletinin isim değişikliğine uğradığını ve *Hun* isminin *Bulgar* ismiyle birlikte kullanıldığını belirtmektedir (Németh, 2019: 92).

Karatay iki dilin akraba olması için kelimelerin birebir aynı ve benzer olması gerekmediğini, aynı dilin lehçelerinde bile aynı kelimelerin farklı kullanımlarının olabileceğini, bu nedenle bir dilin kendine ait olan yani ödünç olmayan kelimelerini başka bir dilin aynı çerçevedeki kelimeleriyle karşılaştırarak akrabalık hükmüne varılabileceğini dile getirmektedir (Karatay, 2020b: 9). Sayılar, birincil akrabalık ve organ adları zamirler, temel sıfatlar ve fiiller, en çok muhatap olunan hayvanlar ve doğa olaylarının isimleri dillerin temel kelime hazinesi olarak kabul edilmektedir. Bu kelimeler en ilkel zamanda ve en ilkel dillerde bile bulunabilen kelimelerdir. Bunların yerine ancak “edebi” sebeplerle başka kelimeler konsa da öz kelime varlığını sürdürür. Örneğin Türkçede “vefat etmek”, “ebediyete intikal etmek” gibi kullanımlar olsa da Türkçenin kendi öz kelimesi olan “ölmek” fiili varlığını sürdürmektedir.

Bu nedenle dillerin akrabalık ilişkileri karşılaştırılırken bu hususlara dikkat etmek gerekmektedir (Karatay, 2020b: 10). Örneğin; Karatay Türkçede “yenge”, “büyük kardeş”, “ağabey” anlamlarındaki *ede* sözcüğü ile Macarcada “yönetici” anlamındaki *edő* sözcüğünün kökteş olduğunu ve bu durumun da Macarca ile Türkçenin komşu değil akraba olduklarını kanıtlayacak bir unsur olduğunu düşünmektedir (Karatay, 2012a: 496).

Prince Türkçe ve Macarca arasındaki şu kelimeleri karşılaştırarak bu benzerliklerin asla ödünçleme olamayacağını dile getirmektedir. Bu kelimeler; Tk. çok var = M. sok van “çok var”. Tk. Var, Tk. ol- “olmak” ile M. v-ol-t (volt) “oldu, i-di”, M. oly, oylan-; Tk. öyle “öyle, o şekilde”; M. jó-, Tk. eyü (eyi, iyi) “iyi”; M. ve T. öl, sırasıyla “öldürmek, ölmek” vs. M fiil ekleri 1. şahıs -m, 2. şahıs -sz; T. fiil ekleri -m, s(en) gibi. Bunların dışında şahıs zamirlerinin benzerlikleri de şöyle gösterilmiştir: M. en “ben” (*e-men, /m/ düşmüştür; ayrıca aşağıda bkz. sub kan-kaman-kaban) - Tk. men (Osm. ben); Tk. sen “sen” (ayrıca Fince -sinä) - M. te, s = t- gibi. Bunun dışında her iki dilde de -d sesi geçmiş zaman bildirmektedir. Tk. öldü “öldü” - M. ölte “öldürdü”; Tk. oldu “oldu” - M. volt “idi” (Prince, 1936: 124).

Bu benzerlikler Türkçe-Macarca ilişkilerinin yalnızca ödünçlemeyle sınırlı olup olamayacağı hususunda tartışmalara yol açsa da bugün bilim dünyasında kabul edilen görüş Macarcanın bir Fin-Ugor dili Türkçenin ise Altay dili olduğudur. Ancak yine de bu durum bu iki dilin karşılaştırılmasına bir engel teşkil etmemektedir. Bütün bunlara bakıldığında Türkçe ve Macarca arasındaki ilişkilere yapısal yönden bakmak gerekmektedir.

Görüldüğü gibi iki dil arasında fazlaca ortak sözcük bulunmaktadır. Ancak sadece söz varlığı açısından değil yapı ve gramer olarak da birbirine benzediği düşünülen bu iki dil bu çalışmada hâl ekleri açısından karşılaştırılıp benzerlikleri ve farklılıkları açısından değerlendirilecektir.

Gramer Kategorileri ve Hâl Kategorisi

Hâl ekleri isimlerin dildeki kullanılışları ile ilgili oldukları ve ismin kategorilerinden birisi olduğu için bu bölümde genel olarak isim kategorileri ve hâl kategorisi kısaca tanıtılacaktır. Çalışmanın konusu hâl ekleri olduğundan burada yalnızca kısa bir tanıtım yapılacak, ayrıntılı incelemeye girilmeyecek sadece ilgili kaynaklardaki görüşlerden bahsedilerek kısa bir bilgilendirme yapılacaktır.

Bir kök ya da gövde aldığı eklere göre farklı şekillere girmekte, bu şekiller de belirli gramer fonksiyonlarını oluşturmaktadır. Kelimelerin kök ve gövdelerinin taşıdıkları anlamların yanı sıra kurmuş oldukları durumlar, keyfiyetler ve münasebetlere gramer kategorileri adı verilmektedir (Ergin, 2009: 127). Gramer kategorileri isim kategorileri ve fiil kategorileri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Fiil kategorilerini zaman, kip/kiplik, görünüş ve çatı oluştururken, isim kategorileri içerisinde sayı, cinsiyet, belirtme, iyelik, soru ve hâl kategorisi yer almaktadır.

İsim kategorilerinden biri **sayı** kategorisidir. Uzun, dillerde genel olarak sayının tekil ve çoğul ayrımını vurgulamak için ortaya konulduğunu ancak bazı dillerde az çoğul ve çok çoğul ayrımının bulunduğunu; Arapça, İbranice, Sanskritçe ve Slovence'de görülen ikilik kavramının az çoğulu ifade ettiğini bil-

dirmektedir. Bazı dillerde ise çoğul ekleri az çoğul ve çok çoğula göre ikiye ayrılmaktadır. Örneğin; Figre dilinde *feres* “bir at”, *efras* “atlar”, *efresam* “birkaç at” demektir. Diller genellikle tekili belirtmek için sözcüğün gövdesini kullanıp başka bir ek getirmek zorunda hissetmese de bazı dillerde tekil bildirmek için kullanılan ekler de bulunmaktadır. Farsçadaki -i eki buna örnektir: *Ketab> ketabi* “bir kitap” gibi. Uzun, topluluk isimlerini ise sözlüksel sayı başlığı altında ele almıştır (Uzun, 1998: 118-126).

Eker’e göre; sayı kategorisi ismin sayısını ifade etmektedir. Türkçede sayı genellikle çoklu ekiyle ifade edilmektedir. Çokluk genel itibariyle çoğul eki ile ifade edilmektedir. Çoğul eki vasıtasıyla ismin birden fazla varlığı ya da kavramı işaret ettiği anlaşılmaktadır. Türkçede çoğulluk -lar/-ler eki ile ifade edilmektedir: *çocuklar*, *evler* gibi. Ancak Türkçede ismin başına sayı sıfatı eklendiğinde isme çoğul eki getirilmemektedir: *iki çocuk*, *dört ev* gibi. Yalnızca kalıplaşmış ifadelerde bu durumun aksini görmek mümkündür: *Üç Silahşörler*, *Yedi Cüceler*, *Kırk Haramiler* gibi. -lar/-ler ekinin çoğul işlevi dışında kalıplaşmış bazı işlevleri de bulunmaktadır. Bunlar; seslenme: *Yurttaşlar!*, topluluk ya da aile: *amcamlar*, genelleme: *Türkler*, abartma: *buralar*, saygı: *sizler*, bilim alanı: *eklem bacaklılar*, deyimler: *Sıhhatler olsun* gibi (Eker, 2011: 357-358).

Ergin’e göre; sayı bakımından Türkçede yalnızca teklik ve çokluk bulunmaktadır. Teklik eksiz iken çokluk eklidir. İsim kök ve gövdeleri teklik ifade etmekte, çokluk ifade etmek için çokluk ekine ihtiyaç duyulmaktadırlar. Türkçenin sayı kategorisi çokluk kavramıyla karşılanmakta bu da çokluk ekiyle ifade edilmektedir (Ergin, 2009: 128).

Kerimoğlu sayı kategorisinin geleneksel Türkolojide yalnızca çokluk eki ile sınırlandırılmasını eksik bulmaktadır. Çokluk eki isme çokluk veren unsurlardan yalnızca biridir ama tek unsur değildir. Çünkü ismin çokluğu yalnızca biçimbilgisel araçlarla sağlanmamaktadır. Bunun yanında sözlüksel ve sözdizimsel öğelerle de çokluğu karşılamak mümkündür: *birkaç sokak, üç sokak, sokak sokak (gezdim)* biçimleri bu duruma örnektir. Genel olarak bakıldığında sayı kategorisi açıklanırken teklik ve çokluk kavramları üzerinde durulmaktadır. Bugün Türkçede teklik bildirmek için bir yapı kullanılmasa da Kerimoğlu, Tarihî Türkçede bulunan -n ekinin teklik bildirme işlevini vurgulamıştır: *tigi-n*: tekil X *tigi-t*: çoğul, *tarka-n*: tekil X *tarka-t*: çoğul, *ben-n*: tekil X *bi-z*: çoğul, *se-n*: tekil X *si-z*: çoğul gibi. Ayrıca dünya dillerinin bazılarında sayı kavramını yalnızca teklik ve çokluk kavramı ile açıklamak eksiktir. Çünkü ikili ve üçlü çokluklar bulunan diller de mevcuttur. Bazı dünya dillerinde ise isimler sayılabilen ve sayılamayan isimler olarak ayrılmaktadır. Örneğin; İngilizcede *water* “su” sözcüğü sayılamayan bir isim olduğu için çoğulu bulunmamaktadır (Kerimoğlu, 2021: 169-170).

Demirci, Türkçede sayılabilir ve sayılamaz isimler olmadığından Türkçede sayının bir kategori oluşturamayacağını belirtmektedir. Demirci, sayı kavramını teklik, çokluk ve topluluk olmak üzere üç grupta toplamıştır. Teklik kavramını çoğul eki almamış isimler olarak açıklarken çokluk kavramını da -lar/-ler ekleri ve bunun yanında -gil eki almış kelimelerle açıklamaktadır. Türkçede İngilizcede olduğu gibi sayılamayan isimler bulunmadığını, neredeyse bütün isimlerin çoğul hâle getirilebileceğini belirtmektedir. Bunun dışında Türkçenin tarihî dönemlerinde ikilik bildiren eklerin de bulunduğunu be-

lirtmektedir. Bu eklere örnek olarak -z ve -(A)k eklerini göstermiş ve şu örnekleri vermiştir: *göz, diz, omuz, ağız, biz, siz, ikiz, yanak, şakak, dudak, damak, bacak, dalak, bilek, kulak* gibi. Topluluk kavramını ise aynı türden birçok varlığı, kişiyi ve nesneyi karşılayan grupların isimleri olarak açıklamıştır: *sürü, takım, ordu, millet* gibi. Topluluk isimlerinin de diğer isimler gibi çoğul eki alabildiklerini ve bu eki aldıklarında birden fazla topluluğu ifade ettiklerini bildirmiştir: *sürüler, takımlar, ordular, milletler* gibi (Demirci, 2021: 162-164).

Geleneksel Türkolojide sayı kategorisi teklik ve çokluk olarak sınıflandırıp çokluk yalnızca çoğul eki ile açıklansa da Kerimoğlu bunun eksikliğini vurgulayarak dillerde sayı kavramının yalnızca teklik ve çokluk olarak sınıflandırılmayacağını, buna ek olarak ikilik, üçlük gibi ya da sayılabilen-sayılamayan isimler gibi kavramların bulunduğu dillerin de olduğunu ayrıca Türkçede çokluk kavramının yalnızca çokluk ekiyle değil sözlüksel ve sözdizimsel bazı öğelerle de gerçekleştirilebileceğini belirtmiştir. Demirci ise sayı kategorisini tekil, çoğul ve topluluk olarak sınıflandırmıştır.

İsim kategorilerinden bir diğeri cinsiyet kategorisidir. Ergin'e göre gramatikal cinsiyet kavramı isimlerin erkeklik ya da dişilik göstermesini ifade etmektedir. Birçok dilde isimlerin gramatikal olarak erkeklik, dişilik ve cinsizlik şeklinde cinsiyet unsurları taşıdığı görülmektedir. Bazı diller sadece erkek ve dişi yapılarından oluşurken bazı diller ise bunların yanında cinsizlik unsuruna da sahiptir. Gramatikal cinsiyetin yansıtılması dillerde farklılık arz etmektedir. Bazı dillerde çekim ekleri, bazı dillerde yapım ekleri, bazı dillerde ise harf-i tarif ile sağlanan gramatikal cinsiyet köklerde de görülebilmektedir. Yani aynı kavramı karşılamak için eril ve dişil olmak üzere iki

ayrı kök bulunabilmekte, hatta bazı nesneler yalnızca erkek, bazı nesneler ise yalnızca dişi olarak kabul edilebilmektedir. Türkçede ise böyle bir durum söz konusu değildir. Gramatikal cinsiyet bulunmayan Türkçede erkeği ve dişisi olan doğal varlıklara farklı isimler verilmektedir. Bu durum gramatikal cinsiyet özelliği göstermemekte, müstakil isim özelliği taşımaktadır. Türkçede gramatikal cinsiyet kategorisi bulunmadığından cinsiyet bildiren bir ek de dilde yer almamaktadır (Ergin, 2009: 128).

Kerimoğlu da genelde Hint-Avrupa dillerinde dilbilgisel olan cinsiyet kavramının Türkçede bulunmadığını yalnızca Arapçadan geçmiş *müdür-müdire*, *katip-katibe* gibi örneklerde bulunduğunu belirttikten sonra dilbilgisel cinsiyetten farklı olarak sözlüksel cinsiyetten bahsetmekte ve Türkçede belirli alanlarda sözlüksel cinsiyetin bulunabileceğini dile getirmektedir: *tavuk-horoz*, *inek-boğa*, *koyun-koç* gibi (Kerimoğlu, 2021: 170-171).

Demirci, Türkçenin diğer Ural ve Altay dillerinde olduğu gibi cinsiyet kategorisine sahip olmadığını, herhangi bir morfolojik unsurla kelimenin cinsiyetinin değiştirilemeyeceğini belirtmektedir. Türkiye Türkçesinde Türkçe kökenli olup olmadıkları hakkında tartışma bulunan, sosyal statü ya da ünvan bildiren ve ek vasıtasıyla dişi yapılan üç kelimenin olduğunu belirtmektedir: *beg/beg-üm*, *bay/bay-an*, *han/han-ım*. Bunların dışında cinsiyet bildiren unsurların ise morfolojik değil leksikal olduğunu belirtmiştir (Demirci, 2021: 160-161).

Uzun, dilbilimde cinsiyetin eril, dişil ve yansız olarak üç türe ayrıldığını ancak bazı dillerde sebepsiz olarak da kelimeler arasında düzenli biçimsel farklılıklar bulunabildiğini ve bu

farklılıkların kaynağının kestirilemediğinde cinsiyet adı altında toplandığını bildirmektedir. Buna örnek olarak da bazı dillerde gittikçe büyüyen ya da hacim olarak küçük olan nesnelerin ayrılarak cinsiyet adı altında toplanmasını göstermektedir. Genel olarak cinsiyetin anlambilimsel kaynaklı olduğu yönünde dilbilimciler hemfikir olsa da dil incelemeleri anlam bilimin yanı sıra sesbilimsel ve biçimbilimsel koşullara da dayandığını göstermektedir. Birçok dilde görülen gramatikal cinsiyet genellikle isimlerle ilgilidir. Uzun, dillerde cinsiyetin genelde eril, dişil, insansal, canlı, bitki biçiminde ayrıldığını bildirir de yirmi farklı cinsiyet türüne sahip dillerin bulunduğunu da dile getirmiştir. Türkçede ise *horoz/tavuk*, *öküz/inek* gibi dünyevi cinsiyetle bağları açıkça belli olan çiftler ve Arapçadan geçen *-(iy)e* eki ile oluşturulan *Nuri/Nuriye*, *Arif/Arife* gibi örnekler dışında cinsiyet bulunmadığını ancak bazı kelimelerde dişi için ayrı isim kullanılsa da tür adını belirten genel kullanımların bulunduğunu bildirmektedir: Örneğin; keçinin erkeğine teke dense de bu türün erkeği ve dişisi için genel olarak keçi ismi kullanılabilmektedir. Geyiğin dişisine maral dense de hem dişi hem erkek için geyik ismi kullanılabilmektedir (Uzun, 1998: 110-118).

Buradan da anlaşıldığı gibi Türkçede gramatikal cinsiyetin olmadığı konusunda dilbilim ve Türkoloji hemfikirdir. Ergin'in yalnızca erkeği ve dişisi olan doğal varlıklar için cinsiyet bulunabileceği açıklamasını Kerimoğlu, sözlüksel cinsiyet kavramıyla; Demirci, ise leksikal ayırım kavramıyla açıklamaktadır. Uzun, bunlardan ayrı olarak bazı leksikal cinsiyetlerin kapsayıcılığına da yer vermiştir.

Bir diğer isim kategorisi ise belirtmedir. Ergin'e göre belirtme kategorisi isimlerde isimlerin belirlilik ya da belirsizlik

göstermesini ifade etmektedir. Belirlilik kategorisinde bir nesnenin belirli ve bilinir olması belirlilik, belirsiz ve bilinmez olması ise belirsizlik ifade etmektedir. Dillerde belirlilik kategorisini ifade etmek için harf-i tariflerden ya da çekim şekillerinden istifade edilmektedir. Harf-i tarif ve belirtme çekimi bulunmayan Türkçede belirlilik kategorisi bulunmaktadır. Aynı bir belirtme eki bulunmasa da hâl kategorisindeki bazı ekler belirlilik işlevi taşıyabilmektedir. Yani Türkçedeki belirlilik kategorisi hâl kategorisi ile doğrudan ilişki içerisinde. Bunun dışında Türkçede belirlilik sağlamak için başka kelimeler ve sıfatlardan da faydalanılabilmektedir (Ergin, 2009: 129).

Kerimoğlu dillerde belirtme ya da belirlilik kategorisinin tanımlık (article) ile ilişkilendirilerek açıklandığını ancak tanımlık olmayan dillerde de belirliliğin farklı unsurlarla sağlandığını dile getirmektedir. Belirlilik kategorisinden anlaşılması gereken şey ismin konuşan ve dinleyen tarafından bilinmesi ve tanınmasıdır. Tanımlık bulunan diller bunu belirlilik ve belirsizlik tanımlıklarıyla karşılamaktadır. Örneğin; İngilizcede *I read a book* cümlesi “Ben kitap okuyorum” demektir ve *a* tanımlığı kitabın belirsiz olduğunu belirtmektedir. *I read the book* cümlesi ise “Ben kitabı okuyorum.” demektir ve burada bahsedilen kitap belirli bir kitaptır. Bu belirliliği sağlayan ise *the* tanımlığıdır. Türkçede ise tanımlık olmadığından belirsizlik kategorisi farklı gramatikal unsurlarla sağlanmaktadır. Örneğin; *masa örtüsü* derken burada genel bir masa kavramından bahsedilmektedir ve bu nedenle “masa” sözcüğü belirsizdir. *Masanın örtüsü* yapısında ise belirli bir masadan bahsedilmektedir. Bu belirliliği sağlayan ise “masa” sözcüğüne eklenen ilgi hâli ekidir. *Kitap okuyorum* cümlesinde “kitap” sözcüğü belirsizken; *kitabı* okuyorum cümlesinde “kitap” sözcüğü belirlidir. Onun belirli olmasını sağlayan unsur ise almış olduğu yükleme

hâli ekidir. Görüleceği üzere Türkçede belirlilik kategorisi hâl kategorisi ile ilişki içerisinde. Belirsizlik bildirmek içinse bazen sıfır biçimbirim kullanılırken bazen de “bir” ögesi kullanılmaktadır: *Evden kitap aldım/ Evden bir kitap aldım* gibi (Kerimoğlu, 2021: 174-175).

Buradan da anlaşılacağı üzere Ergin ve Kerimoğlu Türkçede belirlilik tanımlığının bulunmadığını ancak belirliliğin farklı unsurlarla sağlandığını dile getirmektedirler.

İsim kategorilerinden birisi de iyelik. Kerimoğlu, iyelik kategorisinin temelde sahip olan ve sahip olunan ilişkisine dayandığını vurgulamakta ve bu nedenle iyelik ilişkisinden bahsedebilmek için en az iki ögenin bulunması gerektiğini dile getirmektedir. Dillerde iyelik ilişkisinin farklı şekillerde anlaşılabilirdiğini belirten Kerimoğlu, buna bazı dillerde bulunan devredilebilen ve devredilemeyen iyelik ilişkisini örnek göstermektedir. Bunun dışında yönetimli iyelik, yüklemcil iyelik ve dışsal iyelik kavramlarından da bahsetmektedir. Buna göre; sahip olan ve olunan ilişkisinin bir isim öbeği vasıtasıyla bildirildiği iyelik yönetimli iyelik iken (Türkçedeki benim kitabım ve İngilizcedeki my book gibi), cümleyle bildirilen iyelik ise yüklemcil iyelik (Türkçedeki Ben bir kitaba sahibim ve İngilizcedeki I have a book gibi). Kerimoğlu, Türkçede iyelik kategorisinin yalnızca iyelik ekleriyle açıklanmasını yetersiz görürken, iyelik kavramını “uyum” kavramı ile birlikte ele almak gerektiğini düşünmektedir. Çünkü sahip olan ile olunan arasında kişi ve sayı bakımından bir uyum olması gerekmektedir. Örneğin; sahip olan tekil ve birinci kişiyse sahip olunanın da aynı özelliği göstermesi beklenmektedir: *Benim evim* gibi. Türkçede sahiplik bildiriminin farklı yolları olduğunu bildiren Kerimoğlu; *benim kitabım, benim kitap, kitap benim,*

benim olan kitap, ben bir kitaba sahibim, bende bir kitap var örneklerini göstermiştir (Kerimoğlu, 2021: 173-174).

Uzun, bu kategoriye kişi kategorisi olarak ele almış ve şahıs zamirlerini incelemiştir. Kişi kategorisini de ben (konuşan), sen (dinleyen) ve o (hakkında konuşulan) olarak üçe ayırmıştır. Kişi üçe ayrılrsa da aslında söyleyen tektir ve o da ben'dir. Bunun dışında saygın kişiler için kullanılan ayrı zamirler bulunabilmektedir (Uzun, 1998: 127-133).

Uzun, iyelik kavramını ise tamlama uyumuyla birlikte ele almıştır. Ona göre Türkçede tamlayan ve tamlanan arasında kişi ve sayı yönünden bir uyum bulunmaktadır. Tamlamalarda yan yana gelen iki sözcükten ikincisi birincisine kim ve kaç kişi olduklarını sorarak kendini biçimlendirmektedir. Çünkü Türkçe tamlamalarda tamlanan tamlayana uymak zorundadır (Uzun, 1998: 138).

İsim kategorilerinden olan soru kategorisi adından da anlaşılacağı üzere isme soru anlamı katmakta ve -mI, -mU soru ekleriyle karşılanmaktadır. Bazı dillerde soru bildirmek için ayrı bir ek kullanılmayıp tonlamayla bu işlev karşılsa da Türkçede bağımsız bir soru eki bulunmaktadır (Eker, 2011: 358). Bu ek sorulmak istenen isim ögesinin hemen ardına getirilmektedir. Aynı cümlede ekin getirildiği yere göre sorulan unsurun farklılık gösterdiği görülmektedir. Örneğin; *Ali mi bugün okula gitti?* derken okula giden kişinin kim olduğu öğrenilmek istemiştir. *Ali bugün mü okula gitti?* cümlesinde öğrenilmek istenen okula gitme eyleminin zamanıdır. *Ali bugün okula gitti mi?* cümlesinde ise eylemin gerçekleşip gerçekleşmediği anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bu ek ünlü uyumuna uğraması bakımından bir ek işlevi taşısa da imla kurallarına göre kelimedden ayrı yazılmaktadır (Demir ve Yılmaz, 2006: 188).

Soru kategorisine gramerlerin birçoğunda yer verilmemektedir.

İsim kategorilerinden biri de hâl kategorisidir. Türkçe ve Macarcada hâl eklerini incelemeyen önce dillerdeki hâl kategorisini açıklamak gerekecektir. Bu bölümü yazmaktaki amaç hâl kategorisini irdelleyerek yeni bir görüş ortaya koymak değil, çalışmanın konusunun daha kolay algılanabilmesini sağlamak amacıyla literatürden derlenen bilgileri sunmaktır. Bunun için de belli başlı temel kaynaklardan faydalanılmıştır.

Korkmaz *Gramer Terimleri Sözlüğü*’nde hâl kavramını; adın cümledeki dilbilgisi şekli yani ismin yalın olarak ya da ekler vasıtasıyla genişletilerek almış olduğu geçici bir hâl olarak tanımlayıp sonra da hâlleri örneklerle açıklamaktadır. Buna göre hâller; Yalın hal *kapı* (kapı kırıldı). Yükleme hali *kapıyı* (kapı -y -ı çaldı). İlgi hali *kapının* (kapı-nın kolu). Yönelme hali *kapıya* (kapı-ya gitti). Bulunma hali *kapıda* (kapıda kaldı). Çıkma hali *kapıdan* (kapı-dan çıktı) şeklindedir. Bunların dışında tarihi Türkçedeki hâllere de yer veren Korkmaz, eşitlik (equativus: -ÇA); yön gösterme (direktivus -gAru) ve vasıta (instrumentalis: -n) hâllerinden bahsetmiş ve bugün Türkçede bu hâllerin işlevinin edatlarla karşılandığını söylemiştir. Korkmaz’a göre hâl kavramı, isimlerin cümle içerisinde diğer kelimelerle ekler vasıtasıyla ilişki kurmalarına göre ismi farklı hâllere gelmesidir. Bunu sağlayan ekler de Yükleme hali eki -I, ilgi hali eki -In/-Un; -nIn/ -nUn; yönelme hali eki -A; bulunma hali eki -TA; çıkma hali eki -TAN ekleridir (Korkmaz, 1992: 77).

Berke Vardar *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*’nde durum kavramını ismin cümledeki işlevini belirten, şekilsel

farklılıklar veya çekim eklerini belirten dilbilgisel bir kavram olarak açıklamış ve her dilde durum sayısının farklılık gösterdiğini örneğin Masai dilinde iki durum bulunurken Macarcada yirmiye yakın Fince'de ise on beş durum olduğunu ve durumların işlevlerinin farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Daha sonra da Türkçe'deki durumları; Yalın durum, belirtme durumu, tamlayan durumu, yönelme durumu, çıkma durumu, kalma durumu ve eşitlik durumu olarak sıralamıştır (Vardar, 2002: 84-85).

Korkmaz eşitlik durumunu tarihi Türkçe'de yer alan bir hâl olarak değerlendirirken Vardar günümüz Türkçesi içerisinde değerlendirmiştir.

Vardar, durum dilbilgisi kavramından bahsetmiş ve bu kavramın; bir zaman dilimi içerisinde ve bir yerde dilsel üretim ya da algılamayı belirlemeye yarayan ruhsal, toplumsal, tarihsel, vb. koşulların tamamı olarak açıklamıştır. Vardar'a göre durum dilbilgisi kavramı; cümleyi bir eylem ve bu eylemle belli hâl ilişkileriyle bağlanan isim dizimleri ve bu isim dizimleri arasındaki anlam bağlantısını derin yapıda inceleyen dil bilim kuramıdır. Bu kurama göre cümle'nin iki temel kurucu unsuru kiplik ve önermedir. Kiplik kavramı; zaman, görünüş, olumsuzluk öğelerini karşılamaktadır. Önerme kavramı ise bir eylem ve onunla ilişkili farklı isimleri karşılamaktadır. Yani cümle'nin kurucu unsuru eylemdir ve derin yapıdaki değişik işlevlerin hepsi eylemden yola çıkılarak bulunmaktadır. Vardar'ın durum dilbilgisi kavramı Ch. J. Fillmore'un üretici dilbilgisi kavramıyla aynıdır. Geleneksel dilbilgisinde durum kavramının yalnızca yüzey yapı için kullanıldığı görüşüne karşı çıkan Fillmore araç, nesne, kalma, yönelme, karşı eden

gibi durumların derin yapıda yer aldığını ve evrensel nitelikte olduğunu savunmaktadır (Vardar, 2002: 84-85).

Vardar, durum kavramını açıklarken her dilde farklı sayıda durum olduğunu, bazılarında çok bazılarında ise daha az durum bulunduğunu vurgulayıp Türkçede yedi tane durum olduğunu söylemiştir. Daha sonra durum dilbilgisi kavramından bahsederek bu kavramın aslında Ch. J. Fillmore'un üretici dilbilgisi kavramı olduğunu ve buna göre durum kavramında iki önemli unsurun yer aldığını, bunların kiplik ve önerme olduğunu ve cümlenin kurucu unsurunun eylem olduğunu, hâllerin ise isimlerin eylemle kurdukları farklı ilişkilerden meydana geldiğini açıklamıştır.

Kocaman "Dilbilim Terimleri Sözlüğü"nde case (durum) biçiminde tanımlama yapmaktadır. Kocaman abcessive (-sız durumu, yokluk durumu), ablative (çıkma durumu), ablative absolute (yalın çıkma durumu), accusative (belirtme durumu), adessive (yakınlık durumu), allative (-e yönelme durumu), comitative (eşlik durumu), delative (iniş durumu), direct case (dolaysız durum), elative (çıkış durumu), essive (yerleşiklik durumu), genitive (tamlayan durumu), illative (giriş durumu), inessive (içindelik durumu), instrumental (araç durumu), locative (kalma durumu, yerlik), nominative (yalın durum), objective case (nesne durumu), oblique case (yalın dışı durum), possessive case (iyelik durumu), subjective case (özne durumu), sublative (yükselme durumu), superessive (üstünelik durumu) (Kocaman, 1990: 161-187) olmak üzere toplamda 23 tane hâl saymıştır.

David Crystal *A Dictionary of Linguistics and Phonetics* adlı eserinde durum kavramının bir cümledeki kelimeler ara-

sındaki sözdizimsel ilişkiyi gösteren bir kategori olduğunu belirtmektedir. Her bir durumun anlamsal farklılıkları bulunmaktadır. Mesela yalın durum cümleinin öznesini tamlayan durum ise kökenini ve aitliğini bildirmektedir. Crystal durum dil bilgisi kavramının ise Amerikan dil bilimci Charles Fillmore'un 1960'lı yılların sonunda ortaya koyduğu dilbilgisel bir çözümleme yaklaşımı olduğunu belirtmiş, bu yöntemde söz dizimsel işlevlere ağırlık verildiğini vurgulayarak hâl kavramının anlamsal ilişkilerle ortaya konduğunu dile getirmiştir. Örnek olarak da *The key opened the door, The door was opened by/ with the key, The door opened, The man opened the door with a key* örneklerinin hepsinde de anahtar kelimesinin araç kapı kelimesinin ise eylemden etkilenen nesne olduğunu dile getirmiştir (Crystal, 2008: 66-68).

C. J. Fillmore ve J. Charles'ın "The Case for Case" adlı çalışmalarında her dilin dil bilgisel yapısında durum kavramının bulunduğunu, geçmiş dönemdeki çalışmalarda daha çok isimlerle diğer birimler arasındaki anlamsal ilişkiye önem verildiğini anlatmışlardır (Fillmore – Charles, 1968: 5).

Blake, hâl kavramını ismin cümle düzeyinde bir fiille olan ilişkisi veya bir ismin bir edat, edat sonrası veya cümle düzeyinde başka bir isme bağlanması olarak açıklamaktadır. Hâller eklerle cümlelerin öğelerini belirlemede rol almaktadır. Hâl kavramı isimlerin taşıdıkları ilişki türüne göre onların işaretlenmesini ifade etmektedir (Blake, 2004: 1). Cümlelerin başı yüklemidir. Hâller ise isimlerin yükleme bağlantı şekillerini ve cümlede aldıkları görevleri belirlemektedir. Blake, Türkçede altı hâl bulunduğunu söyleyerek bu hâlleri; nominative, accusative, genitive, dative, locative, ablative olarak sıralamıştır. Durumlar fiil tarafından belirlenir ve yönetilir ancak hâl ekleri

bazen edatlarla da kullanılmaktadır (Blake, 2004: 2). Ayrıca Blake hâller ve hâl ilişkileri ya da dil bilgisel ilişkiler arasında bir ayırım yapmak gerektiğini vurgulamaktadır. Türkçe, son-
dan eklemeli bir dil olduğundan, yani eklerin eklerden kolayca ayrılabil-
diği bir dil olduğundan, durumu örneklemek için uy-
gun bir dildir. Örneğin; Latince ve Eski Yunanca gibi dillerde
bunları ayırtmak daha zordur. Yani Türkçede hâller çoğun-
lukla eklerle belirlendiği için ekleri, sözcükten ayırarak daha
rahat bir şekilde gösterilebilirken; bir çok dilde bu durum zor-
laşmaktadır (Blake, 2004: 3).

Blake hâl kavramında isimlerin yüklemle ilişkileri oldu-
ğunu vurgulamış ve isimlerin bu ilişkiyi kurarken değiştirdiği
şekilleri ve kurduğu ilişkiyi hâl olarak tanımlamıştır.

Aksan, hâl kavramını cümlelerin ve bazı dillerde isim soylu
diğer öğelerin yüklenmiş oldukları görevi belirleyen, cümlede
söz dizimi açısından ismin rolünü ve diğer öğelerle ilişkisini
gösteren ve ayrıca anlam açısından ona belli bir özellik yük-
leyen bir kavram olarak tanımlamakta ve birçok dilde isimlerin
biçim açısından değişimi ve çekimi biçiminde belirtildiğini
dile getirmektedir. Farklı dillerde hâl kavramının birçok çeşidi
bulunmaktadır. Aksan, Türkçede altı tane durum olduğunu di-
ğer dillerde ise on-on beş durumun bulunduğunu söylemekte-
dir. Örnek olarak Fince'de on altı, Gürcüce'de yirmi üç hâlin
olduğunu Hint-Avrupa dil ailesindeki dillerde ise temelde se-
kiz tane hâlin bulunduğunu belirtmektedir (Aksan, 2015: 90).

Demirci, hâl kavramını açıklarken bu kavramın isimler
üzerinde icra edilen ancak belirli düzeyde başka kelime türle-
riyle de ilişkilendirilen dil bilgisel bir kategori olduğunu söy-
lemektedir (Demirci, 2021: 164). Dillerde isimler ya da isimler

tarafından oluşturulan kelime grupları, cümle içerisinde semantiğe uygun olarak bir araya geldiğinde, belli bir sırayı takip etmek zorundadır. Bu sırada yüklem en büyük rolü üstlenmektedir. Cümlede fiilin anlattığı olay ifade edilirken, isimler kendilerini diğer öğelerle uyumlu hâle getirmek amacıyla bazı morfolojik değişiklikler yaşamaktadırlar. Demirci “Yönetim ve Bağlama Teorisinde” bu duruma *case assignment* yani *hâl eki atama* adı verildiğini belirtmektedir. Demirci, hâl kavramını kelimelerin takındığı tavır ya da girdikleri durumun dil bilgisel ismi olarak tanımlamaktadır. Dillerde hâl kategorisinin bazen eklerle bazen de kökün uğradığı bazı değişikliklerle belirtildiğini dile getirmektedir (Demirci, 2021: 165).

Görüleceği üzere Demirci’de bahsedilen hâl kavramı Fillmore’un üretici dilbilgisi kavramına benzemektedir. Burada da yine hâl kavramı isimlerin fiilin anlattığı olayı ifade ederken girdiği şekiller olarak açıklanmış ve bu hâlin her zaman eklerle değil kökün uğradığı değişikliklerle de gerçekleşebileceği dile getirilmiştir.

Kerimoğlu, hâl kavramını durum dilbilgisi (case grammar) başlığı altında ele alır. Bu kavram 1960’ların sonlarında Charles Fillmore tarafından ortaya atılan ve yeni bir cümle çözümlemesi öneren bir yöntemdir. Durum dilbilgisi yönteminin merkezinde söz dizimi bulunmaktadır ve bu anlayışla cümle yükleme göre belirlenen anlamsal rollere göre incelenir. Özne ve nesne kavramlarına yeni kategoriler eklenir ve cümledeki rollerin sayısı artırılır. Bu yöntemde geleneksel hâl isimleri de farklılık göstermektedir. Bu yöntemde hâller; eyleyici (agent), araç (instrumental), nesne (objective), deneyimci (experiencer), hedef (goal) ve kaynak (source) şeklinde adlandırılmaktadır. Cümle öğeleri bu durumlara göre ayrılmaktadır ve bu

durumlar yükleme göre belirlenmektedir. Durum dilbilgisi anlayışına göre cümlelerin derin yapısında iki ana öge yer almaktadır. Bunlar; kiplik (modality) ve önerme (proposition). Kiplik kavramı zaman, kip, görünüş, olumsuzluk gibi cümlelerin bütününe ilgilendiren özellikleri kapsarken önerme yüklemeyle ilgili anlamsal rolleri belirlemektedir. Fillmore'a göre agentive, instrumental, dative, factitive, locative ve objective olmak üzere 6 tane hâl bulunmaktadır. Ancak ilerleyen zamanlarda farklı araştırmacılar bu sayıyı artırmışlardır. Durum dil bilgisi kuramının cevap veremediği sorulara bakıldığında farklı cümle dizilişlerinin durumlara göre nasıl çözümleneceği tartışmalıdır (Kerimoğlu, 2021: 99).

Görüleceği üzere Kerimoğlu da hâl kavramını tıpkı Vardar gibi Fillmore'un durum dilbilgisi kuramı ile açıklamaktadır ve bu kurama göre temelde altı hâl yer almaktadır.

Kerimoğlu'na göre Türkçe hâller bakımından her bir durumun farklı bir ekle karşılanmasıyla dolayı oldukça yalın bir özelliğe sahiptir. Hâl kategorisi isimlerin cümle içindeki pozisyonlarına karşılık gelmesinden dolayı söz dizimiyle ilişkili olan bir kategoridir. Bir ismin özne ve nesne konumunda bulunduğu hâl birbirinden farklıdır. Hâl kategorisinin gösterilmesi dillere göre farklılık göstermektedir. Hint-Avrupa dillerinde hâller çoğunlukla edatlarla gösterilirken Türkçede hâl ekleri ile gösterilmektedir. Hâl kategorisi ile ilgili en çok tartışılan iki mesele bulunmaktadır. Bu meselelerden ilki kaç farklı hâlin bulunduğu, ikinci mesele ise bir hâlin dilde nasıl belirlendiğidir. Evrensellik ve tipoloji incelemelerine göre dillerdeki hâl sayısı birbirinden farklıdır. 20'ye yakın hâle sahip olan diller bulunmaktadır. Bu durumda nelerin hâl olarak ka-

bul edilip edilmeyeceği meselesi de tartışmalıdır. Eğer hâl kavramı söz dizimsel olarak ele alınacaksa yüklem isimlerle kurduğu ilişkiye göre belirlenmektedir. Ancak Türkçedeki ilgi hâli eki iki isim arasında bir ilişki kurduğu için hâl mi bildirmekte, yoksa başka bir kategori altında mı değerlendirilmelidir sorusu ortaya çıkmaktadır (Kerimoğlu, 2021: 172).

Hâller anlamsal olarak da sınıflandırılabilir. Aynı durumda olan isimlerin hemen hemen aynı anlamsal çerçevede değerlendirildiği kabul edilmektedir. Örneğin; Latince “ayrılmak, uzaklaşmak” anlamsal çerçevesi içerisinde değerlendirilen ablativus hâlindeki tüm isimlerin “ayrılma, uzaklaşma” bildirmesi gerektiği düşünülmektedir. Türkçedeki ablativus eki -DAn da bu anlamı karşılamaktadır. Ancak *Yağmurdan gelemedim* ya da *Baklavalardan yesene* cümlelerinde -DAn eki sebep durumu ya da nesne durumu gibi birden fazla durumu mu karşılamaktadır, yoksa tek bir durum farklı anlamlara gelebilmekte midir? Bu mesele tartışmalıdır (Kerimoğlu, 2021: 173).

Görüldüğü gibi Kerimoğlu dillerdeki hâl sayısının farklılığına değinmiş bazen aynı hâllerin farklı dillerde kapsamının geniş ya da dar olabileceğini belirtmiştir. Ayrıca hâl kavramı genel olarak ismi fiillere bağlama işlevine sahip olarak açıklanırken Türkçedeki ilgi hâlinin ismi isme bağlamasından dolayı hâl olarak sayılıp sayılmayacağını tartışmıştır.

Erkman Akerson, hâl eklerinin genel işlevinin ismin fiillerle ilişki kurması olduğunu dile getirmiştir. Erkman Akerson, Türkçe cümlede isim türü sözcüklerin yükleme bağlı olarak farklı hâl ekleri aldıklarını belirtir. Bazı durumlarda bu ek-

ler düşse bile kuralın bozulmadığını bildirmekte, özne görevindeki ismin eksiz olmasını ise sıfır ek olarak adlandırmaktadır (Erkman Akerson, 2016: 131-132).

Yani Akerson yalnızca ismi fiile bağlayan ekleri hâl kategorisinde değerlendirmiş ve ek düşse de hâlin devam ettiğini belirtmiştir.

Toklu, hâl kavramını isim çekim ekleri alabilen isimler, sıfatlar ve diğer ad soylu sözcüklerin, cümledeki görevini gösteren ve sözdizimi bağlamında diğer ögelerle ilişkisini sağlayan dilbilimsel bir ulam olarak tanımlamaktadır. Edatların da isimlerin belirli hâl ekleri almasına neden olduğunu ve bu şekilde ögeler arasındaki bağlantının daha da güçlendiğini belirtir. Hâl eklerinin sayısının her dilde farklılık gösterdiğini belirten Toklu Fincede on beş, Macarcada yirmiye yakın Türkçede ise altı hâl olduğunu dile getirmektedir. Eşitlik ve araçlı durum da eklendiğinde bu sayı sekize çıkmaktadır (Toklu, 2021: 88).

Toklu da hâl sayısının altı ilâ sekiz arasında değiştiğini bildirmektedir.

Göksel ve Kerslake Türkçede beş tane durum eki olduğunu, bunların; belirtme, yönelme, bulunma, ayrılma ve ilgi hâli ekleri olduklarını belirtirken vasıta hâlini ayrı bir başlık altında değerlendirerek bu hâle komitatif, enstrümental veya konjonktif ismi verilebileceğini ve bu hâlin *i/e* edatıyla karşılandığını belirtmektedirler (Göksel ve Kerslake, 2005: 67-68).

Lewis ise nominative, accusative, genitive, dative, locative ve ablative olmak üzere altı hâl saymaktadır (Lewis, 2013: 302).

Uzun, işi yapan, işe konu olan ya da işin yapıldığı yer gibi sözcüklerin dizimsel düzlemde birbirleriyle kurmuş oldukları

duruş biçimlerine durum, bu duruma göre sözcükleri biçimlendiren unsurlara ise durum belirleyicileri adını vermektedir. Ona göre; durumu anlamak ve durum belirleyicilerinin neler olduğunu bulmak sözdizimini ilgilendirmektedir. Bunun sebebi durum ve durum belirleyicilerinin sözcükler dizimlendiğinde ortaya çıkmasıdır. Ancak geleneksel dilbilgisinde durumlar ve durumların saptanması buna göre oluşturulmamıştır (Uzun, 1998: 169).

M. Ergin'e göre hâl kavramı ismin kendisi dışındaki kelimelerle ilişkisini ifade eden bir gramer kategorisidir. İsimler çevrelerindeki kelimelerle çok fazla münasebet içerisinde oldukları için birçok hâle sahiptir. Dillerde hâl kavramını ifade etmenin iki farklı yolu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi çekim ekleri, diğeri ise isim dışında kalan unsurlarla ifadedir. Ergin Türkçede hâllerin daima kendisinden sonra gelen kelimeyle ilişkili olduğunu belirtir. Türkçede hâller çekim ekleriyle gösterilmektedir. Ergin'e göre Türkçedeki asıl çekim ekleri de hâl ekleridir (Ergin, 2009: 129).

Ergin, isimlerin kelime grupları ve cümleler içerisinde yer aldıklarında başka kelimelerle ilişki içerisinde olduklarını ve bu ilişki esnasında çeşitli hâllerde bulunduklarını, ismin münasebetin durumuna göre ayrı ayrı hâllere girdiğini, ismin hâllerinin ismin içinde bulunduğu durumu belirttiğini, bazen ek-siz olabildiği gibi çoğunlukla ekli olduğunu belirtir. İsimleri bu farklı ilişkiler için farklı hâllere sokan eklere hâl ekleri denilmektedir.

Ergin isimlerin etraflarındaki kelimelerle olan ilişkisini ikiye ayırmaktadır. Bu ilişki ismin kendisine bağlı olan unsurlarla münasebeti ve ismin kendisinin bağlı olduğu unsurlarla

münasebetidir. Hâl ekleri ismi kendisinin bağlı olduğu unsurlarla ilişki kurduran eklerdir. Hâl ekleri isimleri isimlere, edatlara ve özellikle de fiillere bağlayarak birçok ilişki kurar ve bu ilişkiler sayesinde isim, edat ve fiil gurupları ve cümleler meydana gelir (Ergin, 2009: 226). Hâl ekleri içerisinde ismi isme bağlayan ekler bulunsa bile hâl ekleri esas itibariyle isimleri fiillere bağlamakla görevlidir. Bu nedenle hâl ekleri isimleri fiillere bağlayarak fiil gurupları ve cümleler meydana getiren işletme ekleridir. İsimlere fiillerle bağlanan hâl ekleri onlara her türlü işlekliliği sağlamaktadır. Hâl ekleri ismi kendisinden sonra gelen kelimelere bağlamaktadır. Bu kelime bazen isim, bazen edat, genellikle de fiil olmaktadır. Türkçede hâl ekleri çokluk ve iyelik eklerinden sonra soru ekinden ise önce gelmektedir. İsim cinsinden bütün kelimeler hâl eklerini alabilmektedir. Hâl eklerinden sonra gelebilen bir diğer ek ise -ki aitlik ekidir. Ergin Türkçedeki hâl eklerini; Yalın (nominatif) hâl, ilgi (genitif) hâli, yapma (akuzatif) hâli, yaklaşma (datif) hâli, bulunma (lokatif) hâli, uzaklaşma (ablatif) hâli, vasıta (instrumental) hâli, eşitlik (ekvatif) hâli, yön gösterme (direktif) hâli olmak üzere dokuza ayırmaktadır (Ergin, 2009: 227-228).

Ergin genitif ekini diğer hâl eklerinden ayırmaktadır. Çünkü diğer hâl ekleri ismi fiile bağlarken genitif eki ismi isme bağlamaktadır. Ergin hâl eklerini kendi içerisinde de sınıflara ayırarak dört farklı gruba bölmektedir. Bunlar;

1. İsmi isme bağlayan ikinci derece hâl eki: Genitif eki
2. İsmi doğrudan fiile bağlayan fiilin nesnesini yapan tipik hâl eki: Akuzatif ekleri
3. İsmi fiile bağlayan ve fiilin yerini gösteren hâl ekleri: Datif, lokatif ve ablatif ekleri

4. İsmi fiile bağlayan, fiilin şartlarını gösteren, zarf yapan ve işlek olmayan, yapım eki hâline gelen hâl ekleri: Instrumetal, yön ve eşitlik ekleri (Ergin, 2009: 229).

Korkmaz, hâl eklerini cümlede isimler ile fiiller arasındaki geçici anlam ilişkilerini kurmak için isimlerin girdiği durumları karşılayan ekler olarak tanımlamaktadır (Korkmaz, 2009: 23).

Banguoğlu, hâl kavramını ismin başka kelimelerle olan ilişkileri olarak açıklamaktadır ve hâllerin aldıkları eklerle belirttiklerini dile getirmektedir. Banguoğlu'na göre Türkçede 10 kadar hâl bulunmaktadır. Bu hâlleri de kendi içerisinde iç çekim hâlleri ve dış çekim hâlleri olmak üzere ikiye ayırmaktadır. İç çekim hâlleri olarak 6, dış çekim hâlleri olarak 4 tane hâlden bahseder. Banguoğlu'nun iç çekim hâlleri diye sınıflandırıp kim, kimi, kime, kimde, kimden ve kimin hâli olarak adlandırdığı 6 hâl bugün Türkçede kabul edilen yalın, belirtme, yönelme, bulunma, ayrılma ve ilgi hâlleridir (Banguoğlu, 2011: 326).

Dış çekim hâlleri adını verdiği grupta kimle, kimce, kimli ve kimsiz hâli adını verdiği 4 hâlden bahsetmektedir. Kimle dediği vasıta, kimce dediği ise eşitlik hâlidir. Ancak kimli ve kimsiz hâli adını verdiği yapılar Türkçede hâl olarak kabul edilmeyip, -li ve -siz ekleri Türkçede hâl eki değil yapım eki olarak değerlendirilmektedir (Banguoğlu, 2011: 329).

II. BÖLÜM

TÜRKÇE VE MACARCADA İSMİN HÂLLERİ

Bu başlık altında önce Türkçedeki ismin hâlleri ele alınacak daha sonra Macarcadaki hâllere yer verilecektir. Bu bölümü yazmaktaki amaç Türkçedeki ve Macarcadaki hâller hakkında inceleme yapmak değil iki dilin hâlleri arasında karşılaştırma yapmadan önce bu dillerdeki hâl ekleri hakkında bilgi vermek olduğundan mevcut kaynaklardaki görüşler aktarılmış herhangi bir inceleme yapılmamıştır. Bu bölümde sadece çağdaş Türkiye Türkçesinin ve çağdaş Macarcanın hâlleri incelenmiş, Macarcayla karşılaştırma yapılmamıştır. İlgili karşılaştırma son bölümde yapılacaktır.

Türkçede İsmi Hâlleri

Bu başlık altında Türkçedeki ismin hâlleri ele alınmıştır. Burada Türkçedeki hâller ve hâl ekleri hakkında yeni bir görüş ortaya koymak hedeflenmemiş ve karşılaştırma yapılmadan önce Türkçedeki hâller ve hâl ekleri hakkında genel bir bilgilendirme yapmak hedeflenmiştir. Bu nedenle inceleme yapılmamış yalnızca mevcut görüşler ortaya konulmuştur. Her ne kadar herbir ekin tarihsel süreçleri hakkında bilgiler verilmiş olsa da art zamanlı bir inceleme yapılmamış, sadece eklerin tarihsel gelişimleri hakkında bilgi vermek hedeflenmiştir. Türkçede genel olarak kabul edilen hâlleri aşağıdaki gibidir.

1. Yalın Hâl (Nominatif)
2. İlgî Hâli (Genitif)
3. Yükleme Hâli (Akkuzatif)

4. Yönelme Hâli (Datif)
5. Bulunma Hâli (Lokatif)
6. Ayrılma Hâli (Ablatif)
7. Vasıta Hâli (İnstrumental)
8. Eşitlik Hâli (Ekvatif)
9. Yön Gösterme Hâli (Direktif)

1. Yalın Hâl (Lat. Nominative)

Araştırmacılar arasında genel olarak bu hâl üzerinde ortak görüşler bulunmaktaysa da aralarında farklı düşünenler olduğu da görülmüştür.

Banguoğlu, yalın hâle “kim hâli” adını vermektedir. Yalın hâl ismin eksiz hâlidir ve bir şey yapanı ve olanı göstermektedir. Yani yalın hâlin amacı cümlemin kimsesi olmaktır: *Taş camı kırdı*. Bir kişiyi adı, ünvanı veya bir vasfı ile çağırırken de bu hâlin kullanıldığını belirtmektedir. *Zeynep! Baba! Arabacı!* gibi yalın hâlin ünlem olarak kullanıldığı durumlara çağrı hâli adını vermektedir (Banguoğlu, 2011: 327).

Ergin’e göre; yalın hâldeki isim anlam ilişkisi bakımından başka herhangi bir kelimeye bağlı değildir. Yalın hâli belirtmek için Türkçede bir ek kullanılmamaktadır. Yani yalın hâl eksiz bir hâldir. Yalın hâldeki bir kelimenin üzerine çokluk ve iyelik ekleri gelebilmektedir: *dağ, dağlar, dağımız* gibi (Ergin, 2009: 227).

Uzun, yalın hâlin diğer durumlardan ayrıldığını, bu ayrımın da bu hâlin biçimbirimsel olarak kodlanmaması olduğunu belirtmektedir. Ona göre sözcükler yalın hâlde bulundukla-

rında başka bir ögeyle bağlantılı olmamakta, sözdizimsel bağlamdan soyutlanmaktadır. Uzun, yalın hâlin sıfır eki ile işaretlendiğini belirtmekle birlikte *Ali'nin eve gelmesi, babamın gittiği ev* gibi yan cümlelerin özne olması durumunda buradaki öznelerin tamlayan durumunda olduğunu yani yalın hâlde olmadıklarını ileri sürmektedir. Uzun, bu karmaşayı ortadan kaldırmanın yolunun yalın hâl dışında iki durumu da kapsayacak bir özne durumunun oluşturulması olduğunu düşünmektedir (Uzun, 1998: 170-172).

Korkmaz'a göre; yalın hâl cümlede ya yüklem gösterdiği iş, oluş ve hareketi yapanı ya da yapılan işi göstermektedir. Bunun yanı sıra bir kişiyi ismi, mesleği ya da unvanıyla çağırırken de yalın hâl kullanılmaktadır: *Ayşe!, arkadaş!, biletçi!* gibi (Korkmaz, 2009: 267).

Huber, yalın hâl "edici" adını vererek *işi bilerek, isteyerek veya gücül olarak yapan* diye tanımlamış ve aşağıdaki örnekleri vermiştir:

Polis hırsız yakaladı.

Güneş ekinleri sararttı (Huber, 2013: 181).

Lewis de yalın hâli cümlelerin öznesi olarak açıklamaktadır: *Ben Başbakan olmayacağım.* Ayrıca seslenmelerde de yalın hâl kullanıldığını belirtmektedir: *Ahmet! Taksi!* (Lewis, 2013: 35)

Aksan'a göre yalın hâl; ismin herhangi bir son ek almadığı, yalın olduğu hâldir. Bükümlü dillerde ise büküme uğramamış biçimdir (Aksan, 2015: 91).

Aksan'ın bu tarifinden ismin iyelik ve çoğul eklerini almamış biçimlerine de yalın hâl deniyormuş gibi bir anlam çıkmaktadır. Ancak Türkçede bu ekleri alan sözcükler de yalın hâlde olabilmektedir. Ancak yalın hâl yalnızca hâl eklerinden

herhangi birini almamakta ancak iyelik ve çoğul eklerini alabilmektedir.

Toklu yalın hâlin cümlede özne işlevi taşıdığını ve herhangi bir ek almadığını yani sıfır biçimbirimle gösterildiğini dile getirmiştir: *okul, çocuk, balık, aşk...* gibi (Toklu, 2021: 88).

Bütün bunlara bakıldığında yalın hâl ismin özerk hâlidir ve cümledeki görevi ağırlıklı olarak özneyi bildirmektir. Türkçenin tarihî ve modern dönemlerinde bu hâl eksiz kullanılmıştır.

2. İlgî Hâli (Lat. Genitivus)

Bu hâl üzerinde genellikle ortak görüşler aktarılmışsa da farklı görüşlere de yer veren çalışmalar mevcuttur.

Banguoğlu ilgî hâline “kimin hâli” adını vermiş ve bu hâlin “katılma hâli” olduğunu dile getirmiştir. Yani bu hâl sahip olanı, tâbi olunanı, kapsayanı göstermektedir. Banguoğlu’na göre bu hâlin iki tür sorusu bulunmaktadır: *Ne Durmuş’un-
dur?/ Durmuş’un nesi?* Eğer birinci türden sorulmuşsa ilgî hâli eki almış isim yüklem işlevinde bulunmaktadır: *Güvercinler Durmuş’undur* gibi (Banguoğlu, 2011: 328).

Eğer ikinci türden bir soruya cevap veriliyorsa o zaman cevap belirtili isim tamlaması şeklinde olmaktadır: *Durmuş’un odası* gibi. Banguoğlu buna belirtme öbeği adını vererek ilgî hâlinin isme belirlilik katma işlevine de değinmiştir. Bu isim tamlamalarında tamlananın iyelik eki aldığını ancak bazen iyelik eki almadan da kullanılabileceğini dile getirmektedir: *Bakkalın çocuk, muhtarın kısrak, sizin yeğen, Nalbandın Yusuf* örneklerinde olduğu gibi (Banguoğlu, 2011: 329).

Ergin'e göre esas olarak iki ismi birbirine bağlamaya yarayan ilgi hâli, ekli ya da eksiz biçimde bulunabilmektedir: *İstanbul (şehri), taş (parçası), yemek (odası), taşın (üstü), evin (yolu), yolun (iyisi), öküzün (boynuzu)* gibi (Ergin, 2009: 229). Belirtili isim tamlaması yapmaya da yarayan bu eke tamlayan eki de denilmektedir ve özellikle Türkçenin eski dönemlerinden Eski Anadolu Türkçesine gelinceye kadar tamlayanın üzerinde belirlilik işlevi taşıyan başka bir ek ya da sözcük bulunuyorsa genitif eki almadan belirtili isim tamlaması yapılmıştır: *atam karındaşı, âlimler zümresi* gibi (Çalışkan, 2021: 176). Bu durum Ergin'in bahsettiği eksiz genitifi meydana getirmektedir.

Eğer kelime ünsüzle bitiyorsa ek, -ın, -in, -un, -ün; ünlüyle bitiyorsa -nın, -nin, -nun, -nün şeklindedir. “su” ve “ne” kelimeleri ise su-y-un ve ne-y-in biçiminde kullanılmaktadır.

Türkiye Türkçesinde iyelik eki almış kelimelerle mutlaka ekli bir şekilde genitif hâli kullanılmaktadır: *(elimin) üstü, (basının) adı* gibi (Ergin, 2009: 230).

Ergin'e göre ilgi hâli ekinin Türkiye Türkçesinde üç farklı görevi vardır:

1. İsmi isme bağlama görevi

Ekin esas fonksiyonu olan bu görev yukarıda anlatıldığı gibi iki ismi birbirine bağlayarak tamlama oluşturur.

2. İsmi fiile bağlama görevi

Hâl eki gibi görüldüğü işlevi budur ve genitifin eklendiği ismi fiilin zarfı vazifesine getirir: *Orhan-ın-dır, sen-in olsun* gibi. Ancak burada da aslında ek gizli bir isme bağlanmakla beraber bağlı olduğu isim görünmediği için fiile bağlanmış gibi görünmektedir (Ergin 2009, 230-231).

3. Zamirleri edatlara bağlama görevi:

Burada aslında anlam olarak bir genitiflik söz konusu olmamakta sadece şekil olarak yer almaktadır. Ancak köken olarak bakıldığında aslında yine isme bağlanmakta ancak bağlandığı isim zamanla edatlaşınca ismi edata bağlama görevi üstlenmiş olmaktadır (Ergin, 2009: 231).

Ergin'e göre; vurgulu bir ek olan genitif eki teklik, çokluk ve iyelik eklerinden sonra geldiğinde de vurguludur. Ancak bir tamlama oluşturuyorsa vurguyu kendinden sonra gelen isme bırakır. Genitif eki üzerine -ki aitlik eki eklendiğinde vurgu -ki ekine kayar ve genitif eki vurgusuz olur: *odanındaki, seninki* gibi (Ergin, 2009: 231).

Korkmaz da ilgi durum ekinin kullanım alanlarını üçe ayırmıştır. Birincisi ekli ya da eksiz bir biçimde isimleri birbirine bağlama işlevidir. İlgi hâli eki isimleri birbirine bağlama işlevinden dolayı diğer hâl eklerinden ayrılmaktadır: *gönül bağı, göz kapağı, perdenin bağı, yolun yarısı* gibi. Korkmaz, ilgi hâli ekinin ikinci işlevi olarak zamirleri edatlara bağlama işlevini söylemektedir: *senin gibi, bizim için, onun kadar* vb (Korkmaz, 2009: 269).

Korkmaz bu durumu açıklarken; *gibi* ve *için* edatlarının zaten bir ad kalıplaşması sonucu meydana geldiğini ve aslında ilgi hâli ekinin yine köken olarak isimleri bağlama işlevinde bulunduğunu dile getirmiştir. Ayrıca *ben* ve *biz* zamirlerine eklenen ilgi hâli ekinin -iç biçiminde olduğunu ancak daha sonra -im biçimine dönüştüğünü belirtmektedir. Korkmaz ilgi hâlinin üçüncü işlevi olarak da bazı fiiller ve -dır/-dür bildirme ekleriyle kullanılarak isimleri fiillere bağlama işlevini saymaktadır: *şu ikisi **senin** şu ikisi **onların** sayılır. Elindeki*

Ali'nindir örneklerinde olduğu gibi. Korkmaz bu işlevde de aslında ilgi hâli ekinin ismi doğrudan fiile bağlamadığını; *senin payın, onların payı, Ali'nin kitabı* gibi söylenmemiş bir isme bağladığını belirtmektedir. Korkmaz ilgi hâli ekinin her zaman çokluk ve iyelik eklerinden sonra geldiğini belirtmiştir (Korkmaz, 2009: 270).

Korkmaz da Ergin de ilgi hâli ekinin işlevlerini aynı saymıştır. Korkmaz ilgi hâlinin ismi fiillere bağlama işlevinin aslında yine doğrudan fiile bağlama değil ismi isme bağlarken sözcük düşmesinden kaynaklandığını bildirmiştir.

Uzun'a göre tamlayan eki belirtme ekine çok benzemektedir. Çünkü tamlama bu ek olmadan da kurulabilmekte, bu ek ise tamlayanın belirli kılınmasını sağlamaktadır (Uzun, 1998: 175).

Lewis ilgi hâlinin eklendiği isimle başka bir isim arasında iyelik ilişkisi kurduğunu belirtmektedir (Lewis, 2013: 36).

Aksan, ilgi hâli ekine tamlayan durumu adını vermektedir ve bu hâli ismin başka bir kavramla ilişkisini anlatır şeklinde tanımlamaktadır. Yani bu hâlin en temel işlevi ilişki göstermektir. Aksan, ayrıca bu hâlin dünya dillerinde farklı çeşitlerinin olduğunu ve bunlardan birinin de “iyelik tamlayan durumu” olduğunu belirtmektedir. Yukarıdaki örnekler bu duruma uymaktadır (Aksan, 2015: 92).

Demirci ilgi hâli için; *Beni dostun attığı taş değil gül yaralar* örneğini vermiştir (Demirci, 2021: 165).

Kerimoğlu da ilgi hâline örnek olarak; *insanın, benim* biçimlerini göstermiştir (Kerimoğlu, 2021: 172).

Toklu bu hâle tamlayan durumu adını vererek bir kavramın başka bir kavramla ilişkisini anlattığını belirtmektedir. Türkçede -In ekiyle kurulan belirtili isim tamlamaları kurulmasını sağlayan bu hâl iyelik ilişkisi kurmaya yaramaktadır: *Evⁱⁿ karpısı, çocuğ^{un} oynucağı...* gibi (Toklu, 2021: 88).

Aksan, Demirci, Kerimoğlu ve Toklu'da bu hâlin sahiplik ilişkisi kurma işlevi vurgulanmıştır. Ayrıca belirlilik işlevine sahip olduğu da dile getirilmiştir.

Yukarıda da görülebileceği gibi ilgi hâlinin diğer hâl eklerinden farklı olarak ismi fiile değil isme bağlaması bu hâl hakkında bazı tartışmalara yol açtığı gibi, bu ekin hâl kategorisi içerisinde değerlendirilemeyeceğini savunan görüşler de ortaya çıkmıştır.

Karahan yükleme ve ilgi hâlini birlikte ele alır ve bunların hem ekli hem de eksiz yapılabileceğini dile getirir. İlgi hâli bir ismin başka bir isimle ilişkisini kurmaktadır. Böylece bir isim tamlaması meydana getirir. Eğer bu tamlama ilgi hâli eki ile gerçekleşirse tamlayan belirli kılınmış demektir. İlgi hâli ekinin eklendiği ismin anlamına belirtme, sahiplik, mensubiyet, ilgi gibi anlamlar kazandırmaktadır. Karahan özellikle tarihi metinlerde ismi belirli kılan başka bir unsur bulunduğu bu ekin kullanılmadığı örneklerin bulunmasının da ekin belirlilik işlevinden kaynaklandığını belirtmiştir. (**Atam körmegenni** min kördüm gibi) (Karahan, 1999: 609). Karahana göre yükleme hâlinin bazı dönemlerde ilgi hâlinin yerine kullanıldığını ve bunun sebebinin iki ekin de belirlilik işlevi kazandırmasından kaynaklandığını vurgulamıştır. Karahan yükleme ve ilgi hâli eklerinin diğer hâl ekleri gibi isimleri fiillere bağlamadıkları için hâl kategorisi içerisinde değerlendirilmelerinin yanlış olduğunu, bu iki ekin ayrı bir kategori içerisinde ilgi eki ve

belirtme eki olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir (Karahan, 1999: 611).

Bulak ilgi ekinin hâl eki olup olmadığını tartıştığı makalesinde bu konuyu ele almış, dilcilerin farklı görüşlerini dile getirmiştir. Bu tartışmanın temelinde araştırmacıların hâl kavramının tanımını net olarak yapmamalarının ve ilgi ekinin işlevlerinin farklı anlatmalarının olduğunu ortaya koymuştur. Bu değerlendirmelerin sonucunda Bulak ilgi ekini hâl kategorisi içerisinde değerlendirmenin yanlış olduğunu, ismi isme bağlayan ekler adında yeni bir kategorinin oluşturulması, ilgi ekinin iyelik ekleriyle birlikte bu kategoride değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur (Bulak, 2017: 91).

Karahan ilgi ekinin belirtme eki ile benzerliğini vurgulayarak bu ekin de belirliklik işlevi üzerinde durmuş ve bu işlev benzerliğinden dolayı özellikle Türkçenin tarihî dönemlerinde birbirlerinin yerine geçebildiğini ve bu ekin ismi isme bağlama işlevinden ötürü hâl kategorisinden ayrı değerlendirilmesi gerektiğini düşünmüştür. Bulak da ilgi ekinin hâl kategorisi dışında değerlendirilmesi hususunda Karahan'la aynı görüştedir. Ancak Karahan bu ekin belirliklik işlevini vurgulayarak belirtme ekiyle aynı kategoride değerlendirilmesini savunurken Bulak ondan farklı olarak hâl kategorisinden farklı bir ismi isme bağlayan ekler kategorisinin oluşturulmasını ve ilgi ekinin de iyelik ekleriyle birlikte burada değerlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Görüleceği üzere ilgi hâli mevzuu bugün dilciler arasında önemli bir tartışma konusudur. Genellikle hâl ekleri içerisinde değerlendirilen ilgi ekleri ismi fiile değil ismi isme bağlama işlevinden dolayı tartışma konusu olmuş ve hâl kategorisinde

değerlendirilip değerlendirilmeyeceği konusunda kesin bir görüş birliğine varılamamıştır.

Eski Türkçede bu ek -ıŋ/-iŋ/-uŋ/üŋ, -nıŋ/-niŋ/-nuŋ/-nüŋ biçimindeydi (Gabain, 2007: 63). Önlük-artlık uyumuna uysa da düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymamaktaydı (Tekin, 2003: 106). Karahanlı Türkçesinde ek -nıŋ/-niŋ/-nuŋ/-nüŋ biçimindeydi (Hacıeminoğlu, 2019: 29). Harezmi Türkçesi döneminde de yalnızca -nıŋ/-niŋ/-nuŋ/-nüŋ biçimleri bulunmaktaydı (Eckmann, 2011: 14). Kıpçakçada -ıŋ/-iŋ/-uŋ/üŋ, -nıŋ/-niŋ/-nuŋ/-nüŋ biçimindedir. İsimlerden sonra n’li zamirlerden sonra ise n’siz biçimleri kullanılmıştır (Güner, 2020: 197). Çağataycada -ning, -ning düzenli olmasa da yuvarlak ünlülerden sonra -nung, -nüng biçimindedir (Eckmann, 2003: 64). Eski Anadolu Türkçesinde bu ekin yalnızca yuvarlak vokalli biçimleri bulunmaktadır. Yani bu ek Eski Anadolu Türkçesinde -uŋ/üŋ ve -nuŋ/-nüŋ biçiminde geçmektedir (Gülsevin ve Boz, 2022: 88).

3. Yükleme Hâli (Lat. Accusativus)

Genel itibariyle araştırmacılar bu hâl hakkında ortak görüşe sahip olsalar da farklı görüşlere de yer verilmiştir.

Banguoğlu “kimi hâli” adını verdiği bu hâli; ismin söz içerisindeki geçişli fiilden doğrudan etkilenmiş biçimi olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle etkilenme hâli olarak da adlandırılabileceğini belirtmiştir. Banguoğlu bu hâlin cümlede nesne işlevine sahip olduğunu dile getirmektedir (Banguoğlu, 2011: 327-328).

Ergin’e göre yükleme hâlinin görevi eklendiği ismi geçişli bir fiile bağlamaktır. Ekli ve eksiz olmak üzere ikiye ayrılır:

cam (kır-), camı (kır-), su (iç-), suyu (iç-) gibi. Türkiye Türkçesinde yükleme hâli ekleri -(y)ı, -(y)i, -(y)u, -(y)ü şeklindedir. Bunlara ek olarak iki zamirde kullanılan -nı, -nü, nu, -nü ekleri de bulunmaktadır. *Oda-y-ı, ev-i, bu-nu, şu-nu* gibi (Ergin, 2009: 231).

İsimlerin teklik, çokluk ve iyelik biçimleri yükleme hâli eki alabilmektedir. Teklik ve çokluk biçimindeki isimler eksiz bir biçimde de yükleme hâlinde bulunabilmektedir. Ancak iyelik eki almış isimlerin yükleme hâli daima ekli bir biçimde yapılır. Eklendiği ismi fiile bağlayan yükleme hâli ekleri vurguyu üzerinde bulundurur ve kendisinden sonra yalnızca soru eki gelebilir (Ergin, 2009: 233).

Korkmaz yükleme hâlini açıklarken geçişli fiilin etkisi altında kalan adın içinde bulunduğu durumdur şeklinde tanımlamaktadır. Korkmaz da bu hâlin eksiz ya da -(y)I/-(y)U ekleriyle karşılandığını belirtmektedir (Korkmaz, 2009: 24). Korkmaz'a göre yükleme hâli isimden fiile değil, fiilden isme doğru bir bağlantı kurmaktadır. Yüklemin yaptığı işten etkileneni bildirdiği için cümlede nesne işlevi taşımaktadır. Korkmaz bundan dolayı bu hâl ekinin belirtme işlevi taşıdığını da dile getirmektedir. Eksiz yükleme hâli herhangi bir ek almayan ancak cümlede nesne görevinde bulunan isme denilmektedir (Korkmaz, 2009: 277).

*O zaman manasını anlamadığım bu sözde, şimdi yirmi beş yıl sonra, derin bir **anlam** keşfediyorum* (Y.K. Karaosmanoğlu, Y, 96, akt. Korkmaz, 2009: 278).

Bu cümlede “anlam” sözcüğü yükleme hâli eki almamış olsa da cümlede nesne görevinde bulunduğundan eksiz yükleme hâline örnek teşkil etmektedir.

Huber, yükleme hâline etkilenen adını vererek; *Çocuk kuşu yaraladı, Asit yağmurları ormanları yok edecek* örneklerini göstermiştir (Huber, 2013: 181).

Lewis, yükleme hâlinin nesne belirtme işlevine sahip olduğunu belirtmiş ve beş farklı işlevini sıralamıştır. İlk işlev olarak; işaret sıfatı almış isimlere eklendiğini dile getirerek; *Bu gazeteyi çıkarmak zor bir iş* örneğini vermiştir. İkinci işlev olarak; şahıs zamiri ya da iyelik eki almış kelimelere eklendiğini bildirmiş; *Evimizi/ Bizim evi* kiraladılar örneğini vermiştir. Üçüncü işlevi ise bir yer adı, kişisel ad veya unvan, kişi veya işaret zamirleri ile birlikte kullanılmasıdır: *Adanayı gezdik, Hasan'ı hemen tanıdım, Profesörü selamladı, Sizi ilgilendirmez, Bunu niçin yaptın?* gibi. Lewis ekin dördüncü işlevi olarak İngilizcedeki belirlilik edatı olan “the” yerine Türkçede akuzatifin kullanıldığını belirtmiştir: *Öküzü aldım, Kitabı okumadı* gibi. Lewis “bir” belirsizlik edatının alınmış olmasının akuzatif almaya engel olmadığını da dile getirmiştir. Tanımlayıcı bir sıfat almış olması nesneyi belirli kılmak için yetersizdir: *Bir mavi kumaş istiyor* ve *Mavi kumaşı seçti* örnekleri karşılaştırıldığında yükleme hâli eki almadan sıfat alması ismi belirli kılmak için yeterli gelmemiştir (Lewis, 2013: 35-36).

Aksan belirtme durumu olarak ele aldığı bu hâli tümleşle yüklem arasındaki ilişkisi açısından önem taşımaktadır diye açıklarken, Türkçede ismin gösterdiği şeyin belirli bir nesne olduğunu söyleyerek bu ekin belirlilik işlevine dikkat çekmiştir. Verdiği *radıoyu tamir ettim* örneğindeki *radıyonun* konuşanla dinleyen arasında bilinen bir radyo olduğunu söylemektedir (Aksan, 2015: 91).

Demirci ise bu hâli; *Doğup büyüdüğüm Paris'i şimdi hatırlamıyorum* örneğiyle vermiştir (Demirci, 2021: 165).

Kerimoğlu, belirtme hâli olarak değerlendirdiği akkuzatif için *insanı* örneğini vermiştir (Kerimoğlu, 2021: 172).

Toklu -I ekiyle kurulan ve özneye yüklem arasında bir ilişki kuran belirtme hâlinin cümlede belirtili nesne işlevinde kullanıldığını dile getirmiştir: *Evi boyadık, gönderdiğim paketi aldın mı, arabayı yıkadım...* gibi (Toklu, 2021: 89).

Yani Aksan, Huber, Demirci, Toklu ve Kerimoğlu bu hâlin nesne işlevini vurgulamıştır. Lewis ise bu hâlin beş farklı işlevinden bahsetmiştir.

Görüleceği üzere bazı dilbilimciler bu eke yükleme hâli adını verirken bazı dilbilimciler ise belirtme hâli adını vermektedir. Bu tartışma ise bu ekin yükleme işlevinin mi yoksa belirtme işlevinin mi daha baskın olduğu konusunda Türko-loglar arasında görüş ayrılığı olmasından kaynaklanmaktadır.

Grönbech yükleme hâli ekinin ilgi hâli eki ile arasında bir fonksiyon yakınlığının bulunduğunu, bundan dolayı da zamanla yükleme hâli ekinin yerini ilgi hâline bıraktığını ve kendinde bulunan bu fonksiyonu zamanla nesne içinde sınırlı tuttuğunu dile getirmektedir. Grönbech'e göre yükleme hâli eki bir harf-i tarif yani belirlilik ekidir (Grönbech, 1995: 96).

Burada Grönbech'in yükleme hâlinin ilgi hâli ile arasında olan ve zamanla yerini ilgi hâli ekine bıraktığı fonksiyonu belirlilik fonksiyonudur. Grönbech yükleme hâli ekini diğer dil-lerde bulunan ve harf-i tarif adı verilen belirlilik takısı olarak değerlendirmektedir.

Baştaş bazı dillerde belirlilik takısının kullanıldığını ama Türkçede hiçbir dönem belirlilik takısı ya da edatının bulunmadığını ancak böyle bir belirlilik eki ya da edatının kullanılmamasının Türkçede belirlilik kavramının olmadığı anlamına gelmediğini, Türkçede belirli ve belirsiz isimler ve nesnelerin bulunduğunu ve bunların dilde farklı şekillerde gösterildiğini bildirmiştir. Bu şekillerden birisi de yükleme hâlidir. Çünkü yükleme hâli eki alan isim artık yüklem anlamından uzaklaşarak belirli bir hâle gelmektedir. Böylece yükleme hâli eki sayesinde hem nesne doğrudan yüklemden etkilenir hem de belirli bir hâle gelmiş olur (Baştaş, 2009: 635).

Baştaş da bu ekin nesneyi belirli kıldığını kabul etmektedir. Ancak Grönbech'ten farklı olarak bu eki doğrudan bir harf-i tarif olarak kabul etmemektedir. Türkçede harf-i tarif ekinin olmadığını ancak bazı eklerin bu kavramı karşılamak için kullanılabileceğini, belirtme eklerinin de bunlardan biri olduğunu düşünmektedir.

Karahan ise bu ekin belirlilik işlevini ilgi hâli eki ile ilişkisine dayandırmaktadır. Ona göre Türkçenin farklı tarihî dönemlerinde başlangıçta yükleme hâlinin kullanıldığı bazı durumlar (Efrâsiyabni ogli, sini teg, bizni birle gibi.) zamanla yerini ilgi hâli ekine bırakmıştır (Karahan, 1999: 608). Karahan yükleme hâlinin ismin cümle içerisindeki geçişli fiilden doğrudan etkilenen nesne hâli olduğunu ve bu hâlin ekli ve eksiz olabileceğini, ekli nesne ve eksiz nesne arasındaki farkın ise belirlilik olduğunu dile getirmiştir. Yani bu ekin işlevinin diğer hâl ekleri gibi ismin fiille münasebetini kurmak, bağlantısını sağlamak olmadığını, nesneyi belirtmek yani belirli kılmak olduğunu vurgulamıştır. Karahan'a göre bu durum fiili değil ismi ilgilendirmektedir (Karahan, 1999: 609). Türkçenin

tarihi dönemlerinde yükleme hâlinin ilgi hâli yerinde kullanılması bu iki ek arasında fonksiyon yakınlığının bulunmasından kaynaklanmaktadır. Bu ortak fonksiyon ise belirlilik bildirmektir. Diğer hâl eklerinden farklı olarak bu ek, ileriye doğru münasabet kurmaz. Eklendiği kelimeyle sınırlı bir fonksiyona sahiptir. (Karahana, 1999: 611). Karahan'a göre akuzatif eki almış nesne bağımsızlaşır ve cümlede serbestçe dolaşabilir. Bu özellik onun nesneyi belirli kılma fonksiyonundan kaynaklanmaktadır (Karahana, 2004: 1618).

Görüleceği üzere Karahan bu ekin yükleme değil belirtme hâli eki olduğunu düşünmektedir. Bundan dolayı da bu eki hâl kategorisi içerisinde değerlendirmenin yanlış olduğunu düşünmektedir. Türkçede bir yükleme hâlinin bulunduğunu ancak bu hâlin eksiz olduğunu, ekin yükleme hâlindeki ismi belirtme işlevinde olduğunu düşünmektedir. Yani Karahan yükleme hâlini belirtme ekinde ayrı değerlendirmekte ve bu ekin hâl kategorisi dışında belirtme eki olduğunu düşünmektedir.

Karahan da Grönbech gibi yükleme hâli ekinin ilgi hâli ile fonksiyon yakınlığının bulunduğunu ve bu nedenle yükleme hâli ekinin zamanla yerini ilgi hâline bıraktığını düşünmektedir. Grönbech'ten farklı olarak ise Karahan yükleme hâlinin eksiz olduğunu ve cümlelerin nesnesini bildirdiğini, ekin belirlilik işlevi taşıdığını ve bu nedenle hâl kategorisi içerisinde değerlendirilmesinin yanlış olduğunu ve bu eklerin belirtme ekleri adıyla farklı bir kategoride değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Boz, yükleme ve belirtmenin dilbilgisinde iki farklı terim olduğunu, yüklemenin cümledeki nesnenin yükleme olan

ilişkisini belirtmeye yaradığını belirtmenin ise nesnenin kişilerce bilinir olup olmamasına bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Belirtmenin nesneyle fazla iç içe olmasından dolayı bu iki terimin birbirine karıştığını ve yükleme hâli yerine belirtme hâli isminin kullanıldığını dile getirmektedir (Boz, 2007: 104).

Boz, Karahan'ın yükleme hâlinin temel işlevinin belirtme olduğu düşüncesine karşı çıkmakta ve o bu iki kavramı birbirinden ayrı bir şekilde değerlendirmektedir. Boz, yükleme hâlinin işlevinin cümlede nesneyi bildirmek olduğunu, belirtmenin ise söz konusu nesnenin konuşulanlar tarafından bilinip bilinmediğinin anlaşılmasına yaradığını vurgulamaktadır.

Gürbüz ise belirtme hâli tanımının yanlış olduğunu, isimleri hâle sokanın isim değil fiil olduğunu ancak burada belirtmenin fiile değil isme yönelik olduğunu bildirmektedir. Bu nedenle belirtme hâli yanlış bir kullanımdır. Bu eklere ancak belirtme eki bu ekleri, almış isimlere de belirttik isimler ya da belirtilmiş isimler adı verilebileceğini dile getirmiştir (Gürbüz, 2016: 92). Gürbüz, hâl kategorisinin isimlerle fiillerin ilişkisini bildirmek olduğunu vurguladıktan sonra bu hâle “yükleme hâli”, “etkileme hâli”, “yapma hâli”, “adın belirtme durumu”, “kimi hâli”, “-i hâli” gibi isimler verilmesinin yanlış olduğunu belirtmektedir. Çünkü isimlerin yükleme, etkileme, yapma ve belirtme gibi durumlarda bulunabilmeleri mümkün değildir. İsimlerin bulunabilecekleri durumlar ancak yüklenilmişlik, etkilenmişlik, yapılmışlık-edilmişlik, belirlenmişlik olabilir. Yükleme, etkileme, yapma, etme, eyleme ve belirtme gibi işler fiile aittir. Bu nedenle Gürbüz'e göre bu hâle yaygın olarak verilen yükleme ya da belirtme hâli isimlerinin ikisi de yanlıştır (Gürbüz, 2016: 94).

Görüleceği gibi bu hâle belirtme hâli ya da yükleme hâli adları verilmekte ve bu konu Türkologlarca tartışılmaktadır. Bütün bunlardan çıkarılacak sonuç yükleme hâlinin hem ekli hem eksiz olabileceği ancak ek aldığıda yalnızca yükleme bildirmeyip belirlilik işlevi de taşıdığıdır. Tartışmanın odak noktası da buradan kaynaklanmaktadır. İsimlerde belirlilik konusu hâl kategorisinden ayrı değerlendirildiği için ve bu çalışma hâl eklerini incelediği için yükleme hâli ismi tercih edilmiş ancak eklerin belirlilik işlevi taşıdığına da değinilmiştir.

Eski Türkçede üç farklı yükleme hâli eki bulunmaktaydı. Bunlar iyelik eki almamış isimlerden sonra gelen -g, -ğ eki, iyelik ekinden sonra gelen -n, zamirlerden sonra gelen -nı, -ni ekleriydi. -g, -ğ eki ünsüzle biten kelimelere gelirken yardımcı ünlülerle birlikte ekleniyordu ancak daha sonra bu yardımcı ünlüler ekin bünyesiyle birleşerek ek -ıg, -ig, -uğ, -üğ hâline gelmiştir: *bodunıg* “halkı”, *sabın* “(onun) sözü” gibi (Tekin, 2003: 107). Karahanlı Türkçesinde -g, -ğ eki varlığını sürdürürken zamirlere eklenen -nı, -ni eki de yalnızca zamirlere değil isimlere de eklenebilmekteydi. Bu dönemde ekin işlevi belirtili nesneyi bildirmektir (Hacıeminoğlu, 2019: 29). Harezmi Türkçesinde -nı, -ni ve -n ekleri kullanılmaktadır: *yolnı*, *köñülñi*, *yolın* gibi (Eckmann, 2019: 15). Kıpçakçada bu ek -nı, -nU, -n ve I şekillerinde görülmektedir. İsim ve zamirlere genellikle -nı, -nU biçimi gelmektedir ancak -nU biçimi daha çok Ermeni Kıpçakçası metinlerinde görülmektedir. 1. ve 2. Tekil şahıs iyelik ekinden sonra nadiren -I biçimleri gelmekte, 3.tekil şahıs iyelik ekinden sonra ekin üç biçimi de kullanılmaktadır. *Codex Cumanicus*’ta ise -n biçiminin ağırlıkta olduğu görülmektedir: *açlarıñı*, *ademileriñi*, *oğrunu*, *ölünü*, *açığın*, *bunlarıñı*, *ilmi* gibi (Güner, 2020: 201-202). Çağataycada yükleme hâli eki -nı, -ni biçimindedir. 3. Tekil şahıs iyelik

ekinden sonra ise -n biçiminde gelmektedir. İşlevi ise nesne bildirmektir (Eckmann, 2003: 69). Eski Anadolu Türkçesinde söz sonu -g, -ğ sesleri düştüğü için bu ek de -ı, -i hâline gelmiş ve iyelik ekleri ve zamirlerden sonra da gelerek kullanım alanını geliştirmiştir: *kitâbı, gönlümi* gibi. Ayrıca önceki dönemlerde yalnızca zamirlere gelen -n ekinin artık isimlere de gelmeye başlamasıyla bu dönemde yükleme hâliyle birlikte kullanılarak -nI biçiminin ortaya çıkmasını sağlamıştır: *sırâtı, kümüşüni* gibi (Gülsevin ve Boz, 2022, 52).

4. Yönelme Hâli (Lat. Dative)

Çalışmalar bu hâl hakkında ortak bir görüşte birleşmiş olsalar da ayrı görüşlere de değinilmiştir.

Banguoğlu “kime hâli” ya da “girme hâli” adını verdiği bu hâlin işlevlerini lokatif ve ablatif ile birlikte açıklamaktadır. Banguoğlu’na göre ismin zaman ve mekân içinde yer ve yön gösterme hâlleri oldukları için bu üç hâle “yer yön hâlleri” adını vermektedir. Ona göre bu hâllerdeki isimler cümlede “isimleme” adı verilen bir söz dizimi unsurunda kullanılmaktadır ve zarf yapımında da etkilidirler (Banguoğlu, 2011: 328).

Banguoğlu yönelme, bulunma ve ayrılma hâlini tek başlıkta yer yön hâlleri adıyla işlemekte ve bu eklerin ismin zamanının ya da mekânının yerini ve yönünü göstermekte kullanıldığını bildirmektedir.

Ergin’e göre yönelme hâli, fiilin kendisine yaklaştığını ya da yöneldiğini belirtmek için kullanılır ve eksiz bir kullanıma sahip değildir: *ağaç-a, güneş-e, üstümüz-e, dağlar-a* gibi. Dativin temel fonksiyonu yaklaşma bildirmektir ancak buna ek olarak yer, zaman, karşılaştırma, sebep verme, bildirme, kuvvet-

lendirme, gaye, hedef, fiyat, bedel, leh, aleyh, ilgi, kabul, gereklilik, uygunluk, konu, aitlik, vasıf, tarz, görüş, ayrılma, değişme, başkalaşma, yaptırma, tercih gibi fonksiyonları da bulunmaktadır. Ancak bu fonksiyonların çoğu da esas fonksiyon olan yönelme ve yaklaşmayla ilişkilidir (Ergin, 2009: 233).

Ergin'e göre; esas işlevi isimleri fiillere bağlamak olan yönelme hâli ekinin, isimleri edatlara bağlama işlevi de bulunmaktadır: *eve doğru, aya karşı, babama göre* gibi. Ancak dikkat edildiğinde bu edatların da fiil kökenli olduğu ve datifi kuvvetlendirip yine fiile bağlama işlevi taşıdığı dikkati çekmektedir. Tıpkı diğer hâl eklerinde olduğu gibi yönelme hâli ekleri de vurguyu kendi üzerine alır. Bu nedenle yönelme hâli ekinin ardından yalnızca soru eki ve -dır, -dir bildirme eki eklenebilir (Ergin, 2009: 234).

Korkmaz'a göre; ismi fiile yönelme ve yaklaşma işleviyle bağlamakla görevli olan -(y)a, -(y)e eki, asıl görevi dışında ismi fiile amaç, maksat ve sebep ilgisiyle bağlamasının yanı sıra fiildeki hareketin yerini belirlemekte ayrıca zarf görevinde ikilemeler yapma ve edat grupları oluşturma işlevi de taşımaktadır (Korkmaz, 2009: 24). Bu ekin işlevleri arasında yer tümleci oluşturma, ismi fiile zaman ve süre işlevi ile bağlama işlevi de bulunmaktadır (Korkmaz, 2009: 280-281).

Ergin de Korkmaz da bu hâlin temel işlevinin yönelme bildirmek olduğunu, eksiz kullanılmadığını yönelme işlevi dışında birçok farklı anlamda da kullanılabildiğini belirtmişlerdir.

Lewis'e göre; bu hâlin ilk işlevi cümlelerin dolaylı tümleci olma vazifesidir. Bu işleve örnek olarak; *Mektubu Ali'ye gösterdim* ve *Hizmetçiye bir palto vereceğiz* örneklerini göster-

miştir. Lewis ikinci işlev olarak yer gösterme işlevine değinmiştir. Bu işlev için de; *Türkiye'ye döndüler, Çiçeği masaya koydu* gibi örnekler göstermiştir. Bu hâlin üçüncü işlevi ise amaç bildirmektir. Bu işlev için de; *Kız çiçek dermeğe çıkıyor* örneği verilmiştir (Lewis, 2013: 36). Lewis bu hâlin sonuncu işlevi olarak da fiyat bildirme işlevini belirtmiş ve buna örnek olarak da; *Bunu kaçaa aldın?* cümlesini kullanmıştır (Lewis, 2013: 37).

Huber, yönelme hâlini hedef ve yararlanıcı şeklinde iki farklı isimlendirmeyeyle açıklamıştır. Hedef ismini verdiği işlevde *devinimin yönü üzerinde olan* tanımını yaparak *Ali kitabı Ayşe'ye yolladı* ve *Fırtına denize yöneldi* örneklerini göstermiştir. Yararlanıcı adını verdiği işlevi ise *iş, oluş veya durumdan yararlanan* tanımıyla ve *Ayşe Ali'ye kazak örüyor/ İşçiler patrona çalışıyor* örnekleriyle açıklamıştır (Huber, 2013: 182).

Aksan, yönelme durumunu isimle gösterilen nesneye, varlığa bir yönelme gösterdiğini belirterek açıklamıştır. Aksan bu durumun her dilde Türkçedeki kadar belirli bir biçim değişikliğiyle meydana gelmediğini örneğin İngilizcede “to” ilgeciyle anlatılabildiği gibi herhangi bir biçim ögesi katılmadan da anlatılabildiğine dikkat çekmektedir (Aksan, 2015: 91).

Aksan, bu hâlin Türkçede diğer dillere göre daha belirli olduğunu vurgulayarak diğer dillerde bu hâl için herhangi bir ek ya da edat kullanılmadan da söylenebildiğini dile getirmiştir. Huber ise yönelme hâlinin iki temel işlevinden ve bunların farklılıklarından bahsetmiştir. Ona göre birinci işlev eylemin yönünü, hedefini göstermek ikinci işlev ise eylemden faydalananı göstermektir.

Demirci bu hâl için *Bugün okula giderken seni gördüm* örneğini verirken Kerimoğlu *insana* örneğini vermiştir. (Demirci, 2021: 165; Kerimoğlu, 2021: 172).

Toklu yönelme hâlinin işlevinin cümlede dolaylı tümleş olduğunu belirtmiştir: *Okuldan çıkıp eve gittim. Evi beş yüz liraya kiraladık* gibi. Bunun dışında zaman belirteci işlevi de bulunmaktadır: *Senin işin yarına kaldı* gibi. Bunun dışında edatlarla birleşerek edat öbekleri de meydana getirmektedir: *Duyduğuma göre, Ahmet'e göre hava hoş, Akşama doğru...* gibi. Ayrıca; *Suyuna gitmek, aklına gelmek, ağrına gitmek* örneklerindeki gibi değişimlerle kalıplaşabilmektedir. Bunun yanı sıra; *el ele, göz göze, soluk soluğa* örneklerindeki gibi ikilemeler kurulmaktadır (Toklu, 2021: 89).

Toklu ve Lewis bu hâlin birincil işlevinin dolaylı tümleş bildirmek olduğunu vurgulamışlardır.

Bu ek Eski Türkçede -ka, -ke biçimindeydi. 1. ve 2. Tekil şahıs iyelik eki almış olan isimlere -a, -e biçimi gelmekteydi. Üçüncü tekil şahıs iyelik ekini almış olan kelimelere ise -ηA biçiminde gelmekteydi (Tekin, 2003: 110). Karahanlı Türkçesinde ek yine -ga, -ge, -ka, -ke biçimindeydi. Az da olsa -a, -e biçimleri de görülmekteydi (Hacıeminoğlu, 2019: 30). Harezmi Türkçesinde de -ga, -ge, -ka, -ke biçimleri varlığını sürdürürken iyelik eki almış kelimelerden sonra -nga ve nadiren de -nka biçimleri ve hatta bunların birleşmiş şekilleri olan -ηa ve -ηe görülebilmekteydi (Eckmann, 2011: 15). Kıpçakçada yönelme hâli eki olarak -gA, -kA ve -A biçimleri görülmektedir. Genellikle ünsüz uyumuna uysa da uyum dışı kalan örnekler de bulunmaktadır. -A biçimi ise daha çok iyelik eki almış isimler ya da zamirlerden sonra gelmektedir. 3. Şahıs iyelik eki almış isimlere gelen -n ekinden dolayı bu ek -ηA biçiminde de

görülebilmektedir (Güner, 2020: 198). Çağataycada -ğa, -ge, -ka, -ke biçimi varlığını sürdürürken iyelik eklerinden sonra -a, -e biçimleri de gelebilmektedir. Bunun dışında 3. şahıs iyelik eki almış kelimelerde -nA biçiminde de rastlanılmaktadır (Eckmann, 2003: 66). Eski Anadolu Türkçesinde hece başındaki -g, -ğ sesleri düştüğü için ek -a, -e hâline gelmiştir. Oğuzcanın ilk edebi ürünlerinde düşmanga, muhammadga gibi -ga, -ge şekilleri görülse de bu durum yaygın değildir (Gülsevin ve Boz, 2022: 55).

5. Bulunma Hâli (Lat. Locative)

Bulunma hâli hakkında yapılan çalışmalarda genel bir görüş hâkim olmakla birlikte farklı yönlerle değinen görüşlere de yer verilmiştir.

Banguoğlu kimde hâli adını verdiği bu hâli yönelme ve ayrılma hâli ile aynı grupta toplayarak bunların üçüne yer ve yön gösterme hâli adını vermektedir. Banguoğlu'na göre bu hâl, ismin durma ya da kalma hâlidir (Banguoğlu, 2011: 328).

Ergin'e göre fiilin meydana geldiği yeri belirten, bir hâldir: *yolda, derede, ağaçta, direkte* gibi. Bu hâl bulunma fonksiyonunun yanı sıra yer, zaman, iş, devamlılık, müddet, tarz, şekil, durum, karşılaştırma, kesir, konu, vasıta, gaye, sebep, vasıf, miktar, belirtme, kısım, parça, aitlik gibi pek çok farklı fonksiyonda kullanılabilir (Ergin, 2009: 234). Diğer hâl ekleri gibi vurgulu bir ek olan lokatif ekinin görevi yalnızca isimleri fiile bağlamaktır. Lokatif ekinden sonra gelebilecek ekler yalnızca soru eki, bildirme ekleri ve aitlik ekidir: *ev-de-mi, yol-da-dır, dağ-da-ki* gibi (Ergin, 2009: 235).

Korkmaz'a göre bu ek eklendiği isme fiilin kendisinin içerisinde meydana geldiği anlamını katmaktadır. Bu nedenle bulunma anlamı taşır ve eksiz kullanılmaz: *yol-da, direk-te, gecesi-n-de, başımız-da, yerler-de* gibi (Korkmaz, 2009: 295). Ancak bulunma hâlinin vermiş olduğu yer anlamı yalnızca somut bir yer anlamı taşımak zorunda değildir. Fiildeki hareketin meydana geldiği her türlü somut ya da soyut yer bulunma hâli ile karşılanabilmektedir. Bu nedenle eklendiği isim ile fiil arasında bulunma ve yer gösterme ilişkisinin yanında zaman, iş, süreklilik, içinde olma, tarz bildirme, karşılaştırma, gösterme, amaç, sebep gibi anlam ilişkileri de kurabilmektedir (Korkmaz, 2009: 289). Ayrıca bu hâl yalın ya da grup olarak zarf tümleci kurabildiği gibi ismi fiile vasıta işleviyle de bağlayabilmektedir (Korkmaz, 2009: 292-294). Bunun yanında başka bir isimle birlikte “bulunma grubu” denilen kelime grupları da meydana getirebilmektedir: *arada bir, çantada kekkilik, üçte bir* gibi. Diğer yandan sayı adlarına getirildiğinde yaş bildirme işlevi de bulunmaktadır: *Otuzunda bir kadın* denildiğinde burada otuz yaşında anlamı çıkmaktadır (Korkmaz, 2009: 295).

Korkmaz'da da Ergin'de de bu ekin birincil vazifesinin eylemin yapıldığı yeri, içinde bulunduğu durumu bildirmek olduğu vurgulanmakla beraber birincil işlevinin yanında birçok farklı anlama gelebileceği de belirtilmiştir.

Lewis'e göre; bulunma hâlinin üç farklı işlevi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi yer bildirme işlevidir: *tiyatroda, suda, yerde* gibi. İkinci işlevi zaman bildirme işlevidir: *Ramazanda, 5 Eylülde* gibi. Üçüncü işlevi ise boyut, şekil ve yaş ifade etmektir: *Yumurta şeklinde bir taş, On metre uzunluğunda bir ip, Yirmi yaşında* gibi (Lewis, 2013: 37).

Huber bulunma hâlinin yer bildirme işlevini vurgulayarak bu hâlin iş, oluş, ya da durumun gerçekleştiği konumu bildirmediğini dile getirmiş ve *Ali Ankara'da oturuyor. Otobüs durakta bekliyor* örneklerini vermiştir (Huber, 2013: 182).

Aksan kalma durumu adını verdiği bu hâli isimle gösterilen nesnenin içinde olma, üzerinde bulunma anlamı verdiği belirterek bu durumu; *kitapta yazılan, tatilde okuduğum dergi, saatte 100 km* örnekleriyle açıklamaktadır (Aksan, 2015: 91).

Demirci lokatif “bulunma” olarak belirttiği bu hâli açıklarken; *Oltu taşı, Oltu'da çıkarılıp işlenir* örneğini kullanmıştır (Demirci, 2021: 165).

Kerimoğlu bulunma hâline *insanda* örneğini vermiştir (Kerimoğlu, 2021: 172).

Toklu kalma durumu adını verdiği bu hâlin de cümlede dolaylı tümleç işlevi taşıdığını belirtmiştir: *Çantamı evde unuttum, kuşlar havada uçuyor* örneklerinde olduğu gibi. Bunun dışında ölçü bildirerek karşılaştırma işlevinde sıfat öbekleri de meydana getirmektedir: *Bilek kalınlığında su, ceviz büyüklüğünde dolu...* gibi (Toklu, 2021: 89).

Görüleceği üzere temel işlevinin eylemin yerini ve içinde olduğu durumu bildirmesi olduğu vurgulanan bu ekin, bunun dışında farklı işlevlerine de değinilmiştir.

Eski Türkçede bulunma hâli eki -da, -de, -ta, -te biçimindedeydi ancak ünsüz uyumuna bağlı olarak kullanılmamaktaydı (Tekin, 2003: 113). Hatta bazen aynı ismin farklı yerlerde farklı kullanıma sahip olduğu görülmektedir (Gabain, 2007: 64). Karahanlı Türkçesinde -da, -de, -ta, -te biçimindedir (Hacıeminoğlu: 2019: 30). Harezmi Türkçesinde ek yine dörtlü biçimde kullanılmaktadır (Eckmann, 2011: 15). Kıpçakçada aynı

biçimdedir. 3. Tekil şahıs iyelik eki almış olan kelimelere ya da zamirlere getirirken ise -ndA ya da -ntA biçiminde geldiği görülmektedir (Güner, 2020: 199). Çağatay Türkçesinde de dört alamorfa sahip olan bu ek iyelik ekinden sonra bazen zamir n'si alıp bazen almamaktadır (Eckmann, 2003: 70). Eski Anadolu Türkçesi ise ekin yalnızca -da, -de biçimleri bulunmaktaydı (Gülsevin ve Boz, 2022: 56).

6. Ayrılma Hâli (Lat. Ablative)

Araştırmacılar ayrılma hâli konusunda genel itibariyle fikir birliğinde olsalar da bu başlık altında bu hâlin farklı işlevlerine de yer verilmiştir.

Banguoğlu yönelme ve bulunma hâliyle birlikte gruptadığı ve yer yön hâlleri adını verdiği bu hâle kimden hâli adını vererek bu hâlin çıkma ve uzaklaşma işlevlerine dikkat çekmiştir (Banguoğlu, 2011: 328).

Ergin'e göre bağlandığı fiilin kendisinden ayrıldığı, uzaklaştığı anlamını veren bu hâl eksiz kullanılmamaktadır. İsmi fiil dışında isme ya da edata bağlama işlevlerine de sahip olan ayrılma hali bu durumlarda da ayrılma fonksiyonunu sürdürür. Ayrılma halinin ayrılma, uzaklaşma işlevinin yanı sıra çıkma, yer, menşe, cins, terkip, başlama, mahrumiyet, yokluk, vasıta, zaman, sebep, tarz, ölçü, değer, kıymet, bedel, parça, kısım, karşılaştırma, korku, ürküntü, hoşlanma, vazgeçme, aitiklik, çeşit, vasıf, tercih, görüş, noktainazar gibi birçok işlevi bulunmaktadır ancak bu işlevler de temel itibariyle ayrılma, uzaklaşma işleviyle bağlantılıdır. Türkiye Türkçesinde ayrılma hali eki -dan, -den, -tan, -ten şeklinde dört alamorfa sahiptir. Ayrılma, uzaklaşma fonksiyonunun aksi yönünde bu ek yakınlaşma da bildirebilmektedir. *Kolun-dan (tuttu), çocuk-tan*

(*sor*) gibi ya da *oyun-dan* (*bıktı*), *açlık-tan* (*öldüm*) gibi kullanımlarda sebep işlevi de taşımaktadır. Aslında *açlık-tan* (*öldüm*) kullanımı *açlık-tan* (*dolayı öldüm*) şeklindeki bir kullanımın kısaltılmış hâlidir ve burada da yine uzaklaşma fonksiyonu bulunmaktadır. Ayrılma hali ekinin zarf olarak kullanılması genelde bu tarz edat düşmelerinin sonucunda gerçekleşmektedir. Ayrılma hali temel olarak ismi fiile bağlamakla beraber isim ya da edata da bağlayabilmektedir: *onlar-dan* (*biri*), *yaz-dan* (*sonra*) gibi. Ancak bu edatların da fiil kökenli olması isimlere bağlanması ise yukarıda söylendiği gibi edat düşmesi sonucu gerçekleşmesi ayrılma halinin aslında ismi fiile bağlama işlevi taşıdığını göstermektedir. Teklik, çokluk ve iyelik eklerinden sonra gelen ayrılma hali eki diğer hâl ekleri gibi vurguyu üzerinde taşır. Ayrılma hali ekinden sonra yalnızca soru ve bildirme ekleri gelebilir: *oğlum-dan-mı*, *demir-dendir* gibi (Ergin, 2009: 235).

Görüleceği üzere Ergin bu hâlin temel işlevinin ayrılma, uzaklaşma bildirdiğini ama bu işlevinin yanında birçok farklı işleve de sahip olabileceğini vurgulamaktadır. Yine temel yapısı ismi fiile bağlamak olsa da ismi isme ya da edata da bağlayabildiğini ancak bunun çıkış noktasının da yine ismi fiile bağlama işlevi olduğunu dile getirmektedir.

Korkmaz, çıkma hâli adını verdiği bu hâlin fiilin göstermiş olduğu oluş ve kılışın eklendiği isimden uzaklaştığını, isimden dışarıya doğru hareket ettiğini belirtmektedir. Bu işlevinin yanı sıra isme yer, mekân, zaman, hareket biçimi, sebep, ölçü, miktar, fiyat, parça ya da bütünü gösterme gibi birçok farklı işlev katmaktadır. Temel işlevi cümlede yer tamlayıcısı ya da zarf oluşturmak olan bu hâl eki ayrıca ismi isme bağlayarak

çıkma grupları da meydana getirebilmektedir (Korkmaz, 2009: 301).

Korkmaz bu hâlin uzaklaşma, dışarıya doğru hareket bildirme fonksiyonundan dolayı ona çıkma hâli adını vermekte ayrıca çıkma grupları da meydana getirebildiğini belirtmektedir.

Lewis'e göre bu hâlin ilk işlevi fiilin hangi yerden ayrıldığını bildirmektir: *Şehirden ayrıldı*, *Rağbetten düştü* gibi. İkinci işlevi ise fiilin nereden geçtiğini göstermektir: *Pencereden girdi*, *Sizi telefondan arıyorlar* gibi (Lewis, 2013: 37). Üçüncü işlevi neden bildirmektir: *muvaffakiyetten sarhoş*, *açlıktan bitkin* gibi. Bir diğer kullanım alanı ise karşılaştırma yapmasıdır: *Türkiye Lübnan'dan büyüktür* gibi. Bir şeyin neyden yapıldığını belirtmek için de bu hâl kullanılmaktadır: *nylondan yapılmış bir balık ağı*, *ateşten gömlek* gibi. Bir grubun parçasını belirtmek için de bu hâlden faydalanılmaktadır: *komşulardan biri*, *üyelerden birkaçı* gibi. Fiyat bildirmek için de bu hâl kullanılmaktadır ancak bu işlev yönelme hâli ekinin fiyat bildirme işleviyle eş anlamlı değildir. *Bu elmaları kaçtan aldın?* örneğinde kilo başına hangi fiyattan olduğu sorulurken, *Bu elmaları kaçta aldın?* örneğinde toplamda ne kadar ödendiği sorulmaktadır (Lewis, 2013: 38).

Lewis, bu hâlin işlevlerini ayrılma, geçilen yeri gösterme, neden bildirme, karşılaştırma yapma, neyden yapıldığını belirtme, grubun parçasını gösterme, fiyat bildirme olmak üzere yediye ayırmaktadır.

Huber, bu hâlin kaynak bildirme işlevine vurgu yaparak başlangıç, çıkış yeri bildirdiğini dile getirmiş ve *Gemi kıyından ayrıldı*, *kadın çatıdan atladı* örneklerini vermiştir (Huber, 2013: 182).

Aksan, çıkma durumu adını verdiği bu hâlin Hint-Avrupa dil biliminde ayrılma ve ayrılık anlamını taşıdığını, Türkçede ise bu ekin temel işlevinin; *otobüsten* *indim*, *postadan* *çıkan mektup* örneklerindeki gibi çıkma ve ayrılma belirtmek olduğunu ancak farklı işlevlerde de kullanılabildiğini dile getirmektedir. Bu işlevlere bakıldığında eklendiği ismin ham maddesini belirtme işlevi; *taştan* *heykel yapmışlar*, sebep bildirme; *ateşten* *sayıklıyor* gibi farklı farklı işlevler bulunmaktadır. (Aksan, 2015: 91).

Aksan da Huber de bu hâlin ayrılma, çıkma işlevinin yanı sıra sebep bildirme işlevine de dikkat çekmişlerdir.

Demirci ayrılma hâline; *Dayım Erzurum'dan yeni ayrıldı* örneğini vermiştir (Demirci, 2021: 165)

Kerimoğlu da bu hâle *insandan* örneğini vermiştir (Kerimoğlu, 2021: 172).

Toklu ayrılma hâliyle çekimlenmiş olan isimlerin cümlede dolaylı tümleç ya da belirteç tümleci işlevi taşıdığını; *İstanbul'a giderken Bolu'dan geçtik* örneğinde dolaylı tümleç işlevindeyken; *Üzüntüden saçları ağardı* örneğinde ise belirteç tümleci olarak görev aldığını göstermektedir. Bunun dışında ayrılma hâlinin benzetme ve karşılaştırma işlevine sahip olduğunu da belirtir: *Baldan tatlı, candan aziz, Ayça Ayşe'den daha güzel, taştan sert...* gibi (Toklu, 2021: 89).

Toklu bu hâlin cümlede dolaylı tümleç işlevi dışında belirteç tümleci olarak da kullanılabildiğini vurgulamıştır.

Anlaşılabileceği üzere farklı işlevlerine de yer verilen bu hâlin temel işlevi ismin bir yerden ayrıldığını, çıktığını bildirmektir.

Bu ek Eski Türkçede bulunma hâli eki ile karşılanmaktaydı yani -da/-de nadiren de -ta/-te biçiminde görünmekteydi (Tekin, 2003: 113). Eski Türkçede n ağzında -tan biçimi de bulunmaktaydı (Gabain, 2007: 64). Karahanlı Türkçesinde hem -da/-de/-ta/-te hem de -dın/ -din/-tın/-tin biçimindeydi (Hacıeminoğlu, 2019: 30). Harezmi Türkçesinde ağırlıklı olarak -dın/-din biçimindeydi -tın/-tin biçimi de görülmekteydi. 3. Şahıs iyelik eki almış kelimelerden sonra -ndIn biçiminde görülmekle birlikte n'siz biçimleri de bulunmaktadır (Eckmann, 2011: 15). Kıpçakçada bu ek hem -dan/-den hem -dın/-din biçimindedir. Ünsüz uyumu bulursa da aykırı örneklerle de rastlanılmaktadır (Güner, 2020: 200). Çağatay Türkçesinde -dın/-din/-tın/-tin biçiminde görülmektedir. 3. Şahıs iyelik ekinden sonra bazen zamir n'si alıp bazen almamaktadır (Eckmann, 2003: 72). Batı Türkçesinde bu ek datif ve lokatif eklerinin etkisinden dolayı geniş vokalli bir hâl almıştır. Eski Anadolu Türkçesinde ek yalnızca -dan/-den biçimindedir. Öñ gibi bazı kelimelerle birlikte -dın/-din biçiminin kullanıldığı görülse de yaygın kullanım -dan/-den ekinden yanadır (Gülsevin ve Boz, 2022: 57).

7. Vasıta Hâli (Lat. Instrumentalis)

Araştırmacılar arasında genel olarak bu hâl üzerinde ortak görüşler bulunmaktaysa da aralarında farklı düşünenler olduğu da görülmüştür.

Banguoğlu dış çekim hâlleri içerisinde değerlendirdiği bu hâle kimle hâli ya da bilelik ve birlikte hâli isimlerini vermiştir. Ona göre bu ek bilelik adını verdiği ve *bıçakla kesti* örneğiyle açıkladığı birinci işlevi, birlikte hâli adını verdiği ve *doktorla geldi* örneği ile karşıladığı ikinci işlevi olmak üzere iki

farklı hâli karşılamaktadır. Eski Türkçedeki -in ekinin yerini tutan bu ek zarf yapımında da kullanılmaktadır (Banguoğlu, 2011: 330).

Banguoğlu bu hâle kimle hâli ya da bilelik hâli adını vermiş ve iki farklı işlevi olduğunu dile getirmiştir. Bunlardan birincisi bilelik ikincisi ise birlikteliktir. Banguoğlu'nun bilelik hâli adını verdiği işlev vasıta işlevidir.

Ergin'e göre vasıta hâli fiilin ne ile yani eklendiği ismin vasıtasıyla, nasıl yani eklendiği ismin katılımıyla ya da ne zaman yani eklendiği ismin belirttiği zamanda yapıldığını göstermek için kullanılır. Eksiz kullanılamayan bu hâl yalnızca zarf olarak kullanılır ve yalnızca isimleri fiillere bağlamakla görevlidir. Bu ekin esas fonksiyonu isminden de anlaşılacağı üzere vasıta bildirmek yani fiilin ne ile yapıldığını göstermektir. Zaman ve tarz da belirtebilen ekin bu fonksiyonu da vasıta fonksiyonu ile ilişkilidir.

Türkçenin asıl vasıta hâli eki zamanla işlekliğini kaybeden -n ekidir. Bu ekin ek fonksiyonunu kaybederek kelimelerle kaynaştığına dair Eski Türkçeden bu yana pek çok örnek bulunmaktadır: *uç-u-n* (*üçün, için, için*), *ile-n*, *degi-n* (*değin*) gibi. Bugün ise *yaz-ı-n*, *kış-ı-n*, *güz-ü-n*, *yaya-n*, *ansız-ı-n*, *düşmeksiz-i-n* gibi kelimelerde kalıplaşmış bir şekilde kullanılmaktadır. Ünsüzle biten kelimelerden sonra ekin önüne yardımcı ünlü gelir ve bu yardımcı ünlü bugün uyuma girer (Ergin, 2009: 237).

Ergin'e göre; zamanla işlekliğini kaybeden instrumental eki bugün yerini neredeyse tamamen kendisiyle aynı fonksiyonu taşıyan ve zamanla -la/-le şeklinde de eklenen *ile* edatına bırakmıştır: *ağaçla*, *evlerle*, *babamla*, *geçmişinle* gibi. Bu edatın

özellikle ünlüyle biten kelimelerden sonra daha çok edat vasfının ağır bastığı görülmektedir. Önüne -y yardımcı sesini alması bunun en büyük kanıtıdır: *eli-y-le*, *sopa-y-la* gibi. Yani -la/-le şeklinde eklenerek instrumental ekinin yerini tutan “ile” edatı, edatlık vazifesini de korumaya devam etmektedir. Bu nedenle -la/-le’ye tam olarak vasıta hâli eki denilemez. Bunun yerine vasıta işlevi ile de kullanılan *ile* edatının eklenmiş biçimleridir demek daha doğru olacaktır. Asıl instrumental eki ise bugün kalıplaşmış biçimde de olsa özellikle -maksızın/ -meksizin biçimlerinde kullanılmaya devam etmektedir. Diğer hâl ekleri gibi vurgulu olmayan vasıta hâli eki vurguyu geriye atar. *Yayan, için için* gibi örneklerde ise vurgu ekin bulunduğu hecenin üstünde yer alır. Soru ve bildirme eklerini aldığı da vurgu durumu değişmez. *ile* edatı da hep vurgusuz olduğu ve vurgu daima kendisinden önceki kelimenin üzerinde bulunduğu için bu edatın eklenmiş biçimleri olan -la/ -le için de aynı durum geçerlidir. -la/ -le ekleri edat kökenli oldukları için diğer hâl ekleri gibi çokluk ve iyelik eklerinden sonra gelebildikleri gibi başka bir hâl eki olan genitif ekinden sonra da gelebilmektedir: *bununla*, *seninle* gibi. Bu durum da -la/ -le eklerinin tam olarak vasıta hâli eki olarak sayılamayacağını, bir edat şekli olduğunu kanıtlamaktadır (Ergin, 2009: 238-239).

Korkmaz vasıta hâlinin vasıta ya da birliktelik ifade ettiğini dile getirmektedir (Korkmaz 2009: 317). Eski Türkçede -In/ -Un ekiyle karşılanan ancak daha sonra bu ekin canlılığını kaybederek yalnızca *yazın*, *kışın*, *güzün* gibi birkaç kalıplaşmış örnekte varlığını sürdürdüğünü ve vasıta hâli işlevini *ile* edatının üzerine aldığını belirtmektedir. *ile* edatı da zamanla eklenerek -(y)la hâline gelmiş ve vasıta hâli ekine dönüşmüştür (Korkmaz, 2009: 318). Temel işlevi vasıta ve birliktelik bildirmek

olan bu ekin ayrıca “ve” bağlacının yerine kullanılma ve tarz zarfları meydana getirme işlevleri de bulunmaktadır (Korkmaz, 2009: 321-322).

Ergin ve Korkmaz Türkçenin esas vasıta hâli ekinin -n eki olduğunu ancak bu ekin zamanla kalıplaşarak vasıta hâli işlevini kaybettiğini, onun yerini ise *ile* edatının eklenmiş biçimi olan -la/-le eklerinin doldurduğunu bildirmektedirler.

İpek vasıta hâli ekinin aslının -n eki olduğunu ancak bu ekin zamanla işlevini kaybedip birkaç kelimedede kalıplaştığını onun yerini ise *ile* edatının ve onun eklenmiş biçimi olan -la/-le ekinin aldığını bildirmiştir (İpek, 2008: 81).

Huber, bu hâlin araç işlevini vurgulayarak işin, devinimin yapılmasına araç olduğunu belirtmiş ve *Boyacı duvarı fırçayla boyadı* ve *Kasap eti satır-la parçalıyor* örneklerini vermiştir (Huber, 2013: 182).

Aksan, araçlı durum adını verdiği bu hâli ismin belirttiği nesnenin bir araç olarak kullanıldığını, cümlede anlatılan işin gerçekleşmesi amacıyla bu ekin eklendiği ismin kullanıldığını belirtmektedir. Türkiye Türkçesinde bu hâli karşılamak için *ile* edatı kullanılırken Eski Türkçede -(I)n eki kullanılmaktaydı. Bu ek bugün arkaik olarak *kışın*, *güzün* kelimelerinde ve *akşamleyin*, *sabahleyin* örneklerindeki -leyin ekinde varlığını sürdürmektedir (Aksan, 2015: 91-92).

Demirci, enstrümental “vasıta” olarak değerlendirdiği bu hâle; *Ben yazın ve kışın köyümü ziyaret ederim* örneğini vermiş ve bu hâlin Eski Türkçede *sabın* “sözle”, *yadagın* “ayakla” biçiminde olduğunu ancak bu ekin sıklığı azalınca -la ekinin onun yerine kullanıldığını belirtmiş ve *Ankara’ya uçakla gittim*, *Bana mazeretle gelme* örneklerini vermiştir (Demirci,

2021: 165). Kerimoğlu ise hâl kavramını açıklarken bu hâle yer vermemiştir (Kerimoğlu, 2021: 172).

Görüleceği üzere Kerimoğlu'nun hâl kategorisinde değerlendirmedeği bu hâlin Aksan, Huber ve Demirci'de araç işlevi vurgulanmıştır.

Bütün bunlara bakıldığında vasıta hâli eki -n iken zamanla işlevini kaybetmiş ve bu işlevini *ile* edatına bırakmıştır. *İle* edatına ise tam olarak hâl eki denilmediği görülmektedir. Örneğin Ergin, bu edatın yalnızca eklenmiş biçimlerini hâl eki olarak adlandırmıştır. Dolayısıyla Ergin'e göre Türkçenin bugün canlı bir vasıta hâli eki yoktur. Vasıta hâli işlevi taşıyan *ile* edatı ve onun eklenmeye başlayan hâlleri -la/ -le eki bulunmaktadır.

Eski Türkçede vasıta hâli eki -n biçimindeydi ve işlek bir biçimde kullanılmaktaydı (Tekin, 2003: 110). Karahanlı Türkçesinde de -n biçimindedir (Hacıeminoğlu, 2019: 31). Harezmi Türkçesinde de -n, -ın/-in/-un/-ün biçimindedir (Eckmann, 2011: 15). Kıpçakçada vasıta hâli eki olarak -n, -la/-le ve -layın/-leyin ekleri kullanılmıştır. -n ekinin bu dönemde işlekliğini kaybettiği ve yerini -la/-le ve onun genişlemiş biçimi -layın/-leyin biçimlerine bıraktığı fark edilmektedir (Güner, 2020: 203). Çağatay Türkçesinden itibaren bu ek kalıplaşmaya başlamış ve nadiren de olsa -la/-le eki görülmüştür (Eckmann, 2003: 77). Eski Anadolu Türkçesinde eski vasıta hâli eki -n *gibin*, *yüzün* gibi bazı kelimelerde kullanılsa da bu dönemde *ile* edatının eklenmiş biçimi olan -la/-le vasıta hâli eki olarak yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Bunun haricinde bu dönemde *birle* edatının da vasıta işlevinde kullanıldığı görülmektedir (Gülsevin ve Boz, 2022: 59).

8. Eşitlik Hâli (Lat. Ekvative)

Çalışmalar genel itibariyle ortak bir fikri yansıtsa da bu hâl hakkında ihtilaflı düşünceler de mevcuttur.

Banguoğlu bu hâle kimce hâli ya da görelilik hâli adını vermektedir. Ona göre bu hâl birçok edat grubunun yerini tutabildiği gibi yapım eki olarak da kullanılmaktadır (Banguoğlu, 2011: 330).

Ergin'e göre eklendiği ismin bağlandığı fiilin kendisine benzer bir biçimde meydana geldiğini göstermeye yarayan, fiilin ne şekilde olduğunu ya da yapıldığını, fiilin oluş ya da yapılış biçimini gösteren hâldir ve bu hâli bildirmek için eşitlik, gibilik, benzerlik anlamı taşıyan ekler kullanılır. Bu nedenle bu ekler *benzerlik ekleri* de denilebilmektedir. Gibilik, benzerlik gibi esas fonksiyonlarının yanı sıra görelilik, kadarlık gibi işlevleri de bulunmaktadır. Ancak bu işlevler de benzerlik fonksiyonuna dayanmaktadır. İsmi fiile bağlamaya yarayan eşitlik hâli eklerinin bağladığı isimler genellikle fiil isimleridir ve daima zarf olarak kullanılmaktadır. Bu ek işlekliğini kaybederek yapım eki fonksiyonunda da kullanılan bir ektir ancak eşitlik işlevini de tam olarak kaybetmiş değildir. Bazen yapım eki, bazen çekim eki olarak kullanılabilir (Ergin, 2009: 239). Ergin'e göre eşitlik hâlinin işlevleri aşağıdaki gibidir.

1. -ca, -ce, -ça, -çe ekleri asıl eşitlik ekleridir: *insanca, açıkça, iyice* gibi (Ergin, 2009: 239).

Çekim eki olarak işlekliği azalan bu ek diğer hâl ekleri gibi bütün isim cinsinden kelimelere getirilemeyip yalnızca sıfat, zamir ve zarflara eklenmekte asıl isimlerden sonra ise çok daha az kullanılmaktadır. İsimlerden sonra eşitlik bildirebilmek

için genellikle *gibi, göre, kadar, olarak* gibi edatlar kullanılmaktadır: *insan gibi, tepe kadar, bana göre, açık olarak* gibi. Ekin yapım eki olarak kullanılması ise Türkçenin en eski dönemlerine kadar gitmektedir. Özellikle kavim isimlerine eklenerek dil ismi türetme işlevi bunun en önemli örneğidir. Eşitlik ifadesi taşıyan bazı örneklerden sonra hâl eklerinin özelliğine aykırı bir biçimde ardından yapım ve iyelik eklerinin gelmesi de bu ekin yapım eki özelliği göstermeye meyilli olduğunu kanıtlamaktadır: *açık-ça-sı, deli-ce-sine, yavaş-çacık* gibi. Hatta bu ek başka bir yapım ekiyle birleşerek -casına/-cesine, cana/ -cene/ -çana/ -çene şeklinde yeni yapım ekleri de oluşturmuştur: *yemiş-çesine, çıkıyormuş-casına, böylecene, alçak-çana* gibi. Bu ek yapım eki olarak da çekim eki olarak da kullanıldığında hep vurgusuzdur ve vurguyu hep kendinden önceki heceye atmaktadır. Yapım eki olarak kullanıldığında da vurgusuz olması ekin çekim eki izi taşıdığını kanıtlamaktadır. *Karaca, alaca* örneklerindeki gibi isimle kaynaştığı durumlarda ise vurgulu olabilmektedir. Kendisinden sonra soru ve bildirme ekleri aldığında da vurguyu kendisinden önceki hece alır: *açık-ça-mı, eğri-ce-dir* gibi (Ergin, 2009: 240).

2. Asıl eşitlik ekleri -ca, -ce, -ça, -çe olsa da Türkçede bunlar dışında eşitlik ekleri de bulunmaktadır. Bunlardan biri de -cak, -cek, -çak, -çek ekleridir. Bu ek Türkçenin en eski eklerinden biridir ve aslında küçültme bildiren bir yapım ekidir. Ancak çekim eki olarak kullanıldığında eşitlik hâli eki olarak kullanılmaktadır. Eşitlik hâli eki olarak kullanıldığında -ca, -ce, -ça, -çe eki gibi vurgusuz olan ve vurguyu kendisinden önceki heceye atan bu ek yapım eki olarak kullanıldığında vurguludur.

3. -layın/ -leyin eki de Türkçede kullanılan bir diğer eşitlik

ekidir ve birkaç ekin birleşmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Ancak bu ek zamanla eşitlik fonksiyonunu kaybederek yalnızca birkaç kelimedede kalıplaşmış olarak kalmıştır: *akşam-leyin*, *sabah-leyin* gibi. Bu eki bugün yalnızca ince biçimi kullanılmaktadır.

Eşitlik eki olarak kullanıldığında vurgusuz olan ve vurguyu kendisinden önceki heceye veren bu ek yapım eki olarak kullanıldığında vurgulu olabilmektedir (Ergin, 2009: 241).

Ergin eşitlik hâlinin zamanla eşitlik fonksiyonun azalarak yapım eki görevinde de kullanıldığını, temel eşitlik hâli ekinin -ca/-ce olduğunu ancak -cak, -cek, -çak, -çek küçültme eklerinin ve -layın/ -leyin eklerinin de eşitlik hâli görevinde kullanılabildiğini dile getirmiştir.

Korkmaz, eşitlik durumunu eklendiği isimle fiil ya da cümlelerin diğer öğeleri arasında karşılaştırmaya dayalı bir eşitlik ilişkisi kurma işlevindedir biçiminde açıklamaktadır. -çA eki ile karşılanan bu hâl Eski Türkçede daha işlek bir biçimde kullanılmaktayken kalıplaşarak çekim eki işlevinden çok yapım eki işlevine sahip olmuştur (Korkmaz, 2009:324). Ekin işlevlerini gruplara ayıran Korkmaz, temelde iki temel işleve vurgu yapmıştır. Bunlar; eşitlik görevi ve karşılaştırma (nispet) görevidir. Eşitlik görevini de kendi içerisinde üçe ayırmıştır. Bunlardan ilki vasıfta eşitliktir. Buna göre; *gibi* edatına benzer bir işlevde kullanılarak eşitlik ve benzetme ilişkisi kurmaktadır: *çocukça hareket*, *delice sevmek* gibi (Korkmaz, 2009: 325). İkincisi miktar ve büyüklükte eşitlik işlevidir. Burada da *kadar* edatına benzemekte ve nicelik yani büyüklük ve miktar yönünden bir eşitlik ilgisi kurmaktadır: *aylarca çalışmak*, *boyunca kar* (Korkmaz, 2009: 326). Üçüncüsü ise göreceli (izafi) eşitliktir. Bu da *göre* edatının işlevini taşımakta ve göreceli bir

uygunluk bildirmektedir: *gönlünce yaşamak, huyunca davranmak* gibi (Korkmaz, 2009: 327).

Korkmaz Ergin'den farklı olarak eşitlik hâlinin yalnızca -ca, -ce eki olduğunu belirtmiştir. Bu ekin zamanla çekim eki özelliğinin azalıp yapım eki özelliğinin arttığına değinmiş ve eşitlik hâli işlevini de ikiye ayırmıştır. Bunlar eşitlik ve karşılaştırmadır.

Huber, hâl kavramını açıklarken eşitlik hâlinde bahsetmemiştir (Huber, 2013: 182).

Aksan'a göre; eşitlik hâli eklendiği isimle yüklem arasında eşitlik, benzerlik ya da karşılaştırma ilişkisi kurmaktadır. Bu ek; *kıbarca konuşmak, erkekçe dövmüşmek* gibi eşitlik anlamı vermenin yanı sıra "göre", "açısından", "bakımından" edatlarının yerini de tutmaktadır. (Aksan, 2015: 92).

Demirci, ekvatif "eşitlik" başlığında; *Yöneticilerden in-sanca bir muamele bekliyoruz* örneğini kullanmıştır (Demirci, 2021: 165).

Kerimoğlu ise hâl kavramını açıklarken bu hâle yer vermemiştir (Kerimoğlu, 2021: 172).

Korkmaz, Banguoğlu ve Aksan bu hâlin göre, gibi, açısından, bakımından gibi birçok edatın yerini tutabileceğini belirtmişlerdir.

Huber ve Kerimoğlu'nun hâl ekleri içerisinde değerlendirmedeği bu ek kalıplaşmış ek örneklerinden biridir. Aslında bir hâl ekiyken yapım ekine dönüşmüş bir ektir (Özkan, 2001: 155-156). Bu nedenle bazı dilbilimciler bu ekleri kategorisinde değerlendirmemektedirler. Ancak bu ek tam olarak eşitlik bildirme işlevini de kaybetmediği için birçok araştırmacı onu hâl

ekleri içerisinde değerlendirmekte ancak yapım ekine dönüş-tüğünü de belirtmektedirler. Bugün bu ek her ne kadar yapım ekine dönüşmeye başlasa da eşitlik bildirme işlevini kaybetmediği için hâl kategorisi içerisinde değerlendirilmektedir.

9. Yön Gösterme Hâli (Lat. Direktive)

Diğer kaynaklarda geçmeyen bu ekler yalnızca Ergin tarafından hâl kategorisi içerisinde değerlendirilmiştir. Özkan ise bu eki kalıplaşmış ekler sınıfında ele almıştır (Özkan, 2001: 164). Diğer kaynaklarda geçmemesinin sebebi bugün bu ekin işlek olmaması ve kalıplaşmış birkaç kelimeye yön eki işlevini kaybetmiş bir şekilde varlığını sürdürmesidir. Bu nedenle kaynaklar bu eki hâl kategorisi içerisinde değerlendirmemektedirler. Ergin ise ekleri Eski Türkçeden günümüze kadar getirirken arkaik özellik gösteren bu ekleri de hâl kategorisi içerisine dâhil etmiştir.

Yön ekleri fiilin eklendiği ismin yönünde yapıldığını belirtmek amacıyla kullanılmaktadır. Eklendikleri isme zarf görevi yükleyen yön ekleri, isimleri fiillere bağlayan eklerden biridir. Ancak bu durum yön eklerinin çekim eki fonksiyonunda kullanıldığı zaman geçerlidir (Ergin, 2009: 241). Yön ekleri çoğunlukla kalıplaşarak çekim eki işlevini kaybetmiştir. Yön eki olarak işlek bir şekilde kullanıldığı zamanlarda da yalnızca yönle alakalı yer ve zaman isimlerinde kullanılmaktadır. Yön eki olarak kullanıldığı dönemde de hep yön eki işlevi de taşıyan datif eki ve doğru, karşı gibi yön bildiren edatlar da işlek olarak yön işlevinde kullanılmaktaydı. Yön ekleri -ra/ -re ve -arı/ -eri ekleridir: *son-ra*, *taş-ra*, *üze-re*, *üz-re*, *dış-arı*, *iç-eri*, *il-eri*, *yuk-arı* gibi. Vurguyu üzerinde taşıyan yön ekleri sadece sonra kelimesinde vurguyu ilk heceye atar. Yapım eki işlevi

ağır bastığı için yön eklerinden sonra diğer çekim eklerinin hepsi ve -ki aitlik eki gelebilmektedir: *sonra-dan*, *içeri-y-e*, *dışarı-sı*, *sonra-ki* gibi (Ergin 2009: 242). Bugün hâl eki gibi değil yapım eki gibi kullanılan yön ekleri eğer üzerine başka bir çekim eki almazsa zarf işlevinde kullanılırlar. Ancak *taşra* kelimesi kalıplaşarak isim olmuş, *üzre* ise edat hâline gelmiştir (Ergin, 2009: 243).

Macarcada İsmin Hâlleri

Macarcada ismin hâlleri oldukça geniş kapsamlı bir konudur. Bu nedenle bu ekler arasında da bazı görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Çok sayıda hâl ekine sahip olan bu dilde bazı eklerin hâl kategorisinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği tartışmalı olduğundan kaç tane hâle sahip olduğu konusunda da farklı görüşler mevcuttur. Bu bölümde Macarca hâl ekleri tek tek örneklerle birlikte ele alınmış, farklı işlevlerine yer verilmiş ancak Türkçe ile herhangi bir karşılaştırma yapılmamıştır. Karşılaştırma bir sonraki bölümde ele alınacaktır. Her ne kadar herbir ekin tarihsel süreçleri hakkında bilgiler verilmiş olsa da art zamanlı bir inceleme yapılmamış, sadece eklerin tarihsel gelişimleri hakkında bilgi vermek hedeflenmiştir. Şekil olarak bakıldığında Macarca hâl eklerinin tanıtıldığı bu bölüm hacim olarak Türkçe hâl eklerinin tanıtıldığı bölümden daha uzun gözüktüğü de bunun sebebi Macarcanın hâl eklerini daha iyi tanıtabilmek amacıyla çok fazla cümle örneği kullanılmış olması ve herbir örneğin de gramatikal çözümlemelerinin tablo hâlinde verilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu bölümde ve bir sonraki bölümde verilen cümle örneklerinin tercümelerinin bazıları orijinal kaynaktan doğrudan alındığı için

üzerinde bir değişiklik yapılmamıştır. Ancak daha iyi anlaşılması gereken yerlerde kişisel müdahaleler de yapılmıştır. Bu kişisel müdahaleler köşeli parantez içerisinde verilmiştir.

Bencédy vd.'nin *A Mai Magyar Nyelv* adlı eserinde hâl kategorisi şu şekilde açıklanmıştır: “*Durum terimi isimlerin ilişkilerini açıklamak için kullanılmaktadır. Her dilin durum sistemi farklıdır. Macarcada 24 genel isim durumu bulunmaktadır.*” (Bencédy vd., 1985: 196). Kenesei vd.'nin *Hungarian* adlı eserinde ise Macarcada 21 hâl bulunduğu dile getirilmektedir. Bu eserde yer bildiren hâl eklerinin üç yönlü olmasının bir Fin-Ugor özelliği olduğu vurgulanmıştır (Kenesei vd., 2010: 75-76). Szilvia ve Tamás'ın *Gyakorló Magyar Nyelvtan* adlı eserinde de hâl eklerinin ismin cümledeki işlevini belirttiği söylenmektedir (Szilvia ve Tamás, 2009: 150). Kiss *The Syntax of Hungarian* adlı eserinde Macarca hâl eklerinin köken olarak edatlara dayandığını ve Orta Çağın sonlarında bu edatların klitikleşerek morfofonolojik bir hâle geldiklerini belirtmektedir. Zamanla ünlü uyumuna tâbi olarak allamorfları da oluşmuştur (Kiss, 2002: 194). Rounds *Hungarian An Essential Grammar* adlı eserinde Macarcanın kapsamlı bir hâl sisteminin olduğunu ve durumların, bir cümledeki kelimelerin dilbilgisel işlevini işaretlemek için kullanıldığını belirtmektedir (Rounds, 2001: 86). Thuilier Macarca dil bilgisi geleneğinde genellikle edatlar ve durum eklerinin ayrı kategorilerde değerlendirildiğini ancak son dönem dil bilimi çalışmalarında bunların aynı sözcüksel kategoriye karşılık geldikleri yönünde bir eğilim olduğunu ve kendisinin de bu görüşü paylaştığını dile getirmiştir (Thuilier, 2011: 218). Spencer durum eklerinin tarihsel olarak isimlerden türetilmiş olmalarından dolayı bazı hâl eklerinin isimlere benzer özellikler gösterebildiğini belirtmektedir. Buna örnek olarak da durum eki almış isimlerin -i türetme

ekini alabiliyor olduğunu göstermektedir: *kert-ben-i út* “bahçedeki yol” gibi (Spencer, 2008: 46). Ayrıca Spencer Macarcada bir hâl sistemi olmadığını hâl eklerinin çoğunlukla sonradan eklenmiş edatlar olduğunu düşünmektedir (Spencer, 2008: 49).

Macarcada temel hâl ekleri *hol* “nerede”, *hova* “nereye”, *honnán* “nereden” sorularına cevap veren eklerdir.

Hol? Sorusuna cevap veren hâl ekleri: (-ban, -ben), (-n, -on, -en, -ön), (-nál, nél)

Hova? Sorusuna cevap veren hâl ekleri: (-ba, -be), (-ra, -re), (-hoz, -hez, -höz)

Honnán? Sorusuna cevap veren hâl ekleri: (-ból, böl), (-ról, -röl), (-tól, -töl)

Macarcada bu dokuz hâl ismin mekânı vurgulamaktadır (Spencer, 2008: 38). Macarcadaki hâl sisteminde “içinde”, “üzerinde” ve “yanında” anlamında olmak üzere üç tane bulunma hâli eki, “içine”, “üzerine” ve “yanına” anlamında olmak üzere üç tane yönelme hâli eki ve “içinden”, “üzerinden” ve “yanından” anlamında olmak üzere üç tane ayrılma hâli eki bulunmaktadır.

Bunların dışında kalan instrumental, causal-final, translatif, terminative, essive-formal ve essive hâlleri ise zarf anlamları taşımaktadır (Spencer, 2008: 39). Bu anlamlarından dolayı çekim ekinden ziyade yapım eki işlevi taşıyıcılar da bu ekler genel olarak durum ekleri içerisinde değerlendirilmektedir (Spencer, 2008: 55).

Hâl ekleri kelimelerin en sonunda bulunur. Çoğul eki -k veya iyelik eklerinden sonra eklenebilir. Hâl eklerinden önce

birden fazla ek bulunabilir ancak kelimenin en sonuna hâl ekleri eklenir: *könyvekben* “kitaplarda” gibi. İyelik eklerinden sonra da hâl ekleri eklenebilir: *a könyvem* “kitabım” a *könyvemben* “kitabımda”. Hâl ekleri isim çekim eklerinden birisidir ve sıfatlar, rakamlar, işaret ve soru zamirleri gibi diğer isim soylu sözcük türlerine de eklenebilir. Ancak hâl ekleri kişi zamirlerinin birçoğuna eklenemez. Kişi zamirlerinin hâl çekimleri farklıdır. Macarcada ekler doğrudan bir kelimenin sonuna iliştilir. Ancak bazı durumlarda kelimenin kökünde değişiklikler meydana gelebilmektedir. Örneğin; eğer kelime kısa a veya e ile bitiyorsa hâl eki eklendiğinde bu sesler uzun a ve e’ye dönüşür (á, é). Yalnızca (-kor) ve (-ként) eklerinden önce bir uzama gerçekleşmez (Rounds, 2001:92).

Macarcanın hâl sistemini bir arada göstermek gerekirse aşağıdaki listeye bakılabilir. Bu listede birinci terim hâllerin Latince, ikinci terim Macarca, üçüncü terim ise Türkçe isimleridir:

Nominative/ Alanyeset (Yalın hâl)	Ø
Accusative-/ Tárgyeset (Yüklem hâli) Eki	-t
Illative/ Hová (İçine hâli) Eki	-ba/ -be
Inessive/ Hol (İçinde hâli) Eki	-ban/- ben
Elativ/ Honnan- felszíni viszonyt jelölő esetek	
(İçinden hâli) Eki	-ból/ -böl
Sublative/ Hová (Üstüne hâli) Eki	-ra/ -re
Superessive/ Hol (Üstünde hâli) Eki	(-o/ -e/ -ö)-n
Delative/ Honnan (Üstünden hâli) Eki	-ról/ -röl
Allative/ Hová (Yanına hâli) Eki	-hoz/-hez/-höz

Adessive/ Hol (Yanında hâli) Eki	-nál/-nél
Ablative/ Honnan (Yanından hâli) Eki	-tól/- töl
Datif/ Részes Eset (Yönelme Hâli) Eki	-nak/ -nek
Enstrumental/ Eszköz- és társhatározó eset- belviszonyt jelölő esetek	
(Vasita Hâli) Eki	-val/ -vel
Translatif/ Átformáló eset	
(Dönüsum Hâli) Eki	-vá/-vé
Final-causal/ Célt és okot jelölő eset	
(Neden Sonuç Hâli) Eki	-ért
Zamanda Sıklık Hâli Eki	-ként, -nként
Terminatif/ Végpontot jelölő eset	
(Bicimsel Hâl) Eki	-ig
Genitif- Birtokos eset (İlgi Hâli) Eki	-nak/ -nek
Az Kullarılan Hâller	
Zaman Bildirme Hâli	-kor
Zamanda Sıklık Hâli	(-o/-e/-ö) -nta
Vasita Hâli	(-o/-a/-e/-ö/)
	-stul/-stül
Lokatif (Bulunma Hâli) Eki	-t/(-o/-e/-ö)-tt
Essivusi-Modalis (Rol Hâli) Eki	-ul, -ül
Formalisi (Rol Hâli) Eki	-képp
(Rounds, 2001: 93).	

Macarca eklemeli bir dil olduğu için ünlü uyumuna sahiptir. Bu nedenle eklerin de ünlü uyumuna göre farklı alamorfları bulunmaktadır. Bazı eklerin üç farklı alamorfu bulunurken (örneğin allatif -hoz/- hez/ -höz) çoğu ekin yalnızca ön veya arka ses seçeneği vardır (örneğin elatif “içinden olma hâli” eki -ból / -ból veya adessif “yanında olma hâli” eki -nál / -nél) gibi. Bazı ekler ise uyum dışıdır ve bütün kelimelere aynı ünlüyle eklenir (örneğin terminatif “sonlandırıcı hâl” eki -ig) (Rounds 2001: 94).

1. Yalın Hâl (Lat. Nominative- Mac. Alanyeset)

Yalın hâli belirtmek için Macarcada kelimeye hiçbir ek getirilmemektedir. Bu durum genellikle özneyi belirtmek için kullanılır ve dilbilgisel açıdan incelenen bir kavramdır. Yalın hâlin özellikleri ve kullanımı dilbilim çalışmalarında detaylı olarak ele alınmaktadır.

1. Özneler yalın hâlde bulunur:

A ház felépült (István, 312).

“Ev yeniden inşa edildi” (István, 312).

<i>A</i>	<i>ház</i>	<i>fel</i>	<i>Épül</i>	<i>-t</i>
BT	Ev	ÖE	İnşa edil-	GZE

2. Yalın hâl bir miktar değiştiricisi olarak kullanılır:

Egy korsó sört rendelt (Rounds, 2001: 94).

“Bir bardak bira ısmarladı.”

<i>Egy</i>	<i>korsó</i>	<i>sört</i>	<i>Rendel</i>	<i>-t</i>
Bir	Bardak	Bira	İsmarla-	GZE

Egy fej salátát kellett vennem (Rounds, 2001: 94).

“Bir baş marul almak zorunda kaldım.”

Egy fej saláta -t kell -ett ve(sz)n -n -em
 Bir Baş Marul YHE Gerek GZE Satın al- YS 1.TŞE

Megivott egy csésze teát (Rounds, 2001: 94).

“Bir fincan çay içti.”

Meg iv(szik) -ott egy csésze tea -t
 ÖE İç- GZE Bir Fincan Çay YHE

3. Edat gruplarının isim ögesi yalın hâldedir:

A függöny mögött találtam egy ceruzát (Rounds, 2001: 95).

“Perdenin arkasında bir kalem buldum.”

A függöny mögött Talál -t -am Egy ceruza -t
 BT Perde Arkasında Bul- GZE 1.TŞE Bir Kalem YHE

4. İsim tamlamalarında tamlayan ilgi hâli eki almadan yalın hâlde bulunabilir:

Elkértem Zsuzsa tollát (Rounds, 2001: 95).

“Zsuzsa’nın kalemini istedim.”

El kér -t -em Zsuzsa toll -á -t
 ÖE İste- GZE 1.TŞE Zsuzsa Kalem 3.TŞİE YHE

Kíváncsi volt a gyerek véleményére (Rounds, 2001: 95).

“Çocuğun fikrini merak ediyordu.”

Kíváncsi vol(van) -t A gyerek vélemény -é -re
 Merak Ol- GZE BT Çocuk Fikir 3.TŞİE YöHE

5. Bazı zaman ifadeleri yalın hâlde kullanılır:

Minden nap/egész nap/vasárnap tanul (Rounds, 2001: 95).

“Her gün/ tüm gün/ Pazar günleri çalışıyor.”

Minden nap egész nap Vasárnap tanul Ø
 Her gün Tüm gün Pazar günleri Çalış- B’siz ŞZE

İyelik ile oluşturulmuş "önce" ve "beri" zaman ifadeleri:

Már három hete van itt (Rounds, 2001: 95).

“Zaten üç haftadır burada.”

<i>Már</i>	<i>három</i>	<i>Het</i>	<i>-e</i>	<i>van</i>	<i>itt</i>
Zaten	Üç	Hafta	3.TŞİE	Ol-/dır	burada

Hét hónapja utazott el (Rounds, 2001: 95).

“Yedi ay önce ayrıldı.”

<i>Hét</i>	<i>Hónap</i>	<i>-ja</i>	<i>utaz(ik)</i>	<i>-ott</i>	<i>el</i>
Yedi	Ay	3.TŞİE	Seyahat et-	GZE	ÖE

2. Yükleme Hâli (Lat. Accusativus- Mac. Tárgyeset): -t

Ses Düzeni

Macarcada yükleme hâli eki -t'dir. Ancak bazı durumlarda önüne yardımcı ünlüler de alabilmektedir. j, l, ly, n, ny, r, s, sz, z, zs ünsüzleriyle biten normal isimlere, yükleme hâli eki eklenirken hiçbir bağlantı ünlüsü gerekmez. Başka herhangi bir ünsüzle biten normal isimlere ise o/e/ö bağlantı ünlüleri gerekmektedir: *nap-ot* “gün-ü”, *gyerek-et* “çocuk-u”, *görçs-öt* “sancı-yı”. Çoğul bir isme belirtme hâli eki eklenirken, a / e bağlantı ünlüsü her zaman gereklidir: *level-ek-et* “mektupları” (Bencédy, 1985: 197).

İşlevleri

1. Yükleme hâli, fiilin doğrudan nesnesini belirtir (Bencédy, 1985: 197).

Felolvastam a leveleket az apámnak.

“Babama mektupları okudum.”

<i>Fel</i>	<i>olvas</i>	<i>-t</i>	<i>-am</i>	<i>a</i>	<i>levél</i>	<i>-ek</i>	<i>-et</i>	<i>az</i>	<i>apa</i>	<i>-m</i>	<i>-nak</i>
ÖE	Oku-	GZE	1.TŞE	BT	Mektup	ÇE	YHE	BT	Baba	1.TŞİE	YöHE

Jó napot kívánok (Rounds, 2001: 96).

“İyi günler (dilerim).”

Jó nap -ot kíván Ø -ok

İyi Gün YHE Dile- B’siz ŞZE 1.TŞE

Meleg ruhát vettünk fel (Rounds, 2001: 96).

“Sıcak giysiler giydik.”

Meleg ruha -t ve(szt) -t -ünk fel

Sıcak Giysi YHE Al- GZE 1.ÇŞE ÖE

A levelet testvéremmel iratom meg (Güngörmüş, 1999: 8).

“Mektubu kardeşime yazdırıyorum” (Güngörmüş, 1999: 8).

<i>A</i>	<i>levél</i>	<i>-et</i>	<i>testvér</i>	<i>-em</i>	<i>m(v)el</i>	<i>irat</i>	<i>Ø</i>	<i>-om</i>	<i>meg</i>
BT	Mektup	YHE	Kardeş	1.TŞİE	VHE	Yazdır-	B’siz ŞZE	1.TŞE	B

A haját a fodrásszal csináltatja (Güngörmüş, 1999: 8).

“Saçı~~n~~i kuaföre yaptırıyor” (Güngörmüş, 1999: 8).

<i>A</i>	<i>haj</i>	<i>-á</i>	<i>-t</i>	<i>A</i>	<i>Fodrász</i>	<i>-sz(v)al</i>	<i>csináltat</i>	<i>-ja</i>
----------	------------	-----------	-----------	----------	----------------	-----------------	------------------	------------

BT Saç 3.TŞİE YHE BT Kuaför VHE Yaptır- B'li ŞZE

Péter abbahagyta a tanulást (Güngörmüş, 1999: 1).

“Péter öğrenimini yarıda bıraktı” (Güngörmüş, 1999: 1).

Péter abbahagy -ta a tanulás -t

Péter Bırak- GZE BT Öğrenim YHE

Az új módszer alkalmazom a nyelvvoktatásban (Güngörmüş, 1999: 4).

“Dil öğretiminde yeni yöntemi uyguluyorum” (Güngörmüş, 1999: 4).

Az új módszer -t alkalmaz Ø -om A nyelvvoktatás -ban

BT Yeni Yöntem YHE Uygula- B'siz ŞZE 1.TŞE BT Dil öğretimi BHE

A rossz gyereket a sarokba állítottak (Güngörmüş, 1999: 6).

“Kötü çocuğu köşeye diktiler (ceza olarak)” (Güngörmüş, 1999: 6).

A rossz gyerek -et a sarok -ba állít -ott -ak

BT Kötü Çocuk YHE BT Köşe YöHE Dik- GZE 3ÇŞE

A beteg^{et} altatóval altatnak (Güngörmüş, 1999: 6).

“Hastayı uyku ilacı ile uyutuyorlar” (Güngörmüş, 1999: 6).

A beteg -^{et} altató -val altat Ø -nak
BT Hasta YHE Uyku ilacı VHE Uyut- B’siz ŞZE 3.ÇŞE

Laci kert^{et} ását Péterrel (Güngörmüş 1999: 7).

“Laci bahçeyi Péter’e kazdırdı” (Güngörmüş 1999: 7).

Laci kert -^{et} ás -at Péter r(v)el
Laci Bahçe YHE Kaz- GZE Péter VHE

Ünnepelyesen átadták az oklevelet (Güngörmüş, 1999: 7).

“Diplomaları törenle dağıttılar” (Güngörmüş, 1999: 7).

Ünne- -en átad -t -ák az oklevél -^{et}
pelyes
Tören BHE Dağıt GZE 3.ÇŞE BT Diploma YHE

Beküldte a könyvet a gyerekekkel a könyvtárba (Güngörmüş, 1999: 17).

“Kitabı çocuklarla kütüphaneye gönderdi” Güngörmüş, 1999: 17).

Beküld -^{te} a könyv -^{et} a gyerek -^{ek} -^{k(v)el} a könyvtár -^{ba}
Gönder- GZE BT Kitap YHE BT Çocuk ÇE VHE BT Kitap YöHE

Miért bonttottál a csomagot? (Güngörmüş, 1999: 27)

“Paketi ne için açtın?” (Güngörmüş, 1999: 27)

Mi ért bontt -ott -ál a csomag -ot

Ne İçin Aç- GZE 2.TŞE BT Paket YHE

A nagymama cukrozza a téztát (Güngörmüş, 1999: 32).

“Büyükanne hamuru şekerliyor” (Güngörmüş, 1999: 32).

A nagymama Cukrozza -ja>-za A téztá -t

BT Büyükanne Şekerle B’li ŞZE BT Hamur YHE

Jobbra csavarja a kormányt (Güngörmüş, 1999: 34).

“Direksiyonu sağa çeviriyor” (Güngörmüş, 1999: 34).

Jobb -ra csavar -ja a kormány -t

Sağ YöHE Çevir- B’li ŞZE BT Direksiyon YHE

A házát megveszi (István, 312).

“Evi satın alır.”

A ház -at megvesz -i

BT Ev YHE Satın al- B’li ŞZE

Melyik könyvet olvastad? (Törkenczy, 2002: 52)

“Hangi kitabı okudun?”

Melyik könyv -et olvas -t -ad

Hangi Kitap YHE Oku- GZE 2.TŞE

A kertész a kertet ássa (Gábor-Márton, 1).

“Bahçıvan bahçeyi kazıyor.”

A kertész A kert -et ás -ja > -sa

BT Bahçıvan BT Bahçe YHE Kaz- B’li ŞZE

2. Yükleme hâli bazı zaman ifadelerinde de kullanılabilir:

Egy hetet töltöttünk a Balatonon (Rounds, 2001: 96).

“Balaton Gölü’nde **bir hafta** geçirdik.”

<i>Egy</i>	<i>het</i>	<i>-et</i>	<i>tölt</i>	<i>-ött</i>	<i>-ünk</i>	<i>a</i>	<i>Balaton</i>	<i>-on</i>
Bir	Hafta	YHE	Harca-	GZE	1.ÇŞE	BT	Balaton	BHE
							Gölü	

Bu bir nesne ekidir. Proto-Macar döneminin başında ortaya çıkmıştır. En çok kabul gören görüşe göre *-t- ile başlayan eski bir işaret zamirinden veya *te* “siz” şahıs zamirinden önce, iyelik eki daha sonra da sadece belirli nesneyi göstermek için oluşan bir belirlilik unsuru olarak ortaya çıkmıştır. Cümlede nesne vazifesinde kullanılan bütün kelimelere eklenebilmektedir. 1. ve 2. Tekil şahıs iyelik ekinden sonra bu ekin eklenip eklenmemesi ise isteğe bağlıdır: *nyújtom a kezem ~ kezemet* “Elimi uzatıyorum.” (Zaicz, 2006: 719).

3. Bulunma Hali (Lat. Locative- Mac. Helyhatározó eset)

Başlıkta da belirtildiği gibi Macarcada birden fazla bulunma hâli eki bulunmaktadır. Bunlar içinde bulunma bildiren -ban/-ben, üzerinde bulunma bildiren -n, -on, -en, -ön ve yanında bulunma bildiren -nál, -nél ekleridir.

Bulunma hâli ekleri, kelimenin sonuna doğrudan eklenir ve bu ekler, çoğul veya iyelik eklerinden sonra gelir. /a/ ve /e/ ünlüleri ile biten kelimeler için bulunma hâli ekleri, genellikle kelimenin sonundaki ünlüye bir uzama getirir; örneğin, a-> á²,

² Ek-1’de verilen Macarca alfabesi ve ses karşılıklarında da görüleceği üzere á uzunluk bildirmektedir.

e- > é³ şeklinde. Diğer ünlüler ile biten kelimelerde ise ekler, kelimenin gövdesine hiçbir değişiklik yapmadan eklenir. Ünsüzle biten kelimelerde ise kökte herhangi bir değişiklik olmaksızın ekler doğrudan uygulanır.

Macarca'da bulunma hâli üç farklı duruma göre belirlenir. İlk olarak, bir şeyin içinde bulunma durumu, ikinci olarak bir şeyin üzerinde bulunma durumu ve üçüncü olarak da bir şeyin yanında veya yakınında bulunma durumu olarak tanımlanabilir (Rounds 2001: 98).

Aşağıda Rounds'un tablosundan faydalanılarak hazırlanan tabloda Macarca bulunma hâli eklerini ve özelliklerini topluca görebilmek mümkündür.

Bulunma Hâli Ekleri

İsim Kök Türleri	İsimler	Üstünde Bulunma - n	İçinde Bulunma -ban/ -ben	Yanında Bulunma -nál, -nél
Bulunma hâlini düzenli alan isimler	<i>Tányér</i> “tabak” <i>Szék</i> “sandalye” <i>Gyümölcs</i> “meyve”	<i>Tányéron</i> <i>Széken</i> <i>Gyümölcsön</i>	<i>Tányérban</i> <i>Széekben</i> <i>Gyümölcsben</i>	<i>Tányérnál</i> <i>Széknél</i> <i>Gyümölcsnél</i>
/a/ veya /e/ ünlüleriyle biten isimler	<i>Lámpa</i> “lamba” <i>Csésze</i> “fincan”	<i>Lámpán</i> <i>Csészén</i>	<i>Lámpában</i> <i>Csészében</i>	<i>Lámpánál</i> <i>Csészénél</i>

³ Ek-1’de verilen Macarca alfabeye ve ses karşılıklarında da görüleceği üzere é uzunluk bildirmektedir.

İsim Kök Türleri	İsimler	Üstünde Bulunma - n	İçinde Bulunma -ban/ -ben	Yanında Bulunma -nál, -nél
Son ünlüsü uzamayan isimler	<i>Nő</i> “kadın” <i>Kocsi</i> “araba” <i>Hajó</i> “gemi, tekne” Kapu (kapı) <i>Tű</i> “iğne”	<i>Nőn</i> <i>Kocsin</i> <i>Hajón</i> <i>Kapun</i> <i>Tűn</i>	<i>Nőben</i> <i>Kocsiban</i> <i>Hajóban</i> <i>Kapuban</i> <i>Tűben</i>	<i>Nőnél</i> <i>Kocsinál</i> <i>Hajónál</i> <i>Kapunál</i> <i>Tűnél</i>
Ünsüzle biten isimler	<i>Út</i> “yol” <i>Kéz</i> “el” <i>Ház</i> “ev”	<i>Úton</i> <i>Kézen</i> <i>Házon</i>	<i>Útban</i> <i>Kézben</i> <i>Házban</i>	<i>Útnál</i> <i>Kéznél</i> <i>Háznál</i>
Ünlü ile biten tek heceli kelimeler	<i>Tó</i> “göl” <i>Csö</i> “boru”	<i>Tavon</i> <i>Csővön</i>	<i>Tóban</i> <i>Csőben</i>	<i>Tónál</i> <i>Csőnél</i>
-alom/-elem ses gruplarıyla biten isimler	<i>Jutalom</i> “ödül” <i>Rejtelem</i> “gizem”	<i>Jutalmon</i> <i>Rejtelmen</i>	<i>Jutalomban</i> <i>Rejtelemben</i>	<i>Jutalomnál</i> <i>Rejtelemnél</i>
Ünlü düşmesine uğrayan isimler	<i>Bokor</i> “çalı” <i>Eper</i> “çilek” <i>Tükör</i> “ayna”	<i>Bokron</i> <i>Epren</i> <i>Tükrön</i>	<i>Bokorban</i> <i>Eperben</i> <i>Tükörben</i>	<i>Bokornál</i> <i>Epernél</i> <i>Tükörnél</i>

Tablo: 1 Bulunma Hâlinin Biçimleri (Rounds 2001: 99).

3.1. İçinde Bulunma Hâli (Lat. *Inessivus*- Mac. *Hol*: -ban, -ben)

Macarca bulunma hâli eklerinden ilki -ban/-ben ekidir. Bu ekin temel işlevi ise eklendiği ismin içinde olduğunu bildirmektir. Bulunma hâli *Hol?* “nerede” sorusuna cevap vermektedir (Bencédy, 1985: 197). *Hol?* sorusunun yanı sıra *kiben?* (kimde?), *miben?* (neyde?) sorularına da cevap vermektedir

(Bocsátá, 1846, 309): *iskolában*: okulda (okulun içinde)
házban: evde (evin içinde) (URL-1).

Bu ekin kullanımı, Macarca'da ünlü uyumuna bağlıdır. Arka ünlüler içeren sözcüklere -ban, ön ünlüler içeren sözcüklere -ben eki getirilir.

Hol élsz? Ankarában élek (URL-1).

“Nerede yaşıyorsun? Ankara’da yaşıyorum (URL-1).

Hol	él	Ø	-sz	Ankara	-ban	él	Ø	-ek
Nerede	Yaşa-	B’siz	2.T	Ankara	BHE	Yaşa	B’siz	1.TŞ
		ŞZE	ŞE			-	ŞZE	E

Hol vársz? A színházban várok (URL-1).

“Nerede bekliyorsun? Tiyatroda bekliyorum” (URL-1).

Hol	vár	Ø	-sz	A	színház	-ban	vár	Ø	-ok
Nerede	Bekle-	B’siz	2. TŞE	BT	Tiyatro	BHE	Bekle-	B’siz	1. TŞE
		ŞZE						ŞZE	

A macska a dobozban ül (Rounds, 2001: 101).

“Kedi kutunun içinde oturuyor.

A	macska	a	doboz	-ban	ül	Ø
BT	Kedi	BT	Kutu	BHE	Otur-	B’siz
						ŞZE

A család a boltban van (Rounds, 2001: 101).

“Aile dükkândadır.”

A	család	a	bolt	-ban	van
BT	Aile	BT	Dükkân	BHE	-dır

A lány az autóbán van (Rounds, 2001: 101).

“Kız arabanın içindedir.”

A lány az Autó -bán van

BT Kız BT Araba BHE -dır

Géza olvas a kertben (Rounds, 2001: 101).

“Géza bahçede kitap okuyor.”

Géza olvas Ø a kert -ben

Géza Oku- B'siz ŞZE BT Bahçe BHE

Kétemeletes házban lakom (Rounds, 2001: 101).

“İki katlı bir evde yaşıyorum.”

Kétemeletes ház -ban lak(ik) Ø -om

İki katlı Ev BHE Yaşa- B'siz ŞZE 1.TŞE

Három könyv van a táskában (Rounds, 2001: 101).

“Çantamda üç kitap var.”

Három könyv van A táska -m -ban

Üç Kitap Var BT Çanta 1.TŞİE BHE

Bent van a szobában (Megyesi, 10).

“O, odanın içersindedir.”

Bent van A szoba -ban

İçerisinde -dir BT Oda BHE

A nagyapa kérte, hogy látogassák meg a fiatalok a kórházban (Şişman Demir, 2010: 207).

“Büyükbaba gençlerden kendisini hastanede ziyaret etmelerini rica etti” (Şişman Demir, 2010: 207).

A nagyapa kér -te hogy látogas -s -ák meg

BT	Büyük- baba	İste-	GZE	B	Ziyaret et-	YS	3.ÇŞE	B
A	<i>fiatal</i>	<i>-ok</i>		A	<i>Kórház</i>		<i>-ban</i>	
BT	Genç	ÇE		BT	Hastane		BHE	

*A szűk utcá**ban** nem tudott megfordulni a busz* (Şişman Demir, 2010: 213).

“Otobüs dar sokak**ta** dönemedi” (Şişman Demir, 2010: 213).

A	<i>szűk</i>	<i>utca</i>	<i>-ban</i>	<i>nem</i>	<i>tud</i>	<i>-ott</i>	<i>meg</i>	<i>fordul</i>	<i>-ni</i>	<i>a</i>	<i>busz</i>
BT	Dar	Sokak	BHE	OE.	-e bil-	GZE	ÖE	Dön-	ME	BT	Otobüs

*A gyerekek a kert**ben** ugrálnak* (Kiss ve Hegedűs, 2021: 2).

“Çocuklar bahçe**de** zıplıyorlar.”

A	<i>gyerek</i>	<i>-ek</i>	<i>a</i>	<i>Kert</i>	<i>-ben</i>	<i>ugrál</i>	<i>Ø</i>	<i>-nak</i>
BT	Çocuk	ÇE	BT	Bah	BHE	Zıpla-	B’siz	3.ÇŞE
				çe			ŞZE	

*Mari a fotel**ben** ül* (Kiss ve Hegedűs, 2021: 5).

“Mari koltuk**ta** oturuyor.”

Mari	<i>a</i>	<i>fotel</i>	<i>-ben</i>	<i>ül</i>	<i>Ø</i>
Mari	BT	Koltuk	BHE	Otur-	B’siz ŞZE

*A mobiltelefon a táská**ban** van* (Szilvia-Tamás, 2009: 150).

“Cep telefonu çant**da**.”

A	<i>mobiltelefon</i>	A	<i>táska</i>	<i>-ban</i>	<i>van</i>
BT	Cep telefonu	BT	Çanta	BHE	Ol-/dır

İşlevlerine gelecek olursak,

1. Zamanı ifade eden ve *mikor?* “ne zaman” sorusuna cevap veren isimler -ban, -ben ekini almaktadır:

Egyszer esik esztendőben. “Yıl**da** bir kez yağmur yağar.”

Minden órában “Her saat”

Minden időben “Her zaman”

Télben nyárbán “Yazın kışın”

Délben “Öğle vakti”

Hajnalban “Şafakta”

2. Bu ek zaman ve yön bildirme işlevine sahiptir: *hajdanában* “geçmişte”, *ellenében* “karşı yönünde” gibi (Bocsátá 1846, 311).

Nem úgy volt ez hajdanában (Bocsátá 1846, 311).

“Eski günler**de** böyle değildi.”

Nem úgy volt(van) -t ez hajdaná -ban

OEd. Böyle Ol/-dır Bu Eski günler BHE

A nagy nyárfák irányában (Bocsátá 1846, 311).

“Büyük kavakların olduğu yönde.”

A nagy nyárfa -k irányá -ban

BT Büyük Kavak ÇE Yön BHE

3. Bu ek Macaristan dışındaki yer isimlerini bildirmede kullanılmaktadır.

Angliában sok macska van (Kiss ve Hegedűs, 2021: 18).

“İngiltere’**de** çok kedi var” (Kiss ve Hegedűs, 2021: 18)

Angliá -ban sok macska van

İngiltere BHE Çok Kedi Var

Macarcada ayrıca “içeride” anlamında -t/-ott/-ett/-ött eki de kullanılmaktadır ancak bu ekin kullanım alanı birkaç kelimle sınırlıdır.

<i>Pécsett</i>	“Pécs'te”
<i>Győrött</i>	“Győr'de”
<i>Kolozsvárt</i> / <i>Kolozsvárott</i>	“Kolozsvár'da”
<i>Oldal</i> : taraf	<i>oldalt</i> “yana doğru”
<i>Egyenes</i> “dümdüz”	<i>egyenest</i> “dümdüz/ dosdoğru”

(Rounds, 2001: 118).

İçsel bir ilişkiyi ifade eden bağımsız bir kelimeden türeyen bir ektir. Macar dilinde ayrı bir isim olan bele “bél” ismi ve -n zarfının birleşmesiyle belen “belsejében” biçimine dönüşmüştür. Bu kelime Proto-Macar döneminde bağımsızlığını kaybederek bir edata dönüşmüş, daha sonra ise ek hâline gelmiştir. Kelime sonları vurgusuz kaldığı için zamanla -ben biçiminde kısalmıştır. Bir süre ses uyumu olmadan yalnızca bu biçimiyle kullanılmıştır. Latin harfleriyle yazılmış en eski Macar metni olan *Halotti beszéd és könyörgés*⁴ -ben biçimli örnekler bulunmaktadır: *paradisumben* ‘paradicsomban’ “cennette” gibi. Eski Macar döneminde az da olsa -ban biçimi görülmeye başlamıştır. Geç Eski Macar dönemine ait verilerde -ban/-ben biçimleri düzenli bir biçimde görülmektedir. Bugün bir hâl ektir (Zaicz 2006, 67).

⁴ URL-3 Halotti beszéd és könyörgés, https://hu.wikipedia.org/wiki/Halotti_besz%C3%A9d_%C3%A9s_k%C3%B6ny%C3%B6rg%C3%A9s

3.2. Üzerinde Bulunma Hâli (Lat. *Superessivus*- Mac. *Hol*: -n, -on, -en, -ön)

Macarca'da bulunma hâlini ifade eden eklerden biri -n/-on/-en/-ön ekidir. Bu ek, eklendiği ismin üzerinde olduğunu belirtir. -ban/-ben ekinde olduğu gibi *Hol?* “nerede” sorusuna cevap vermektedir (Bencédy, 1985: 197): *asztalon*: masada (masanın üzerinde).

Bu ekin kullanımı ünlü uyumuna bağlıdır: Arka ünlülü kelimelerle -on, ön ünlülü kelimelerle -en/ -ön, sessizle biten kelimelerle ise -n biçimi kullanılır.

Polcon vannak a könyvek (URL-1).

“Kitaplar raftalar” (URL-1).

<i>Polc</i>	-on	<i>van</i>	<i>-nak</i>	<i>a</i>	<i>könyv</i>	<i>-ek</i>
Raf	BHE	-dır	3.ÇŞE	BT	Kitap	ÇE

Híres egyetemen dolgozunk (URL-1).

“Ünlü bir üniversitede çalışıyoruz” (URL-1).

<i>Híres</i>	<i>egyetem</i>	-en	<i>dolgoz(ik)</i>	Ø	<i>-unk</i>
Ünlü	Üniversite	BHE	Çalış-	B'siz ŞZE	3.ÇŞE

A lány a lovon ül (URL-6).

“Kız atın üstünde oturuyor” (URL-6).

<i>A</i>	<i>lány</i>	<i>a</i>	<i>ló</i>	<i>-v</i>	-on	<i>ül</i>	Ø
BT	Kız	BT	At	YS	BHE	Otur-	B'siz ŞZE

Az egyetemen hungarológiát tanulok (URL-6).

“Üniversitede Macarca öğreniyoruz” (URL-6).

Az	egyetem	- en	Hun-	garológia	-t	tanul	Ø	-ok
BT	Üniversite	BHE	Macarca	YHE	Öğren-	B'siz ŞZE	1.ÇŞE	

A főiskolán közgazdaságtant tanulok (URL-6).

“Üniversitede ekonomi okuyorum” (URL-6).

A	főiskola	- n	közzgaz-	-t	tanul	Ø	-ok
			daságtan				
BT	Üniver-	BHE	Ekonomi	YHE	Öğrenim	B'siz	1.ÇŞE
	site				gör-	ŞZE	

A lány a pályaudvaron vár (URL-6).

“Kız istasyonda bekliyor” (URL-6).

A	lány	a	pályaudvar	- on	vár	Ø	
BT	Kız	BT	İstasyon	BHE	Bekle-	B'siz	ŞZE

Sok ember vár a postán (URL-6).

“Çok sayıda insan postanede bekliyor” (URL-6).

Sok	ember	vár	Ø	a	Postá	- n	
Çok	İnsan	Bekle-	B'siz	ŞZE	BT	Postane	BHE

A macska széken ül (URL-6).

“Kedi sandalyenin üstünde oturuyor” (URL-6).

A	macska	szék	- en	ül	Ø		
BT	Kedi	Sandalye	BHE	Otur-	B'siz	ŞZE	

A labda a földön van (URL-6).

“Top yerdedir” (URL-6).

A labda a föld -ön van
 BT Top BT Yer BHE -dir

A kávé az asztalön van (URL-6).

“Kahve masanın **üstündedir**” (URL-6).

A kávé Az asztal -ön van
 BT Kahve BT Masa BHE -dir

Gólya háztetőn rak fézket (Bocsátá, 1846: 316).

“Leylek çatıda yuva yapar.”

Gólya háztető -n rak Ø féz(e)k -et
 Leylek Çatı BHE Yerleştir- B'siz ŞZE Yuva YHE

Füzfa nem terem alma (Bocsátá, 1846: 316).

“Elma söğüt ağacında yetişmez.”

Füzfa -n nem terem Ø alma
 Söğüt ağacı BHE OEd. Meyve ver- B'siz ŞZE Elma

İşlevleri şöyledir:

1. Macaristan'daki veya tarihî olarak Macaristan tarafın-
 dan yönetilen yerlerde birçok yer adı, genellikle bu ekleri al-
 maktadır. Bu ekler, genellikle tarihî bağlamda kendi içlerinde
 bulundukları ülke ve şehirlerin üzerinde oldukları algısını
 ifade etmektedir. *Budapesten* “Budapeşte’de”, *Szegeden* “Se-
 ged’de”

Péter Budapesten lakik (URL-1).

“Péter Budapeşte’de yaşıyor” (URL-1).

Péter Budapest -en lakik Ø
 Péter Budapeşte BHE Yaşa- B'siz ŞZE

2. Macaristan ülke adı için de bu ek kullanılmaktadır: *Magyarország* "Macaristan'**da**. Macaristan dışındaki ülkeler ve şehirler için ise çoğunlukla -ban/-ben ekleri, yani "içinde" anlamını taşıyan ekler kullanılmaktadır.

Ilona Magyarországon lakik (Rounds, 2001: 102).

"Ilona Macaristan'**da** yaşıyor."

Ilona Magyarorszag -on lakik Ø

Ilona Macaristan BHE Yaşa- B'siz ŞZE

Magyarországon sok macska van (Kiss ve Hegedűs, 2021: 19).

"Macaristan'**da** çok kedi var" (Kiss ve Hegedűs, 2021: 19).

Magyarorszag -on sok macska van

Macaristan BHE Çok Kedi Var

3. Toplu taşıma isimleri, genellikle "üzerinde" anlamını taşıyan bulunma hâli eklerini kullanmaktadır: *villamoson* "tramvay**da**"

A villamoson ülök (URL-6).

"Tramvay**da** oturuyoruz" (URL-6).

A villamos -on ül Ø -ök

BT Tramvay BHE Otur- B'siz ŞZE 1.ÇŞE

A kalauz a vonaton áll (URL-6).

"Biletçi trende duruyor" (URL-6).

A kalauz a vonat -on áll Ø

BT Biletçi BT Tren BHE Dur- B'siz ŞZE

Az udvarias fiú átadja a helyét a villamoson az idős néninek (Şişman Demir, 2010: 199).

“Kibar delikanlı, tramvay**da** yaşlı teyzeye yer veriyor”
(Şişman Demir, 2010: 199).

<i>Az</i>	<i>udvarias</i>	<i>fiú</i>	<i>átad</i>	<i>-ja</i>	<i>a</i>	<i>hely</i>	<i>-é</i>	<i>-t</i>
BT	Ki- bar	Deli- kanlı	Yer ver-	B’li ŞZE	BT	Yer	3.TŞİE	YHE
<i>a</i>	<i>villamos</i>	-on	<i>az</i>	<i>idős</i>	<i>neni</i>	<i>-nek</i>		
BT	Tramvay	BHE	BT	Yaşlı	Teyze	YöHE		

4. Bu ek, genellikle yüzeyler ve açık alanlara da eklenmektedir: *.fal**on*** “duvar**da**”, *jé**gen*** “buz**da**” (Rounds, 2001: 101).

5. Haftanın günleri ve diğer zaman ifadeleriyle birlikte bu ek kullanılmaktadır:

*Minden hét**en** találkoznak* (Rounds, 2001: 107).

“**Her hafta** buluşuyorlar.”

<i>Minden</i>	<i>hét</i>	-en	<i>találkoz(ik)</i>	<i>Ø</i>	<i>-nak</i>
Her	Hafta	BHE	Buluş-	B’siz ŞZE	3.ÇŞE

*Hétfő**n**, szerdán és péntek**en** jár a francia órára* (Rounds, 2001: 107).

“**Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri** Fransızca dersine katılır.”

<i>Hétfő</i>	-n	<i>Szerda</i>	-n	<i>és</i>	<i>péntek</i>	-en	<i>jár</i>	<i>Ø</i>	<i>a</i>	<i>francia</i>	<i>órá</i>	<i>-ra</i>
Pazartesi	BHE	Çarşamba	BHE	ve	Cuma	BHE	Katılır	B’siz ŞZE	BT	Fransızca	Ders	YöHE

*Csütörtök**ön** Szegedre megyünk* (URL-1).

“**Perşembe günü** Seged’e gidiyoruz” (URL-1).

<i>Csütörtök</i>	-ön	<i>Szeged</i>	-re	<i>megy</i>	Ø	-ünk
Perşembe	BHE	Seged	YöHE	Git-	B’siz ŞZE	1.ÇŞE

6. Bu ek, yaşamak, beslemek, tutmak, kilo almak, kışlamak, kış uykusuna yatmak gibi fiillerle birlikte de kullanılmaktadır. Bu bağlamda kullanıldığında, fiilin eyleminin yapıldığı nesne veya konu ile ilişkisini ifade ederek "ile" anlamını taşıyabilir.

Kenyerén él (Bocsátá, 1846: 316).

“Ekmekle yaşar.”

<i>Kenyer</i>	-é	-n	<i>él</i>	Ø
Ekmek	3.TŞİE	BHE	Yaşa-	B’siz ŞZE

7. Bu ek, bağlı olmak, askıda kalmak, durmak anlamına gelen fiillerle birlikte de kullanılmaktadır.

Nyakamon csügg (Bocsátá, 1846: 317).

“Boynumda asılı.”

<i>Nyak</i>	-am	-on	<i>csügg</i>
Boyun	1.TŞİE	BHE	Asılı

Bu ekin öncülü Fin-Ugor veya Ural kökenli yerel bir fiildir. Eski üç yönlü *hol?* “nerede” sorusuna karşılık gelen bir fiildir. Günümüz isim çekim ekleri sisteminde yer bildirmede (örn. *Falun* “köyde”, *asztalon* “masada”, *szőnyegen* “halıda”, *körön* “çemberde”), ayrıca zaman belirleme işlevinde (Örn. *hétfőn* “pazartesi gününde”, *nyáron* “yazın”) kullanılır. Bu işlevlerde ünsüzle biten sözcüklere eklenirken sesli harfle bağlanır. Sesli harfle biten isim ve sıfatlardan sonra -an/-en biçiminde gelir. Bu kelime artık ayrı bir ek olarak kullanılmaktadır (Zaicz, 2006: 499).

3.3. Yanında Bulunma Hâli (Lat. *Adessivus*- Mac. *Hol*: -*nál*, -*nél*)

Macarca’da bir nesnenin ya da kişinin bir şeyin yanında olduğunu ifade etmek için -*nál*/ -*nél* eki kullanılır. Bu eki alan kelimeler de *Hol?* “nerede” sorusunun cevabını vermektedir (Bencédy, 1985: 198): *orvosnál* (doktorda/ doktorun yanında)

Bu ek ünlü uyumuna göre değişir: Arka ünlülü sözcüklerde -*nál*, ön ünlülü sözcüklerde -*nél* olarak kullanılır.

*Az asztal**nál** ülünk* (URL-1).

“Masada/Masanın **yanında** oturuyoruz” (URL-1).

Az	<i>asztal</i>	- nál	<i>ül</i>	Ø	- <i>ünk</i>
BT	Masa	BHE	Otur-	B’siz ŞZE	1.ÇŞE

*Az orvos**nál** vagyok* (URL-1).

“Doktor**dayım**/Doktorun **yanındayım**” (URL-1).

Az	<i>orvos</i>	- nál	<i>va(n)gy</i>	- <i>ok</i>
BT	Doktor	BHE	-dır	1.TŞE

*A bolt**nál** talalkozunk* (Szilvia-Tamás, 2009: 150).

“Mağazada/ Mağazanın **yanında** buluşuruz.”

A	<i>bolt</i>	- nál	<i>talalkoz(ik)</i>	Ø	- <i>unk</i>
BT	Mağaza	BHE	Buluş-	B’siz ŞZE	1.ÇŞE

Bu ekin işlevleri:

1. Dikey nesneler bu eki alırlar: a *fánál* “ağaçta/ ağacın yanında”
2. İnsanlar için bu ek kullanılır ve “yanında” anlamı taşır: *Kingánál* “kralda/ kralın yanında”
3. Bir kişinin evi kast edildiğinde bu ek kullanılır: *Dénesnél* “Dénes’in evinde”

4. Bir kişinin iş yerinden bahsedilirken bu ek kullanılır: *az orvosnál* “doktor**da**/ doktor muayenehanesinde” (Rounds, 2001: 103).

5. Kalmak, oturmak, eğlenmek fiilleriyle birlikte bu ek kullanılmaktadır.

Házamnál tartózkodik (Bocsátá, 1846: 325).

“O benim evim**de** kalıyor.”

<i>Ház</i>	<i>-am</i>	<i>-nál</i>	<i>tartózkodik</i>	$\emptyset$
Ev	1.TŞİE	BHE	Kal-	B’siz ŞZE

A gyermek szüléiknél laknak (Bocsátá, 1846: 325).

“Çocuklar ebeveynlerinde yaşıyor.”

<i>A</i>	<i>gyermek</i>	<i>-ek</i>	<i>szül(ök)</i>	<i>-éi</i>	<i>-k</i>	<i>-nél</i>	<i>lak(ík)</i>	$\emptyset$	<i>-nak</i>
BT	Çocuk- evlat	ÇE	Aile	3.ÇŞİE	ÇE	BHE	Yaşa-	B’siz ŞZE	3.ÇŞE

Kelime köken olarak bağımsız bir zarftır. Esas olarak *hol?* “nerede?” sorusuna cevaben “birinin yanında” anlamına gelen harici bir konumu belirtir: *mozinál* “sinemada”, *keresztészódnél* “kavşakta” gibi. Bu ek Ugorca **na-* “yakınlık” ismi ile **naya* “içeriden” gelen eski **-l* zarfı arasındaki sağlamlaştırılmış bağlantıdan oluşan bir zarftır. Proto-Macar döneminde bu sözcük bağımsızlığını kaybederek önce edat sonra da ek hâline gelmiştir. Bu arada düzenli bir ses uyumuyla *-nél* biçimi de oluşmuştur. Muhtemelen bu süreç erken Eski Macar döneminde tamamlanmıştır. En eski dilsel kayıtlarda *-nál*, *-*

nél biçimlerinin geçtiğine dair güvenli bir veri bulunmamaktadır. Bugün bağımsız bir hâl eki olarak kullanılmaktadır (Zaicz, 2006: 501).

Bu ekin zamir çekimi ise *nála* biçimidir. Proto-Macarcada “yanında, yakınında” anlamına gelen ve bağımsız bir sözcük olarak tanımlanamayan *nál* köküne 3. Tekil şahıs iyelik eki olan -a ekinin getirilmesiyle oluşturulmuştur. Fin-Ugor kökenli bir kelimedir. Vogulcada *nupāl* “karşısında”, Fince *naa*, *naat* “bu” kelimeleriyle benzerlik göstermektedir. Kelimeler bir Fin-Ugor formu olan *na*’ya kadar götürülebilmektedir. Macarca kelime -l ile bitmektedir. Eski Macarca’da bir isim ve sonra bir zarf haline gelmiştir (Zaicz, 2006: 501-502).

4. Yönelme Hâli (Lat. Dative- Macarcada birden fazla lokatif vardır)

Macarcada tıpkı bulunma hâlinde olduğu gibi yönelme hâlinde de “içine”, “üzerine” ve “yanına” durumlarına göre üç farklı ek kullanılmaktadır. Ancak bunların dışında üçünü de kapsayan genel bir yönelme hâli eki de bulunmaktadır. Bu hâlde çekimlenen isimler *hova?* “nereye” sorusunun cevabıdır.

4.1. İçine Yönelme Hâli (Lat. Illativus- Mac. Hová: -ba, -be)

İllativus durumu -ba/-be ekiyle çekimlenmektedir. Bu ek, eklendiği ismin içine doğru bir yönelme olduğunu belirtir. Bu eki alan isimler *hova* “nereye” sorusuna cevap vermektedir: *iskolába* (okula/okulun içine) *házba* (eve/ evin içine) (Bencédy, 1985: 197). *Hova?* Sorusunun yanı sıra *kibe?* (kime?) ve *mibe?* (neye?) sorularına da cevap vermektedir (Bocsátá, 1846: 308).

Macarca’da illativus ekinin kullanımı ünlü uyumuna bağlıdır: Arka ünlülü sözcüklerde -ba, ön ünlülü sözcüklerde -be eki kullanılır.

*A ház**ba** beköltöztek* (Bencédy, 1985: 197).

“Eve taşınmışlar.”

A	ház	- ba	beköltöz(ik)	-t	-ek
BT	Ev	YöHE	Taşın-	GZE	3.ÇŞE

*Hova mész? Az iskolá**ba** megyek* (URL-1).

“Nereye gidiyorsun? Okula gidiyorum” (URL-1).

Hova	<i>m(egy)</i>									
		Ø	-sz	az	iskola	- ba	megy	Ø	-ek	
Nereye	Git-	B’siz ŞZE	2.TŞE	BT	Okul	YöHE	Git-	B’siz ŞZE	1.TŞE	

*Hova mennek? Az étterem**be** mennek* (URL-1).

“Nereye gidiyorlar? Restorana gidiyorlar” (URL-1).

Hova	<i>me(gy)</i>									
	Ø	-n	-nek	az	étterem	- be	<i>me(gy)</i>	Ø	-n	-nek
Nereye	Git-	B’siz ŞZE	YS	3.ÇŞE	BT	Restoran	YöHE	Git-	B’siz ŞZE	YS
										3.ÇŞE

*A diákok iskolá**ba** mennek* (URL-1).

“Öğrenciler okula gidiyorlar” (URL-1).

A	diák	-ok	iskola	- ba	<i>me(gy)</i>	Ø	-n	-nek
---	------	-----	--------	-------------	---------------	---	----	------

BT Öğrenci ÇE Okul Yö Git- B'siz YS 3.ÇŞE
HE HE ŞZE

*Holnap Ankará**ba** utazunk* (URL-1).

“Yarın Ankara'**ya** seyahat edeceğiz” (URL-1).

Holnap Ankara -ba utaz(ik) Ø -unk
Dün Ankara YöHE Seyahat et- B'siz ŞZE 1.ÇŞE

*Zabot tettetek föl a kocsi**ba*** (Şişman Demir, 2010: 200).

“Arabaya yulaflı yerleştirdiler” (Şişman Demir, 2010: 200).

Zab -ot te(s)z -t -tetek föl a kocsi -ba
Yulaf YHE Yerleş- GZE 3.ÇŞE Yu- BT Araba YöHE
tir- karı

*Mikor lép be a tanár tanterem**be**?* (Şişman Demir, 2010: 203)

“Öğretmen sınıfa ne zaman geliyor?” (Şişman Demir, 2010: 203)

Mi -kor lép Ø be a tanár tanterem -be
Ne Zaman Ayak B'siz ÖE BT Öğret- Sınıf YöHE
bas- ŞZE men

*Ne engedj be idegeneket a lakás**ba**!* (Şişman Demir, 2010: 203)

“Yabancıların eve girmesine izin vermeyin!” (Şişman Demir, 2010: 206)

Ne enged -j be idegen -ek -et a Lakás -ba

OEEd. İzin ver- EE ÖE Yabancı insan ÇE YHE BT Ev, daire YöHE

El fogok menni színházba (Şişman Demir, 2010: 211).

“Mutlaka tiyatroya gidilecek” (Şişman Demir, 2010: 211).

El fog -ok me(gy) -n -ni színház -ba
ÖE Gel.Z.Ed. 1.ÇŞE Git- YS ME Tiyatro YöHE

A társaság hajóval utazott Bécsbe (Gábor-Márton, 1).

“Şirket tekneyle Viyana'ya gitti.”

A társaság hajó -val utaz(ik) -ott Bécs -be

BT Şirket Tekne VHE Seyahat GZE Viyana YöHE
et-

Doktornő belenézett a szemébe (Kálmán-Trón, 1999: 205).

“Doktor gözlerinin içine baktı.”

Doktornő bele néz -ett a szem -é -be
Doktor ÖE Bak- GZE BT Göz 3.TŞİE YöHE

János értük ment a gyerekekért az óvodába (Kiss, 2002: 195).

“Janos çocukları almak için anaokuluna gitti.”

János értük me(gy) -n -t a gyerek -ek -ért az óvada -ba
Janos Onlar için Git- YS GZE BT Ço-... ÇE İçin BT Anaokulu YöHE

Bu ekin işlevleri şunlardır:

1. Filler “içine” anlamındaki *bele* ön ekini alırlar:

Mária beleszeretett Jánosba (Rounds, 2001: 104).

“Mária, János'a âşık oldu.”

<i>Mária</i>	<i>bele</i>	<i>szeret</i>	<i>-ett</i>	<i>János</i>	<i>-ba</i>
Mária	ÖE	Sev-	GZE	János	YöHE

Belelépett a sárba (Kálmán-Trón, 1999: 203).

“Çamura adım attı.”

<i>Bele</i>	<i>lép</i>	<i>-ett</i>	<i>a</i>	<i>sár</i>	<i>-ba</i>
ÖE	Adım at-	GZE	BT	Çamur	YöHE

Törökök gyakran beütöttek házankba (Bocsátá, 1846: 308).

“Türkler sık sık ülkemize girerdi.”

<i>Török</i>	<i>-ök</i>	<i>gyakran</i>	<i>be</i>	<i>Üt</i>	<i>-ött</i>	<i>-ek</i>	<i>ház</i>	<i>-ank</i>	<i>-ba</i>
Türk	ÇE	Sık sık	ÖE	Vur-/çal-	GZE	3.ÇŞE	Ev	1.ÇŞİE	YöHE

Be zárta a szobába (Bocsátá, 1846: 308).

“Onu odaya kilitledi.”

<i>Be</i>	<i>zár</i>	<i>-ta</i>	<i>a</i>	<i>szoba</i>	<i>-ba</i>
ÖE	Kilitle-	GZE	BT	Oda	YöHE

2. Birinin içine girdiği bir durum için kullanılabilir:

Az a fiú mindig nagy bajba kerül (Rounds, 2001: 104).

“Bu çocuğun başı her zaman büyük belaya girer.”

<i>Az</i>	<i>a</i>	<i>fiú</i>	<i>mindig</i>	<i>nagy</i>	<i>baj</i>	<i>-ba</i>	<i>kerül</i>	<i>Ø</i>
-----------	----------	------------	---------------	-------------	------------	-------------------	--------------	----------

Bu BT Oğlan Her Büyük Bela Yö Mál B'siz
zaman HE ol- ŞZE

Dühbe jött, mikor megláttá a jegyét (Rounds, 2001: 104).

“Notunu görünce öfkeye kapıldı.”

Düh **-be** *jö(n)* *-t* *-t* *mikor* *meglát* *-ta* *a* *jegy* *-é* *-t*
Öfke YöHE Gel- YS GZE B Fark et- GZE BT Not 3.ŞİE YHE

Tolvajságba keveredett (Bocsátá, 1846: 308).

“Hırsızlığa bulaştı.”

Tolvajság **-ba** *kevered(ik)* *-ett*
Hırsızlık YöHE Bulaş- GZE

Mindenbe avatkozik (Bocsátá, 1846: 308).

“Her şeye müdahale ediyor.”

Minden **-be** *avatkozik* *Ø*
Her şey YöHE Müdahale et- B'siz ŞZE

Sok dologba kezd (Bocsátá, 1846: 308).

“Birçok şeye başlıyor.”

Sok *dolog* **-ba** *kezd* *Ø*
Çok Şey YöHE Başla- B'siz ŞZE

Sok bajba banjolódott (Bocsátá, 1846: 308).

“Başı çok belaya girdi.”

Sok *baj* **-ba** *banjolód* *-ott*
Çok Bela YöHE Karmaşıklaş- GZE

3. Kesmek, vurmak, tokatlamak, almak fiilleriyle birlikte

-ba/-be eki kullanılmaktadır.

Orrba ütötte (Bocsátá, 1846: 308-309).

“Burnuna vurdu.”

Orr	-ba	ütöt	-te
Burun	YöHE	Vur-	GZE

4. Elbiseler -ba/-be eki almaktadır.

Gyászba öltözött (Bocsátá, 1846: 309).

“Yas kıyafeti giymişti.”

Gyász	-ba	öltöz	-ött
Yas	YöHE	Giy-	GZE

Feketébe öltözködött (Bocsátá, 1846: 309).

“Siyah giyinmişti.”

Feketé	-be	öltözköd(ik)	-ött
Siyah	YöHE	Giy-	GZE

5. Zarar, saygı, çalışma ve çaba anlamına gelen isimler -ba/-be ekini almaktadır.

Pénzbe és sok fáradságba került (Bocsátá, 1846: 309).

“Paraya ve çok çabaya mal oldu.”

Pénz	-be	és	sok	fáradság	-ba	kerül	-t
Para	YöHE	Ve	Çok	Çaba	YöHE	Mâl ol-	GZE

6. Sevilme ve beğenilme ifade eden isimler ve sıfat-fiiller -ba/-be eki almaktadır.

Virgili olvasásába szeretett (Bocsátá, 1846: 309).

“Virgil'i okumayı severdi.”

Virgili	olvas	-ás	-á	-ba	szeret	-ett
---------	-------	-----	----	-----	--------	------

Virgil Oku SFE 3.TŞİE YöHE Sev- GZE

7. Macarcada Macaristan dışındaki ülke ve şehir isimlerine “içinde”, “içine”, “içinden” anlamlarındaki hâl ekleri getirilirken Macaristan ülke ve şehir isimlerine “üzerinde”, “üzerine”, “üzerinden” anlamındaki hâl ekleri getirilmektedir.

Laci elrepült Indiába (Güngörmüş, 1999: 62).

“Laci Hindistan’a uçtu” (Güngörmüş, 1999: 62).

<i>Laci</i>	<i>el-</i>	<i>repül</i>	<i>-t</i>	<i>Indiá</i>	<i>-ba</i>
Laci	ÖE	Uç-	GZE	Hindistan	YöHE

İç mekâna yönelik mekânsal bir ilişkiyi ifade eden bağımsız sözcük kökenli bir ektir. Macar dilinin eski dönemlerinde **bele’ bél* “içine, içeriye” ismi ile -é zarfı arasındaki bağlantıdan oluşturulmuştur. *belé’ belsejébe, belülre’* biçiminde cins isimlerden gelen bir ektir. Bu sözcük Proto-Macar döneminde bağımsızlığını kaybetmiş ve bir edat hâline gelmiştir. Daha sonra ise bir eke dönüşmüştür. Sözlerin sonunda vurgusuz kaldığında ise Eski Macar döneminde kısaltılmıştır. Bu kısaltmayla -be eki oluşturulmuştur. Macarca eklemeli bir dil olduğu için ses uyumuna da sahiptir. Bu nedenle fonetik uyumun sağlanması için -ba biçimi de oluşturulmuştur. *Halotti beszéd és könyörgés*’de eski uzun versiyonunun örnekleri de bulunmaktadır: *uruszágbelé* ‘országba’ “ülkeye”. Bugün ise bir hâl ekidir (Zaicz, 2006: 62).

Ekin zamir çekimi olan *bele* ise *bél-é* biçiminde ayrılmaktadır. Kelime zamir çekimi sırasına göre önce *belé* biçimindeydi: *belém, beléd, belé(je)* gibi. Kapalı, uzun ünlü sonradan kısaltılmıştır. Başlangıçta zarf görevindeydi. Eski Macarca’da isim olarak kullanımı sırasında zarf haline gelmiştir: *vő. vewlgbe* ‘völgybe’ “vadiye” (Zaicz, 2006: 75).

4.2. Üzerine Yöneleme Hâli (Lat. Sublativus- Mac. Hová: - ra, -re)

Macarcada -ra/-re ekiyle ifade edilen sublativus durumunda üzerine doğru bir yönelme bildirilmektedir. Bu eki alan isimler *hová* “nereye” sorusuna bir şeyin üzerine anlamında cevap vermektedir: *egyetemre* “üniversiteye”, *asztalra* “masaya/ masanın üzerine”, *házra* “eve/ evin üzerine” (Bencédy, 1985: 198).

Macarca'da bu ekin kullanımı ünlü uyumuna bağlıdır: Arka ünlülerle biten kelimelere -ra, ön ünlülerle biten kelimelere -re eki eklenmektedir.

A házra kitűzték a zászlót (Bencédy, 1985: 198).

“Bayrak evin **üzerine** çekildi.”

A	ház	-ra	Kitűz	-t	-ék	a	zászló	-t
BT	Ev	YöHE	Hedef	GZE	3.ÇŞE	BT	Bayrak	YHE
			koy-					

Az asztalra teszem a könyvemet (URL-1).

“Kitabımı masaya koyuyorum” (URL-1).

Az	asztal	-ra	tesz	Ø	-em	a	könyv	-em	-et
BT	Masa	YöHE	Koy-	B'siz ŞZE	1.TŞE	BT	Kitap	1.TŞE	YHE

Holnap utazunk Budapestre (URL-1).

“Yarın Budapeşte’ye seyahat edeceğiz” (URL-1).

Holnap	utaz(ik)	Ø	-unk	Budapest	-re
Yarın	Seyahat et-	B'siz ŞZE	1.ÇŞE	Budapeşte	YöHE

Budapestre utazunk (URL-1).

“Budapeşte’**ye** seyahat ediyoruz” (URL-1).

<i>Budapest</i>	-re	<i>utaz(ik)</i>	Ø	<i>-unk</i>
Budapeşte	YöHE	Seyahat et-	B’siz ŞZE	1.ÇŞE

Csütörtökön Szegedre megyünk (URL-1).

“Perşembe günü Seged’e gidiyoruz” (URL-1).

<i>Csütörtökön</i>	<i>Szeged</i>	-re	<i>megy</i>	Ø	<i>-ünk</i>
Perşembe günü	Seged	YöHE	Git-	B’siz ŞZE	1.ÇŞE

Ök Magyarországra visszajönnek (URL-1).

“Onlar Macaristan’a geri dönüyorlar” (URL-1).

<i>Ök</i>	<i>Magyarország</i>	-ra	<i>vissza jön</i>	Ø	<i>-nek</i>
Onlar	Macaristan	YöHE	ÖE	Gel-	B’siz ŞZE 3.ÇŞE

Pénteken repülőtérre megyünk (URL-1).

“Cuma günü havaalanına gidiyoruz” (URL-1).

<i>Pénteken</i>	<i>repülőtér</i>	-re	<i>megy</i>	Ø	<i>-ünk</i>
Cuma günü	Havaalanı	YöHE	Git-	B’siz ŞZE	1.ÇŞE

Egy esőcsepp ráesett az asztalra (Kálmán-Trón, 1999: 205).

“Masanın **üzerine** bir yağmur damlası düştü.”

<i>Egy</i>	<i>esőcsepp</i>	<i>rá</i>	<i>es(ik)</i>	-ett	<i>az</i>	<i>asztal</i>	-ra
Bir	Yağmur damlası	ÖE	Düş-	GZE	BT	Masa	BHE

İşlevleri şunlardır:

1. Sublative, zaman ifadelerinde bir eylemin yapıldığı zamanı belirtmek için kullanılır:

Jövő hétre lehül az ido (Şişman Demir, 2010: 200).

“**Önümüzdeki hafta** hava soğuyacak” (Şişman Demir, 2010: 200).

<i>Jövő</i>	<i>hét</i>	<i>-re</i>	<i>lehül</i>	<i>Ø</i>	<i>az</i>	<i>Idő</i>
Gelecek	Hafta	YöHE	Soğu-	B'siz ŞZE	BT	Zaman

Mához egy évre megint találkoznak (Şişman Demir, 2010: 200).

“Bugünden **bir yıl sonra** tekrar görüşeceğiz” (Şişman Demir, 2010: 200).

<i>Má</i>	<i>-hoz</i>	<i>egy</i>	<i>év</i>	<i>-re</i>	<i>megint</i>	<i>Találkoz</i> <i>(ik)</i>	<i>Ø</i>	<i>-unk</i>
Bugün	AHE	Bir	Yıl	YöHE	Tekrar	Buluş-	B'siz ŞZE	1.ÇŞE

A tanár egy csomó leckét adott fel holnapra (Şişman Demir, 2010: 200).

“Öğretmen yarına bir sürü ödev verdi” (Şişman Demir, 2010: 200).

<i>A</i>	<i>tanár</i>	<i>egy</i>	<i>csomó</i>	<i>lecke</i>	<i>-t</i>	<i>ad</i>	<i>-ott</i>	<i>fel</i>	<i>holnap</i>	<i>-ra</i>
BT	Öğretmen	Bir	Çuval	Ödev	YHE	Ver-	GZE	ÖE	Yarın	YöHE

Péter holnapra elolvassa a könyvet (Kenesei vd., 2010: 76).

“Peter kitabı **yarına kadar** okuyacak.”

<i>Péter</i>	<i>hol-</i> <i>nap</i>	<i>-ra</i>	<i>el</i>	<i>olvas</i>	<i>-ja>-sa</i>	<i>a</i>	<i>könyv</i>	<i>-et</i>
Péter	Yarın	YöHE	ÖE	Oku-	B'li ŞZE	BT	Kitap	YHE

Bazı fiiller (özellikle rá ekine sahip olanlar) ve sıfatlar bu eki almış bir isimle birlikte kullanılırlar:

*Ránéztem az ablak**ra*** (Rounds, 2001: 106).

“Pencere**ye** baktım.”

<i>Rá</i>	<i>néz</i>	<i>-t</i>	<i>-em</i>	<i>az</i>	<i>ablak</i>	<i>-ra</i>
ÖE	Bak-	GZE	1.TŞE	BT	Pencere	YöHE

2. Sublative bir eylemin sonucunu veya amacını işaretlemek için kullanılabilir:

*Apró darabok**ra** vágtam a hagymát* (Rounds, 2001: 106).

“Soğanı küçük parçalara böldüm.”

<i>Apró</i>	<i>darab</i>	<i>-ok</i>	<i>-ra</i>	<i>vág</i>	<i>-t</i>	<i>-am</i>	<i>a</i>	<i>hagyma</i>	<i>-t</i>
Küçük	Parça	ÇE	YöHE	Dilimle-	GZE	1.TŞE	BT	Soğan	YHE

*Magyar**ra** fordította a könyvet* (Rounds, 2001: 106).

“Kitabı Macarcaya çevirdi.”

<i>Magyar</i>	<i>-ra</i>	<i>fordít</i>	<i>-otta</i>	<i>a</i>	<i>könyv</i>	<i>-et</i>
Macarca	YöHE	Çevir-	GZE	BT	Kitap	YHE

*Könnyek**re** fakadt, mikor megnyerte a lottót* (Rounds, 2001: 106).

“Piyangoyu kazanınca gözyaşlarına boğuldu.”

<i>Könn</i>	<i>-ek</i>	<i>-re</i>	<i>fakad</i>	<i>-t</i>	<i>mikor</i>	<i>megnyer</i>	<i>-te</i>	<i>a</i>	<i>lottó</i>	<i>-t</i>
-------------	------------	------------	--------------	-----------	--------------	----------------	------------	----------	--------------	-----------

Gözyaşı	ÇE	YöHE	Boğul-	GZE	B	Kazan-	GZE	BT	Piyango	YHE
---------	----	------	--------	-----	---	--------	-----	----	---------	-----

Fehérre festettünk minden falat (Rounds, 2001: 106).

“Her duvarı beyaza boyadık.”

<i>Fehér</i>	-re	<i>fest</i>	<i>-ett</i>	<i>-ünk</i>	<i>minden</i>	<i>fal</i>	<i>-at</i>
Beyaz	YöHE	Boya-	GZE	1.ÇŞE	Her	Duvar	YHE

3. Yükselmek, alçalmak, tırmanmak, tutunmak, uçmak, çarpmak gibi fiillerle birlikte bu ek kullanılmaktadır.

Fára száll a madár (Bocsátá, 1846: 318).

“Kuş ağaca uçar.”

<i>Fá</i>	-ra	<i>száll</i>	Ø	<i>a</i>	<i>madár</i>
Ağaç	YöHE	Uç-	B'siz ŞZE	BT	Kuş

Ágra kapazkodik (Bocsátá, 1846: 318).

“Dala tutunur.”

<i>Ág</i>	-ra	<i>kapazkodik</i>	Ø
Dal	YöHE	Tutun-	B'siz ŞZE

4. Kıskançlık, sıkıntı, öfke, dargınlık anlamındaki sıfatlarla birlikte bu ek kullanılmaktadır.

Haragszik szomszédjára (Bocsátá, 1846: 319).

“Komşusuna kızgın.”

<i>Haragszik</i>	Ø	<i>szomszéd</i>	<i>-já</i>	-ra
Kız-	B'siz ŞZE	Komşu	3.TŞİE	YöHE

5. Rica, yemin, bahis, davet, zorlama gibi kelimelerle birlikte bu ek kullanılmaktadır.

Isten nevére kérlek (Bocsátá, 1846: 319).

“Tanrı adına sana yalvarıyorum.”

<i>Isten</i>	<i>nev</i>	<i>-é</i>	<i>-re</i>	<i>kér</i>	<i>Ø</i>	<i>-lek</i>
Tanrı	Ad	3.TŞİE	YöHE	İste-	B'siz ŞZE	1.TŞE

Mennyre földre esküdött (Bocsátá, 1846: 319).

“Yer ve gök üzerine yemin etti.

<i>Menny</i>	<i>-re</i>	<i>föld</i>	<i>-re</i>	<i>Esküd</i>	<i>-ött</i>
Gök	YöHE	Yer	YöHE	Yemin et-	GZE

Becsületemre fogadom (Bocsátá, 1846: 319).

“Onurum üzerine bahse girerim.”

<i>Becsület</i>	<i>-em</i>	<i>-re</i>	<i>Fogad</i>	<i>Ø</i>	<i>-om</i>
Onur	1.TŞİE	YöHE	Bahse gir-	B'siz ŞZE	1.TŞE

6. Öğretme, eğitim, nasihat, teşvik kelimeleriyle birlikte bu ek kullanılmaktadır.

Szorgalomra biztatja tanítványit (Bocsátá, 1846: 319).

“Öğrencilerini çalışkanlığa teşvik eder.”

<i>Szorgalom</i>	<i>-ra</i>	<i>biztat</i>	<i>-ja</i>	<i>tanítvány</i>	<i>-i</i>	<i>-t</i>
------------------	------------	---------------	------------	------------------	-----------	-----------

Çalışkanlık	Yö	Teşvik et-	B'li ŞZE	Öğrenci	3.TŞİE	YHE
	HE					

Roszra csábítja földieit (Bocsátá, 1846: 319).

“Yurttaşlarını kötülüğe teşvik ediyor.”

<i>Rosz</i>	<i>-ra</i>	<i>csábít</i>	<i>-ja</i>	<i>Földi</i>	<i>-ei</i>	<i>-t</i>
Kötü	YöHE	Ayart-	B'li ŞZE	Yurttaş	3.TŞİE	YHE

7. Bölmek, bölünmek, parçalanmak fiilleri bu ekle birlikte kullanılmaktadır.

Magyarország négy kerületre oszlik (Bocsátá, 1846: 320).

“Macaristan dört bölgeye ayrılmıştır.”

Magyarország négy kerület -re oszlik ∅

Macaristan Dört Bölge YöHE Böl- B'siz ŞZE

A nemzet pártokra szakadt (Bocsátá, 1846: 320).

“Millet partilere bölünmüştür.”

A nemzet párt -ok -ra szakadt ∅

BT Millet Parti ÇE YöHE Bölün- B'siz ŞZE

8. -ra/-re eki genellikle “üzerine” anlamı taşısa da “-e karşı” anlamında da kullanılabilmektedir.

Pisztolyt fogott a rendőrrre (Güngörmüş, 1999: 86).

“Polise karşı tabanca kullandı” (Güngörmüş, 1999: 86).

Pisztoly -t fog -ott a rendőr -re

Tabanca YHE Tut- GZE BT Polis YöHE

9. Taşımış olduğu “üzerine” anlamının dışında -ra/-re eki bazı kalıplaşmış bir biçimde de gelebilmektedir. Yani bu sözcükler yönelme hâliyle çekimlenecekleri zaman “üzerine” anlamı taşıyın ya da taşımasın hep -ra/-re ekiyle çekimlenmektedir. Aşağıda bunun örnekleri mevcuttur.

Ezt a szindarobot most alkalmaznak először a színpadra (Güngörmüş, 1999: 4).

“Bu piyesi ilk kez şimdi sahneye koyacaklar./ Bu piyes ilk kez şimdi sahneye uyarlandı” (Güngörmüş, 1999: 4).

Ez -t a szin- -ot most alkalmaz ∅ -nak
darab

Bu YHE BT Piyes YHE Şimdi Kullan- B'siz ŞZE 3.ÇŞE
először A Színpad -ra
İlk kez BT Sahne YöHE

*Át kell szkálni a másik vonat***ra** (Güngörmüş, 1999: 9).

“Diğer tren**e** aktarma yapmak gerek” (Güngörmüş, 1999: 9).

<i>Át</i>	<i>kell</i>	<i>Ø</i>	<i>szkál</i>	<i>-ni</i>	<i>a</i>	<i>másik</i>	<i>vonat</i>	<i>-ra</i>
Karşı	Gerek-	B'siz ŞZE	Aktar-	ME	BT	Diğer	Tren	YöHE

*Felsegíti a villamos***ra** (Güngörmüş, 1999: 81).

“Tramvay**a** binmesine yardımcı oluyor” (Güngörmüş, 1999: 81).

<i>Fel-</i>	<i>Segíti</i>	<i>Ø</i>	<i>a</i>	<i>villamos</i>	<i>-ra</i>
ÖE	Yardım et-	B'siz ŞZE	BT	Tramvay	YöHE

*Bejelentkeztem az egyetem***re** (Güngörmüş, 1999: 15).

“Üniversite**y**e başvurdum” (Güngörmüş, 1999: 15).

<i>Bejelentkez(ik)</i>	<i>-t</i>	<i>-em</i>	<i>az</i>	<i>egyetem</i>	<i>-re</i>
Başvur-	GZE	1.TŞE	BT	Üniversite	YöHE

*Kocsival elvitte Jánost az egyetem***re** (Güngörmüş, 1999: 64).

“János’u arabayla okula götürdü” (Güngörmüş, 1999: 64).

<i>Kocsi</i>	<i>-val</i>	<i>elvi(szt)</i>	<i>-te</i>	<i>János</i>	<i>-t</i>	<i>az</i>	<i>egyetem</i>	<i>-re</i>
Araba	VHE	Götür-	GZE	János	YHE	BT	Üniversite	YöHE

*Nem vettek fel az egyetem***re**? (Güngörmüş, 1999: 83)

“Üniversite**y**e almadılar mı?/ Üniversite**y**e alınmadı mı?” (Güngörmüş, 1999: 83)

<i>Nem</i>	<i>ve(szt)</i>	<i>-t</i>	<i>-ek</i>	<i>fel</i>	<i>az</i>	<i>egyetem</i>	<i>-re</i>
------------	----------------	-----------	------------	------------	-----------	----------------	------------

OEd. Al- GZE 3.ÇŞE ÖE BT Üniversite YöHE

10. Yön bildiren kelimelere de kalıplaşmış olarak -ra/-re eki eklenmektedir.

A város délre a esik (Güngörmüş, 1999: 67).

“Şehir güneye düşüyor” (Güngörmüş, 1999: 67).

A	város	dél	-re	a	esik	Ø
BT	Şehir	Güney	YöHE	BT	Düş-	B'siz ŞZE

A falu északra fekszik (Güngörmüş, 1999: 71).

“Köy kuzeye düşüyor” (Güngörmüş, 1999: 71).

A	falu	észak	-ra	fekszik	Ø
BT	Köy	Kuzey	YöHE	Düş-	B'siz ŞZE

11. Macarcada Macaristan ve içindeki şehirler yönelme hâli ile çekimleneceklerinde hep -ra/ -re ekini alırken diğer ülkeler ve şehirler -ba/-be ekini almaktadır. Bu da Macarların mantığında kendi ülkelerinin üzerinde oldukları soncunu doğurabilmektedir.

A Margithídon átméntük Pestre (Güngörmüş, 1999: 8).

“Peşte’ye Margit Köprüsü üzerinden geçtik” (Güngörmüş, 1999: 8).

A	Mar-	-on	át-	me(gy)n	-t	-ük	Pest	-re
	githíd							
BT	Margit	BHE	ÖE	Git-	GZE	1.ÇŞE	Peşte	YöHE
	Köprüsü							

Ağırlıklı olarak *hova?* “nereye?” sorusuna “dışarıdaki bir yere, bir şeyin üzerine, birine” cevap veren konumu ifade eden bir hâl ekidir: *házra* “eve”, *mezőre* “tarlaya” gibi. Macar dilinin ayrı yaşamında Ural kökenli *ro- “akrabalık, yakınlık” veya

Ugorca kökenli **rav* “yakınlık veya yüzey” kelimesine -á ekinin eklenmesiyle oluşturulmuştur. **roá* veya **raá* şeklinde bir isme dayanmaktadır. Bu, Proto-Macar döneminde bir edat hâline gelmiştir. Kelime Eski Macar döneminin başında ilk hecedeki sesin düşmesi ile *reá* biçimine dönüşmüştür: *hodu utu rea, cutarea* ‘kútjáig, kútjára’ “kuyusuna” gibi. Bir ek işlevinde kullanılan -ra’nın kısaltılmış bir versiyonu ilk kez XII. yüzyılda görülmektedir ve XIII. yüzyıldan itibaren -re biçimi de görülmeye başlanmıştır. Bugün bir hâl eki olarak kullanılmaktadır (Zaicz, 2006: 601).

Bu ekin zamir çekimi ise *rá* biçimindedir. Kalıplaşmış bir kök formu olan bu sözcük Ugor döneminden kalma bir kelime ile *hova?* “nereye?” sorusunu cevaplayan -a ekinin birleşmesi sonucu oluşmuştur. Vogulca *rav* “dışarıda”, *ravkā* “bir kenara yanlara” gibi. Ugor döneminde **rav* “yüzey” anlamında olabilir. *rá* sözcüğü *reá* sözcüğünün ünlülerinin kısaltılmasıyla oluşmuştur. Kelime başlangıçta bir zarf iken sonra ek hâline gelmiştir (Zaicz, 2006: 601).

4.3. Yanına Yönelme Hâli (Lat. *Allativus*- Mac. *Hová*: -hoz, -hez, -höz)

Allativus durumu -hoz/-hez/-höz ekiyle çekimlenmektedir. Bu ek, bir nesneye veya kişiye doğru bir yönelme anlamı taşır ve “yanına” anlamını ifade eder. Bu eki alan isimler *hova?* “nereye” sorusuna cevap vermektedir: *orvoshoz* “doktora/ doktorun yanına”, *házhoz* “eve/ evin yanına” (Bencédy, 1985: 198).

Macarca'da allativus eki ünlü uyumuna uymaktadır. Arka ünlülü isimlerde yuvarlaklık uyumu aranmaksızın -hoz, ön ünlülü isimlerde -hez, ön ve yuvarlak ünlülü isimlerde ise -höz biçimi kullanılmaktadır.

A házhoz kiszállították a homokot (Bencédy, 1985: 198).

“Kum eve teslim edildi.”

A	ház	-hoz	kiszállít	-ott	-ák	a	homok	-ot
BT	Ev	YöHE	Teslim	GZE	3.ÇŞE	BT	Kum	YHE
			et-					

János hozzá vágta a labdát a fiúkhöz (Kiss, 2002: 195).

“János çocuklara doğru topu tekmeledi.”

János	hoz	-z(v)á	vág	-ta	A	labda	-t	a	fiú	-k	-hoz
János	Ona	Doğru	Fırlat-	GZE	BT	Top	YHE	BT	Oğlan	ÇE	YöHE

Ebéd után elszaladok Marihoz (Szilvia-Tamás, 2009: 150).

“Öğle yemeğinden sonra Mari'ye koşuyorum.”

Ebéd	után	elszalad	Ø	-ok	Mari	-hoz
Öğle yemeği	Sonra	Kaç-	B'siz	ŞZE	1.TŞE	Mari
						YöHE

Hozzászólta kérdéshez (Bence, 2021: 35).

“Soruya yorum yaptı./ Soruyu ele aldı.”

Hozzászól	-t	a	kérdés	-hez
Yorum yap-	GZE	BT	Soru	YöHE

Melyik párthoz akarsz csatlakozni? (Bence, 2021: 35)

“Hangi partiye katılmak istiyorsun?”

Melyik	párt	-hoz	akar	Ø	-sz	csatlakoz(ik)	-ni
Hangi	Parti	YöHE	İste-	B'siz	2.TŞE	Katıl-	ME
					ŞZE		

A háztartások alkalmazkodtak a valóság^{hoz} (Bence, 2021: 35).

“Haneler gerçekliğe uyum sağladı.”

A	<i>háztartás</i>	<i>-ok</i>	<i>alkalmaz-</i> <i>kod(ík)</i>	<i>-t</i>	<i>-ak</i>	<i>a</i>	<i>valóság</i>	<i>-hoz</i>
BT	Hane	ÇE	Uyum sağla-	GZE	3.ÇŞE	BT	Gerçeklik	YöHE

Nórát az ügyfélszolgálat^{hoz} irányítják (Bence, 2021: 35).

“Nora’yı müşteri hizmetlerine yönlendirsinler.”

Nóra	<i>-t</i>	<i>az</i>	<i>ügyfélszolgálat</i>	<i>-hoz</i>	<i>irányít</i>	<i>-já</i>	<i>-k</i>
Nóra	YHE	BT	Müşteri hizmetleri	YöHE	Yön- lendir-	B’li	3.ÇŞE

A szervezet eddig csak egyszer fordult bíróság^{hoz} (Bence, 2021: 35).

“Örgüt şimdiye kadar sadece bir kez mahkemeye başvurdu.”

A	<i>szervezet</i>	<i>eddig</i>	<i>csak</i>	<i>egyszer</i>	<i>fordul</i>	<i>-t</i>	<i>bíróság</i>	<i>-hoz</i>
BT	Örgüt	Şimdiye kadar	Sadece	Bir kez	Başvur-	GZE	Mah- keme	YöHE

İşlevleri şunlardır:

1.Yaklaşma, bağlanma, sevgiye meyletme anlamındaki fiillerle birlikte kullanılmaktadır.

Elveihez szorosan ragazkodik (Bocsátá, 1846: 314).

“İlkelerine sıkı sıkıya bağlıdır.”

<i>Elv</i>	<i>-ei</i>	<i>-hez</i>	<i>szorosan</i>	<i>ragazkodik</i>
İlke	3.ÇŞİE	YöHE	Yakından	Bağlı, yapışık

Közelít a várasához (Bocsátá, 1846: 314).

“Şehre yaklaşıyor.”

<i>Közelít</i>	<i>Ø</i>	<i>a</i>	<i>város</i>	<i>-hoz</i>
Yaklaşıl-	B'siz ŞZE	BT	Şehir	YöHE

Fához köti lovát (Bocsátá, 1846: 314).

“Atını bir ağaca bağlar.”

<i>Fa</i>	<i>-hoz</i>	<i>Köt</i>	<i>-i</i>	<i>ló</i>	<i>-v</i>	<i>-á</i>	<i>-t</i>
Ağaç	YöHE	Bağla-	B'li ŞZE	At	YS	3.TŞİE	YHE

Anjához szimúla csecsemő (Bocsátá, 1846: 314).

“Annesine benzeyen bir bebek.”

<i>An(ya)</i>	<i>-já</i>	<i>-hoz</i>	<i>szimúla</i>	<i>csecsemő</i>
Anne	3.TŞİE	YöHE	Benzeyen	Bebek

3. Kıyas, yakınlık, uydurma, eşleştirme, ölçü, terzilik, uygulama gibi kelimelerle birlikte bu ek kullanılmaktadır.

Testéhez szabták a ruhát (Bocsátá, 1846: 314).

“Elbise vücuduna göre dikilmişti.”

<i>Test</i>	<i>-é</i>	<i>-hez</i>	<i>szab</i>	<i>-t</i>	<i>-ák</i>	<i>a</i>	<i>ruha</i>	<i>-t</i>
Vücut	3.TŞİE	YöHE	Dikil-	GZE	3.ÇŞE	BT	Elbise	YHE

Törvényhez alkalmazza magát (Bocsátá, 1846: 314).

“Kendini hukuka adar.”

<i>Törvény</i>	<i>-hez</i>	<i>alkalmaz</i>	<i>--ja>-za</i>	<i>maga</i>	<i>-t</i>
Kanun	YöHE	Uygula-	B'li ŞZE	Kendi	YHE

4. Kibar, nazik, sert, katı, doğru, yanlış, sadık, davetsiz, kalpsiz, zalim, kötü, iyi, uygun, benzer, hoş, duyarlı, akraba, yakın anlamındaki sıfatlar bu eki almaktadır.

Jókhoz kegyes, a rosza iránt szigorú (Bocsátá, 1846: 315).

“İyiye karşı nazik, kötüye karşı katıdır.”

Jó	-k	-hoz	kegyes	a	rosz	-ak	iránt	szigorú
İyi	ÇE	YöHE	Merhametli,	BT	Kötü	ÇE	Karşı	Katı
			nazik					

Hova? “nereye?” sorusuna cevap verir ve dış konumu ifade eder. Ek, köken olarak bağımsız bir kelimeye dayanmaktadır. Bu ek kökeni Ugor dönemine kadar uzanabilmektedir. **kuc* “bir şeyin kenarı” anlamındaki kelime Proto Macar döneminde **hoz* ismine dönüşmüş ve Eski Macarca döneminde -á zarf ekinin birleşmesiyle oluşan isim önce bağımsızlığını kaybederek bir edata dönüşmüş ve ardından bir ek hâline gelmiştir. Kelime sonundaki -á vurgusuzluktan dolayı düşmüştür. Eski Macarca döneminin başlarında ise ek ses uyumuna göre üç farklı alamorfa sahip olmuştur. *Halotti Beszéd*’de *ozhuz*’ah-hoz’ “ona” biçiminde geçmektedir. Bugün bir hâl eki olarak varlığını sürdürmektedir (Zaicz, 2006: 291-292).

Şahıs zamirleri ile çekimi ise *hozzá* biçimindedir. Bu biçimin kökü eski bir kelimedir. Ugor döneminde bir kelime olan *kūtāv* “yakınlık, yanında bir şey”, *xōšá* “-hoz”. Ugor dönemindeki biçim *kucz* “bir şeyin kenarı”. Ses gelişimi olarak *c> Macarca z hâlini almıştır. Sonundaki -á zarf eki iyelik ekiyle sesleş bir ektir. zz zj ses bağlantısının benzerliğiyle oluşmuştur. Proto-Macar döneminde zarf aynı zamanda bir ek hâline dönüşmüştür. 12. yüzyıldan önce -hoz/-hez/-höz üçlü biçimi oluşmuştur (Zaicz, 2006: 292).

4.4. Genel Yönelme Hâli (Lat. *Dativus- Mac. Részes Eset: -nak, -nek*)

Bu ek, Türkçedeki yönelme hâli gibi kullanılarak bir eylemin yer tamlayıcısını belirtmektedir: *autónak* (arabaya), *asztalnak* (masaya).

Bu ekin kullanımı ünlü uyumuna tabidir. Arka ünlülü isimlere -nak, ön ünlülü isimlere -nek biçiminde eklenmektedir.

Bu ek daha çok vermek ya da almak anlamını taşıyan fiillerle birlikte kullanılmaktadır.

Csillának *adtam egy könyvet* (Rounds, 2001: 112).

“Csilla'ya bir kitap verdim.”

<i>Csillá</i>	-nak	<i>ad</i>	<i>-t</i>	<i>-am</i>	<i>egy</i>	<i>könyv</i>	<i>-et</i>
Csilla	YöHE	Ver-	GZE	1.TŞE	Bir	Kitap	YHE

Megmutatja Nórának a fényképeit (Rounds, 2001: 112).

“Resimlerini Nóra'ya gösterir.”

<i>Megmutat</i>	<i>-ja</i>	<i>Nóra</i>	-nak	<i>a</i>	<i>fénykép</i>	<i>-ei</i>	<i>-t</i>
Göster-	B'li	Nóra	YöHE	BT	Resim	3.TŞİE	YHE
	ŞZE						

Péternek *mondtam el* (URL-1).

“Peter'e söyledim” (URL-1).

<i>Péter</i>	-nek	<i>mond</i>	<i>-t</i>	<i>-am</i>	<i>el</i>
Péter	YöHE	Söyle	GZE	1.TŞE	ÖE

A háznak *adták a pályázati pénzt* (István, 312).

“İhale parası eve verildi.”

<i>A</i>	<i>ház</i>	<i>-nak</i>	<i>Ad</i>	<i>-t</i>	<i>-ák</i>	<i>a</i>	<i>pályázat</i>	<i>-i</i>	<i>pénz</i>	<i>-t</i>
BT	Ev	YöHE	Ver-	GZE	3.ÇŞE	BT	İhale	AE	Para	YHE

Adtam néhány csontot kutyának, amelyik a szobában ült (Törkenczy, 2002: 53).

“Odada oturan köpeğ**e** birkaç kemik verdim.”

<i>Ad</i>	<i>-t</i>	<i>-am</i>	<i>néhány</i>	<i>csont</i>	<i>-ot</i>	<i>kutya</i>	<i>-nak</i>
Ver-	GZE	1.TŞE	Birkaç	Kemik	YHE	Köpek	YöHE
<i>amelyik</i>		<i>a</i>	<i>szoba</i>	<i>-ban</i>	<i>ül</i>		<i>-t</i>
B		BT	Oda	BHE	Otur-		GZE

Az orvos beadja az injekciót a betegnek (Şişman Demir, 2010: 199).

“Doktor hastaya iğne yapıyor” (Şişman Demir, 2010: 199).

<i>Az</i>	<i>Orvos</i>	<i>bead</i>	<i>-ja</i>	<i>az</i>	<i>injekció</i>	<i>-t</i>	<i>A</i>	<i>beteg</i>	<i>-nek</i>
BT	Doktor	Ver-	B’li ŞZE	BT	İğne	YHE	BT	Hasta	YöHE

A mérnök azt mondta a munkásoknak, hogy indítsa el a gépet (Şişman Demir, 2010: 207).

“Mühendis işçilere makineyi çalıştırın dedi” (Şişman Demir, 2010: 207).

<i>A</i>	<i>mérnök</i>	<i>az</i>	<i>-t</i>	<i>mond</i>	<i>-ta</i>	<i>a</i>	<i>munkás</i>	<i>-ok</i>	<i>-nak</i>
BT	Mühen- dis	BT	YHE	De-	GZE	BT	İşçi	ÇE	YöHE
<i>hogy</i>	<i>indít</i>	<i>-sa</i>		<i>el</i>	<i>a</i>		<i>gép</i>	<i>-et</i>	
B	Başlat-	EE		ÖE	BT		Makine	YHE	

Mari vacsorát adott Jánosnak (Gábor-Márton, 1).

“Mari, János’a akşam yemeği verdi.”

<i>Mari</i>	<i>vacsora</i>	<i>-t</i>	<i>ad</i>	<i>-ott</i>	<i>János</i>	<i>-nak</i>
Mari	Akşam yemeği	YHE	Ver-	GZE	János	YöHE

János neki vágta a labdát az üvegtáblának (Kiss, 2002: 197).

“János topu cam panellere vurdu.”

<i>János</i>	<i>neki</i>	<i>vág</i>	<i>-ta</i>	<i>A</i>	<i>labda</i>	<i>-t</i>	<i>az</i>	<i>Üveg</i>	<i>-tábla</i>	<i>-k</i>	<i>-nak</i>
János	Ona	Fırla-	GZE	BT	Top	YHE	BT	Cam	panel	ÇE	YöHE

Bu ek bağımsız kelime kökenine sahip bir ektir. -nek zarfı Uralca **nā* “bu” zamiri ve eski -k kökü arasındaki bağlantıdan oluşmuştur. Proto-Macar döneminde bağımsızlığını kaybederek önce bir edat sonra bir ek hâline gelmiştir. Bu ek hem yönelme hem ilgi hâli işlevinde kullanılmaktadır. Eski Macarca döneminde ilgi hâli eki olarak ve iyelik eki ile birlikte kullanılmaktaydı. *Halotti Beszéd*’de ilgi hâli eki olarak, bugün ise hem yönelme hem ilgi hâli eki olarak kullanılmaktadır (Zaicz, 2006: 501).

Bu ekin şahıs zamirleriyle çekimlenmiş biçimi *neki* şeklindedir. Proto-Macar döneminde **nek* “bir şeye, bir şeyeyle” anlamındaki bir kök ile -i 3. Tekil şahıs iyelik ekinin birleşmesi sonucunda oluşmuştur. -nek köken olarak Ugorca -*nā*, -*nā*, Fince *nāmā* “bunlar” biçimlerine dayanmaktadır. Sözcüğün

sonundaki -k Fin-Ugor döneminden kalma “nereye” sorusuna cevap veren bir hâl ekidir. *nek* Proto-Macarca döneminde bir edat olabilir ancak bunu kanıtlayan bir veri bulunmamaktadır. 1200 civarındaki kaynakta bir hâl eki olarak kullanılmaktadır (Zaicz, 2006: 504-505).

5. Ayrılma Hâli (Lat. Ablative- Macarcada birden fazla ablatif vardır)

Macarcada bu hâli belirtmek için “içinden”, “üzerinden” ve “yanından” anlamında üç farklı ek bulunmaktadır.

5.1. İçinden Ayrılma Hâli (Lat. *Elativus- Mac. Honnan/ felszíni viszonyt jelölő esetek: -ból,ból*)

Macarca'da elativus durumu, -ból/-ból ekleriyle ifade edilir. Bu ek, bir yerin ya da bir şeyin içinden çıkma, ayrılma anlamı taşır. Elativus eki alan bir isim *honnán* “nereden” sorusuna bir şeyin içinden anlamında cevap vermektedir: *iskolából* “okuldan/ okulun içinden”, *házból* “evden/evin içinden” (Bencédy, 1985: 197).

Bu ekin kullanımı ünlü uyumuna bağlıdır. Arka ünlülü isimlere -ból, ön ünlülü isimlere ise -ból eki eklenir.

A házból elköltözték (Bencédy, 1985: 197).

“Evden taşındılar.”

A	ház	-ból	elköltöz(ik)	-t	-ek
BT	Ev	AHE	Taşın-	GZE	3.ÇŞE

Honnán jön? Az iskolából jön (URL-1).

“Nereden geliyor? Okuldan geliyor” (URL-1).

Honnán	Jön	Ø	Az	iskola	-ból	jön	Ø
--------	-----	---	----	--------	------	-----	---

Nereden Gel- B'siz ŞZE BT Okul AHE Gel- B'siz ŞZE

*Honnan jössz? Az iskolá**ból** jövök* (URL-1).

“Nereden geliyorsun? Okuldan geliyor” (URL-1).

Hon-	jö(n)s	Ø	-sz	az	iskola	-ból	jö(n)	Ø	-v	-ök
Nereden	Gel-	B'siz ŞZE	2.TŞE	BT	Okul	AHE	Gel-	B'siz ŞZE	YS	1.TŞE

*Erzsike kijött a szobá**ból*** (URL-1).

“Erzsike odadan [dışarı] çıktı” (URL-1).

Erzsike	ki	jö(n)	-t	-t	a	szoba	-ból
Erzsike	ÖE	Gel-	YS	GZE	BT	Oda	AHE

*A vonat Ankará**ból** Debrecenbe megy* (URL-1).

“Tren Ankara'dan Debrecen'e gidiyor” (URL-1).

A	vonat	Ankara	-ból	Debrecen	-be	megy	Ø
BT	Tren	Ankara	AHE	Debrecen	YöHE	Git-	B'siz ŞZE

*Kimegyek a konyhá**ból** a kertbe* (URL-1).

“Mutfaktan bahçeye çıkıyorum” (URL-1).

Ki	Megy	Ø	-ek	a	konyha	-ból	a	kert	-be
Kim	Git-	B'siz ŞZE	1.TŞE	BT	Mutfak	AHE	BT	Bahçe	YöHE

*Iskolá**ból** jönnek a diákok* (URL-1).

“Öğrenciler okul**dan** geliyorlar” (URL-1).

<i>Iskola</i>	<i>-böl</i>	<i>jön</i>	$\emptyset$	<i>-nek</i>	<i>a</i>	<i>diák</i>	<i>-ok</i>
Okul	AHE	Gel-	B'siz ŞZE	3.ÇŞE	BT	Öğrenci	ÇE

Kati kijön a szobáböl (URL-1).

“Kati odad**an** çıkıyor” (URL-1).

<i>Kati</i>	<i>ki</i>	<i>jön</i>	$\emptyset$	<i>a</i>	<i>szoba</i>	<i>-böl</i>
Kati	ÖE	Gel-	B'siz ŞZE	BT	Oda	AHE

A testvérem visszajön Ankaráböl (URL-1).

“Kardeşim Ankara'**dan** geri dönüyor” (URL-1).

<i>A</i>	<i>testvér</i>	<i>-em</i>	<i>vissza</i>	<i>jön</i>	$\emptyset$	<i>Ankara</i>	<i>-böl</i>
BT	Kardeş	1.TŞİE	ÖE	Gel-	B'siz ŞZE	Ankara	AHE

*Honnan jön az orvos? Az orvos a ház**böl** jön* (Edit ve Endre, 1988: 119).

“Doktor nered**en** geliyor? Doktor ev**den**/ evin iç**inden** geliyor.”

<i>Honnan</i>	<i>jön</i>	$\emptyset$	<i>az</i>	<i>orvos</i>	<i>Az</i>	<i>orvos</i>	<i>a</i>	<i>ház</i>	<i>-böl</i>	<i>jön</i>	$\emptyset$
Nereden	Gel-	B'siz ŞZE	BT	Doktor	BT	Doktor	BT	Ev	AHE	Gel-	B'siz ŞZE

A pincér a szobáböl lep ki (Edit ve Endre, 1988: 119).

“Garson odad**an** çıkıyor.”

<i>A</i>	<i>Pincér</i>	<i>a</i>	<i>szoba</i>	<i>-böl</i>	<i>lep</i>	$\emptyset$	<i>ki</i>
BT	Garson	BT	Oda	AHE	Adım at-	B'siz ŞZE	ÖE

*László korház**böl** jön* (Edit ve Endre, 1988: 119).

“László hastaneden geliyor.”

László korház -ból jön Ø
László Hastane AHE Gel- B’siz ŞZE

Az utasok Londonból érkeznek (Edit ve Endre, 1988: 119).

“Yolcular Londra’dan geliyorlar.”

Az utas -ok London -ból érkez(ik) Ø -nek
BT Yolcu ÇE Londra AHE Ulaş- B’siz ŞZE 3.ÇŞE

1. Elative hâl kişi, malzeme veya zamanla ilgili bir şeyin kökenini işaretleyebilir:

Fizikus lett a bátyámból (Rounds, 2001: 105).

“Ağabeyim(den) fizikçi oldu.”

Fizikus lett a bátya -m -ból
Fizikçi Oldu BT Ağabey 1.TŞİE AHE

Milyen anyagból készült a ruha? (Rounds, 2001: 105)

“Elbise hangi malzemeden yapılmıştır?”

Milyen anyag -ból Készül -t a ruha
Hangi Malzeme AHE Yapıl- GZE BT Elbise

Melyik korból való az a festmény? (Rounds, 2001: 105)

“Bu resim hangi çağdan?”

Melyik kor -ból való az a festmény
Hangi Çağ AHE Gerçek B BT Tablo

2. Elative hâl, bir eylemin nedenini veya şeklini işaretleyebilir:

Csak kíváncsiságból kérdeztem (Rounds, 2001: 105).

“Sadece meraktan sordum.”

Csak kíváncsiság -ból kérdez -t -em

Sadece Merak AHE Sor- GZE 1.TŞE

3. Elative hâlin “kısmi” anlamında bir kullanımı vardır:

*Csak keveset evett a hal**ból**, mert nem ízlett neki* (Rounds, 2001: 106).

“Sevmediği için balığın sadece birazını yedi/ balık**tan** az yedi.”

<i>Csak</i>	<i>keves</i>	<i>-et</i>	<i>e(szik)</i>	<i>-v</i>	<i>-ett</i>	<i>a</i>	<i>hal</i>	<i>-ból</i>
Sadece	Biraz	YHE	Ye-	YS	GZE	BT	Balık	AHE
<i>mert</i>	<i>nem</i>	<i>ízl(ik)</i>	<i>-ett</i>	<i>neki</i>				
İçin, çünkü	OEd.	Sev-	GZE	Ona				

*Kérsz még a sütemény**ból**?* (Rounds, 2001: 106)

“Biraz daha pasta ister misin?/ Pasta**dan** biraz daha ister misin?”

<i>Kér</i>	<i>Ø</i>	<i>-sz</i>	<i>még</i>	<i>A</i>	<i>sütemény</i>	<i>-ból</i>
İste-	B'siz ŞZE	2.TŞE	Daha	BT	Pasta	AHE

4. Aşk, beğeni, nefret, keder, pişmanlık ifade eden fiiller -ból, ból eki almış isimlerle kullanılmaktadır.

*Szivem**ból** sajnálom* (Bocsáta, 1846: 313).

“Yüreğim**den** pişmanım.”

<i>Szív</i>	<i>-em</i>	<i>-ból</i>	<i>sajnál</i>	<i>Ø</i>	<i>-om</i>
Yürek	1.TŞİE	AHE	Pişman ol-	B'siz ŞZE	1.TŞE

*Lelköm**ból** szeretem* (Bocsáta, 1846: 313).

“Ruhum**dan** seviyorum.”

<i>Lel(e)k</i>	<i>-öm</i>	<i>-ból</i>	<i>szeret</i>	<i>Ø</i>	<i>-em</i>
Ruh	1.TŞİE	AHE	Sev-	B'siz ŞZE	1.TŞE

5. Áll “durmak” fiili ayrılma hâli eki almış bir isim alacağı zaman -ból, ból ekini almaktadır.

*Az ember test**böl** és lélek**böl** áll* (Bocsáta, 1846: 313).

“İnsan beden ve ruhtan oluşur.”

Az	ember	test	- böl	és	lélek	- böl	áll	Ø
BT	İnsan	Beden	AHE	ve	Ruh	AHE	Dur-	B'siz ŞZE

6. Bir şeyin neyden yapıldığını bildirirken bu ek kullanılmaktadır.

Fából csinált vas karika (Bocsáta, 1846: 313).

“Tahtadan yapılmış demir çember.”

Fa	- böl	csinál	-t	vas	karika
Ağaç, tahta	AHE	Yap-	GZE	Demir	Çember

*Réz**böl** öntött szobor* (Bocsáta, 1846: 313).

“Bakırdan dökme heykel.”

Réz	- böl	Öntött	szobor
Bakır	AHE	Dökme	Heykel

Bağımsız kelime kökenli bir ektir. Eski Macarcada “bağır-sak” ya da “çekirdek” anlamına gelen *bele* “bél” sözcüğü ile eski -l zarfının birleşmesi sonucu **beleül* “içeriden” kelimesi oluşturulmuştur. Proto-Macar döneminde bu kelime bağımsızlığını kaybetmiş ve Erken Proto-Macar döneminin sonunda kısalarak -balól biçimine dönüşmüştür. Böylece ekin kısalma süreci başlamış ama bu süreç uzun sürmüş ve ancak 15. yüzyılda tamamlanabilmiştir. *Halotti Beszéd*’de uzun versiyonu kullanılmıştır: *timnicébeleül* ‘tömlöcéböl’ (Zaicz, 2006: 86).

5.2. Üzerinden Ayrılma Hâli (Lat. *Delativus- Mac.*

Honnan: -ról, -röl)

Macarca’da delativus durumu, -ról/-röl ekleriyle ifade edilir. Bu ek, bir nesnenin ya da yerin üstünden, üzerinden bir şeyin

veya birinin hareket ettiğini, ya da bir şeyin bir yerden ayrıldığını belirtir. Bu eki almış isimler de *honnán?* “nereden” sorusuna cevap vermektedir ve “üzerinden” ya da “birisi hakkında” anlamlarını taşımaktadır: *egyetemről* “üniversiteden”, *asztalról* “masadan/ masanın üzerinden”, *háztól* “evden/ evin üzerinden” (Bencédy, 1985: 198).

Bu ekin kullanımı ünlü uyumuna bağlıdır. Arka ünlülü isimlerde -ról, ön ünlülü isimlerde ise -röl ekleri kullanılır.

A háztól hullik a vakolat (Bencédy, 1985: 198).

“Sıva evden düşüyor.”

A	ház	-ról	hullik	Ø	a	vakolat
BT	Ev	AHE	Düş-	B'siz ŞZE	BT	Sıva

A madár a háztól repül el (Edit ve Endre, 1988: 117).

“Kuş evin üstünden uçup gidiyor.”

A	madár	a	ház	-ról	repül	Ø	el
BT	Kuş	BT	Ev	AHE	Uç-	B'siz ŞZE	ÖE

A fiú fárról ugrik le (Edit ve Endre, 1988: 117).

“Oğlan ağaçtan atlıyor.”

A	fiú	fa	-ról	ugrik	Ø	le
BT	Oğlan	Ağaç	AHE	Atla-	B'siz ŞZE	ÖE

Jött le hegyről (Şişman Demir, 2010: 219).

“Dağdan inmekteydi” (Şişman Demir, 2010: 219).

Jö(n)	-t	-t	le	hegy	-ról
Gel-	YS	GZE	ÖE	Dağ	AHE

İşlevleri şunlardır:

1. Delative genellikle “hakkında” anlamına da gelir yani “birisi ya da bir şey hakkında” anlamı bulunmaktadır.

Nem szeret magáról beszélni (Rounds, 2001: 108).

“**Kendisi hakkında** konuşmaktan hoşlanmaz.”

<i>Nem</i>	<i>szeret</i>	$\emptyset$	<i>maga</i>	-ról	<i>beszél</i>	<i>-ni</i>
OEd.	Sev-	B'siz ŞZE	Kendi	AHE	Konuş-	ME

Miről szól a cikk? (Rounds, 2001: 108)

“Makale **ne hakkında?**”

<i>Mi</i>	-ról	<i>Szól</i>	$\emptyset$	<i>a</i>	<i>cikk</i>
Ne	AHE	Bahset-	B'siz ŞZE	BT	Makale

Nem tudnak sokat Budapestről (Rounds, 2001: 108).

“**Budapeşte hakkında** pek bir şey bilmiyorlar.”

<i>Nem</i>	<i>tud</i>	$\emptyset$	<i>-nak</i>	<i>sok</i>	<i>-at</i>	<i>Budapest</i>	-ról
OEd.	Bil-	B'siz ŞZE	3.ÇŞE	Çok	YHE	Budapeşte	AHE

Beszéltem Annával önmagáról (Kenesei vd., 2010: 138).

“Anna ile kendisinden bahsettim.”

<i>Beszél</i>	<i>-t</i>	<i>-em</i>	<i>Anna</i>	<i>-val</i>	<i>önmaga</i>	-ról
Konuş-	GZE	1.TŞE	Anna	VHE	Onun kendisi	AHE

Írtam egy könyvről (Endre-Etel, 1983: 139).

“Bir **kitap hakkında** yazdım.”

<i>Ír</i>	<i>-t</i>	<i>-am</i>	<i>egy</i>	<i>könyv</i>	-ról
Yaz-	GZE	1.TŞE	Bir	Kitap	AHE

Anna a kirándulásról beszélt nekünk (Güngörmüş, 1999: 21).

“Anna bize gezi**den** söz ediyordu” (Güngörmüş, 1999: 21).

<i>Anna</i>	<i>a</i>	<i>kirándulás</i>	-ról	<i>beszél</i>	<i>-t</i>	<i>nekünk</i>
Anna	BT	Gezi	AHE	Konuş-	GZE	Bize

Ha az emlékezetem nem csal, akkor tudom, hogy kiról is van szó (Güngörmüş, 1999: 33).

“Eğer hafızam beni yanıltmıyorsa, o hâlde kimden söz ediydiğini biliyorum” (Güngörmüş, 1999: 33).

<i>Ha</i>	<i>Az</i>	<i>emlékezet</i>	<i>-em</i>	<i>nem</i>	<i>csal</i>	$\emptyset$	<i>akkor</i>
Eğer	BT	Hafıza	1.TŞİE	OEd.	Yanılt-	B'siz ŞZE	O hâlde
		<i>tud</i>	$\emptyset$		<i>-om</i>	<i>Hogy</i>	<i>Ki</i>
		Bil-	B'siz ŞZE	1.TŞE	B	Kim	-ról
		<i>Ís</i>	<i>Van</i>			<i>szó</i>	
		B	Ol/-dır			Söz	

A Gesta írója magáról keveset árul el (Güngörmüş, 1999: 49).

“Gesta'nın yazarı kendisi **hakkında** çok az bilgi veriyor” (Güngörmüş, 1999: 49).

<i>A</i>	<i>Gesta</i>	<i>író</i>	<i>-ja</i>	<i>maga</i>	-ról	<i>keves</i>	<i>-et</i>	<i>árul</i>	$\emptyset$	<i>el</i>
BT	Gesta	Yazar	3.TŞİE	Kendi	AHE	Çok az	YHE	Bilgi ver-	B'siz ŞZE	ÖE

Én nem értesültem erről (Güngörmüş, 1999: 66).

“Benim bundan haberim yoktu” (Güngörmüş, 1999: 66).

<i>Én</i>	<i>nem</i>	<i>értesül</i>	<i>-t</i>	<i>-em</i>	<i>e(z)r</i>	-ról
Ben	OEd.	Bilgilendir-	GZE	1.TŞE	Bu	AHE

Péterről önmaga beszél a legtöbbet (Kenesei vd., 2010: 137).

“En çok Peter **hakkında** konuşuyor” (Kenesei vd., 2010: 137).

<i>Péter</i>	-ról	<i>önmaga</i>	<i>beszél</i>	$\emptyset$	<i>a</i>	<i>legtöbb</i>	<i>-et</i>
Péter	AHE	kendi	Konuş-	B'siz ŞZE	BT	En çok	YHE

2. Delative, zarf yapılarında -ra / -re ekleriyle birlikte kullanılır.

napról napra (Rounds, 2001: 108)

“Günden güne”

<i>nap</i>	-ról	<i>nap</i>	<i>-ra</i>
Gün	AHE	Gün	YöHE

időről időre (Rounds, 2001: 108)

“Zamandan zamana”

<i>Idő</i>	-ról	<i>idő</i>	<i>-re</i>
Zaman	AHE	Zaman	YöHE

szóról szóra (Rounds, 2001: 108)

“Kelimenin tam anlamıyla”

<i>Szó</i>	-ról	<i>Szó</i>	<i>-ra</i>
Kelime	AHE	Kelime	YöHE

magyarról angolra (Rounds, 2001: 108)

“Macarcadan İngilizceye.”

<i>magyar</i>	-ról	<i>angol</i>	<i>-ra</i>
Macarca	AHE	İngilizce	YöHE

3. Macaristan’daki şehirlerden bahsedildiğinde hâl eki olarak “üzerine”, “üzerinde” ve “üzerinden” anlamlarını taşıyan -ra/-re, -n/-on/-en/-ön ve -ról/-röl ekleri getirilir.

Hogy jutok el Szegedre Pestről? (Şişman Demir, 2010: 204)

“Peşte’den Szeged’e nasıl giderim?” (Şişman Demir, 2010: 204)

<i>Hogy</i>	<i>jut</i>	<i>Ø</i>	<i>-ok</i>	<i>el</i>	<i>Szeged</i>	<i>-re</i>	<i>Pest</i>	<i>-ról</i>
-------------	------------	----------	------------	-----------	---------------	------------	-------------	--------------------

Nasıl	Ulaş-	B'siz	1.	ÖE	Seged	YöHE	Peşte	AHE
		ŞZE	TŞE					

Bu ek esas olarak *honnan?* “nereden?” sorusuna cevap vermektedir ve “dışarıdaki bir yerden, bir şeyin yüzeyinden” anlamına gelen ve harici bir ifade taşıyan bir ektir: örn. *házzól* “evden”, *mezózzól* “tarladan” gibi. Ural kökenli bir isim olan **ro-* “yakınlık” veya Ugor kökenli **raŋ3* “yüzey” kelimesine ve antik kökenli bir ablatif eki olan -l ekinin birleşmesiyle **rool* dayanmaktadır. Bu kelime Proto-Macarca döneminde bir edat hâline gelmiştir. Sözcüğün içerisindeki ses düşerek *ról* biçiminde kısalmış ve bağımsızlığını kaybetmiştir. Eski Macarca döneminde ekin ses uyumuna uygun olarak -ról biçimi de görülmektedir. Bugün bir hâl eki olarak varlığını sürdürmektedir (Zaicz, 2006: 625).

Bu ekin şahıs zamirleri ile çekilmiş biçimi *róla*’dır. Proto-Macarcada “kimden” anlamındaki bağımsız bir kelime olarak varlığını sürdüren *ról* ile -a 3. Tekil şahıs iyelik ekinin birleşmesi sonucu oluşmuştur. Kökü *rá* zarfının köküyle aynıdır. Vogulca *raŋ* “dışarı”, *raŋkā* “bir kenara, yanlara” biçimlerine dayanmaktadır. Sondaki -l ise *honnan?* “nereden?” sorusuna cevap veren bir yer zarfıdır. ŋ sesi Proto-Macar döneminde *ról* biçimi meydana gelmiştir. Bu yer zarfı Eski Macarca döneminde bir isim eki hâline dönüşmüştür (Zaicz, 2006: 625).

5.3. Yanından Hâli (Lat. Ablativus- Mac. Honnan: -tól, -töl)

Bu ek de bir şeyin ya da bir kimsenin yanından ayrılma anlamı taşımaktadır. *orvostól* (doktordan/doktorun yanından), *háztól* (evden/ evin yanından)

Aynı zamanda bir zaman veya nedensel bir ilişkiye atıfta bulunur (Bencédy, 1985: 198).

Bu eklerin kullanımı ünlü uyumuna tabidir. Arka ünlülü isimlere -tól, ön ünlülü isimlere ise -töl ekleri eklenir.

Attól a háztól hazáig futott (Bencédy, 1985: 198).

“O evden eve kaçtı.”

<i>A(z)t</i>	<i>-töl</i>	<i>a</i>	<i>ház</i>	<i>-töl</i>	<i>haz</i>	<i>-á</i>	<i>-ig</i>	<i>fut</i>	<i>-ott</i>
O	AHE	BT	Ev	AHE	Ev	3.TŞİE	-e	Koş-	GZE
							kadar		

A gyerekek a háztól futnak el (Edit ve Endre, 1988: 117).

“Çocuklar evin **yanından** koşarak ayrılıyorlar.”

<i>A</i>	<i>gyerek</i>	<i>-ek</i>	<i>a</i>	<i>ház</i>	<i>-töl</i>	<i>fut</i>	<i>Ø</i>	<i>-nak</i>	<i>el</i>
BT	Çocuk	ÇE	BT	Ev	AHE	Koş-	B'siz	3.ÇŞE	ÖE
							ŞZE		

Félek a kutyától (URL-1).

“Köpekten korkuyorum.” (URL-1).

<i>Fél</i>	<i>Ø</i>	<i>-ek</i>	<i>a</i>	<i>kutya</i>	<i>-tól</i>
Kork-	B'siz ŞZE	1.TŞE	BT	Köpek	AHE

Bu ekin işlevleri şunlardır:

1. Ablatif, korku veya ayrılık ifade eden fiillerle birlikte kullanılır.

Nem félek a kutyától (Rounds, 2001: 110).

“Köpeklerden korkmuyorum.”

<i>Nem</i>	<i>fél</i>	<i>Ø</i>	<i>-ek</i>	<i>a</i>	<i>kutya</i>	<i>-k</i>	<i>-tól</i>
OEd.	Kork-	B'siz ŞZE	1.TŞE	BT	Köpek	ÇE	AHE

Megijedtünk a csontváztól (Rounds, 2001: 110).

“İskelet**ten** korktuk.”

<i>Megijed</i>	<i>-t</i>	<i>-ünk</i>	<i>a</i>	<i>csontváz</i>	<i>-tól</i>
Kork-	GZE	1.ÇŞE	BT	İskelet	AHE

Elváltak egymástól (Rounds, 2001: 110).

“Yolları ayrıldı./ Birbirler**inden** ayrıldılar.”

<i>Elvál</i>	<i>-t</i>	<i>-ak</i>	<i>egymás</i>	<i>-tól</i>
Boşan-	GZE	3.ÇŞE	Birbiri	AHE

2. Ablatif, bir nesnenin veya eylemin zamanını ya da kökenini ifade etmek için kullanılır. (genellikle -ig eki ile birlikte kullanılır.)

Kettőtől otthon leszek (Rounds, 2001: 110).

“İk**iden** sonra evde olacağım.”

<i>Kettő</i>	<i>-tól</i>	<i>otthon</i>	<i>lesz</i>	<i>-ek</i>
İki	AHE	Evde	Olacak	1.TŞE

Reggeltől estig dolgozik (Rounds, 2001: 110).

“Sabaht**an** akşama kadar çalışıyor.”

<i>Reggel</i>	<i>-tól</i>	<i>est</i>	<i>-ig</i>	<i>dolgozik</i>	<i>Ø</i>
Sabah	AHE	Akşam	-e kadar	Çalış-	B'siz ŞZE

Kitől kaptad a virágokat? (Rounds, 2001: 110)

“Çiçekleri nered**en** aldınız?”

<i>Ki</i>	<i>-tól</i>	<i>kap</i>	<i>-t</i>	<i>-ad</i>	<i>a</i>	<i>virág</i>	<i>-ok</i>	<i>-at</i>
Kim	AHE	Al-	GZE	2.ÇŞE	BT	Çiçek	ÇE	YHE

Budapesttől Párizsig beszélgettek a vonaton (Rounds, 2001: 110).

“Budapeşte'**den** Paris'e giden trende konuştular.”

<i>Budapest</i>	<i>-tól</i>	<i>Párizs</i>	<i>-ig</i>	<i>beszélget</i>	<i>-t</i>	<i>-ek</i>	<i>a</i>	<i>vonat</i>	<i>-on</i>
Budapeşte	AHE	Paris	-e kadar	Konuş-	GZE	3.ÇŞE	BT	Tren	BHE

Mindnyájan Ádámtól eredünk (Bocsátá, 1846: 323).

“Hepimiz Adem’den geliyoruz.”

<i>Mindnyájan</i>	<i>Ádám</i>	<i>-tól</i>	<i>ered</i>	<i>∅</i>	<i>-ünk</i>
Herkes	Adem	AHE	Dayan-	B’siz ŞZE	1.ÇŞE

Istentől jót várunk (Bocsátá, 1846: 323).

“Allah’tan iyilik bekliyoruz.”

<i>Isten</i>	<i>-tól</i>	<i>jó</i>	<i>-t</i>	<i>vár</i>	<i>∅</i>	<i>-unk</i>
Tanrı	AHE	İyilik	YHE	Bekle-	B’siz ŞZE	1.ÇŞE

Sokan félnek a haláltól (Bocsátá, 1846: 323).

“Birçok insan ölümünden korkar.”

<i>Sokan</i>	<i>fél</i>	<i>∅</i>	<i>-nek</i>	<i>a</i>	<i>halát</i>	<i>-tól</i>
Birçok insan	Kork-	B’siz ŞZE	3.ÇŞE	BT	Ölüm	AHE

3. Ablatif, bir eylemin nedenini belirtmek için kullanılabılır.

Reszket a hidegtől (Rounds, 2001: 111).

“Soğuktan titriyor.”

<i>Reszket</i>	<i>∅</i>	<i>a</i>	<i>hideg</i>	<i>-tól</i>
Titre-	B’siz ŞZE	BT	Soğuk	AHE

Kivagyok a sok gondtól (Rounds, 2001: 111).

“Bir sürü beladan kurtuluyorum.”

<i>Kivagy</i>	Ø	-ok	a	sok	<i>gond</i>	-töl
Kurtul-	B'siz ŞZE	1.TŞE	BT	Çok	Üzüntü, bela	AHE

*Elájult a hőség***töl** (Rounds, 2001: 111).

“Sıcak**tan** bayıldı.”

<i>Elájul</i>	-t	a	<i>hőség</i>	-töl
Bayıl-	GZE	BT	Aşırı sıcak	AHE

4. Bir şeyin ayrılışını veya mesafesini belirtirken bu ek kullanılmaktadır.

*Buda Pest***töl** 300 öldnyire van (Bocsátá, 1846: 323).

“Buda Peşte'**den** 300 mil uzaklıktadır.”

<i>Buda</i>	<i>Pest</i>	-töl	300	<i>öldnyire</i>	van
Buda	Peşte	AHE	300	Uzak	-dir

5. Kurtuluş, kaçınma, arınma kelimeleriyle birlikte bu ek kullanılmaktadır.

*Megszabadúlt baj***töl** (Bocsátá, 1846: 324).

“Belad**an** kurtuldu.”

<i>Megszabadúl</i>	-t	<i>Baj</i>	-töl
Kurtul-	GZE	Bela	AHE

*Megmenekedet a halál***töl** (Bocsátá, 1846: 324).

“Ölü**m**den kaçtı.”

<i>Megmeneked</i>	-et	a	<i>halál</i>	-töl
Kaç-	GZE	BT	Ölüm	AHE

Bu ek *honnán?* “nereden?” sorusuna “birinin yanından, yakınından” anlamını veren bir cevap vermektedir: *mozitöl* “sinemadan” gibi. *tş* ismi ile -l ablatif ekinin birleşmesi sonucu

meydana gelmiştir ve **tüül* “içinden, içeriden” biçimine dayanmaktadır. Proto-Macar döneminde değişim yaşanmış ve bağımsızlığını kaybetmiştir. Eski Macar döneminde ise *tül* biçiminde bir ek hâline gelmiştir. *ú* biçiminin ortaya çıkış dönemi ise bilinmemektedir. Dil kalıntılarına bakıldığında Eski Macar döneminden itibaren -töl/-töl biçimi daha yaygın bir hâle gelmiştir. Uzun bir dalgalanma döneminden sonra, birleşik bir ortak dilin oluşumu sırasında -tül/-tül biçimi tamamen değişerek -töl/-töl biçimi galip gelmiştir. Bugün bağımsız bir hâl eki olarak kullanılmaktadır (Zaicz, 2006: 749).

Bu ekin benden, senden, ondan çekimi *tólem*, *tóled*, *tóle* şeklindedir. *tş* isim köküne -l ablatif ekinin birleşmesi sonucunda meydana gelmiştir. Proto-Macarca döneminin sonunda Eski Macarca çağının başında -töl/-töl bir hâl ekine dönüşmüştür (Zaicz, 2006: 754).

6. Vasıta Hâli (Lat. Instrumentalis- Mac. Eszköz és társhatározó eset/ Belviszonyt jelölő esetek: -val, -vel)

Bu ek, bir nesnenin veya kişinin bir işin, eylemin ya da hareketin yapılmasında kullanılan aracı veya yardımcıyı belirtir. Türkçedeki “ile” edatının karşılığı olan bu ek vasıta ve birlik-telik hâli ekidir (URL-1). Bu ek,ekten ziyade daha çok edata benzemektedir (Bencédy, 1985: 199).

Bu ekin kullanımı ünlü uyumuna bağlıdır. Arka ünlülü isimlere -val, ön ünlülü isimlere ise -vel eki getirilmektedir.

A házzal kertet is vettek (Bencédy 1985:199).

“Evle birlikte bir bahçe de aldılar.”

A	ház	-z(v)al	Kert	-et	is	ve(sz)	-t	-t	-ek
BT	Ev	VHE	Bahçe	YHE	De	Al-	YS	GZE	3.ÇŞE

Kivel beszélsz? (URL-1)

“Kimin**le** konuşuyorsun?” (URL-1)

<i>Ki</i>	-vel	<i>beszél</i>	$\emptyset$	<i>-sz</i>
Kim	VHE	Konuş-	B'siz ŞZE	2.TŞE

Máriával moziba megyünk (URL-1).

“Maria **ile** sinemaya gidiyoruz” (URL-1).

<i>Mária</i>	-val	<i>mozi</i>	<i>-ba</i>	<i>megy</i>	$\emptyset$	<i>-ünk</i>
Maria	VHE	Sinema	YöHE	Git-	B'siz ŞZE	1.ÇŞE

Az autóval megyünk (URL-1).

“Arabay**la** gidiyoruz” (URL-1).

<i>Az</i>	<i>autó</i>	-val	<i>megy</i>	$\emptyset$	<i>-ünk</i>
BT	Araba	VHE	Git-	B'siz ŞZE	1.ÇŞE

A házzal együtt vette meg a telket (István, 312).

“Arsayı ev**le** birlikte satın aldı.”

<i>A</i>	<i>ház</i>	-z(v)al	<i>együtt</i>	<i>ve(sz)</i>	<i>-t</i>	<i>-te</i>	<i>meg</i>	<i>a</i>	<i>tel(e)k</i>	<i>-et</i>
BT	Ev	VHE	Birlikte	Satın al-	YS	GZE	B	BT	Arsa	YHE

Milyen kulcssal nyitottad ki az ajtód? (Törkenczy, 2002: 52)

“Hangi anahtar**la** kapınızı açtınız?”

<i>Mil-</i>	<i>-----</i>	<i>kulcs</i>	-s(v)al	<i>nyit</i>	<i>-ott</i>	<i>-ad</i>	<i>ki</i>	<i>az</i>	<i>ajtó</i>	<i>-d</i>
Hangi	Anahtar	VHE	Aç-	GZE	2.ÇŞE	ÖE	BT	Kapı	2.ÇŞE	

Mindegyik barátjával találkozott (Törkenczy, 2002: 55).

“Onun arkadaşlarının tamamı**la** tanıştı.”

<i>Mindegyik</i>	<i>barát</i>	<i>-já</i>	<i>-val</i>	<i>találkoz(ik)</i>	<i>-ott</i>
Her biri	Arkadaş	3.TŞİE	VHE	Tanış-	GZE

Péter Julival csókolózott (Kiss ve Hegedűs, 2021: 7).

“Péter Juli **ile** öpüşüyordu.”

<i>Péter</i>	<i>Juli</i>	<i>-val</i>	<i>csókolóz(ik)</i>	<i>-ott</i>
Péter	Juli	VHE	Öpüş-	GZE

İşlevleri şunlardır:

1. Instrumental eki eğer ünsüzle biten bir kelimeye ekleniyorsa ek kelimenin son ünsüzüne dönüşür ve ikiz bir ünsüz görünümünü alır.

barátok + val → barátok**kal** “arkadaşlar**la**”

barátom + val → barátom**mal** “arkadaşı**mla**” (Rounds, 2001: 111).

2. Eğer ek diftong bir ünsüze eklenirse diftongun ilk ünsüzü ikizleşir.

lány + val → lán**nyal** “bir kız**la birlikte**”

ész + vel → éss**zel** “akıl **ile**”

3. Kelimenin eklendiği ünsüz çift ünsüz ise, elde edilen üç ünsüz kümesi, bir çift ünsüze dönüşür.

toll + val → toll**lal** “kalem**le**”

orr + val → orr**lal** “burun**la**” (Rounds, 2001: 111).

4. Enstrümantal, bir eylemin gerçekleştirildiği kişiyi, materyali, yöntemi veya ulaşım aracını belirtir.

Inkább ceruzával írok, mint tollal (Rounds, 2001: 114).

“Kalem yerine kurşun kalem**le** yazıyorum.”

<i>Inkább</i>	<i>ceruza</i>	-val	<i>ír</i>	$\emptyset$	<i>-ok</i>	<i>mint</i>	<i>toll</i>	<i>-(v)al</i>
Yerine	Kalem	VHE	Yaz-	B'siz ŞZE	1.TŞE	Olarak	Kurşun kalem	VHE

Már régóta jár Évával (Rounds, 2001: 114).

“Uzun zamandır Eva **ile** birlikte.”

<i>Már</i>	<i>Régóta</i>	<i>jár</i>	$\emptyset$	<i>Évá</i>	-val
Artık	Uzun zamandır	Yürü-	B'siz ŞZE	Évá	VHE

Busszal vagy metróval menjünk? (Rounds, 2001: 114)

“Otobüs**le** mi yoksa metroy**la** mı gitmeliyiz?”

<i>Bus(z)</i>	-sz(v)al	<i>vagy</i>	<i>metro</i>	-val	<i>me(gy)</i>	$\emptyset$	<i>-n</i>	<i>-jünk</i>
Otobüs	VHE	Ya da	Metro	VHE	Git-	B'siz ŞZE	YS	1.ÇŞE

Örömmel! (Rounds, 2001: 114)

“Memnuniyet**le!** (Memnun olurum.)”

<i>Öröm</i>	-m(v)el
Memnuniyet	VHE

A beteget altatóval altatnak (Güngörmüş, 1999: 6).

“Hastayı uyku ilacı **ile** uyutuyorlar” (Güngörmüş, 1999: 6).

<i>A</i>	<i>beteg</i>	<i>-et</i>	<i>altató</i>	-val	<i>altat</i>	$\emptyset$	<i>-nak</i>
BT	Hasta	YHE	Uyku hapi	VHE	Uyut-	B'siz ŞZE	3.ÇŞE

A határórök motorcsónakkal keltek át a folyon (Güngör-müş, 1999: 8).

“Sınır muhafızları nehri motorlu tekneyle geçtiler” (Güngör-müş, 1999: 8).

<i>A</i>		<i>határór</i>	<i>-ök</i>	<i>motorcsónak</i>	<i>-kal</i>	
BT		Sınır muhafızı	ÇE	Motorlu tekne	VHE	
<i>kel</i>	<i>-t</i>	<i>-ek</i>	<i>át</i>	<i>a</i>	<i>folyó</i>	<i>-n</i>
Geç-	GZE	3.ÇŞE	Karşıya	BT	Nehir	BHE

5. Karşılaştırma derecesi ve diğer ölçüler şu şekilde ifade edilir:

Imre két évvel fiatalabb, mint Kornél (Rounds, 2001: 114).

“Imre, Kornél’den iki yaş küçük.”

Imre	két	év	-vel	fiatalabb	mint	Kornél
Imre	İki	Yıl	VHE	Daha genç	Olarak	Kornél

Régen sokkal hosszabb volt a hajam (Rounds, 2001: 114).

“Saçlarım eskiden çok daha uzundu.”

Régen	sok	-k(v)al	hoss-	v(an)ol	-t	a	haj	-am
			zabb					
Eski-	Çok	VHE	Uzun	Ol/-	GZE	BT	Saç	1.TŞİE
den				dır				

Vizet iszol? Én is kérek egy pohárral (Rounds, 2001: 114).

“Su içermisin? Ben de bir bardak istiyorum.”

<i>Viz</i>		<i>-et</i>		<i>isz(ik)</i>		$\emptyset$		<i>-ol</i>
Su		YHE		İçer		B'siz ŞZE		2.TŞE
<i>én</i>	<i>is</i>	<i>kér</i>	$\emptyset$	<i>-ek</i>	<i>egy</i>	<i>pohár</i>		<i>-r(v)al</i>
Ben	De	İste-	B'siz ŞZE	1.TŞE	Bir	Bardak		VHE

6. Nedensel yapıların temsilcisi vasıta hâlidir.

A szabóval varrattam egy új öltönyt (Rounds, 2001: 114).

“Terziye bana yeni bir takım diktirdim.”

A	szabó	- val	varrat	-t	-am	egy	új	öltöny	-t
BT	Terzi	VHE	Diktir-	GZE	1.TŞE	Bir	Yeni	Takım elbise	YHE

Jánossal hívattunk egy taxit (Rounds, 2001: 114).

“János **için** taksi çağırttık.”

János	- s(v)al	hívat	-t	-unk	egy	taxi	-t
János	VHE	Çağirt-	GZE	1ÇŞE	Bir	Taksi	YHE

7. Birçok fiil, zarf, sıfat ve iki edat *együtt* ‘birlikte’ ve *szemben* ‘karşısında’ vasıta hâli eki alır.

*Mikor találkoztok az elnök**kel**?* (Rounds, 2001: 115)

“Başkan**la** ne zaman tanışacaksınız?”

Mi	-kor	találkoz <i>(ik)</i>	Ø	-tok	az	elnök	- k(v)el
Ne	Zaman	Tanış-	B’siz ŞZE	2.ÇŞE	BT	Başkan	VHE

*A láda tele van régi ruhá**val*** (Rounds, 2001: 115).

“Sandık eski kıyafetler**le** dolu.”

A	láda	tele	van	régi	ruha	- val
BT	Sandık	Dolu	-dır	Eski	Kıyafet	VHE

A házzal szemben van egy gyönyörű park (Rounds, 2001: 115).

“Evin karşısında güzel bir park var.”

A	ház	-z(v)al	Szemben	van	egy	gyönyörű	park
BT	Ev	VHE	Karşısında	Var	Bir	Güzel	Park

Beküldte a könyvet a gyerekekkel a könyvtárba (Güngörmüş, 1999: 17).

“Kitabı çocuklarla kütüphaneye gönderdi” (Güngörmüş, 1999: 17).

Beküld	-te	a	könyv	-et	a	gyerek	-ek	-k(v)el	a	könyvtár	-ba
Gönder-	GZE	BT	Kitap	YHE	BT	Çocuk	ÇE	VHE	BT	Kütüphane	YöHE

Vacsora után beszélgettem Kati-val (Güngörmüş, 1999: 22).

“Akşam yemeğinden sonra Kati ile sohbet ettim” (Güngörmüş, 1999: 22).

Vacsora	után	beszélget	-t	-em	Kati	-val
Akşam yemeği	Sonra	Sohbet et-	GZE	1.TŞE	Kati	VHE

Holnap csónakázunk az öreg halásszal.

“Yarın ihtiyar balıkçıyla birlikte kayıkla dolaşacağız” (Güngörmüş, 1999: 37).

Holnap	csónakáz	Ø	-unk	az	öreg	halász	-sz(v)al
Yarın	Tekneyle	B'siz	1.ÇŞE	BT	Yaşlı	Balıkçı	VHE
	gez-	ŞZE					

8. Dost, düşman, manevî veya maddî bütün münasebetleri ve mânâları temsil eden isim ve fiiller ile birlikte kullanılır; aşağıdaki fiiller bunlardır:

a. İşbirliği yapmak, sözleşme yapmak, arkadaş edinmek, aynı fikirde olmak, anlaşmak, sohbet etmek, gösteriş yapmak, kart oynamak, oynamak (Bocsátá, 1846: 300).

Péter Pállal társalkodik (Bocsátá, 1846: 301).

“Péter Pál **ile** vakit geçiriyor.”

Péter Pál -l(v)al társalkodik Ø

Péter Pál VHE Vakit geçir- B’siz ŞZE

Kutya a macskával ritkán barátkozik (Bocsátá, 1846: 301).

“Köpek nadiren kedi**le** arkadaş oluyor.”

Kutya a macska -val ritkán barátkozik Ø

Köpek BT Kedi VHE Nadiren Arkadaş ol- B’siz ŞZE

Szövetséges vele (Bocsátá, 1846: 301).

“**Onunla** müttefik.”

Szövetséges vele

Müttefik Onunla

Minden emberrel barátságos (Bocsátá, 1846: 301).

“Tüm insanlar**la** dost.”

Minden ember -r(v)el barátságos

Tüm İnsan VHE Dost

b. Karşı çıkmak, isyan etmek, tartışmak, kavga etmek, dava etmek, münakaşa etmek, çarpışmak:

A török a magyarral szokszor verekedett (Bocsátá, 1846: 301).

“Türkler, Macarlar**la** sık sık savaşımlardır.”

<i>A</i>	<i>török</i>	<i>A</i>	<i>magyar</i>	<i>-r(v)al</i>	<i>szokszor</i>	<i>vereked(ik)</i>	<i>-ett</i>
BT	Türk	BT	Macar	VHE	Sıklıkla	Savaş-	GZE

Bunlar zıt anlamlı sıfatları içerir:

Megférhetetlen szomszédjaival; ellenséges vele (Bocsátá, 1846: 301).

“Komşuları**yla** anlaşılamaz; onunla düşman.”

<i>Megférhet-</i>	<i>tetlen</i>	<i>Ø</i>	<i>szomszéd</i>	<i>-jai</i>	<i>-val</i>	<i>ellenséges</i>	<i>v ele</i>
Anlaşılam-	B'siz ŞZE		Komşu	3.TŞİE	VHE	Düşman	Onunla

c. Birleştirme, karıştırma anlamındaki fiillerle birlikte kullanılmaktadır. Karıştırmak, harmanlamak, ezmek gibi:

Vizzel keveri a bört (Bocsátá, 1846: 301).

“Şarabı su**yla** karıştırır.”

<i>Viz</i>	<i>-z(v)el</i>	<i>kever</i>	<i>-i</i>	<i>A</i>	<i>bor</i>	<i>-t</i>
Su	VHE	Karıştır-	B'li ŞZE	BT	Şarap	YHE

Vérrel elegy (Bocsátá, 1846: 301).

“Kan**la** karışmış.”

<i>Vér</i>	<i>-rel</i>	<i>elegy</i>
Kan	VHE	Karışmış, karışık

Bu fiiller genellikle *együtt* “birlikte” edatıyla beraber kullanılmaktadır.

Együttjár velem/ velem együtt (Bocsátá, 1846: 301).

“Benimle birlikte.”

<i>Együttjár</i>	velem	velem	<i>együtt</i>
Birlikte gider	Benimle	Benimle	Birlikte

d. Yardımcı olmak, korumak, beslemek, desteklemek fiilleriyle birlikte kullanılmaktadır:

Pénzzel segíti (Bocsátá, 1846: 301).

“Para **ile** yardım eder.”

<i>Pénz</i>	-z(v)el	<i>segít</i>	<i>-i</i>
Para	VHE	Yardım et-	B’li ŞZE

Ruhával gyámolítja (Bocsátá, 1846: 301).

“Giysiler**le** koruyor.”

<i>Ruha</i>	-val	<i>gyámolít</i>	<i>-ja</i>
Elbise	VHE	Koru-	B’li ŞZE

A sövényt karóval támogatja (Bocsátá, 1846: 301).

“Çiti kazıklar**la** destekliyor.”

<i>A</i>	<i>sövény</i>	<i>-t</i>	<i>karó</i>	-val	<i>támogat</i>	<i>-ja</i>
BT	Çit	YHE	Kazık	VHE	Destekle-	B’li ŞZE

e. Bolluk ve mülk anlamına gelen fiillerle birlikte bu ek kullanılmaktadır:

Tisza hallal bővölködik, sok ezerekkel bír (Bocsátá, 1846: 301).

“Tisza balıkl**la** doludur, binlerce vardır.”

<i>Tisza</i>	<i>hal</i>	-l(v)al	<i>bővölködik</i>	<i>sok</i>	<i>ezer</i>	<i>-ek</i>	<i>-k(v)el</i>	<i>bír</i>
Tisza	Balık	VHE	Dolu	Çok	Bin	ÇE	VHE	Yeter

f. Bir eşleşmeyi belirtmek için bu ek kullanılabilir. Örneğin; maç yapmak, güreş yapmak, yarışmak fiilleriyle birlikte sıklıkla kullanılmaktadır:

*Pál nem bír fiá**val*** (Bocsátá, 1846: 302).

“Pál oğlu**la** baş edemez.”

<i>Pál</i>	<i>nem</i>	<i>Bír</i>	<i>Ø</i>	<i>fi(ú)</i>	<i>-á</i>	<i>-val</i>
Pál	OEd.	Baş et-	B'siz ŞZE	Oğlan	3.TŞİE	VHE

*Az ifjak vetekednek egymás**sal*** (Bocsátá, 1846: 302).

“Gençler birbirleri**le** yarışıyor.”

<i>Az</i>	<i>ifj(ú)</i>	<i>-ak</i>	<i>veteked</i>	<i>Ø</i>	<i>-nek</i>	<i>egymás</i>	<i>-s(v)al</i>
BT	Genç	ÇE	Yarış-	B'siz ŞZE	3.ÇŞE	Birbiri	VHE

g. Hediyeler ve ödüller sunmak anlamındaki fiillerle birlikte bu ek kullanılmaktadır:

*Két száz darab arany**nyal** jutalmazták munkáját* (Bocsátá, 1846: 302).

“Çalışması iki yüz altın**la** ödüllendirildi.”

<i>Két</i>	<i>száz</i>	<i>darab</i>	<i>arany</i>	<i>-ny(v)al</i>	<i>jutalmaz</i>	<i>-t</i>	<i>-ák</i>	<i>munka</i>	<i>-já</i>	<i>-t</i>
İki	Yüz	Tane	Altın	VHE	Ödüllendir-	GZE	3.ÇŞE	İş, çalışma	3.TŞİE	YHE

h. Böbürlenmek, övünmek, gösteriş yapmak fiilleriyle birlikte kullanılmaktadır:

*Teste erejé**vel** kérédik* (Bocsátá, 1846: 302).

“Vücudunun gücü**le** övünür.”

<i>Test</i>	-e	<i>er(ó)e</i>	-jé	- vel	<i>kérkedik</i>	Ø
Vücut	3.TŞİE	Güç	3.TŞİE	VHE	Övün-	B'siz ŞZE

Nemességével büszkélkedik (Bocsátá, 1846: 302).

“Soyluluğuyla övünür.”

<i>Nemesség</i>	-é	- vel	<i>büszkélkedik</i>
Soyluluk	3.TŞİE	VHE	Övünür

i. Yaşamak, bakmak, beslemek, sunmak, iyileştirmek, hizmet etmek, ticaret yapmak, çiftçilik yapmak, kemer sık-mak anlamındaki fiillerle birlikte kullanılmaktadır:

Pusztaság fiai kenyérrel és szalonnával élnek (Bocsátá, 1846: 302).

“Çöllerin oğulları ekmek ve domuz pastırması ile yaşarlar.”

<i>Pusztaság</i>	<i>fi(ú)a</i>	-i	<i>kenyér</i>	- r(v)el	<i>és</i>	<i>szalonna</i>	- <i>val</i>	<i>él</i>	- <i>nek</i>
Çöl	Oğul	3.ÇŞİE	Ekmek	VHE	Ve	Domuz pastırması	VHE	Yaşar	3.ÇŞİE

Étellet kinálja (Bocsátá, 1846: 302).

“Yemekle birlikte sunar.”

<i>Étel</i>	- l(v)el	<i>kinál</i>	-ja
Yemek	VHE	Teklif et-, sun-,	B'li ŞZE

j. Eğitim, yaşlanma ve tüketim ile ilgili kelimeler bu ekle birlikte kullanılmaktadır.

Szerénsséggel neveld erényedet (Bocsátá, 1846: 302).

“Erdemini alçakgönüllülükle geliştir.”

<i>Szerétség</i>	<i>-g(v)el</i>	<i>nevel</i>	$\emptyset$	<i>-d</i>	<i>erény</i>	<i>-ed</i>	<i>-et</i>
Alçakgö- nürlülük	VHE	Geliş- tir	B'siz ŞZE	2.TŞE	Er- dem	2.TŞİE	YHE

Rágalmazással kisebbíti felebarátait (Bocsátá, 1846: 302).

“İftirayla komşularını küçük düşürür.”

<i>Rágalmazás</i>	<i>-s(v)al</i>	<i>kisebbít</i>	<i>-i</i>	<i>felebarát</i>	<i>-ai</i>	<i>-t</i>
İftira	VHE	Azalt-	B'li ŞZE	Komşu	3.ÇŞİE	YHE

k. Tehdit, yıldırma, cesaretlendirme, tehdit etme, korkutma, ürkütme, yatıştırma, üzme, teşvik etme, vaat etme, ayartma gibi fiillerle birlikte kullanılmaktadır.

Halallal fenyegeti (Bocsátá, 1846: 302-303).

“Helal ile tehdit eder.”

<i>Halal</i>	<i>-l(v)al</i>	<i>fenyeget</i>	<i>-i</i>
Helal	VHE	Tehdit et-	B'li ŞZE

1. Dert, tasa, düşünce, pişmanlık, meşgale anlamındaki kelimelerle birlikte kullanılmaktadır.

Ki igen szeret mások ügyével hivatlan vesződni, az a magáéval a keveset szokott gondolni (Bocsátá, 1846: 303).

“Başkalarının işlerine izinsiz karışmaktan hoşlananlar, kendileriyle ilgili pek az şey düşünürler.”

<i>Ki</i>	<i>igen</i>	<i>szeret</i>	<i>más</i>	<i>ok</i>	<i>ügy</i>	<i>é</i>	<i>vel</i>	<i>hivatlan</i>	<i>vesződ</i>	<i>ni</i>
Kim	Evet	Sever	Başka	ÇE	Dava	3.TŞİE	VHE	İzinsiz	Karış-	ME

<i>Az</i>	<i>a</i>	<i>maga</i>	<i>-é</i>	<i>-val</i>	<i>a</i>	<i>keves</i>	<i>-et</i>	<i>szokott</i>	<i>gondol</i>	<i>-ni</i>
B	BT	Kendi	3.TŞİE	VHE	BT	Az	YHE	Eski	Düşün-	ME

m. Borç, vergilendirme, ödeme ile ilgili kelimelerle birlikte kullanılmaktadır.

Ki fizették apró pénzzel (Bocsátá, 1846: 303).

“Küçük bir parayla ödendi.”

<i>Ki</i>	<i>fizet</i>	<i>-t</i>	<i>-ék</i>	<i>apró</i>	<i>pénz</i>	<i>-z(v)el</i>
Kim	Öde-	GZE	3.ÇŞE	Küçük	Para	VHE

Macarcada ayrıca vasıta ve birliktelik bildirmek amacıyla -stul, -stül eki de bulunmaktadır. Çok yaygın olmayan bu ek “ile” ve “birlikte” anlamlarına gelmekte ve sadece insanlar için kullanılmaktadır.

Mindig családostul utazik (Rounds, 2001: 118).

“Her zaman ailesiyle seyahat eder.”

<i>Mindig</i>	<i>család</i>	<i>-o</i>	<i>-stul</i>	<i>utazik</i>	<i>Ø</i>
Her zaman	Aile	YS	İle	Seyahat et-	B’li ŞZE

Mindenestül érkezett meg (Rounds, 2001: 118).

“Tüm eşyaları/çantası ve bagajıyla geldi.”

<i>Minden</i>	<i>-estül</i>	<i>érkez(ik)</i>	<i>-ett</i>	<i>meg</i>
Her şey	İle	Ulaş-	GZE	B

Az új lakónegyed számára házastul sajátították ki a telkeket (Bencédy, 1985: 199).

“Yeni yerleşim alanı için arsalar evlilik yoluyla kamulaştırıldı.”

<i>Az</i>	<i>Új</i>	<i>lakónegyed</i>	<i>számára</i>	<i>Háza</i>	<i>-stul</i>
BT	Yeni	Yerleşim alanı	İçin	Evlilik	İle
<i>sajátít</i>		<i>-ott -ák</i>	<i>ki a</i>	<i>tel(e)k</i>	<i>-ek -et</i>
Kamulaştır-	GZE	3.ÇŞE	Kim BT	Toprak	ÇE YHE

Enstrümental eki bağımsız kelime kökenli bir ektir. Uzun bir süre yaygın olarak kabul edilen görüşe göre, Finno-Ugric (Ural) **wāke*, 'güç' anlamına gelen bir isim ve ablatif kök -l'den oluşturulmuş bir zarftır. Başka bir görüşe göre Uralca **pālā* 'yarım, yan, ortak' kelimesinden türetilmiş olabilir. Fonetik bir uyuma girerek *vel* biçimi de oluşmuştur. En yaygın görüşlerden biri, boşluk doldurucu *v* ile desteklenen -val/-vel'in ablatif -l'ye dönüştürülmesidir. Erken dil kayıtlarında ek *v*- ünsüzü olmadan da görülmektedir. *Ómagyar Mária-siralom*'da⁵; *kynaal'kínjával* "acıyla", *Halotti Beszéd*'de *kegilme-hel* 'kegyelmével' "lütfuyla" gibi. *Ómagyar Mária-siralom*'da da tıpkı günümüzde olduğu gibi ünsüzle biten bir sözcüğe eklendiğinde sözcüğün başındaki *v*- ünsüzü eklendiği kelimenin son ünsüzüne dönüşerek ikizleşmiştir. Eski Macar döneminin ikinci yarısında, -val/-vel ile mevcut biçim baskın hale gelmiştir. Bugün bu ek bir hâl eki olarak varlığını sürdürmektedir (Zaicz, 2006: 786).

Bu ekin şahıs zamirleriyle çekimlenmiş biçimi *vel'e*'dir. Kök kelimesi bağımsız olarak belirtilmemiştir, Proto-Macarca'da "-val/-vel" görevindeki *vel*/sözcüğüne iyelik eklerinin eklenmesiyle *velem*, *veled* biçimleri oluşmuştur. Kök kelimenin kendisi, kökü kadim olan sağlam bir köktür, Finno-Ugor dönemine kadar götürülebilen, muhtemelen Uralca bir kelimedir. Vogulca *wāw* "güç", Ostyakça *wō* "aynısı", Fince *vaki* "güç,

⁵ URL-5 Ómagyar Mária-siralom, https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%93magyar_M%C3%A1ria-siralom

kuvvet” kelimeleriyle ilişkilendirilebilmektedir. Fin-Ugor dönemine kadar götürülen temel form **wäke* “güç” sözcüğüdür. Proto-Macarca döneminde *wel* *-l* ablatif köküyle oluşturulmuş ve isim eki olmuştur. Daha sonra diğer isim eklerinde de görüldüğü gibi şahıslara göre çekimlenmiştir. Bu süreç dil hafızası çağından önce gerçekleşmiştir ve bu şekilde ad ekinin kullanımına ilişkin veri bulunmamaktadır. Daha yakın zamanlarda *pälä* “refakatçi” sözcüğünden türetilmiş olma ihtimali de bulunmaktadır (Zaicz, 2006: 795).

7. İlgi Hâli (Lat. Genitivus- Mac. Birtokos eset: -nak, -nek)

Bu ek Macarcada “Birtokos jel” olarak adlandırılan iyelik ekleriyle birlikte kullanılarak isim tamlamaları yapmaya yarayan tamlayan eki yani ilgi hâli ekidir: *táskának* (çantanın) *asztalnak* (masanın)

Ennek az asztalnak 4 láb van (URL-1).

“Bu masanın dört ayağı var” (URL-1).

<i>E(z)n</i>	-nek	<i>az</i>	<i>asztal</i>	-nak	<i>4</i>	<i>láb</i>	<i>-a</i>	<i>van</i>
Bu	İHE	BT	Masa	İHE	4	Ayak	3.TŞİE	Var

Annak a lányanak piros haja van (URL-1).

“O kızın kızıl saçı var” (URL-1).

<i>A(z)n</i>	-nak	<i>a</i>	<i>lány</i>	-nak	<i>piros</i>	<i>haj</i>	<i>-a</i>	<i>van</i>
O	İHE	BT	Kız	İHE	Kızıl	Saç	3.TŞİE	Var

Ennek az asszonyanak öt gyereke van (URL-1).

“Bu kadının beş çocuğu var” (URL-1).

<i>E(z)n</i>	-nek	<i>az</i>	<i>asszony</i>	-nak	<i>öt</i>	<i>gyerek</i>	<i>-e</i>	<i>van</i>
Bu	İHE	BT	Kadın	İHE	Beş	Çocuk	3.TŞİE	Var

A háznak az ablaka nagy (Bencédy, 1985: 197).

“Evin büyük bir penceresi var.”

A	ház	-nak	az	Ablak	-a	nagy
BT	Ev	İHE	BT	Pencere	BT	Büyük

A fiúnak a könyve került hozzám (Bence, 2021: 41).

“Çocuğun kitabını aldım.”

A	fiú	-nak	a	könyv	-e	kerül	-t	hozzám
BT	Oğlan	İHE	BT	Kitap	3.TŞİE	Al-	GZE	Bana

A vállalkozónak egy széles rétege pályázhat (Bence, 2021: 41).

“Girişimcilerin geniş bir katmanı başvurabilir.”

A	vállalkozó	-k	-nak	egy	széles	réteg	-e	pályázhat	Ø
BT	Girişimci	ÇE	İHE	Bir	Geniş	Katman	3.TŞİE	Başvurabil-	B'siz ŞZE

A háznak a falai magasak (István, 312).

“Evin duvarları yüksektir.”

A	ház	-nak	a	fal	-ai	magasak
BT	Ev	İHE	BT	Duvar	3.TŞİE	Yüksek

Eğer tamlayan çoğul ise tamlananda da çoğul iyelik kullanılmaktadır. Ayrıca -nak, -nek eki bazen düşebilmektedir: *Erdély fejedeleme* “Transilvanya Prensiği”, *magyarok királja* “Macarların kralı” gibi (Bocsátá, 1846: 293).

-nak, -nek eki alan belirtili isim tamlamalarında tamlayanla tamlanan arasına sıfat getirilebilmektedir: *Péternek ez a háza*. “Burası Péter’in evi”.

Macarcada ünlü uyumuna uyan bu ekler arka ünlülü isimlere eklenirken -nak, ön ünlülü isimlere eklenirken -nek biçiminde getirilmektedir.

İşlevleri şunlardır:

1. İyelik eki almış olan *alatt* “altında”, *felett* “üzerinde”, *mellett* “yanında”, *közepett* “arasında” yer-yön edatları ile birlikte kullanımında -nak, -nek ilgi hâli ekini almaktadır: *tengernek közepette* “denizin ortasında”, *széknek alatta* “sandalyenin altında”, *háznak előtte* “evin önünde” gibi (Bocsátá, 1846: 294).

2. Öğüt verme, nasihat etme, komuta etme, yasaklama, muhalif olma anlamında -nak/-nek eki kullanılmaktadır: *tanácslom önnek*: “Sana nasihat ediyorum”, *javaslom az urnak*: efendiye “tavsiye ediyorum”, *parancsalom a szolgámnak*: “kuluma emrediyorum”, *megtiltom kendnek*, *ellenzette fiának a házasságot*: “sana karşı çıkan oğlunun evlenmesini yasaklıyorum.”

3. Bir nesneye doğru “yola çıkmak” anlamında nesne adına -nek, -nak eklenir: *fejének irányzott útnak indúlt szóke Bandi*; *falnakment*, *ugrott*, *futott*, *vágtatott*, *rohant*: “kafasına yönelik bir yola çıkan sarışın Bandi; koştu, zıpladı, koştu, dörtнала koştu, koştu”.

4. *kell* “zorunda olmak”, *illik* “uymak, uygun olmak”, *tetszik* “hoşlanmak”, *fáj* “ağrımak” fiilleriyle birlikte -nak/-nek eki kullanılmaktadır (Bocsátá, 1846: 296).

5. Bazen hiddet dolu sözlerde de geçer: *jaj annak a szegénynek!* “Yazıklar olsun o zavallıya!” *mit nekem!* “bana ne!” *uszu neki!* “onun için yüz!”

6. Doğru edatının yerine kullanılarak yer-yön bildirmektir: *a hegynek tartott*, *azaz: falu felé, hegy felé*. “köye gitti, dağa yöneldi, yani: köye doğru, dağa doğru” (Bocsátá, 1846: 297).

Macarcanın tarihi dönemlerinde -nak/-nek eki 4.3. numaralı başlıkta açıklanmıştır.

8. Sonlanma Hâli (Lat. Terminativus- Mac. Végpontot jelölő eset: -ig)

Bu ek, bir eylemin veya hareketin belirli bir yere ya da zamana kadar devam edeceğini veya varacağı noktayı ifade eder. Türkçedeki -e kadar veya -a kadar ekine benzer. “Ne kadar süreyle/ ne zamana kadar?” anlamlarını vermektedir. Yer ve zaman belirtmek için kullanılır (Bencédy, 1985: 198). Bu “-e kadar” anlamından yola çıkarak bu hâle sonlandırıcı durum denilmektedir. (Rounds, 2001: 117). *ablakig* (pencereye kadar) *asztalig* (masaya kadar).

Bu ekin kullanımı ünlü uyumuna bağlı değildir. Ön ya da arka ünlülü isimlere gelirken tek biçimli yani -ig olarak getirilmektedir.

Addig a házig futott (Bencédy, 1985: 198).

“O zamana kadar eve **kadar** koştu.”

<i>Addig</i>	<i>a</i>	<i>ház</i>	<i>-ig</i>	<i>fut</i>	<i>-ott</i>
O zamana kadar	BT	Ev	-e kadar	Koş-	GZE

Yukarıdaki örnekte yer alan *addig* “o zamana kadar” zarfı bu ekin kalıplaşması sonucu meydana gelmiştir.

Térdig érő hóban játszanak (URL-1).

“Dize **kadar** gelen/ulaşan karda oynuyorlar” (URL-1).

<i>Térd</i>	-ig	<i>érő</i>	<i>hó</i>	<i>-ban</i>	<i>játsz(ik)</i>	<i>Ø</i>	<i>-anak</i>
Diz	-e kadar	Ulaşan	Kar	BHE	Oyna-	B'siz ŞZE	3.ÇŞE

Elkísért bennünket a sarokig (Rounds, 2001: 117).

“Bize köşeye **kadar** eşlik etti.”

<i>Elkísér</i>	<i>-t</i>	<i>bennünket</i>	<i>a</i>	<i>sarok</i>	-ig
Eşlik et-	GZE	Bizi	YHE	Köşe	-e kadar

Nyolctól ötig dolgozik (Rounds, 2001: 117).

“Sekizden beşe **kadar** çalışıyor.”

<i>Nyolc</i>	<i>-tól</i>	<i>öt</i>	-ig	<i>dolgozik</i>	<i>Ø</i>
Sekiz	AHE	Beş	-e kadar	Çalış-	B'siz ŞZE

Az út csak egy óráig tartott (Rounds, 2001: 117).

“Yolculuk sadece bir saat **kadar** sürdü.”

<i>Az</i>	<i>út</i>	<i>csak</i>	<i>egy</i>	<i>óra</i>	-ig	<i>tart</i>	<i>-ott</i>
BT	Yolculuk	Sadece	Bir	Saat	-e kadar	Sür-	GZE

János a sarokig fut (Kiss ve Hegedűs, 2021: 34).

“János köşeye **kadar** koşuyor.”

<i>János</i>	<i>a</i>	<i>sarok</i>	-ig	<i>fut</i>	<i>Ø</i>
János	BT	Köşe	-e kadar	Koş-	B'siz ŞZE

1. Hedef, son, mesafe ve yayılma ifade eden fiillerle birlikte kullanılarak bir sınır bildirmektedir.

A porosz háború hét évig tartott (Bocsátá, 1846: 315).

“Prusya Savaşı yedi yıl (**kadar**) sürdü.”

A	porosz	háború	hét	év	-ig	tart	-ott
BT	Prusya	Savaşı	Yedi	Yıl	Kadar	Sür-	GZE

Dunától Tiszáig meg nem áll (Bocsátá, 1846: 315).

“Tuna'dan Tisza'ya **kadar** durmuyor.”

Duna	-tól	Tisza	-ig	meg	nem	áll	Ø
Tuna	AHE	Tisa	-e kadar	B	OEd.	Dur-	B'siz ŞZE

Hova? “nereye?” sorusuna cevap veren ve harici konumu ifade eden bir ektir. Eski Ural kökenli *-j ve *-k seslerinin kaynaşmasıyla Proto-Macar döneminde meydana gelmiştir. Bu ek bir yandan pekiştirici rolü üstlenirken diğer taraftan eyleme zamansal bir sınırlama anlamı kazandırmıştır: *házig* “eve kadar”, *holnapig* “yarına kadar” gibi. Bugünkü biçim -k varyasyonuna dayanmaktadır. Dil belleklerinde eski biçim olan -ik şekline dair örnekler bulunabilmektedir. Bugün bir hâl eki olarak varlığını sürdürmektedir (Zaicz, 2006: 303).

9. Biçimsel Hâl (Lat. *Essivus formalis*- Macarcada Latince terim kullanılmaktadır: -ként)

Macarca'da *essivus formalis* (biçimsel hâl), -ként ekiyle ifade edilir. Bu ek, bir kişinin veya nesnenin belirli bir rol, durum veya biçim içinde olduğunu belirtir. Bu ek, bir şeyin ya da birinin bir durumda, biçimde veya rolünde olduğunu anlatmak için kullanılır. *Essivus formalis*, genellikle meslekler, unvanlar, kimlikler veya belirli bir durumla ilişkili roller için kullanılır. Bu hâl “olarak” ya da “gibi” anlamı taşımaktadır. Bu nedenle biçimsel durum denilebilir (Rounds, 2001: 116). *tanárként* (öğretmen olarak), *orvosként* (doktor olarak)

Bu ekin bir durum eki mi yoksa bir edat mı olduğu ise tartışmalıdır. Thuilier bu yapının fonolojik olarak herhangi bir

ek özelliği göstermediğini ve yanına -i yapım eki alabildiğini bu nedenle de -ként yapısının bir ek değil edat olabileceğini öne sürmüştür (Thuilier, 2011: 215). Ancak Macarca dil bilgisi kaynaklarında -ként yapısı hâl ekleri içerisinde sayıldığı için burada bu yapıya yer verilmiştir.

Bu ek, ünlü uyumuna bağlı değildir ve yalnızca -ként biçimi bulunmaktadır.

Az Ősember számára barlangok szolgáltak házként (Bencédy, 1985: 198).

“Tarih öncesi insan için mağaralar **ev olarak** kullanıldı.”

<i>Az</i>	<i>őseember</i>	<i>számára</i>	<i>Barlang</i>	<i>-ok</i>
BT	Tarih öncesi insan	İçin	Mağara	ÇE
<i>Szolgált</i>	<i>-t</i>	<i>-ak</i>	<i>Ház</i>	<i>-ként</i>
İşlevini gör-	GZE	3.çşe	Ev	Olarak

Kati tanárként dolgozik az iskolában (URL-1).

“Kati okulda **öğretmen olarak** çalışıyor” (URL-1).

<i>Kati</i>	<i>tanár</i>	<i>-ként</i>	<i>dolgozik</i>	<i>Ø</i>	<i>az</i>	<i>iskola</i>	<i>-ban</i>
Kati	Öğretmen	Olarak	Çalış-	B’siz	BT	Okul	BHE
				ŞZE			

Orvosként dolgozik a korházban (URL-1).

“Hastanede **doktor olarak** çalışıyor” (URL-1).

<i>Orvos</i>	<i>-ként</i>	<i>dolgozik</i>	$\emptyset$	<i>a</i>	<i>korház</i>	<i>-ban</i>
Doktor	Olarak	Çalış-	B'siz ŞZE	BT	Hastane	BHE

Turistaként voltam ott (URL-1).

“**Turist olarak** oradaydım” (URL-1).

<i>Turista</i>	<i>-ként</i>	<i>volt</i>	<i>-am</i>	<i>Ott</i>
Turist	Olarak	İdi	1.TŞE	Orada

Egy évig tanárként dolgozott (Rounds, 2001: 116).

“Bir yıl **öğretmen olarak** çalıştı.”

<i>Egy</i>	<i>év</i>	<i>-ig</i>	<i>tanár</i>	<i>-ként</i>	<i>dolgoz(ik)</i>	<i>-ott</i>
Bir	Yıl	Kadar	Öğretmen	Olarak	Çalış-	GZE

*Rabszolga***ként** *bánnak velem* (Rounds, 2001: 116).

“Bana **köle gibi** davranıyorlar.”

<i>Rabszolga</i>	<i>-ként</i>	<i>bán(ik)</i>	<i>Ø</i>	<i>-nak</i>	<i>velem</i>
Köle	Gibi	Davran-	B’siz ŞZE	3.ÇŞE	Benimle

*János főnök***ként** *viselkedik* (Kiss ve Hegedűs, 2021: 34).

“János bir **patron gibi** davranır.”

<i>János</i>	<i>főnök</i>	<i>-ként</i>	<i>viselkedik</i>	<i>Ø</i>
János	Patron	Gibi	Davran-	B’siz ŞZE

Bağımsız sözcük kökenine sahip tek heceli bir ektir. Fin-Ugor kökenli *kéj* ~ *kény* “irade” anlamı olan bir ismin -t zarf biçimi ile Geç Eski Macarca döneminden itibaren ortak kelime olarak (örn. *mi ként* gibi) bağımsız bir biçimde görülebilmektedir. Ancak daha sonra yavaş yavaş bağımsızlığını kaybederek bir ek hâline gelmiştir. Çok geç dönemde bağımsız bir ek hâline geldiği için tek varyasyonludur (Zaicz, 2006: 362).

10. Dönüşüm Hâli (Lat. Translativus- Mac. Átformáló eset: -vá, -vé)

Bu hâlin oldukça sınırlı bir kullanımı vardır; *válik* “olmak, dönüşmek”, *lesz* “olmak”, *tesz* “yapmak” gibi fiillerle birleşmektedir. İçinde bulunulan durumda bir değişiklik olduğu anlatılır (Rounds, 2001: 115). Bu ek; değişim, hâl değiştirme, durum değiştirme ifade eder. Yanibir nesnenin ya da kişinin bir durumdan başka bir duruma, biçime veya hale dönüşümünü belirtir.

Genellikle değişim, dönüşüm veya gelişim süreçlerini anlatırken kullanılır (Bencédy, 1985: 199).

Ünsüzle biten kelimelere eklendiğinde ekin başındaki /v/ ünsüzü kelimenin sonundaki ünsüze dönüşür (Bencédy, 1985: 199). Ház-va → házzá (ev hâline), víz-vé → vízzé (dönerek) suya, bor-vá → borrá (dönerek) şaraba

Hallgatag emberre vált, miután meghalt a felesége (Rounds, 2001: 115).

“Karısı öldükten sonra **sessiz bir adam oldu.**”

<i>Hallgatag</i>	<i>ember</i>	<i>-r(v)é</i>	<i>vál(ik)</i>	<i>-t</i>
Sessiz	İnsan	Hâlinde	Ol-	GZE
<i>miután</i>	<i>meghal</i>	<i>-t</i>	<i>a</i>	<i>feleség</i>
Sonra	Öl-	GZE	BT	Karı, eş
				3.TŞİE

Ezt a kunyhót valódi palotává változtatták (Rounds, 2001: 115).

“Bu kulübe gerçek bir **saraya dönüştürüldü.**”

<i>Ez</i>	<i>-t</i>	<i>a</i>	<i>kunyhó</i>	<i>-t</i>	<i>valódi</i>
Bu	YHE	BT	Kulübe	YHE	Gerçek
<i>Palotá</i>	<i>-vá</i>	<i>változtat</i>	<i>-t</i>	<i>-ák</i>	
Saray	Hâlinde	Değiştiril-	GZE	3.ÇŞE	

A romépület szép házzá alakult (Bencédy, 1985: 199).

“Yıkılan bina güzel bir **eve dönüştü.**”

<i>A</i>	<i>romépület</i>	<i>szép</i>	<i>Ház</i>	<i>-z(v)á</i>	<i>alakul</i>	<i>-t</i>
BT	Yıkık bina	Güzel	Ev	Hâlinde	Geliş-	GZE

A jég vízzé válik (URL-1).

“Buz su **hâline** dönüşür” (URL-1)

<i>A</i>	<i>jég</i>	<i>víz</i>	<i>-z(v)é</i>	<i>válik</i>	<i>Ø</i>
BT	Buz	Su	Hâlinde	Olur	B’siz ŞZE

Vizet borrá változtatta (Bocsáta, 1846: 305).

“Suyu **şaraba çevirdi.**”

Viz	-et	Bor	- r(v)á	változtat	-ta
Su	YHE	Şarap	Hâline	Çevir-	GZE

Emberre teszlek (Bocsáta, 1846: 305).

“Seni **insan yapacağım.**”

Ember	- r(v)é	tesz	Ø	-lek
İnsan	Hâline	Yap-	B’siz ŞZE	1.TŞE

Bazen olmak, değişmek fiilleri bu eki almadan da kullanılabilmektedir.

Katona lett/ Katonává lett (Bocsáta, 1846: 305).

“Asker oldu.”

Katona	lett	Katona	- vá	lett
Asker	Oldu	Asker	Hâlinde	Oldu

Sonuç belirleyici bir ektir. Köken olarak eski bir ektir. *Hova?* “nereye?” sorusuna -á/-é yön bildirme ekleriyle v-vel biçimlerinin Geç Eski Macarca döneminden itibaren ünlüyle biten isimlerle ilişkilendirilmiş bir versiyondur. Daha sonra bu form kendinden daha önce ortaya çıkan á/-é ve -já/-jé varyantlarıyla birlikte yaygınlaşmıştır. Erken dönemde *a* ve *v* tam bir benzerlikle kelimenin sonundaki ünsüze uyarlanmıştır. Bu ekin bir şeyin bir şeye dönüşmesini ifade etme işlevi Eski Macar dönemine ait dil kayıtlarında da tespit edilebilmektedir. Örneğin; Viyana Kodeksi’nde buna dair örnekler mevcuttur. Bugün bir hâl eki olarak varlığını sürdürmektedir (Zaicz, 2006: 783).

11. Neden-Sonuç Hâli (Lat. Causalis – finalis- Mac. Cél és okot jelölő eset: -ért)

Bu ek, bir eylemin veya hareketin nedenini ya da amacını belirtir (Bencédy, 1985: 199). Türkçedeki “için” edatının karşılığıdır. *pénzért* (para için), *segítségért* (yardım için)

Bu ek tek biçimli olduğu için ünlü uyumuna uymamaktadır.

Miért nem jött? (URL-1)

“Ne **için** gelmedi?” (URL-1)

<i>Mi</i>	-ért	<i>nem</i>	<i>jö(n)</i>	<i>-t</i>	<i>-t</i>
Ne	İçin	OEd.	Gel-	YS	GZE

Pista tejért ment a boltba (URL-1).

“Pista süt almak **için** markete gitti” (URL-1).

<i>Pista</i>	<i>tej</i>	-ért	<i>me(gy)</i>	<i>-n</i>	<i>-t</i>	<i>A</i>	<i>bolt</i>	<i>-ba</i>
Pista	Süt	İçin	Git-	YS	GZE	BT	Market	YöHE

Miért megy el az orvoshoz Tamás? (URL-2)

“Tamás ne **için** doktora gidiyor?” (URL-2)

<i>Mi</i>	-ért	<i>megy</i>	<i>Ø</i>	<i>el</i>	<i>az</i>	<i>orvos</i>	<i>-hoz</i>	<i>Tamás</i>
Ne	İçin	Git-	B’siz	ŞZE	ÖE	BT	Doktor	YöHE Tamas

İşlevleri şunlardır:

1. Neden- sonuç hâli neden, sebep veya amacı ifade eder; genellikle “için” olarak tercüme edilir.

Mindent megtesz a családjáért (Rounds, 2001: 115).

“Ailesi **için** her şeyi yapacak/ yapar.”

<i>Minden</i>	<i>-t</i>	<i>megtesz</i>	<i>a</i>	<i>család</i>	<i>-já</i>	-ért
Her şey	YHE	Yapacak	BT	Aile	3.TŞİE	İçin

Elküldtem a boltba kenyérért (Rounds, 2001: 115).

“Ekmek almak **için** markete gönderdim.”

<i>Elküld</i>	<i>-t</i>	<i>-em</i>	<i>a</i>	<i>bolt</i>	<i>-ba</i>	<i>kenyér</i>	<i>-ért</i>
Gönder-	GZE	1.TŞE	BT	Market	YöHE	Ekmek	İçin

2. Finansal işlemlerde, fiyatı ya da ticari değeri göstermek için kullanılır.

Hatezer forintot fizetett a cipőért (Rounds, 2001: 116).

“Ayakkabı **için** altı bin forint ödedi.”

<i>Hatezer</i>	<i>forint</i>	<i>-ot</i>	<i>fizet</i>	<i>-ett</i>	<i>A</i>	<i>cipő</i>	<i>ért</i>
Altı bin	Forint	YHE	Öde-	GZE	BT	Ayakkabı	İçin

Mennyiért lehet kapni egy jó üveg bort? (Rounds, 2001: 116)

“Ne kadara (para) iyi bir şişe şarap alabilirsin?”

<i>Mennyi</i>	<i>-ért</i>	<i>lehet</i>	<i>kap</i>	<i>-ni</i>	<i>egy</i>	<i>jó</i>	<i>üveg</i>	<i>bor</i>	<i>-t</i>
Ne	İçin	-e bil-	Al-	ME	Bir	İyi	Şişe	Şarap	YHE
kadar		mek							

3. Neden-sonuç durumdaki işaret zamiri *azért* “için” sebep ve amaç bildirir.

Azért megyünk a hegyekbe, hogy végre pihenhessünk egy kicsit (Rounds, 2001: 116).

“Sonunda biraz dinlenmek **için** dağlara gidiyoruz.”

<i>hogy</i>	O	<i>Az</i>
<i>vég</i>	İçin	<i>-ért</i>
<i>-re</i>	Git-	<i>megy</i>
<i>pihen-</i>	1.ÇŞE	<i>-ünk</i>
<i>hes</i>	BT	<i>a</i>
<i>-s</i>	Dağ	<i>hegy</i>
<i>-ünk</i>	ÇE	<i>-ek</i>
<i>egy</i>	YöHE	<i>-be</i>
<i>kicsi</i>		
<i>-t</i>		

B Son YöHE Dinlen-
YS 1.ÇŞE Bir Küçük YHE

Azért tanul angolul, hogy többet keressen a munkahelyén
(Rounds, 2001: 116).

“İş yerinde daha fazla kazanmak **için** İngilizce öğreniyor.”

Az	-ért	tanul	Ø	Angolul	Hogy	több	-et
O	İçin	Öğren-	B'li ŞZE	İngilizce	B	Daha	YHE
keressen	a		munkahely			-é	-n
Kazanmak	BT		İş yeri			3.TŞİE	BHE

4. Bir şeye sebep veren veya onun değerini belirleyen isimlere eklenebilmektedir.

Odaadom száz forintért (Bocsátá, 1846: 299).

“Onu sana yüz forint vereceğim.”

Odaad	-om	száz	forint	-ért
Ver-, devret-	1.TŞE	Yüz	Forint	İçin

Nem adnám egy pártinóért (Bocsátá, 1846: 299).

“Bir parti kızı **için** bunu vermezdim.”

Nem	ad	Ø	-n	-ám	egy	pártinó	-ért
OEd.	Ver-	B'siz ŞZE	YS	1.TŞE	Bir	Parti kızı	İçin

5. Cevaplamak, garanti etmek, kefil olmak, teşekkür etmek, yaşamak, ödemek, acı çekmek, cezalandırmak, vermek, söz vermek, değiş tokuş yapmak, satın almak, almak, göndermek, yaşamak, ölmek, cezalandırmak fiillerine bağlanan isimler -ért ekini almaktadır

Felelszakáért, lakol búneiért (Bocsátá, 1846: 300).

“Günahların **için** yaşa.”

Felelszakár **-ért** *lakol* *bűn* *-ei* **-ért**
 Günah İçin Yaşa Günah 2.TŞİE İçin

El hala hazáért (Bocsátá, 1846: 300).

“Ülkesi **için** öldü.”

El *hala* *Haz* *-á* **-ért**
 ÖE Öldü Ülke 3.TŞİE İçin

6. Öldüren, kefil, borçlu, minnettar, değerli sıfatları ile birlikte kullanılmaktadır.

Kezes a másikért (Bocsátá, 1846: 300).

“Diğeri **için** kefil”

Kezes *a* *másik* **-ért**
 Kefil BT Diğeri İçin

Hálados a jótéteményért (Bocsátá, 1846: 300).

“Fayda **için** minnettar”

Hálados *a* *jótétemény* **-ért**
 Minnettar BT Fayda İçin

Adós a kelmeért (Bocsátá, 1846: 300).

“Mallar **için** borçlu”

Adós *a* *kelme* **-ért**
 Borçlu BT Mal İçin

Becses a fajaért (Bocsátá, 1846: 300).

“Onun türü **için** değerli”

Becses *a* *faj* *-a* **-ért**
 Değerli BT Tür 3.TŞİE İçin

7. *Helyett* “yerine” edatının yerine kullanılmaktadır.

Eszik ő érted is, azaz: helyetted (Bocsátá, 1846: 300).

“O da senin **için** yiyor, yani: senin yerine”

<i>Eszik</i>	Ø	ő	<i>érted</i>	<i>is</i>	<i>azaz</i>	<i>helyetted</i>
Yiyor	B'li ŞZE	O	Senin için	De	Yani	Senin yerine

Fiáért apja fizet; azaz: fia helyett (Bocsátá, 1846: 300).

“Babası oğlunun parasını ödüyor; yani: oğlunun yerine”

<i>Fiú</i>	<i>-á</i>	<i>-ért</i>	<i>ap(a)</i>	<i>-ja</i>	<i>fizet</i>	Ø	<i>azaz</i>	<i>fiú</i>	<i>á</i>	<i>helyett</i>
Oğlan	3.TŞJE	İçin	Baba	3.TŞJE	Öde-	B'li ŞZE	Yani	Oğlan	3.TŞJE	Yerine

Sebeup ve amaç belirleyici bir hâl ekidir. Bağımsız kelime kökenine sahip bir ektir. *ért, muhtemelen 'yer' anlamına gelen, kökeni bilinmeyen eski isim *ér ile fiil eki -t arasındaki bağlantıdan oluşturulmuştur. *érét* 'bir şey yerine, karşılığında' anlamı olan bir isimdir. Ekleşme süreci Eski Macarca döneminde başlamış ve uzun sürmüştür. Ekin tek varyantının olması da ekleşme sürecinin geç dönemde olduğunu göstermektedir. *Halotti Beszéd*'de ek olarak değil ayrı bir kelime olarak kullanılmaktadır: *lelic ert* 'lélekért', *lilki ert* 'lelkéért' “ruh için” gibi. Geç Eski Macarca döneminde bile ekleşme tam anlamıyla tamamlanmamıştır. Bugün bir hâl eki olarak varlığını sürdürmektedir (Zaicz, 2006: 181).

Bu ekin şahıs zamirleriyle çekimlenmiş biçimi *érte*'dir. *ért* köküne -e 3. Tekil şahıs iyelik ekinin eklenmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Orijinal biçimi *erete* iken orta hece ünlüsünün düşmesiyle *érte* biçimini almıştır. *ért* birleştirilmiş bir çekim biçimidir. Kök sözcüğü “yer” anlamına gelen ve -t ile biten kaynağı bilinmeyen bir isimdir. *ért* başlangıçta ikame, değiş tokuş

ve ardından eylemin nedeni ve amacını ifade eden bir isimken daha sonra bir zarf haline gelmiştir (Zaicz, 2006: 181).

12. Zaman Bildirme Hâli

Macarcada zaman bildirme hâlleri –kor ve -nta, -nte ekleriyle karşılanmaktadır.

12.1. -kor

Zaman bildirmek için kullanılan bu hâl eki diğer hâl ekleri kadar sık kullanılmamaktadır.

*Hat óra**kor** jön haza* (Rounds, 2001: 117).

“Eve **saat altıda** geliyor.”

<i>Hat</i>	<i>óra</i>	<i>-kor</i>	<i>jön</i>	<i>Ø</i>	<i>haza</i>
Altı	Saat	Zamanında	Gel-	B’li ŞZE	Eve

*Szép, ha karácsony**kor** esik a hó* (Rounds, 2001: 117).

“Noel’de kar yağdığında güzeldir.”

<i>Szép</i>	<i>ha</i>	<i>karácsony</i>	<i>-kor</i>	<i>esik</i>	<i>Ø</i>	<i>a</i>	<i>hó</i>
Güzel	Eğer	Noel	Zamanı	Yap-	B’li ŞZE	BT	Kar

*Éjfél**kor** szoktam lefeküdni* (Rounds, 2001: 117).

“Genellikle **gece yarısı** yatağa giderim.”

<i>Éjfél</i>	<i>-kor</i>	<i>szok</i>	<i>-t</i>	<i>-am</i>	<i>lefeküd</i>	<i>-ni</i>
Gece yarısı	Zamanında	Et-	GZE	1.TŞE	Yatağa git-	ME

*Éjfél**kor** érkezett meg a vonat* (Bencédy, 1985: 200).

“Tren **gece yarısı** geldi.”

<i>Éjfél</i>	<i>-kor</i>	<i>érkez(ik)</i>	<i>-ett</i>	<i>meg</i>	<i>a</i>	<i>vonat</i>
Gece yarısı	Zamanında	Var-, ulaş-	GZE	B	BT	Tren

*Ötven**kor** csöngetni fognak* (Bencédy, 1985: 200).

“**Ellide** çalacaklar.”

<i>Ötven</i>	-kor	<i>csönget</i>	<i>-ni</i>	<i>Fog</i>	<i>-nak</i>
Elli	Zamanında	Çal-	ME	Gel.Z.Ed.	3.ÇŞE

Hatkor találkozunk (Szilvia-Tamás, 2009: 150).

“**Altıda** görüşürüz.”

<i>Hat</i>	-kor	<i>találkoz(ik)</i>	<i>-unk</i>
Altı	Zamanında	Buluşur	1.ÇŞE

Zarf yapım eki ya da zarf eki olarak ortaya çıkmıştır. Bir zamanı ifade etmek için kullanılmaktadır (Zaicz, 2006: 392). Bir son ek olan ve “yaş, dönem” anlamına gelen *kor* edatının ekleşmesi sonucu oluşmuştur (Robbets, 2012: 270). Eski Macarca döneminde *koron*, *kort* zarfı başta olmak üzere, isim benzeri oluşumların kısaltılmasıyla meydana gelmiştir. Dil tarihi verilerine göre ekleşme süreci zamirlerle başlamıştır. Örn. *azkoron* > *akkor* “o zaman”. Ekin tek varyasyonunun olması ekleşme sürecinin geç bir dönemde tamamlandığını göstermektedir. Sadece zaman ifade eden veya zaman kavramıyla ilgili isimlere, isim değeri olan sayı isimlerine ve bazı zamirlere eklenmektedir: *húsvétkor* “Paskalya’da”, *ötkor* “beşte”, *máskor* “başka bir zamanda” gibi (Zaicz, 2006: 392).

Bu ekin kökeni *kor* ismidir. Bu kelimenin kökenine bakıldığında Macarların bugünkü yurtlarına yerleşmeden önceki bir dönemde Türkçeden geçmiş bir kelime olduğu görülmektedir. Uygurca *qur* “sıra, dizi, rütbe”, Osmanlıcada *kur* “kişi, olay, şey, sınıf, derece, ölçü”, Kırgızca *qur* “zaman” sözcüklerinin kökeni Türkçe **qur* “düzenlemek, yayı çekmek” kelimesine dayanmaktadır. Macarca’ya **qur* biçiminde girmiş olabilir. Farklı zarf formları isim eki olarak kullanılmıştır. *m’nden-kort* ‘mindenkor’ “her zaman” gibi. Bu rol onun bir zarf eki

haline gelmesinin temelini oluşturmuştur (Zaicz, 2006: 391-392).

13. Zamanda Sıklık Hâli (Lat. Ø, Mac. Ø)

Macarcada bu hâl -nta, -nte ve -nként ekleriyle karşılanmaktadır.

13.1. -nta, -nte

Zaman bildiren bu hâl “her” anlamına gelir ve -nta, -nte ekiyle karşılanır. Macarcada bu isme herhangi bir isim verilmemiş başlıklarda dahi ekin kendisi kullanılmıştır.

Hetente háromszor van magyar óra (Rounds, 2001: 118).

“**Haftada** üç kez Macarca dersleri vardır./ Macarca dersi **haftada** üç kezdir.”

<i>Het</i>	<i>-ente</i>	<i>háromszor</i>	<i>van</i>	<i>magyar</i>	<i>óra</i>
Hafta	Her	Üç kez	Var	Macarca	Ders

Óránta közlik a híreket (Rounds, 2001: 118).

“Haberleri **saat başı** yayınlıyorlar.”

<i>Óra</i>	<i>-nta</i>	<i>Köz(ö)l</i>	Ø	<i>-ik</i>	<i>a</i>	<i>hír</i>	<i>-ek</i>	<i>-et</i>
Saat	Her	Yayınla-	B’li	3.ÇŞE	BT	Haber	ÇE	YHE
			ŞZE					

Nyaranta meglátogatja ōket (Bencédy, 1985: 200).

“**Yazın** onları ziyaret eder.”

<i>Nyar</i>	<i>-anta</i>	<i>Meglátogat</i>	<i>-ja</i>	<i>Ōk</i>	<i>-et</i>
Yaz	Her	Ziyaret et-	B’li ŞZE	Onlar	YHE

13.2. -nként

“tarafından”, “her” anlamlarına gelmektedir. Genelde zamanda sıklık bildirir de nadiren zaman bildirme dışında da kullanılabilmektedir.

Mennyibe kerül a vacsora fejenként? (Rounds, 2001: 117)

“Akşam yemeği **kişi başı** ne kadar?”

<i>Mennyibe</i>	<i>kerül</i>	<i>a</i>	<i>vacsora</i>	<i>fej</i>	<i>-e</i>	-nként
Ne kadar	Fiyat	BT	Akşam yemeği	Baş, kişi	YS	Her

Óránként fizetnek (Rounds, 2001: 117).

“**Saatlik** ödeme yapıyorlar.”

<i>Óra</i>	-nként	<i>fizet</i>	<i>Ø</i>	<i>-nek</i>
Saat	Her	Öde-	B’li ŞZE	3.ÇŞE

Egyenként léptek be a terembe (Rounds, 2001: 117).

“Odaya **tek tek** girdiler.”

<i>Egy</i>	<i>-e</i>	-nként	<i>Lép</i>	<i>-t</i>	<i>-ek</i>	<i>Be</i>	<i>a</i>	<i>terem</i>	<i>-be</i>
Bir	YS	Her	Adım	GZE	3.	ÖE	BT	Oda	YöHE
			at-		ÇŞE				

Zarf yapım eki ya da zarf ekidir. Zaman, dönem kelimele-
rine eklendiğinde “ayrı ayrı paylaşırma” anlamı katmaktadır.
Örn. *naponként* “günlük, her gün”, *házanként* “ev başına, her
bir ev için”, *személyenként* “kişi başı” gibi. Bağımsız bir keli-
meden türetilen tek biçimli bir ektir. Muhtemelen Eski Ma-
carca döneminde zaman zarflarına eklenen -n ekinin (*napon*
“günde”, *koron* “dönemde”) “daire, yol, mesafe, zaman” an-
lamlarına gelen ve Eski dilde varlığını sürdüren Fin-Ugor kö-
kenli *kéd* ~ *kégy* kelimesinin eklenmesiyle ortaya çıkmıştır.
**napon kéd*, **koron kéd* yapılarından türemiştir. Bu biçimin
ortaya çıkışı 15. yüzyıla kadar götürülebilmektedir. Ekleşme

süreci kademeli bir biçimde gerçekleşmiştir. İlk verilere bakıldığında bugünkü ses formu *-nkéd* ve *-nkét* biçimleri birbirine paralel bir biçimde varlığını sürdürmüştür. Kodekslerde farklı biçimler bulunmakla birlikte aynı metinde farklı biçimlerde görüldüğü de olmuştur. *-nként* biçiminin oluşumu *-ként* biçiminin birleşmesiyle ortaya çıkmıştır. *-nként* biçiminin eklenmediği kelimeler zarf olarak kullanılmaktadır. Bugün bir zarf eki olarak varlığını sürdürmektedir (Zaicz, 2006: 509).

14. Rol Hâli (Lat. Essivusi-Modalis- Mac. Ø)

Bu ek için Macarcada Latince terim kullanılmaktadır. Bu hâl için Macarcada *-ul*, *-ül* ve *-képp* ekleri kullanılmaktadır.

14.1. *-ul*, *-ül*

Bu ek, bir kişinin bir rol veya durum içindeki biçimsel halini veya koşulunu belirtir. Örneğin, bir kişinin bir işte çalışırken sahip olduğu özellik veya durumu ifade etmek için kullanılabilir. Bu ek, bir kişinin veya nesnenin bir durumda, biçimde veya belirli bir şekilde olduğunu belirtir. Essivus-modal ekleri, bir eylemi gerçekleştirirken kullanılan biçimi ya da durumu ifade eder. Türkçedeki “olarak” veya “gibi” anlamlarına gelir.

Bu ek ses uyumuna uymaktadır. Arka ünlülü isimlere eklenirken *-ul*, ön ünlülü isimlere eklenirken *-ül* biçimini almaktadır.

Az ősember számára barlangok szolgáltak házul (Bencédy, 1985: 199).

“Mağaralar, tarih öncesi insan için bir **ev görevi** gördü.

Az	Ósember	számára	barlang	-ok	szolgál	-t	-ak	ház	-ul
BT	Tarih öncesi insan	İçin	Mağara	ÇE	İşlevi gör-	GZE	3.ÇŞE	Ev	Olarak

*Tisztartortó**ul** fogadta* (Bocsátá, 1846: 306).

“Memur **tarafından** kabul edildi.”

<i>Tisztartortó</i>	-ul	<i>Fogad</i>	<i>-ta</i>
Memur	Olarak	Kabul edil-	GZE

*Házastárs**ul** vette* (Bocsátá, 1846: 306).

“Onunla evlendi.”

<i>Házastárs</i>	-ul	<i>ve(sz)</i>	<i>-t</i>	<i>-te</i>
Eş	Olarak	Al-	YS	GZE

*Fegyvernök**ul** állott Hunyady mellett* (Bocsátá, 1846: 306).

“Nişancı olarak Hunyady'nin yanında durdu.”

<i>Fegyvernök</i>	-ul	<i>áll</i>	<i>-ott</i>	<i>Hunyady</i>	<i>mellett</i>
Nişancı	Olarak	Dur-	GZE	Hünyadi	Yanında

Zarf ekidir. Eski -l ablatif kökünden oluşturulmuştur. Geç Eski Macar dönemine kadar dayandırılabilir. Örneğin; 1510'da yazılmış olan *Margit Efsanesi*nde: *bezprimmeul* ‘Veszprémül’ “Veszprém’den” biçiminde görülmektedir. En eski dil kayıtlarında “bir şekilde, nitelikte” ve “birine, bir şeye benzer şekilde” anlamına gelen bir durum ekidir. *Ómagyar Máriásíralom*'da *mezuul* “bal gibi” biçiminde geçmektedir. Bugünkü Macarcada çok işlek kullanılan bir ek değildir. Kip ve

hâl anlamı ile sıfatların türevlerini oluşturur: *vadul* “çılginca”, *angolul* “İngilizce”, *hihetetlenül* “inanılmaz bir şekilde” gibi. Bu özelliğiyle -an/-en zarf ekine benzer bir işleve sahiptir (Zaicz, 2006: 774).

14.2. -képp

Uzun hâli -képpen şeklindedir. Çok sık kullanılmayan bu hâl “olarak” anlamı taşımaktadır.

Példaképpen a Balaton szót említette (Bencédy, 1985: 199).

“Örnek olarak Balaton Gölü kelimesinden bahsetti.”

<i>Pél</i>	<i>da</i>	<i>-képpen</i>	<i>a</i>	<i>Balaton</i>	<i>szó</i>	<i>-t</i>	<i>említ</i>	<i>-ette</i>
Örnek	Olarak	BT	Balaton	Kelime	YHE	Bahset-	GZE	

Másképpen mesélte el a történetet (Bencédy, 1985: 199).

“Hikayeyi farklı bir şekilde anlattın.”

<i>Más</i>	<i>-képpen</i>	<i>Mesél</i>	<i>-te</i>	<i>El</i>	<i>a</i>	<i>történet</i>	<i>-et</i>
Başka	Olarak	Anlat-	GZE	ÖE	BT	Hikâye	YHE

Zarf yapım eki ya da zarf eki olarak görülmektedir. “Bir şekilde, yeterince, sanki” anlamlarına gelmektedir. *példaképpen* “örnek olarak” gibi. *képpen* biçimi Eski Macarca döneminde yeni bir isimdi. -beli, -féle ekleri gibi önce zamirlerle birleşik bir ek hâline geldi. *azonképpen* “böyle bir şekilde”, *semmiképpen* “hiçbir şekilde” gibi. Daha sonra bugünkü hâli gibi zarf yapan bir ek hâline gelmiştir. Bu ekin kökü tatışmalıdır. -n sesi -p sesine dönüşmüş olabilir ya da sondaki -b sesi -p sesine dönüşmüştür. -képp varyantı, kısaltılarak Yeni Macar döneminden itibaren oluşturulmuştur. Günümüz dil kullanımında hem uzun hem de kısa biçimleri birlikte kullanılmaktadır: *másképp* ~ *másképpen* “başka türlü” gibi (Zaicz, 2006: 364).

15. Hâl Eklerinin Zamirlerle Kullanımı

Macarcada şahıs zamirleri üzerlerine hâl eklerinden birini aldıklarında değişikliğe uğramaktadırlar. Bu durumun adı *a személyes névmás* tır.

Macarcada Kişi Zamirler

<i>én</i>	“ben”
<i>te</i>	“sen”
<i>ő</i>	“o”
<i>mi</i>	“biz”
<i>ti</i>	“siz”
<i>ök</i>	“onlar”

İçinde Bulunma Hâli (Inessive): -ban/- ben

<i>bennem</i>	“bende/ benim içimde”
<i>benned</i>	“sende/ senin içinde”
<i>benne</i>	“onda/ onun içinde”
<i>bennünk</i>	“bizde/ bizim içimizde”
<i>bennetek</i>	“sizde/ sizin içinde”
<i>bennük</i>	“onlarda/ onların içinde”

Benned *nincs félelem* (URL-1).

“Sende/ senin **içinde** korku yok” (URL-1).

Benned *nincs félelem*

Sende Yok Korku

Bennem *nincs harag* (URL-1).

“Bende/ benim **içimde** öfke yok” (URL-1).

Bennem *nincs harag*
Bende Yok Öfke

Nyereségével, ridegségével János megölte benne a szerelmet (Károly, 1999: 60).

“János, hamlığı ve sertlığıyle **onun içindeki** aşkı öldürdü.

<i>Nyereség</i>	-é	-vel	<i>ridegség</i>	-é	-vel
Hamlık	3.TŞİE	VHE	Sertlik	3.TŞİE	VHE
<i>János</i>	<i>megöl</i>	<i>-te</i>	benne	<i>a</i>	<i>szerel(e)m</i>
János	Öldür-	GZE	Onda	BT	Aşk
					YHE

Üzerinde Bulunma Hâli (Superessivus): -n, -on, -en, -ön

rajtam “bende/ benim üzerimde”
rajtad “sende/ senin üzerinde”
rajta “onda/ onun üzerinde”
rajtunk “bizde/ bizim üzerimizde”
rajtatok “sizde/ sizin üzerinizde”
rajtuk “onlarda/ onların üzerinde”

Rajta *kék pulóver van* (URL-1).

“**Üstünde** mavi kazak var” (URL-1).

Rajta	<i>kék</i>	<i>pulóver</i>	<i>van</i>
Onun üstünde	Mavi	Kazak	Var

Ez a ruha jól áll rajtad (URL-1).

“Bu elbise sende iyi duruyor” (URL-1).

<i>Ez</i>	<i>a</i>	<i>ruha</i>	<i>jól</i>	<i>áll</i>	<i>Ø</i>	rajtad
Bu	BT	Elbise	İyi	Dur-	B’li ŞZE	Sende

Yanında Bulunma Hâli (Adessive): -nál/-nél

nálam “bende/benim yanımda”

<i>nálad</i>	“sende/ senin yanında”
<i>nála</i>	“onda/ onun yanında”
<i>nálunk</i>	“bizde/ bizim yanımızda”
<i>nálatok</i>	“sizde/ sizin yanınızda”
<i>náluk</i>	“onlarda/ onların yanında”

Kinél van papírzsebkendő? Nálam van (URL-1).

“Kimin **yanında** peçete var? **Bende** var” (URL-1).

Ki -nél van papírzsebkendő Nálam van

Kim BHE Var Peçete Bende Var

Nálam nincs pénz (URL-1).

“Benim **yanımda** para yok” (URL-1).

Nálam nincs pénz

Benim yanımda Yok Para

Kinél van a könyv? Nálam van (URL-1).

“Kimin **yanında** kitap var? **Bende** var” (URL-1).

Ki -nél van a könyv Nálam Van

Kim BHE Var BT Kitap Bende Var

Kinél lesz a buli? Nálatok? (URL-1)

“Parti kim**de** olacak? Siz**de**?” (URL-1).

Ki -nél lesz a buli Nálatok

Kim BHE Olacak BT Parti Sizde

İçine Yönelme Hâli (Íllative): -ba/ -be

belém “bana/ benim içime”

beléd “sana/ senin içine”

belé “ona/ onun içine”

belénk “bize/ bizim içimize”
belétek “size/ sizin içinize”
beléjük “onlara/ onların içine” (URL-1).

Üzerine Yönelme Hâli (Sublative): -ra/ -re

rám “bana/ benim üzerine”
rád “sana/ senin üzerine”
rá “ona/ onun üzerine”
ránk “bize/ bizim üzerimize”
rátok “size/ sizin üzerinize”
rájuk “onlara/ onların üzerine”

Az emberek rám néznek (URL-1).

“O insanlar **bana** bakıyorlar” (URL-1).

Az ember -ek rám néz Ø -nek

BT İnsan ÇE Bana Bak- B’li ŞZE 3.ÇŞE

Yanına Yönelme Hâli (Allative): -hoz/-hez/-höz

hozzám “bana/ benim yanıma”
hozzád “sana/ senin yanına”
hozzá “ona/ onun yanına”
hozzánk “bize/ bizim yanımıza”
hozzátok “size/ sizin yanınıza”
hozzájuk “onlara/ onların yanına”

Ma vendégek jönnek hozzám (URL-1).

“Misafirler bugün **bana** geliyor” (URL-1).

Ma vendég -ek jön Ø -nek hozzám

Bugün Misafir ÇE Gel- B'li ŞZE 3.ÇŞE Bana

*A gyerekek **hozzánk** jönnek* (URL-1).

“Çocuklar bizim **yanımıza** geliyorlar” (URL-1).

*A gyerek -ek **hozzánk** jön ∅ -nek*

BT Çocuk ÇE Bizim yanımıza Gel- B'li ŞZE 3.ÇŞE

İçinden Ayrılma Hâli (Elativ): -ból/ -ból

belőlem “benden/ benim içimden”

belőled “senden/ senin içinden”

belőle “ondan/ onun içinden”

belőlünk “bizden/ bizim içimizden”

belőletek “sizden/ sizin içinizden”

belőlük “onlardan/ onların içinden”

***Belőlem** jó orvos lesz* (URL-1).

“Benden iyi doktor olacak” (URL-1).

***Belőlem** jó orvos lesz*

Benden İyi Doktor Olacak

*Orvos lesz **belőled*** (URL-1).

“Senden doktor olacak” (URL-1).

*Orvos lesz **belőled***

Doktor Olacak Senden

Üzerinden Ayrılma Hâli (Delative): -ról/-röl

rólam “benden/ benim üzerimden/ benim hakkımda”

rólád “senden/ senin üzerinden/ senin hakkında”

róla “ondan/ onun üzerinden/ onun hakkında”

rólunk “bizden/ bizim üzerimizden/ bizim hakkımızda”

rólatok “sizden/ sizin üzerinizden/ sizin hakkınızda”

róluk “onlardan/ onların üzerinden/ onların hakkında”

Ök **rólam** *beszélnek* (URL-1).

“Onlar benden/ benim **hakkımda** konuşuyorlar” (URL-1).

Ök	rólam	<i>beszél</i>	Ø	-nek
Onlar	Benden/benim hakkımda	Konuş-	B’li ŞZE	3.ÇŞE

Yanımdan Ayrılma Hâli (Ablative): -tól/- töl

tőlem “benden/ benim yanımdan”

tőled “senden/ senin yanımdan”

tőle “ondan/ onun yanımdan”

tőlünk “bizden/ bizim yanımdan”

tőletek “sizden/ sizin yanımdan”

tőlük “onlardan/ onların yanımdan”

A kis gyerek tőled fél (URL-1).

“Küçük çocuk senden korkuyor” (URL-1).

A	kis	gyerek	tőled	<i>fél</i>	Ø
BT	Küçük	Çocuk	Senden	Kork-	B’li ŞZE

Vasita Hâli Eki (Enstrumental): -val/ -vel

velem “benimle”

veled “seninle”

vele “onunla”

velünk “bizimle”

veletek “sizinle”

velük “onlarla”

*A gyerekek **velünk** vannak* (URL-1).

“Çocuklar **benimle**ler” (URL-1).

*A gyerek -ek **velünk** van -nak*
BT Çocuk ÇE Benimle -dir 3.ÇŞE

*Újra találkoznak **vele*** (URL-1).

“**Onunla** tekrar buluşuyoruz” (URL-1).

*Újra találkozik(ik) Ø -unk **vele***

Tekrar Buluş- B’li ŞZE 1.ÇŞE Onunla

*Állandóan vitatkoznak **velem*** (URL-1).

“**Benimle** sürekli tartışıyorlar” (URL-1).

*Állandóan vitatkozik(ik) Ø -nak **velem***
Sürekli Tartış- B’li ŞZE 3.ÇŞE Benimle

*Nem jössz el **velem** uszodába?* (Şişman Demir, 2010: 203)

“**Benimle** havuza gelmiyor musun?” (Şişman Demir, 2010: 203)

*Nem jön(n) Ø -s -sz el **velem** uszoda -ba*

OEd. Gel- B’li YS 2.TŞE ÖE Be- Havuz YöHE
ŞZE nimle

*Éppen jött háza, amikor Pista találkozott **vele*** (Şişman Demir, 2010: 203).

“Pista **onunla** karşılaştığında eve geliyordu” (Şişman Demir, 2010: 220).

<i>Éppen</i>	<i>jö(n)</i>	<i>-t</i>	<i>-t</i>	<i>háza</i>	<i>amikor</i>	<i>Pista</i>	<i>találkoz(ik)</i>	<i>-ott</i>	<i>vele</i>
Kesinlike	Gel-	YS	GZE	Eve	B	Pista	Karşılās-	GZE	Onunla

Neden-Sonuç Hâli Eki: -ért

<i>értem</i>	“benim için”
<i>érted</i>	“senin için”
<i>érte</i>	“onun için”
<i>értünk</i>	“bizim için”
<i>értetek</i>	“sizin için”
<i>értük</i>	“onlar için”

*Délután elmegyek **érted** az irodába* (URL-1).

“Öğleden sonra **senin için** ofise gideceğim” (URL-1).

<i>Délután</i>	<i>el</i>	<i>megy</i>	<i>Ø</i>	<i>-ek</i>	<i>érted</i>	<i>az</i>	<i>iroda</i>	<i>-ba</i>
Öğleden sonra	ÖE	Git-	B’li	1.TŞE	İçin	BT	Ofis	YöHE
			ŞZE					

Yükleme Hâli (Accusative): -t

<i>engem</i>	“beni”
<i>téged</i>	“seni”
<i>öt</i>	“onu”
<i>minket</i>	“bizi”
<i>titeket</i>	“sizi”

*ök*et “onları”

Te nem szeretsz minket? (URL-1)

Te nem szeret Ø *-sz minket*
Sen OEd. Sev- B’li ŞZE 2.TŞE Bizi

“Sen bizi sevmiyor musun?” (URL-1)

Genel Yönelme Hâli (Datif) Eki: -nak/ -nek

nekem “bana”

neked “sana”

neki “ona”

nekünk “bize”

nektek “size”

nekik “onlara”

Egy e-mailt ír nekem (URL-1).

“Bana bir e-mail yazıyor” (URL-1).

Egy e-mail -t ír Ø *nekem*
Bir e-mail YHE Yaz- B’li ŞZE Bana

Csak le ne verjen nekem valamit! (Bence, 2021: 40)

“Sadece bana vurma!”

Csak le Ne ver -je -n nekem valami -t
Sadece Aşağı OEd Vur- EE 2.TŞE Bana Bir şey YHE

İlgi Hâli Eki (Genitif): -nak/ -nek

nekem “benim”

neked “senin”

neki “onun”

nekünk “bizim”

nektek “sizin”
nekik “onların” (URL-1).

Genel Yönelme Hâli	Yanında Bulunma Hâli	Üzerinde Bulunma Hâli	İçinde Bulunma Hâli	Yalnız Hâl
<i>Nekem</i> “bana”	<i>Nálam</i> “bende/benim yanında”	<i>Rajtam</i> “bende/benim üzerinde”	<i>Bennem</i> “bende/benim içinde”	<i>Én</i> “ben”
<i>Neked</i> “sana”	<i>Nálad</i> “sende/senin yanında”	<i>Rajtad</i> “sende/senin üzerinde”	<i>Benned</i> “sende/senin içinde”	<i>Te</i> “sen”
<i>Neki</i> “ona”	<i>Nála</i> “onda/onun yanında”	<i>Rajta</i> “onda/onun üzerinde”	<i>Benne</i> “onda/onun içinde”	<i>Ő</i> “o”
<i>Nektünk</i> “bize”	<i>Nálunk</i> “bizde/bizim yanında”	<i>Rajtunk</i> “bizde/bizim üzerinde”	<i>Bennünk</i> “bizde/bizim içinde”	<i>Mi</i> “biz”
<i>Nektek</i> “size”	<i>Nálatok</i> “sizde/sizin yanında”	<i>Rajtatok</i> “sizde/sizin üzerinde”	<i>Bennetek</i> “sizde/sizin içinde”	<i>Ti</i> “siz”
<i>Nekik</i> “onlara”	<i>Náluk</i> “onlarda/onların yanında”	<i>Rajtuk</i> “onlarda/onların üzerinde”	<i>Bennük</i> “onlarda/onların içinde”	<i>Ök</i> “onlar”

Üzerinden Ayrılma Hâli	İçinden Ayrılma Hâli	Yanına Yönelme Hâli	Üzerine Yönelme Hâli	İçine Yönelme Hâli
<i>Rólám</i> “benden/ benim üzerimden/ benim hakkımda”	<i>Belólém</i> “benden/ benim içimden”	<i>Hozzáám</i> “bana/ benim yanıma”	<i>Rám</i> “bana/ benim üzerine”	<i>Belém</i> “bana/ benim içime”
<i>Rólád</i> “senden/ senin üzerinden/ senin hakkında”	<i>Belóled</i> “senden/ senin içinden”	<i>Hozzáád</i> “sana/ senin yanına”	<i>Rád</i> “sana/ senin üzerine”	<i>Beléd</i> “sana/ senin içine”
<i>Róla</i> “ondan/ onun üzerinden/ onun hakkında”	<i>Belóle</i> “ondan/ onun içinden”	<i>Hozzá</i> “ona/ onun yanına”	<i>Rá</i> “ona/ onun üzerine”	<i>Belé</i> “ona/ onun içine”
<i>Rólünk</i> “bizden/ bizim üzerimizden/ bizim hakkımızda”	<i>Belőlünk</i> “bizden/ bizim içimizden”	<i>Hozzáánk</i> “bize/ bizim yanımıza”	<i>Ránk</i> “bize/ bizim üzerine”	<i>Belénk</i> “bize/ bizim içimize”
<i>Rólatok</i> “sizden/ sizin üzerinden/ sizin hakkınızda”	<i>Belóletek</i> “sizden/ sizin içinizden”	<i>Hozzáatok</i> “size/ sizin yanınıza”	<i>Rátok</i> “size/ sizin üzerine”	<i>Belétek</i> “size/ sizin içinize”
<i>Róluk</i> “onlardan/ onların üzerinden/ onların hakkında”	<i>Belőlük</i> “onlardan/ onların içinden”	<i>Hozzájuk</i> “onlara/ onların yanına”	<i>Rájuk</i> “onlara/ onların üzerine”	<i>Beléjük</i> “onlara/ onların içine”

Yanımdan Ayrılma Hâli	<i>Tólem</i> “benden/ benim yanımdan”	<i>Tóled</i> “senden/ senin yanımdan”	<i>Tóle</i> “ondan/ onun yanımdan”	<i>Tólünk</i> “bizden/ bizim yanımdan”	<i>Tóletek</i> “sizden/ sizin yanımdan”	<i>Tólük</i> “onlardan/ onların yanımdan”
-----------------------	---------------------------------------	---------------------------------------	------------------------------------	--	---	---

Yalın Hâl	Vasıta Hâli	Neden-So-nuç Hâli	Yükleme Hâli	İlgi Hâli
<i>én</i> “ben”	<i>Velem</i> “benimle”	<i>Értem</i> “benim için”	<i>Engem</i> “beni”	<i>Nekem</i> “benim”
<i>te</i> “sen”	<i>Veled</i> “seninle”	<i>Érted</i> “senin için”	<i>Téged</i> “seni”	<i>Neked</i> “senin”
<i>ő</i> “o”	<i>Vele</i> “onunla”	<i>Érte</i> “onun için”	<i>Ót</i> “onu”	<i>Neki</i> “onun”
<i>mi</i> “biz”	<i>Velünk</i> “bizimle”	<i>Értünk</i> “bizim için”	<i>Minket</i> “bizi”	<i>Nekünk</i> “bi-zim”
<i>ti</i> “siz”	<i>Vetelek</i> “si-zinle”	<i>Értetek</i> “sizin için”	<i>Titeket</i> “sizi”	<i>Nektek</i> “sizin”
<i>ök</i> “onlar”	<i>Velük</i> “onlarla”	<i>Értük</i> “onlar için”	<i>Óket</i> “onları”	<i>Nekik</i> “onların”

Tablo 2: Zamirlerin Hâl Eki Almış Biçimleri

16. İşaret Sıfatları (*Mutató Névmás*)’nin Hâl Eki Alması

Macarcada işaret sıfatları *ez* (bu) ve *az* (o) çoğulları da *ezeke* (bunlar) ve *azok* (onlar) şeklindedir. Macarcada Türkçenin aksine işaret sıfatları da nitelediği ismin aldığı ekleri alabilir (çoğul eki, hâl ekleri) gibi (Thuilier, 2011: 215). Yani Türkçede “Bu elma” Macarcada “Bunlar elmalar” şeklinde söylenmekte-

dir. Türkçede “Bu evde” şeklinde bir kullanım varken Macarcada “Bunda evde” şeklinde gibi bir kullanım söz konusudur. İşaret sıfatlarının hâl ekleriyle kullanımı aşağıdaki gibidir.

İçinde Bulunma Hâli (Inessivus: -ban, -ben)

ez+ben=ebben “bunda/ bunun içinde”

az+ban=abban “onda/ onun içinde”

ezek+ben=ezekben “bunlarda/ bunların içinde”

azok+bak=azokban “onlarda/ onların içinde”

Ebben a szép házban “Bu güzel evde” (Thuilier, 2011: 215)

Ebben az iskolában “Bu okulda”

Abban az iskolában “O okulda”

Ebben az iskolában tanul (URL-1).

“Bu okulda öğrenim görüyor” (URL-1).

E(z)b -ben az iskola -ban Tanul Ø

Bu BHE BT Okul BHE Öğrenim gör- B’li ŞZE

Ebben az étteremben ebédelnek (URL-1).

“Bu restoranda öğle yemeği yiyorlar” (URL-1).

E(z)b -ben az étterem -ben Ebédel Ø -nek

Bu BHE BT Restoran BHE Öğle B’li 3.ÇŞE
yemeği ye- ŞZE

Ebben a házban lakik (István, 312).

“Bu evde yaşıyor.”

E(z)b -ben A ház -ban lakik Ø

Bu BHE BT Ev BHE Yaşa- B’li ŞZE

Ebben a városban lakom (Kenesei vd., 2010: 278).

“Bu şehirde yaşıyorum.”

E(z)b -ben A város -ban lak(ik) Ø -om
Bu BHE BT Şehir BHE Yaşa- B’li ŞZE 1.TŞE

Üzerinde Bulunma Hâli (Superessivus: -n, -on, -en, -ön)

Ez+en=ezen “bunda/ bunun **üzerinde**”

Az+on=azon “onda/ onun **üzerinde**”

Ezek+en= ezeken “bunlarda/ bunların **üzerinde**”

Azok+on= azokon “onlarda/ onların **üzerinde**”

Ezen a napon/Azon a napon “Bugün/ O gün”

Ezen az asztalon. “Bu masada/ bu masanın **üstünde**”

Azon az asztalon. “O masada/ o masanın **üstünde**” (URL-1)

Ezen az asztalon van egy doboz (URL-1).

“Bu masanın **üstünde** bir kutu var” (URL-1).

Ez -en az asztal -on van egy doboz
Bu BHE BT Masa BHE Var Bir Kutu

Azon az asztalon van egy könyv (URL-1).

“O masanın **üstünde** bir kitap var” (URL-1).

Az -on az asztal -on van egy könyv
O BHE BT Masa BHE Var Bir Kitap

Ezen a házon láttam egy golyát (István, 312).

“Bu evde bir leylek gördüm.”

Ez -en a ház -on lát -t - egy gól -t
Bu BH BT Ev BH Gör GZ 1.T Bir Ley YH

Yanında Bulunma Hâli (Adessivus: -nál, -nél)

ez+nél=ennél	“bunda/ bunun yanında ”
az+nál=annál	“onda/ onun yanında ”
ezek+nél=ezeznél	“bunlarda/ bunların yanında ”
azok+nál= azoknál	“onlarda/ onların yanında ” (URL-1).

*Annál a ház**nál** állt meg a rendőr* (István, 312).

“Polis o ev**de** durdu.”

<i>A(z)n</i>	-nál	<i>a</i>	<i>ház</i>	-nál	<i>áll</i>	<i>-t</i>	<i>meg</i>	<i>a</i>	<i>rendőr</i>
O	BHE	BT	Ev	BHE	Dur-	GZE	B	BT	Polis

İçine Yönelme Hâli (Illativus: -ba, -be)

ez+be=ebbe	“buna/ bunun içine ”
az+ba=abba	“ona/ onun içine ”
ezek+be=ezekebe	“bunlara/ bunların içine ”
azok+ba=azokba	“onlara/ onların içine ”
<i>Abba a házba</i>	“O eve/ o evin içine ”
<i>Ebbe a házba</i>	“Bu eve/ bu evin içine ” (URL-1)

*A gyerekek abba az épület**be** mennek.*

“Çocuklar o binaya gidiyorlar” (URL-1).

<i>A</i>	<i>gyerek</i>	<i>-ek</i>	<i>a(z)b</i>	-ba	<i>Az</i>	<i>épület</i>	-be	<i>me(gy)</i>	$\emptyset$	<i>-n</i>	<i>-nek</i>
----------	---------------	------------	--------------	------------	-----------	---------------	------------	---------------	-------------	-----------	-------------

BT	Çocuk	ÇE	O	YöHE	BT	Bina	YöHE	Git-	B'li	YS	3.ÇŞE
----	-------	----	---	------	----	------	------	------	------	----	-------

Ebbe a házba ment be (István, 312).

“Bu eve girdi.”

<i>E(z)b</i>	-be	<i>a</i>	<i>ház</i>	-ba	<i>me(gy)</i>	<i>-n</i>	<i>-t</i>	<i>be</i>
Bu	YöHE	BT	Ev	YöHE	Git-	YS	GZE	ÖE

Ebbe az utcába nem szabad behajtani (Şişman Demir, 2010: 214).

“Bu sokağa girmek yasaktır” (Şişman Demir, 2010: 214).

<i>E(z)b</i>	-be	<i>az</i>	<i>utca</i>	-ba	<i>nem</i>	<i>szabad</i>	<i>behajt</i>	<i>-ani</i>
Bu	YöHE	BT	Sokak	YöHE	OEd.	Serbest	Gir-	ME

Üzerine Yönelme Hâli (Sublativus : -ra, -re)

ez+re= erre “buna/ bunun **üzerine**”

az+ra=arra “ona/ onun **üzerine**”

eze+re= ezeke “bunlara/ bunların **üzerine**”

azok+ra= azokra “onlara/ onların **üzerine**” (URL-1)

Erre a kérdésre nem válaszol (URL-1).

“Bu soruya cevap vermiyor” (URL-1).

<i>E(z)r</i>	-re	<i>a</i>	<i>kérdés</i>	<i>-re</i>	<i>nem</i>	<i>válaszol</i>	Ø
Bu	YöHE	BT	Soru	YöHE	OEd.	Cevap veriyor	B'li ŞZE

Erre a házra szállt a golya (István, 312).

“Bu eve bir leylek kondu.”

<i>E(z)r</i>	-re	<i>a</i>	<i>ház</i>	-ra	<i>száll</i>	<i>-t</i>	<i>a</i>	<i>gólya</i>
Bu	YöHE	BT	Ev	YöHE	Kon-	GZE	BT	Leylek

Yanına Yönelme Hâli (Allativus: -hoz, -hez, -höz)

ez+hez= ehhez “buna/ bunun **yanına**”

az+hoz= ahhoz “ona/ onun **yanına**”

eze+hez= ezehez “bunlara/ bunların **yanına**”

azok+hoz= azokhoz “onlara/ onların **yanına**” (URL-1)

Nem megyek ahhoz az orvoshoz (URL-1).

“O doktora gitmiyorum” (URL-1).

<i>Nem</i>	<i>megy</i>	<i>Ø</i>	<i>-ek</i>	<i>a(z)h</i>	-hoz	<i>az</i>	<i>orvos</i>	-hoz
OEd.	Git-	B'li	1.TŞE	O	YöHE	BT	Dok-	YöHE
		ŞZE					tor	

Ahhoz a házhoz szaladt a rendőr (István, 312).

“Polis o eve koştu.”

<i>A(z)h</i>	-hoz	<i>A</i>	<i>ház</i>	-hoz	<i>szalad</i>	<i>-t</i>	<i>a</i>	<i>rendőr</i>
O	YöHE	BT	Ev	YöHE	Koş-	GZE	BT	Polis

Genel Yönelme Hâli (Dativus: -nak, -nek)

ez+nek= ennek “buna”

az+nak= annak “ona”

eze+nek= ezekek “bunlara”

azok+nak= azoknak “onlara” (URL-1).

Annak a magasnak hoztam egy kis ajándékot (Törkenczy, 2002: 58).

“O uzun adama küçük bir hediye getirdim.”

<i>A(z)n</i>	<i>-nak</i>	<i>a</i>	<i>magas</i>	<i>-nak</i>	<i>hoz</i>	<i>-t</i>	<i>-am</i>	<i>egy</i>	<i>kis</i>	<i>ajándék</i>	<i>-ot</i>
O	YöHE	BT	Uzun	YöHE	Getir-	GZE	1.TŞE	Bir	Küçük	Hediye	YHE

İçinden Ayrılma Hâli (Elativus: -ból,ból)

ez+ból=ebból “bundan/ bunun içinden”

az+ból= abból “ondan/ onun içinden”

eze+ból= ezeből “bunlardan/ bunların içinden”

azok+ból= azokból “onlardan/ onların içinden”

Ebból a szobából. “Bu odadan”

Abból a házból. “O evden” (URL-1).

Melyik házból jön az orvos? (Edit ve Endre, 1988: 118)

“Doktor hangi evden geliyor?”

<i>Melyik</i>	<i>ház</i>	<i>-ból</i>	<i>jön</i>	<i>Ø</i>	<i>az</i>	<i>orvos</i>
Hangi	Ev	AHE	Gel	B’li ŞZE	BT	Doktor

Az orvos ebből a házból jön (Edit ve Endre, 1988: 118).

“Doktor bu evden/ bu evin içinden geliyor.”

<i>Az</i>	<i>orvos</i>	<i>e(z)b</i>	<i>-ból</i>	<i>a</i>	<i>ház</i>	<i>-ból</i>	<i>jön</i>	<i>Ø</i>
O	Doktor	Bu	AHE	BT	Ev	AHE	Gel-	B’li ŞZE

Ebből a házból jött ki (István, 312).

“O bu evden çıktı.”

<i>E(z)b</i>	<i>-ból</i>	<i>A</i>	<i>ház</i>	<i>-ból</i>	<i>jö(n)</i>	<i>-t</i>	<i>-t</i>	<i>ki</i>
Bu	AHE	BT	Ev	AHE	Gel-	YS	GZE	ÖE

Üzerinden Ayrılma Hâli (Delativus: -ról, -röl)

- ez+ról=erről “bundan/ bunun **üzerinden**”
 az+ról= arról “ondan/ onun **üzerinden**”
 ezek+ról= ezekről “bunlardan/ bunların **üzerinden**”
 azok+ról= azokról “onlardan/ onların **üzerinden**”
Erről témáról. “Bu konudan”
Erről a filmről. “Bu film**den**” (URL-1).
Erről a házról szállt fel egy gólya (István, 312).
 “Bu ev**den** bir leylek havalandı.”

E(z)r -ról a ház -ról száll -t fel egy gólya
 Bu AHE BT Ev AHE Uç- GZE ÖE Bir Leylek

Yanından Ayrılma Hâli (Ablativus: -tól, -töl)

- ez+tól= ettől “bundan/ bunun **yanından**”
 az+tól= attól “ondan/ onun **yanından**”
 ezek+tól=ezeztől “bunlardan/ bunların **yanından**”
 azok+tól=azoktól “onlardan/ onların **yanından**” (URL-1).
Attól a háztól szaladt el a roka (István, 312).
 “O ev**den** bir tilki kaçtı.”

A(z)t -tól a Ház -tól szalad -t el A roka
 O AHE BT Ev AHE Koş- GZE ÖE BT Tilki

Vasita Hâli (Instrumentalis: -val, -vel)

- ez+vel= ezzel “bununla”

az+val=azzal “onun**la**”
 ezek+vel= ezekkel “bunlar**la**”
 azok+val= azokkal “onlar**la**” (URL-1).

Yükleme Hâli (Akuzatif: -t)

ez+t= ezt “bun**u**”
 az+t= azt “on**u**”
 ezek+et= ezeket “bunlar**ı**”
 azok+at= azokat “onlar**ı**” (URL-1).

Causalis – finalis: -ért

ez+ért= ezért “bunun **için**”
 az+ért= azért “onun **için**”
 ezek+ért= ezekért “bunlar **için**”
 azok+ért= azokért “onlar **için**” (URL-1).

Genitivus: -nak, -nek.

ez+nek= ennek “bunun**ı**”
 az+nak= annak “onun**ı**”
 ezek+nek= ezeknek “bunlar**ın**”
 azok+nak= azoknak “onlar**ın**” (URL-1).

*Megnéné, kérem, mi baja en**nek** az ór**ának**?* (Şişman Demir, 2010: 212)

“Lütfen bu saat**ın** sorununun ne olduğuna bakabilir misiniz?” (Şişman Demir, 2010: 212)

Megnéné
 n(j)é
 kerem
 mi
 baja
 e(z)n
 -**nek**
 az
 óra
 -**nak**

Bak-	EE	Lüt-	fan	Ne	Sorum	Bu	İHE	BT	Saat	YöHE
------	----	------	-----	----	-------	----	-----	----	------	------

17. Soru Zamirlerinin Hâl Ekleri İle Kullanılması

Hâl eklerinin *kérdő névmás* (soru zamirleri) ile kullanılması aşağıdaki gibidir. *Mi?* (ne) *Ki?* (kim) soru zamirlerinin üzerine doğrudan hâl ekleri eklenir.

- ban/ -ben= Miben? Kiben?
- ba / -be= Mibe? Kibe?
- ból/ -böl= Miből? Kiből?
- ra/ -re= Mire? Kire?
- n/-on/-en/-ön= Min? Kin?
- ról/ -röl= Miről? Kiről?
- nál/ -nél= Minél? Kinél?
- hoz/ -hez= Mihez? Kihez?
- töl/ -töl= Mitől? Kitől?
- val/ -vel= Mivel? Kivel?
- ért= Miért? Kiért?
- nak/-nek= Minek? Kinek?
- t, -ot, -öt, -et, -at= Mit? Kit? (URL-1)

Mitől félnek a gyerekek? (URL-1)

“Çocuklar neyden korkuyorlar?” (URL-1)

<i>Mi</i>	<i>-tól</i>	<i>fél</i>	<i>Ø</i>	<i>-nek</i>	<i>a</i>	<i>gyerek</i>	<i>-ek</i>
Ne	AHE	Kork-	B’li ŞZE	3.ÇŞE	BT	Çocuk	ÇE

Kinél van a ceruza? Nálam van (URL-1).

“Kimin **yanında** kurşun kalem var? Bende var” (URL-1).

Ki -nél van a ceruza nálam van
Kim BHE Var BT Kalem Bende Var

Kinél van a toll? Nála van (URL-1).

“Kimin **yanında** tükenmez kalem var? Onda var” (URL-1).

Ki -nél van a toll nála van
Kim BHE Var BT Kalem Onda Var

Mit mondanak azok az emberek? (URL-1)

“O insanlar ne söylüyorlar?” (URL-1)

Mi -t mond Ø -anak az -ok az ember -ek
Ne YHE Söyle- B’li ŞZE 3.ÇŞE O ÇE BT İnsan ÇE

Mit olvasol? Könyvet olvasok (URL-1).

“Ne okuyorsun? Kitap okuyorum” (URL-1).

Mi -t olvas Ø -ol könyv , -et olvas Ø -ok
Ne YHE Oku- B’li ŞZE 2.TŞE Kitap YHE Oku- B’li ŞZE 1.TŞE

Kivel mész moziba? (URL-1)

“Sinemaya kimin**le** gidiyorsun?” (URL-1)

Ki -vel me(gy) Ø -sz mozi -ba
Kim VHE Git- B’li ŞZE 2.TŞE Sinema YöHE

Mivel utazol Budapestre? (URL-1)

“Budapeş’ye ne**yle** seyahat ediyorsun?” (URL-1)

Mi -vel utaz(ik) Ø -ol Budapest -re
Ne VHE Seyahat et- B’li ŞZE 2.TŞE Budapeşte YöHE

Kikk~~el~~ mész moziba? (URL-1)

“Sinemaya kimler**le** gidiyorsun?” (URL-1)

<i>Ki</i>	- <i>k</i>	- <i>k(v)el</i>	<i>me(gy)</i>	∅	- <i>sz</i>	<i>mozi</i>	- <i>ba</i>
Kim	ÇE	VHE	Git-	B’li ŞZE	2.TŞE	Sinema	YöHE

*Ki**hez** hasonlít Péter?* (URL-1)

“Peter kime benziyor?” (URL-1)

<i>Ki</i>	- <i>hez</i>	<i>hasonlít</i>	∅	<i>Péter</i>
Kim	YöHE	Benze-	B’li ŞZE	Peter

*Ki**hez** megy Pista?* (URL-1)

“Pista kimin **yanına** gidiyor?” (URL-1)

<i>Ki</i>	- <i>hez</i>	<i>megy</i>	∅	<i>Pista</i>
Kim	YöHE	Git-	B’li ŞZE	Pista

*Mir**öl** beszélnek?* (URL-1)

“Ney**den/** ne **hakkında** konuşuyorlar?” (URL-1)

<i>Mi</i>	- <i>röl</i>	<i>beszél</i>	∅	- <i>nek</i>
Ne	AHE	Konuş-	B’li ŞZE	3.ÇŞE

*Kir**öl** beszélnek?* (URL-1)

“Kim**den/** kim **hakkında** konuşuyorlar?” (URL-1)

<i>Ki</i>	- <i>röl</i>	<i>beszél</i>	∅	- <i>nek</i>
Kim	AHE	Konuş-	B’li ŞZE	3.ÇŞE

*Mi**ért** nem jön velünk?* (URL-1)

“**Niçin** bizimle gelmiyor?” (URL-1)

<i>Mi</i>	- <i>ért</i>	<i>nem</i>	<i>jön</i>	∅	<i>velünk</i>
Ne	İçin	OEd.	Gel-	B’li ŞZE	Bizimle

*Mi**ért** nem mehetek moziba?* (URL-1)

“Niçin sinemaya gidemiyorum?” (URL-1)

<i>Mi</i>	<i>-ért</i>	<i>nem</i>	<i>mehet</i>	$\emptyset$	<i>-ek</i>	<i>mozi</i>	<i>-ba</i>
Ne	İçin	OEd.	Gidememek	B'li ŞZE	1.TŞE	Sinema	YöHE

III. BÖLÜM

TÜRKÇE VE MACARCADA HÂL EKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Çok zengin bir hâl sitemine sahip olan Macarcada hâl eklerinin sayısı oldukça fazladır. Bazı hâller hakkında Hungarologlar arasında da görüş ayrılığı yaşanmaktadır. Bu ayrılığın sebebi bazı eklerin hâl kategorisinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği konusunda farklı fikirlerin ortaya çıkmasıdır. Bu nedenle kaynaklarda Macarcadaki hâl eki sayısı 17-21 arasında değişmektedir. Türkçeye göre oldukça fazla hâl ekine sahip olan Macarcadaki bazı eklerinin karşılığı Türkçede bulunmazken, bazıları edatlarla karşılanmaktadır. Türkçede “içinde”, “üzerinde” ve “yanında” bulunma durumu için tek bir ek kullanılırken, Macarcada bu durumlar için ayrı ayrı ekler kullanılmaktadır. Aynı durum ayrılma ve yönelme hâlleri için de geçerlidir. Yönelme hâlinde bu durumdan farklı olarak genel yönelme bildiren yani bu üç durumu da kapsayan dördüncü bir ek daha bulunmaktadır.

Bu bölümde Türkçe ve Macarcanın hâl eklerini karşılaştırarak incelemek hedeflenmiştir. Bu bölümün kapsamı art zamanlı bir inceleme yapmak değil çağdaş Türkiye Türkçesini ve çağdaş Macarcayı eş zamanlı bir biçimde ele almaktır. Buradaki amaç bu iki dil arasında morfolojik bir karşılaştırma yapmak hem de bu iki dildeki hâl eklerinin benzerlik ve farklılıklarını ortaya koyarak Türkçe öğrenecek Macarlar ve Macarca

öğrenecek Türkler için kolaylık sağlamaktır. Daha fazla veri oluşturma bakımından örnekler daha fazla yer verilmiş ve karşılaştırma, cümle örnekleri üzerinden yapılmıştır. Ayrıca Macarca cümlelerin yalnızca tercümesi yazılmayıp bunun yanında her bir kelimenin ve ekin karşılığı altına verilmiş, böylece Macarca bilmeyen bir okurun da kelime ve eklerin karşılığını daha kolay anlayacağı düşünülmüştür.

Bu çalışmada amaç iki dilin gramerini yeniden yazmak olmayıp var olan kaynaklardaki bilgilerden alınan verilerle iki dil arasında bir karşılaştırma yapmak olduğundan örnekler her iki dilin dil bilgisi kitaplarından alınmıştır.

Ekler tek tek karşılaştırılarak incelenmeden daha kolay anlaşılması amacıyla önce tablo biçiminde toplu bir hâlde gösterilmiştir. Aşağıdaki tabloda Macarcada en işlek kullanılan hâl ekleri Türkçe karşılıkları ve çekimlenmiş örnek kelimelerle birlikte toplu olarak verilmiştir.

Macarcada			Türkçede		
İsmin hâlleri	hâl ekleri	örnekler	İsmin hâlleri	hâl ekleri	örnekler
Nominative-Alanyeset	-Ø	a ház-Ø	Yalın	-Ø	ev-Ø
Accusative-Tárgyeset	-t	a ház-a-t	Yükleme	-(y)I	ev-i
Genitive-Birtokos Eset	Eksiz	a ház	İlgi	Eksiz	ev işi
	-nAk	a ház-nak a ...		-(n)In	ev-in işi
Dative-Részes Eset	-nAk	a ház-nak	Yönelme	-(y)A	eve
Instrumental-Eszköz- És Társhatározó	-vAl	a ház-zal	Vasıta	-lA	evle

Eset/ Bel- viszonyt Jelölő Esetek					
Illative- Hová	-bA	a ház-ba	İçine yönelme	-(y)A	eve
İncessive- Hol	-bAn	a ház- ban	İçinde bulunma	-DA	evde
Elicative- Hon- nan/ Felszíni Viszonyt Jelölő Esete	-bÓl	a ház- ból	İçinden ayrılma	-DAn	evden
Sublative- Hová	-rA	a ház-ra	Üzerine yönelme	-(y)A	eve
Superessive- Hol	-(o, e, ön)	a ház-o- n	Üzerinde bulunma	-DA	evde
Delative- Honnán/ Kö- zelséget Jelölő Esetek	-rÓl	a ház- ról	Üzerin- den ay- rılma	-DAn	evden
Allative- Hová	-hOz /-hez	a ház- hoz	Yanına yönelme	-(y)A	eve
Adessive- Hol	-nÁl	a ház- nál	Yanında bulunma	-DA	evde
Ablative- Honnán	-tÓl	a ház- tól	Yanından ayrılma	-DAn	evden
Terminative- Végpontot Jelölő Eset	-ig	a ház-ig	Zaman Bildirme	“Kadar”	O zamana kadar
Final-causal- Célt És Okot Jelölő Eset	-ért	a ház- ért	Sebep Bildirme	“İçin”	Onun için
Translative- Átformáló Eset	-vÁ	ház-zá / házak- ká	Dönüşüm	“-e dö- nüşme”	Su buz hâline geldi.

Tablo 3: Macarca ve Türkçede hâl ekleri

Yalın Hâl (Lat. Nominative, Mac. Alanyeset)

Yalın hâl aşağıda da inceleneceği gibi her iki dilde de herhangi bir hâl eki eklenmeden çekimlenmektedir. Bu hâlin temel işlevi özneyi ve yüklemi bildirmektir.

Bilindiği üzere Türkçede yalın hâli belirtmek için herhangi bir ek kullanılmamaktadır ve genellikle yalın hâl cümle ögelerinde özneyi ve yüklemi belirtmektedir. Yalın hâldeki bir kelimenin üzerine yalnızca çokluk ve iyelik ekleri getirilebilmektedir (Korkmaz, 2009: 267). Macarcada da tıpkı Türkçede olduğu gibi yalın hâl eksizdir ve genellikle özneyi belirtmek için kullanılmaktadır.

1. Macarca ve Türkçe Yalın Hâl Arasındaki Benzerlikler

1. İki dilde de yalın hâli belirtmek için herhangi bir ek kullanılmamaktadır.

Kuş vuruldu (Ediskun, 1999: 111).

Melike okula koşarak gitti (Kalkan, 2006: 35).

Güneş, yer, gök, deniz iç içe kaynaşır (Kalkan, 2006: 35).

Elindult a vonat (Rounds, 2001: 94).

“*Tren* kalktı” (Rounds, 2001: 94).

Elindul- -t a vonat

Kalk- GZE BT *Tren*

A róka a tyúkudvarból három kacsát elrabolt (Güngörmüş, 1999: 61).

“*Tilki* tavuk kümesinden üç tane ördeği çalmış” (Güngörmüş, 1999: 61).

A	<i>róka</i>	a	<i>tyúkudvar-</i>	<i>ból</i>	<i>három</i>	<i>kacsá-</i>	t	<i>elrabol-</i>	t
BT	Tilki	BT	Tavuk kümesi	AHE	Üç	Ördek	YHE	Çal-	GZE

A parancsnok feladta a várat (Güngörmüş, 1999: 72).

“Komutan kaleyi teslim etti” (Güngörmüş, 1999: 72).

A	<i>parancsnok</i>	<i>felad-</i>	ta	a	<i>vár-</i>	At
BT	Komutan	Teslim et-	GZE	BT	Kale	YHE

A postás felcserélte a leveleket (Güngörmüş, 1999: 73).

“Postacı mektupları karıştırmış” (Güngörmüş, 1999: 73).

A	<i>postás</i>	<i>felcserél</i>	-te	A	<i>level</i>	-ek	-et
BT	Postacı	Karıştır-	GZE	BT	Mektup	ÇE	YHE

A bíróság felderíti a bűntényt (Güngörmüş, 1999: 73).

“Mahkeme suç unsurlarını ortaya çıkarıyor” (Güngörmüş, 1999: 73).

A	<i>bíróság</i>	<i>Felderít</i>	i	a	<i>Bűntény</i>	-t
BT	Mahkeme	Ortaya	B’li ŞZE	BT	Suç unsuru	YHE
		çıkartıyor				

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere yalın hâl özne (alany) olarak kullanılmıştır.

2. İki dilde de yalın hâl ağırlıklı olarak cümlede özne olarak kullanılmaktadır.

Bu yıl çok geç geldi kış (Hepçilingirler, 2005: 108).

Yağmur mu yatıyor? (Hepçilingirler, 2005: 108).

Sinema, Ahsen'in en büyük tutkusuydu (Hepçilingirler, 2005: 108).

A hadsereg feldúlta a várost (Güngörmüş, 1999: 73).

“Ordu, şehri yağmaladı” (Güngörmüş, 1999: 73).

A	hadsereg	feldúl	-ta	a	város	-t
BT	Ordu	Yağmala-	GZE	BT	Şehir	YHE

Az író feldolgozta a mesét (Güngörmüş, 1999: 73).

“Yazar masalı yeniden gözden geçirdi” (Güngörmüş, 1999: 73).

Az	író	feldolgoz	-ta	a	meşe	-t
BT	Yazar	Gözden geçir-	GZE	BT	Masal	YHE

A tanár felemelte a hangját (Güngörmüş, 1999: 75).

“Öğretmen sesini yükseltti” (Güngörmüş, 1999: 75).

A	tanár	felemel	-te	a	hang	já	-t
BT	Öğretmen	Yükselt-	GZE	BT	Sesi	3.TŞİE	YHE

3. İki dilde de yalın hâldeki bir kelimenin üzerine çokluk ve iyelik ekleri getirilebilmektedir.

*Düşündüm ki şimdi Hacı Ağa'nın gideceği yerlerde **bademler** çiçek açmıştır* (Korkmaz, 2009: 267).

***Tarlalar** yeşermiştir* (Korkmaz, 2009: 267).

***Çocuklar** ilkin ürktüler; ama pek de aldırış etmediler* (Kalkan, 2006: 35).

***Lisenin bahçesindeki çam ağaçları** bir yangında yanmış olabilir* (Bozkurt, 2017: 40).

*A **lanyok** az egyetemen* (Rounds, 2001: 94).

“**Kızlar** üniversitede” (Rounds, 2001: 94).

A *lány* -ok az *egyetem* -en
 BT Kız ÇE BT Üniversite BHE

Ismeretlen tettesek feldúlták a sírt (Güngörmüş, 1999: 74).

“**Kimliği meçhul failer** mezarı talan etmişler” (Güngörmüş, 1999: 74).

Isme- tet- - feldúl -t -ák a sír -t
retlen tes ek
 Kimliği Fail ÇE Talan GZE 3.ÇŞE BT Mezar YHE
 meçhul et-

2. Macarca ve Türkçe Yalın Hâl Arasındaki Farklılıklar

1. Türkçede yalın hâlin yüklem olma görevi bulunurken Macarcada yalın hâlin böyle bir işlevi bulunmamaktadır.

Konuşmak ihtiyaç olabilir ama susmak sanattır (Kalkan, 2006: 38).

Kırk sekizin yarısı yirmi dördtür (Kalkan, 2006: 38).

2. Türkçede edat grubu oluşturulurken isme ilgi hâli getirilmekte Macarcada ise bu işlev için yalın hâl kullanılmaktadır.

A függöny mögött találtam egy ceruzát (Rounds, 2001: 95).

“**Perdenin** arkasında bir kalem buldum” (Rounds, 2001: 95).

A *függöny* mögött talál -ta -m egy ceruzá -t
 BT Perde Arkasında Bul- GZE 1.TŞE Bir Kalem YHE

Bu örnekte bir edat grubu oluştururken *mögött* “arkasında” edatının önüne gelen *függöny* “perde” kelimesi yalın hâlde kullanılmıştır. Ancak “arkasında” kelimesi Türkçede edat değil isim olduğundan bu cümle Türkçeye isim tamlası şeklinde

çevrilmiş *A függöny mögött* ifadesi “perdenin arkasında” olarak ilgi hâli ile kullanılmıştır.

Péter a pályaudvar előtt vár (Endre, 1988: 38).

“Péter **istasyonun** önünde bekliyor” (Endre, 1988: 38).

<i>Péter</i>	<i>a</i>	<i>pályaudvar</i>	<i>előtt</i>	<i>vár</i>	<i>Ø</i>
Péter	BT	İstasyon	Önünde	Bekle-	B'siz ŞZE

Bu örnekte bir edat grubu oluştururken *előtt* “önünde” edatının önüne gelen *pályaudvar* “istasyon” kelimesi yalın hâlde kullanılmıştır. Ancak “önünde” kelimesi Türkçede edat değil isim olduğundan bu cümle Türkçeye isim tamlası şeklinde çevrilmiş *a pályaudvar előtt* ifadesi “istasyonun önünde” olarak ilgi hâli ile kullanılmıştır.

Yükleme Hâli (Lat. Akuzatif, Mac. Tárgyeset)

Türkçede yükleme hâli ekinin en temel işlevi bir ismi geçişli bir fiile bağlamaktır. Cümlede nesne işlevinde bulunmaktadır. Yükleme hâli Türkçede hem ekli hem de eksiz olabilmektedir. Çokluk ve iyelik eklerinin üzerine yükleme hâli eki getirilebilmektedir. Ancak iyelik eki almış bir ismin yükleme hâli mutlaka ekli olmak zorundadır. Türkçede yükleme hâli ekleri -(y)ı, -(y)i, -(y)u, -(y)ü, -nı, -ni, -nu, -nü şeklindedir.

Macarcada da yükleme hâli eki bir ismi geçişli fiile bağlamakta ve tıpkı Türkçede olduğu gibi yükleme hâli eki almış alan sözcük cümlede fiilin nesnesi olmaktadır. Macarcada yükleme hâli daima eklidir. Eksiz yükleme hâli biçimi yoktur. Macarcada yükleme hâlinin Türkçedeki gibi belirlilik bildirme işlevi bulunmamakta, bu işlevi ismin başına getirilen *a* ve *az* belirlilik tanımlılıkları karşılamaktadır.

1. Macarca ve Türkçe Yükleme Hâli Arasındaki Benzerlikler

Macarca ve Türkçe yükleme hâlinin benzerlikleri fonetik morfolojik ve semantik yönden ele alınmıştır.

Fonetik Benzerlik

Her iki ek de gerekli durumlarda isme bağlantı ünlüsüyle bağlanmaktadır. Türkçe yükleme hâli eki -ı, -i, -u, -ü şeklinde ünlüler oldukları için ünlüyle başlayan bir kelimeye eklendiklerinde -y bağlantı ünsüzünü alırken, Macarca yükleme hâli eki -t ünsüz olduğu için ünsüzle biten bir isme eklenirken -a, -e, -o, -ö bağlantı ünlülerini alır.

Suat, ölmeden önce bu konçertoyu dinlemişti (Kalkan, 2006: 58).

(2a) *A zárba dugja a kulcsot* (Güngörmüş, 1999: 43).

“Anahtarı kilide sokuyor” (Güngörmüş, 1999: 43).

<i>A</i>	<i>zár</i>	<i>-ba</i>	<i>dug</i>	<i>-ja</i>	<i>a</i>	<i>kulcs</i>	<i>-ot</i>
BT	Kilit	Yö.HE	Sok-	B’li ŞZE	BT	Anahtar	YHE

2a numaralı örnekte *kulcs* “anahtar” ismi ünsüzle bittiğinden -t yükleme hâli ekini alırken -o yardımcı ünlüsünü almıştır.

(2b) *Nem írom alá a levelet* (Güngörmüş, 1999: 4).

“Mektubu imzalamayacağım” (Güngörmüş, 1999: 4).

<i>Nem</i>	<i>ír</i>	<i>-om</i>	<i>alá</i>	<i>a</i>	<i>level</i>	<i>-et</i>
OE	Yaz-	1. TŞE	E	BT	Mektup	YHE

2b numaralı örnekte görüleceği üzerine *levél* “mektup” ismi ünsüzle bittiğinden -t yükleme hâli ekini alırken -e yardımcı ünlüsünü almıştır.

(2c) *A gyógyszer csillapította a görcsöt* (Güngörmüş, 1999: 35).

“İlaç sancıyı dindirdi” (Güngörmüş, 1999: 35).

A	<i>gyógyszer</i>	<i>csillapítot-</i>	<i>-ta</i>	<i>a</i>	<i>görcs</i>	<i>-öt</i>
BT	İlaç	Dindir-	GZE	BT	Sancı	YHE

2c numaralı örnekte *görcs* “sancı” ismi ünsüzle bittiğinden -t yükleme hâli ekini alırken -ö yardımcı ünlüsünü almıştır.

(2ç) *A földre dobálja a szemetet* (Güngörmüş, 1999: 41).

“Çöpü yere atıyor” (Güngörmüş, 1999: 41).

A	<i>föld</i>	<i>-re</i>	<i>dobál</i>	<i>-ja</i>	<i>a</i>	<i>szemet</i>	<i>-et</i>
BT	Yer	YHE	At-	B’li ŞZE	BT	Çöp	YHE

2ç numaralı örnekte *szemet* “çöp” ismi ünsüzle bittiğinden -t yükleme hâli ekini alırken -e yardımcı ünlüsünü de almıştır.

(2d) *Vagonba döntik a szenet* (Güngörmüş, 1999: 42).

“Kömürü vagona dolduruyorlar” (Güngörmüş, 1999: 42).

<i>Vagon</i>	<i>-ba</i>	<i>dönt</i>	<i>Ø</i>	<i>-ik</i>	<i>a</i>	<i>szen</i>	<i>-et</i>
Vagon	Yö.HE	Doldur-	B’siz ŞZE	3.ÇŞE	BT	Kömür	YHE

2d numaralı örnekte de *szén* “kömür” ismi ünsüzle bittiğinden -t yükleme hâli ekini alırken -e yardımcı ünlüsünü de almıştır.

(2e) *A zárba dugja a kulcsot* (Güngörmüş, 1999: 43).

“Anahtarı kilide sokuyor” (Güngörmüş, 1999: 43).

A	<i>zár</i>	<i>-ba</i>	<i>dug</i>	<i>-ja</i>	<i>a</i>	<i>kulcs</i>	<i>-ot</i>
BT	Kilit	Yö.HE	Sok-	ŞZE	BT	Anahtar	YHE

2e numaralı örnekte de yine *kulcs* “anahtar” ismi ünsüzle bittiğinden -t yükleme hâli ekini alırken -o yardımcı ünlüsünü de almıştır.

Morfolojik benzerlik

İki ek de morfolojik olarak yükleme hâli işlevi taşımaktadır.

Candarmalar bir anda ateşi kestiler. (Yahya Kemal, İM: 367, akt. Korkmaz, 2009: 278)

Orhan'ı gördük (Gencan, 1979: 155).

İzmir'i gördünüz mü? (Gencan, 1979: 155)

Yurdumuzu her şeyden çok severiz (Gencan, 1979: 155).

(2f) *A nagymama cukrozza a téztát* (Güngörmüş, 1999: 32).

“Büyükanne hamuru şekerliyor” (Güngörmüş, 1999: 32).

<i>A</i>	<i>nagymama</i>	<i>cukroz</i>	<i>-j>za</i>	<i>a</i>	<i>téztá</i>	<i>-t</i>
BT	Büyükanne	Şekerle	B'li ŞZE	BT	Hamur	YHE

2f numaralı örneğe bakıldığında *tezta* “hamur” ismi -t yükleme hâli ekini alarak “şekerlemek” anlamındaki *cukrozza* fiilinin nesnesi olmuştur.

(2g) *Még egyszer csengettetem a telefont* (Güngörmüş, 1999: 34).

“Telefonu bir kez daha çaldırdım” (Güngörmüş, 1999: 34).

<i>Még</i>	<i>egyszer</i>	<i>csengettet-</i>	<i>-t</i>	<i>-em</i>	<i>a</i>	<i>telefon</i>	<i>-t</i>
Daha	Bir kez	Çaldır-	GZE	1.TŞE	BT	Telefon	YHE

2g numaralı örnekte de *csengettet* “çaldırmak” fiilinin nesnesi konumunda bulunan *telefon* kelimesi -t yükleme hâli ekini üzerinde bulundurmaktadır.

(2ğ) *Együtt cséplik a buzát* (Güngörmüş, 1999: 35).

“Buğdayı birlikte dövüyorlar” (Güngörmüş, 1999: 35).

<i>Együtt</i>	<i>cséplik</i>	<i>a</i>	<i>buzá</i>	<i>-t</i>
Birlikte	Dövüyor	BT	Buğday	YHE

2ğ numaralı örnekte de benzer bir durum söz konusudur. *buza* “buğday” ismi -t yükleme hâli ekini alarak “dövmek” anlamındaki *cséplik* fiilinin nesnesi olmuştur.

(2h) *Rám csukta az ajtó* (Güngörmüş, 1999: 38).

“Kapıyı üzerime kapattı” (Güngörmüş, 1999: 38).

<i>Rám</i>	<i>csuk-</i>	<i>-ta</i>	<i>az</i>	<i>ajtó</i>	<i>-t</i>
Üzerime	Kapat-	GZE	BT	Kapı	YHE

2h numaralı örnekte de *ajtó* “kapı” ismi -t yükleme hâli ekini alarak *csuk* “kapatmak” fiilinin nesnesi olmuştur.

Türkçede yükleme hâli çokluk ve iyelik eklerinin üzerine gelebilmektedir. Çokluk eki almış olan bir ismin yükleme hali hem ekli hem eksiz ifade edilebilirken, iyelik eki almış bir ismin mutlaka yükleme hâli eki alması gerekmektedir. Macarcada da aynı şekilde yükleme hâli çokluk ve iyelik eklerini almış olan isimlere getirilebilmektedir. Ancak Macarcada eksiz yükleme hâli bulunmadığından her ikisine de yükleme hâli eki getirilebilmektedir.

Aşağıda çokluk ekinin üzerine yükleme hâli ekinin geldiği örnekler bulunmaktadır:

Sokağa ansızın giren kamyon top oynayan çocukları ürküttü (Hepçilingirler, 2005: 104).

Biraz öncekiler bana tımarhanede gördüğüm delileri hatırlattı (Kalkan, 2006: 58).

Arkadaş toplantısından eski günleri andılar (Kalkan, 2006: 58).

Buzlu merdivenleri çıktık (Kalkan, 2006: 58).

Yukarıdaki Türkçe cümle örneklerinde çokluk ekinin sonra yükleme hâli ekinin gelebileceği gösterilmiştir.

(21) *Most csökkentenek az árákat* (Güngörmüş, 1999: 37).

“Şimdi fiyatları düşürüyorlar” (Güngörmüş, 1999: 37).

<i>Most</i>	<i>csökkent</i>	<i>-enek</i>	<i>az</i>	<i>ár</i>	<i>-ak</i>	<i>-at</i>
Şimdi	Düşürüyor	3.ÇŞE	BT	Fiyat	ÇE	YHE

21 numaralı örnekte de *ár* “fiyat” ismi önce -ak çokluk eki ardından da -at yükleme hâli eki alarak *csökken* “düşürmek” fiilinin nesnesini oluşturmuştur.

(2i) *Egyebeilleszti a csöveket* (Güngörmüş, 1999: 45).

“Boruları birbiriyle birleştiriyor” (Güngörmüş, 1999: 45).

<i>Egyebeilleszt</i>	<i>-i</i>	<i>a</i>	<i>csö</i>	<i>-v</i>	<i>-<u>ek</u></i>	<i>-<u>et</u></i>
Birleştiriyor	B’li ŞZE	BT	Boru	YS	ÇE	YHE

2i numaralı örnekte *egyebeilleszt* “birleştirmek” fiilinin nesnesi -et yükleme hâli eki almış olan *csö* “boru” ismidir ve bu isim yükleme hâli eki almadan önce -ek çokluk ekini almıştır.

(2j) *Nem sokára felemelnek a fizetésüket* (Güngörmüş, 1999: 75).

“Kısa bir süre sonra maaşları artıracaklar” (Güngörmüş, 1999: 75).

<i>Nem</i>	<i>sokára</i>	<i>felemel-</i>	<i>Ø</i>	<i>-nek</i>	<i>a</i>	<i>fizetés</i>	<i>-ek</i>	<i>-et</i>
OE	Uzun	Artır-	B’siz	3.	BT	Maaş	ÇE	YHE
	zaman		ŞZE	ÇŞE				

2j numaralı örnekte *felemel* “artırmak” fiilinin nesnesi *fizetés* keli “maaş” ismidir. Bu isim nesne olabilmesi için alması gereken -et yükleme hâli ekinden önce -ek çokluk ekini almıştır. Ayrıca Macarcada ayrı bir gelecek zaman eki bulunmadığından şimdiki zaman anlama göre gelecek zaman olarak da

kullanılabilmektedir. Yukarıdaki cümlede de bu durum söz konusudur.

(2k) *A vállalat fedezi az úti költségeket* (Güngörmüş, 1999: 70).

“Yol masraflarını firma ödüyor” (Güngörmüş, 1999: 70).

A	vállalat	fedezi	-i	az	úti	költség	-ek	-et
BT	Firma	Ödüyor	B’li	BT	Yol	Masraf	ÇE	YHE
			ŞZE					

2k numaralı örnekte de *költség* “masraf” ismi önce -ek çokluk ekini ardından da -et yükleme hâli ekini almış ve böylelikle *fedezi* “ödemek, kapsamak” fiilinin nesnesi olmuştur.

(2l) *Fékezd a lovakat* (Güngörmüş, 1999: 71).

“Atları durdur/Atları dizginle” (Güngörmüş, 1999: 71).

Fékez	-d	a	ló	-v	-ak	-at
Dizginle-	EE	BT	At	YS	ÇE	YHE

2l numaralı örnekte *ló* “at” ismi -at yükleme hâli ekini alarak *fékez* “frenlemek, dizginlemek, durdurmak” fiilinin nesnesi hâline gelmiştir. Ancak yükleme hâli ekinden önce -ak çokluk ekini almıştır.

İyelik ekinden sonra gelen yükleme hâli ekine dair örnekler aşağıda yer almaktadır:

Evinin duvarlarını nilüfer desenli kağıtlarla kaplatmış (Hepçilingirler, 2005: 108).

Çok özlüyormuş kızını (Hepçilingirler, 2005: 108).

Romanın sonunu mu okumuş? (Hepçilingirler, 2005: 108)

Hasan’ın mektubunu okudum (Kalkan, 2006: 58).

Yukarıdaki Türkçe cümle örneklerinde iyelik ekinden sonra yükleme hâli ekinin geldiği görülmektedir.

(2m) *A fiatal író egész nap az új könyvét dedikált* (Güngörmüş, 1999: 39).

“Genç yazar bütün gün yeni kitabını imzaladı” (Güngörmüş, 1999: 39).

<i>A</i>	<i>Fiatal</i>	<i>író</i>	<i>egész nap</i>	<i>Az</i>	<i>új</i>	<i>könyv</i>	<i>-é</i>	<i>-t</i>	<i>dedikál</i>	<i>-t</i>
BT	Genç	Yazar	Bütün gün	BT	Yeni	Kitap	3.TŞİE	YHE	İmzala-	GZE

2m numaralı örnekte *könyv* “kitap” ismi -t yükleme hâli ekini alarak *dedikál* “imzalamak” fiilinin nesnesi hâline gelmiştir ancak öncesinde -é 3. tekil şahıs iyelik ekini almıştır.

(2n) *Kinek szekere farkán ülsz, annak notáját dúdoljad* (Güngörmüş, 1999: 43).

“Kimin arabasının kuyruğunda oturuyorsan onun namesini söylersin” (Güngörmüş, 1999: 43).

<i>Ki</i>	<i>-nek</i>	<i>szekere</i>	<i>farka</i>	<i>-n</i>	<i>Ül</i>	<i>-sz</i>
Kim	İHE	Araba	Kuyruk	BHE	Otur-	2.TŞE
<i>annak</i>	<i>nota</i>	<i>-já</i>	<i>-t</i>	<i>dúdol</i>	<i>-ja</i>	<i>-d</i>
Onun	Name	3.TŞİE	YHE	Söyle-	B’li ŞZE	2TŞE

2n numaralı örnekte *dúdol* “söylemek, mırıldamak” fiilinin nesnesi konumundaki *nota* “nota, nağme” ismi önce -já 3. tekil şahıs iyelik ekini ardından da -t yükleme hâli ekini almıştır.

(2o) *János eladta az autóját a testvérének* (Güngörmüş, 1999: 47).

“János arabasını kardeşine sattı” (Güngörmüş, 1999: 47).

<i>János</i>	<i>elad</i>	<i>-ta</i>	<i>az</i>	<i>autó</i>	<i>-já</i>	<i>-t</i>	<i>a</i>	<i>testvér</i>	<i>-é</i>	<i>-nek</i>
János	Sat-	GZE	BT	Araba	3.TŞİE	YHE	BT	Kardeş	3.TŞİE	YöHE

2o numaralı örnekte *autó* “araba” ismi *elad* “satmak” fiilinin nesnesidir ve bu nedenle -t yükleme hâli ekini almıştır. Ancak bu ekten önce -já 3. tekil şahıs iyelik ekini de almıştır.

(2ö) *Elküldtem a testvéremet pénzért a bankba* (Güngörmüş, 1999: 58).

“Kardeşimi para için bankaya yolladım” (Güngörmüş, 1999: 58).

<i>Elküld-</i>	<i>-te</i>	<i>-m</i>	<i>a</i>	<i>testvér</i>	<i>-em</i>	<i>-et</i>	<i>pénz</i>	<i>-ért</i>	<i>a</i>	<i>bank</i>	<i>-ba</i>
Yolla-	GZE	1.TŞİE	BT	Kardeş	1.TŞİE	YHE	Para	İçin	BT	Banka	YöHE

2ö numaralı örnekte ise *elküld* “yollamak” fiilinin nesnesi olan *testvér* “kardeş” ismi nesne olması için gerekli olan -et yükleme hâli ekinden önce -em 1. tekil şahıs iyelik ekini almıştır.

(2p) *A vendégét a diványra fekteti* (Güngörmüş, 1999: 71).

“Misafirini divanda yatırıyor” (Güngörmüş, 1999: 71).

<i>A</i>	<i>vendég</i>	<i>-é</i>	<i>-t</i>	<i>a</i>	<i>divány</i>	<i>-ra</i>	<i>fektet</i>	<i>-i</i>
BT	Misafir	3.TŞİE	YHE	BT	Divan	YöHE	Yatır-	B’li ŞZE

2p numaralı örnekte *vendég* “misafir” ismi *fektet* “yatırmak” fiilinin nesnesidir ve bunun için gerekli olan -t yükleme hâli ekini almakla beraber -é 3. tekil şahıs iyelik ekini de almıştır.

(2r) *A lány fejt a fiú vállára fekteti* (Güngörmüş, 1999: 71).

“Kız başını oğlanın omzuna yaslıyor” (Güngörmüş, 1999: 71).

A	lány	fej	-é	-t	a	fiú	Ø	Váll	-á	-ra	fek-	-i
BT	Kız	Baş	3.TŞİE	YHE	BT	Oğlan	İHE	Omuz	3.TŞİE	YöHA	Yasla-	B’li ŞZE

2r numaralı örnekte *fekteti* “yaslamak” fiilinin nesnesi olan *fej* “baş” ismi -t yükleme hâli ekinden önce -é 3. tekil şahıs iyelik ekini almıştır.

(2s) *Feláldozza értük a szabádságát* (Güngörmüş, 1999: 72).

“Özgürlüğünü onların uğruna harcıyor” (Güngörmüş, 1999: 72).

<i>Feláldoz</i>	-za	<i>értük</i>		<i>a</i>	<i>szabádság</i>	-á	-t
Harcıyor	B’li	Onların uğruna	BT	Özgürlük	3.TŞİE	YHE	ŞZE

2s numaralı örnek incelendiğinde *feláldozza* “harcamak” fiilinin nesnesi *szabádság* “özgürlük” ismidir. Bu isim nesne olabilmesi için alması gereken -t yükleme hâli ekini almış fakat ondan önce -á 3. tekil şahıs iyelik ekini almıştır.

(2ş) *A katonatiszt felcsatolja a kardját* (Güngörmüş, 1999: 73).

“Subay kılıcını kuşanıyor” (Güngörmüş, 1999: 73).

A katonatiszt felcsatol -ja a kard -já -t.
BT Subay Kuşan- B’li ŞZE BT Kılıç 3.TŞİE YHE

2ş numaralı örnekte *kard* “kılıç” ismi *felcsatol* “kılıç” fiilinin nesnesidir ve bu nedenle -t yükleme hâli ekini almıştır. Öncesinde ise -á 3. tekil şahıs iyelik eki bulunmaktadır.

Yukarıdaki örneklerden anlaşılacağı üzere Macarca yükleme hâli eki tıpkı Türkçede olduğu gibi çokluk ve iyelik eklerinden sonra gelebilmektedir.

Semantik benzerlik

İki ek de anlam olarak yükleme işlevi taşımaktadır.

Onu en gür yerinden birkaç kere yaşadım (Kalkan, 2006: 58).

Bu haberi sana kim verdi? (Hepçilingirler, 2005: 108)

Birçoğumuz mutluluğu kendi felsefemize göre ararız (Kalkan, 2006: 58).

Bu camı hanginiz kırdı? (Hepçilingirler, 2005: 108)

(2t) *Kis darabokra darabolnak a húst* (Güngörmüş, 1999: 39).

“Eti ufak parçalara ayırıyorlar” (Güngörmüş, 1999: 39).

<i>Kis</i>	<i>darab</i>	<i>-ok</i>	<i>-ra</i>	<i>darabol</i>	$\emptyset$	<i>-nak</i>	<i>a</i>	<i>hús</i>	<i>-t</i>
Küçük	Parça	ÇE	YHE	Ayırıyor	B’siz ŞZE	3.ÇŞE	BT	Et	YHE

2t numaralı örnekte *hús* “et” ismine -t yükleme hâli ekinin getirilmesiyle *darabol* “parçalamak” fiilinin nesnesini işaret edilmiştir.

(2u) Betette a *táskaját az asztal alá* (Rounds, 2001: 95).

“Çantasını masanın altına koydu.” (Rounds, 2001: 95).

<i>Betet</i>	<i>-te</i>	<i>a</i>	<i>táská</i>	<i>já</i>	<i>-t</i>	<i>az</i>	<i>asztal</i>	<i>alá</i>
Koy-	GZE	BT	Çanta	3.TŞİE	YHE	BT	Masa	Altına

2u numaralı örnekte *táska* “çanta” ismi önce -já 3. Tekil şahıs iyelik eki ardından da -t yükleme hâli ekini alarak *betet* “koymak” fiilinin nesnesi hâline gelmiştir.

2. Macarca ve Türkçe Yükleme Hâli Arasındaki Farklılıklar

Macarca ve Türkçe yükleme hâlinin farklılıkları fonetik morfolojik ve semantik yönden ele alınmıştır.

Fonetik farklılık

Türkçede yükleme hâli eki -(y)ı, -(y)i, -(y)u, -(y)ü iken Macarcada -(e)t, -(o)t, -(ö)t biçimindedir. Görüleceği üzere bu ekler arasında fonetik bir ortaklık bulunmamaktadır.

Küçük kızı beğeniyorum (Hengirmen, 2006: 123).

Bir bir hatırlamakta geçen son baharları (Kalkan, 2006: 58).

Kadınları iki odalı evinde tek başına oturan bir asker anasının evine misafir ettik. (R. N. Güntekin, D, 107, akt. Korkmaz, 2009: 279)

A szél felfujta a kötényét (Güngörmüş, 1999: 75).

“Rüzgar önlüğünü şişirdi” (Güngörmüş, 1999: 75).

<i>A</i>	<i>szél</i>	<i>felfuj</i>	<i>-ta</i>	<i>a</i>	<i>kötény</i>	<i>-é</i>	<i>-t</i>
----------	-------------	---------------	------------	----------	---------------	-----------	-----------

BT Rüzgar Şişir- GZE BT Önlük 3.TŞİE YHE

Most csomagolnak a könyvet (Güngörmüş, 1999: 37).

“Kitapları şimdi paketliyorlar” (Güngörmüş, 1999: 37).

Most csomagol Ø -nak A könyv -ek -et
Şimdi Paketliyor B’siz ŞZE 3.ÇŞE BT Kitap ÇE YHE

A nagymama csókolja a kis unokáját (Güngörmüş, 1999: 36).

“Büyükanne küçük torununu öpüyor” (Güngörmüş, 1999: 36).

A nagymama csókol -ja a kis unoká -já -t
BT Büyükanne Öp- ŞZE BT Küçük Torun 3.TŞİE YHE

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi Türkçe ve Macarca yükleme hâli ekleri arasında fonetik bir ortaklık bulunmaktadır.

Morfolojik farklılık

İki ek de morfolojik olarak yükleme işlevi taşımakla beraber Türkçedeki yükleme hâli ekinin belirlilik işlevi de bulunmaktadır. Bu nedenle yükleme hâli eki alan nesneye belirtili nesne denilmektedir. Eksiz yükleme hâli ile oluşan nesneye ise belirtisiz nesne denilmektedir. Ancak Macarcada eksiz yükleme hâli olmadığı için belirli olsa da olmasa da isim yükleme hâli ekini alır. Yani yükleme hâli ekinin Türkçedeki gibi bir belirlilik işlevi bulunmamaktadır.

O kitabı nerede bulabilirim? (Hepçilingirler, 2005: 108)

Ben ona İstanbul dedikodularını götürdüm (Kalkan, 2006: 58).

Küçük şair, bütün coşkunluğunu önünde yürüyenden alı-yordu. (Y. K. Karaosmanoğlu, KK, 463, akt. Korkmaz, 2009: 279)

Çocukken balon alırdım (Kalkan, 2006: 59).

Pencere açalım (Gencan, 1979: 155).

Niçin doktor çağırmadınız? (Kalkan, 2006: 59).

Arkadaşından kalem aldı (Kalkan, 2006: 59).

Kis darabokra darabolnak a húst (Güngörmüş, 1999: 39).

“Eti ufak parçalara ayırıyorlar” (Güngörmüş, 1999: 39).

<i>Kis</i>	<i>darab</i>	<i>-ok</i>	<i>-ra</i>	<i>darabol-</i>	$\emptyset$	<i>-nak</i>	<i>a</i>	<i>hús</i>	<i>-t</i>
Küçük	Parça	ÇE	YHE	Ayır-	B'siz ŞZE	3.ÇŞE	BT	Et	YHE

Hamár felejtí a történetek (Güngörmüş, 1999: 74).

“Olup bitenleri hemen unuttur” (Güngörmüş, 1999: 74).

Hamár felejt -i a történet -ek -et

Hemen Unut- B'li ŞZE BT Olup biten ÇE YHE

A szél felfujta a kőtényét (Güngörmüş, 1999: 75).

“Rüzgar önlüğünü şişirdi” (Güngörmüş, 1999: 75).

A szél felfuj -ta a kőtény -é -t
BT Rüzgar Şişir- GZE BT Önlük 3.TŞİE YHE

Yukarıdaki örneklerin tümünde görüleceği üzere akuzatif ekini almış isim tıpkı Türkçede olduğu gibi cümlede fiilin nesnesi işlevine sahiptir. Ancak Türkçede yükleme hâli eksiz de olabilirken örneklerden de anlaşıldığı gibi Macarcada eksiz yükleme hâli bulunmamaktadır.

Semantik farklılık

İki ek de anlam olarak yükleme işlevi taşıyabilirler bile Türkçe yükleme hâli ekinde belirlilik anlamı bulunurken Macarca yükleme hâli ekinde böyle bir anlam bulunmamaktadır.

Fakat bu yemini uzun müddet tutmak nasip olmadı (Kalkan, 2006: 58).

A turista a vizet issza (Endre, 1988: 216).

“Turist su içiyor” (Endre, 1988: 216)

A Turista a viz -et isz(ik) -ja> -sza

BT Turist BT Su YHE İçiyor B’li ŞZE

Bulunma Hâli (Lat. Locative, Mac. Helyhatározó eset)

Türkçede bulunma hâli adından da anlaşılacağı üzere bir yerde bulunma bildirir. Yani bulunma hâli eki getirildiğinde o ismin içinde, yanında ya da üzerinde olduğu bildirilmiş olmaktadır. Bulunma hâlinin temel işlevi de bu bulunma işlevidir ve Türkçede bulunma hâlinin verdiği bütün anlamları veren tek bir ek ve bu ekin ses uyumuna girmesiyle meydana gelen dört alomorfu bulunmaktadır. Bunlar; -da, -de, -ta, -te biçimleridir.

Macarcada bulunma hâli anlamlarına göre üçe ayrılmaktadır. Bunlar; linessivus: -ban, -ben; superessivus: -n, -on, -en, -ön ve adessivus: -nál, -nél biçimindedir. İnessivus yani içinde bulunma hâli -ban, -ben ekiyle ifade edilmektedir. Bu ekin temel işlevi bir şeyin “içinde” olduğu anlamını vermektir. Temel

işlevi “içinde” olduğunu bildirmek olan bu ekin bu anlamından yola çıkılarak oluşturulan yan işlevleri de bulunmaktadır. Bu işlevler ya bir zaman ya bir mesele bildirmektir ve böyle kullanıldığında genellikle cümlede zarf görevinde bulunmaktadır. Ayrıca bu işlevlerde kullanılırken de temel anlam olan “içinde” anlamını kendisinde barındırmaktadır. Macarcadaki bir diğer bulunma hâli ise superessivus yani üzerinde bulunma hâlidir. Adından da anlaşılabilceği üzere bu hâlin temel işlevi “üzerinde” anlamını vermektir ve -n, -on, -en, -ön ekiyle karşılanmaktadır. Macarca bulunma hâlinin üçüncüsü ise adessivus yani yanında bulunma hâlidir. -nál, -nél ekiyle karşılanan bu hâl “yanında” anlamını vermektedir ve genellikle insan isimlerine eklenen bir bulunma hâli ekidir.

1. Macarca ve Türkçe Bulunma Hâli Arasındaki Benzerlikler

Macarca ve Türkçe bulunma hâlinin benzerlikleri fonetik, morfolojik ve semantik yönden ele alınmıştır.

Fonetik benzerlik

Türkçe ve Macarca bulunma hâl ekleri arasında fonetik bir ortaklık bulunmamaktadır. . Türkçe bulunma hâli eki -da, -de, -ta, -te iken Macarcada bulunma hâli ekleri; -ban, ben, -n, -on, -en, -ön, -nál, -nél biçimindedir.

Ankara'da oturuyorum (Hengirmen, 2006: 124).

Arada sırada bizi görmeye geliyordu. (Y.K. Beyatlı, SH. 74, akt. Korkmaz, 2009: 290)

Yedi ayda doğan çocuklar da var. (P. Safa, Y. 168, akt. Korkmaz, 2009: 291)

İstanbul 1453'te fethedildi (Ediskun, 1999: 112).

Komşumuz Kadir Bey bir duvar altında ezilmiş. (H. R. Gürpınar, BK, 136, akt. Korkmaz, 2009: 289)

Ona, geyik avına gideceklerini, birkaç gün dağda kalacaklarını söylediler. (Y. Kemal, İM, 62, akt. Korkmaz, 2009: 289)

Macide köşede kendi kendine kızılıyordu. (M. C. Kuntay, Üİ, 267, akt. Korkmaz, 2009: 290)

A testvére korházban fekszik (Güngörmüş, 1999: 71).

“Kardeşi hastanede yatıyor” (Güngörmüş, 1999: 71).

A	testvér	-e	korház	-ban	fekszik	Ø
BT	Kardeş	3TŞİE	Hastane	BHE	Yat-	B’siz ŞZE

Nem kell mindig akadályozni az embert a munkájában (Güngörmüş, 1999: 3).

“İnsanı her zaman işinde engellemek gerekmez” (Güngörmüş, 1999: 3).

Nem	kell	Ø	mindig	akadályoz	-ni	az	ember	-t	a	munká	-já	-ban
OEd.	Gerek-	B’siz ŞZE	Her zaman	Engelle-	ME	BT	İnsan	YHE	BT	İş	3.TŞİE	BHE

Az új módszer alkalmazom a nyelvvoktatásban (Güngörmüş, 1999: 4).

“Dil öğretiminde yeni yöntemi uyguluyorum” (Güngörmüş, 1999: 4).

<i>Az</i>	<i>új</i>	<i>módszer</i>	<i>Alkalmaz</i>	$\emptyset$	<i>-om</i>	<i>a</i>	<i>nyelvok-</i> <i>tatás</i>	<i>-ban</i>
BT	Yeni	Yöntem	Uygula-	B'siz ŞZE	1.TŞE	BT	Dil öğretimi	BHE

Sok magyar fekszik a török földön (Güngörmüş, 1999: 71).

“Birçok Macar Türk topraklarında yatıyor” (Güngörmüş, 1999: 71).

<i>Sok</i>	<i>magyar</i>	<i>fekszik</i>	$\emptyset$	<i>a</i>	<i>török</i>	<i>föld</i>	<i>-ön</i>
Çok	Macar	Yat-	B'siz ŞZE	BT	Türk	Toprak	BHE

Pista dinnyét árul a piácon (Güngörmüş, 1999: 7).

“Pista pazarda karpuz satıyor” (Güngörmüş, 1999: 7).

<i>Pista</i>	<i>dinnyé</i>	<i>-t</i>	<i>árul</i>	$\emptyset$	<i>a</i>	<i>piác</i>	<i>-on</i>
Pista	Karpuz	YHE	Sat-	B'siz ŞZE	BT	Pazar	BHE

Anna az egyetemen dolgozik (Güngörmüş, 1999: 41).

“Anna üniversitede çalışıyor” (Güngörmüş, 1999: 41).

<i>Anna</i>	<i>az</i>	<i>egyetem</i>	<i>-en</i>	<i>dolgozik</i>	$\emptyset$
Anna	BT	Üniversite	BHE	Çalış-	B'siz ŞZE

A háznál három katona áll (Kiss ve Hegedűs, 2021: 20).

“Evin yanında üç asker var” (Kiss ve Hegedűs, 2021: 20).

<i>A</i>	<i>ház</i>	<i>-nál</i>	<i>három</i>	<i>katona</i>	<i>áll</i>	$\emptyset$
BT	Ev	BHE	Üç	Asker	Dur-	B'siz ŞZE

Tegnap az orvosnál voltam (URL-1).

“Dün doktordaydım./ doktorun yanındaydım” (URL-1).

Tegnap az orvos -nál vol(van) -t -am
 Dün BT Doktor BHE Olmak/-dır GZE 1.TŞE

Morfolojik benzerlik

İki dilde de bu ekler morfolojik olarak bulunma hâli işlevi taşımaktadır.

Dün yolda uzun zamandan beri görmediği arkadaşını gördü (Kalkan, 2006: 65).

Bir gece Edirne'de kalmış (Ediskun, 1999: 112).

Dışarıda, insanı donduran, korkunç bir soğuk var (Hepçilingirler, 2005: 108).

Felfázott a konyhában (Güngörmüş, 1999: 75).

“Mutfakta üşümüş” (Güngörmüş, 1999: 75).

Fel fáz -ott a konyhá -ban
 ÖE Üşü- GZE BT Mutfak BHE

Angliában sok macska van (Kiss ve Hegedűs, 2021: 18).

“İngiltere'de çok kedi var” (Kiss ve Hegedűs, 2021: 18).

Angliá -ban sok macska van
 İngiltere BHE Çok Kedi Var

János elvesztette a barátját egy tragikus autóbaleset következtében (Károly, 1999: 58).

“János, arkadaşını trajik bir araba kazasında kaybetti” (Károly, 1999: 58).

János elveszt -ette a barát -já -t egy tragikus
 János Kaybet- GZE BT Arkadaş 3.TŞİE YHE Bir Trajik
autóbaleset Következté -ben
 Trafik kazası Dolayı BHE

János elvesztette a barátját a zsúfolt metróállomáson (Károly, 1999: 58).

“János, kalabalık metro istasyonunda arkadaşını kaybetti” (Károly, 1999: 58).

<i>János</i>	<i>elveszt(i)t</i>	<i>-ette</i>	<i>a</i>	<i>Barát</i>	<i>-já</i>	<i>-t</i>	<i>a</i>	<i>zsúfolt</i>	<i>metróál-</i>	<i>omás</i>	<i>-on</i>
János	Kaybet-	GZE	BT	Arkadaş	3.TŞİE	YHE	BT	Kalabalık	Metro	istasyonu	BHE

Az új autó sok benzint fogyasztotta el a tegnapi úton (Güngörmüş, 1999: 53).

“Dünkü yolda yeni otomobil çok fazla benzin harcadı” (Güngörmüş, 1999: 53).

<i>Az</i>	<i>új</i>	<i>autó</i>	<i>sok</i>	<i>benzin</i>	<i>-t</i>
BT	Yeni	Araba	Çok	Benzin	YHE
<i>fogyaszt</i>	<i>-otta</i>	<i>el</i>	<i>a</i>	<i>tegnapi</i>	<i>Út</i>
Harca-	GZE	ÖE	BT	Dün	Yol
					-on
					BHE

A mezőn fáradozik (Güngörmüş, 1999: 69).

“Tarlada çalışıp yoruluyor” (Güngörmüş, 1999: 69).

<i>A</i>	<i>mező</i>	<i>-n</i>	<i>fáradozik</i>	<i>Ø</i>
BT	Tarla	BHE	Yorul-	B'siz ŞZE

A zöld háznál dohányzó fiatal nyelvészek (Megyesi, 11).

“Serada sigara içen genç dilbilimciler” (Megyesi, 11).

<i>A</i>	<i>zöld ház</i>	<i>-nál</i>	<i>dohányz</i>	<i>-ó</i>	<i>fiatal</i>	<i>nyelvész</i>	<i>-ek</i>
BT	Sera	BHE	Sigara iç-	ZFE	Genç	Dilbilimci	ÇE

A hídnál várnak (URL-1).

“Köprüde/ köprünün **yanında** bekliyorlar” (URL-1).

A	<i>híd</i>	<i>-nál</i>	<i>vár</i>	<i>Ø</i>	<i>-nak</i>
BT	Köprü	BHE	Bekle-	B'siz ŞZE	3.ÇŞE

Semantik benzerlik

1. İki dilde de bu ekler anlam olarak bulunma işlevi taşımaktadır.

Gözlerinde beliren bir damla yaş onu çok etkilemişti (Kalkan, 2006: 65).

Pazarda şeftali satardı (Kalkan, 2006: 65).

Halbuki o genç memleketinde evli idi (Kalkan, 2006: 65).

Hünyadi élete a törökök elleni harcban telt el (Güngörmüş, 1999: 63).

“Hünyadi’nin hayatı Türklere karşı yapılan savaşlarda geçmiş” (Güngörmüş, 1999: 63).

<i>Hünyadi</i>	<i>élet</i>	<i>-e</i>	<i>a</i>	<i>török</i>	<i>-ök</i>	<i>elleni</i>	<i>harc</i>	<i>-ban</i>	<i>telt</i>	<i>-t</i>	<i>el</i>
Hünyadi	Hayat	3.TŞE	BT	Türk	ÇE	Karşı	Savaş	BHE	Geç-	GZE	ÖE

Péter az irodában hagyta a kalapját (Kiss ve Hegedűs, 2021: 5).

“Péter şapkasını ofiste unutmuş” (Kiss ve Hegedűs, 2021: 5).

<i>Péter</i>	<i>az</i>	<i>irodában</i>	<i>-ban</i>	<i>hagyta</i>	<i>-ta</i>	<i>a</i>	<i>kalapját</i>	<i>-ját</i>	<i>-t</i>
--------------	-----------	-----------------	-------------	---------------	------------	----------	-----------------	-------------	-----------

Péter BT Ofis BHE Unut- GZE BT Şapka 3TŞİE YHE

*Anna a ház**ban** lakik* (Kenesei vd., 2010: 76).

“Anna ev**de** yaşıyor” (Kenesei vd., 2010: 76).

<i>Anna</i>	<i>a</i>	<i>ház</i>	<i>-ban</i>	<i>lakik</i>	<i>Ø</i>
Anna	BT	Ev	BHE	Yaşa-	B'siz ŞZE

*Hünyadi élete a törökök elleni harc**ban** telt el* (Güngörmüş, 1999: 63).

“Hünyadi’nin hayatı Türklere karşı yapılan savaşlarda geç-
miş” (Güngörmüş, 1999: 63).

<i>Hünyadi</i>	<i>élet</i>	<i>-e</i>	<i>a</i>	<i>török</i>	<i>-ök</i>	<i>elleni</i>	<i>harc</i>	<i>-ban</i>	<i>telt</i>	<i>-t</i>	<i>el</i>
Hünyadi	Hayat	3.TŞİE	BT	Türk	ÇE	Karşı	Savaş	BHE	Geç-	GZE	ÖE

*A mező**n** fáradozik* (Güngörmüş, 1999: 69).

“Tarlada çalışıp yoruluyor” (Güngörmüş, 1999: 69).

<i>A</i>	<i>mező</i>	<i>-n</i>	<i>fáradozik</i>	<i>Ø</i>
BT	Tarla	BHE	Yorul-	B'siz ŞZE

János elvesztette a barátját a zsúfolt metróállomáson (Károly, 1999: 58).

“János, kalabalık metro istasyonunda arkadaşını kaybetti”
(Károly, 1999: 58).

János	elvez(i)t	-ette	a	barát	-já	-t	a	zsúfolt	metróál- lomás	-on
János	Kaybet-	GZE	BT	Arkadaş	3.TŞİE	YHE	BT	Kalabalık	Metro istasyonu	BHE

Annál a háznál állt meg a rendőr (István, 312).

“Polis o evde durdu” (István, 312).

A(z)n	-nál	a	ház	-nál	áll	-t	meg	a	rendőr
O	BHE	BT	Ev	BHE	Dur-	GZE	B	BT	Polis

A háznál három katona áll (Kiss ve Hegedűs, 2021: 20).

“Evin yanında üç asker duruyor” (Kiss ve Hegedűs, 2021: 20).

A	ház	-nál	három	katona	áll	Ø
BT	Ev	BHE	Üç	Asker	Dur-	B’siz ŞZE

2. Türkçede bulunma hâlinin bir yerde bulunma işlevi dışında konu ve zaman bildirme işlevleri de bulunmaktadır. Marcarada da -ban, -ben eki içinde bulunma anlamı dışında konu ya da zaman bildirme işlevi taşımaktadır.

Her şeyde kimsenin bilmediği bir eksiklik vardı (Kalkan, 2006: 65).

Bu hususta benimle tartışma! (Kalkan, 2006: 65)

Zira bilirim ki onun bu konuda hiç şakası yoktur (Kalkan, 2006: 65).

Verilen ilaçları içmemekte direniyor (Kalkan, 2006: 65).

Zeyrek meselesinde hiçbir taraftan zorlanmadığı için rahatı (Kalkan, 2006: 65).

Kaya, güreşte çok iyidir (Kalkan, 2006: 65).

Kaynak taramada onun üstüne yoktur (Kalkan, 2006: 65).

Görüleceği üzere yukarıda yer alan Türkçe cümle örneklerinde bulunma hâli bir yerde bulunma işlevinden daha çok bir konu bildirme işlevini taşımaktadır.

Az új mód szert alkalmazom a nyelvoktatásban (Güngörmüş, 1999: 4).

“Dil öğretiminde yeni yöntemi uyguluyorum” (Güngörmüş, 1999: 4).

<i>Az</i>	<i>új</i>	<i>mód szert</i>	<i>alkalmaz</i>	$\emptyset$	<i>-om</i>	<i>a</i>	<i>nyelvok- tatás</i>	<i>-ban</i>
BT	Yeni	Yöntem	Uygula	B'siz ŞZE	1. TŞE	BT	Dil öğretimi	BHE

Bu Macarca cümle örneğinde *nyelvoktatás* “dil öğretimi” kelimesine -ban eki eklendiğinde isme bulunma işlevi verilmiştir. Burada aslında “dil öğretimi konusu vurgulandığından -ban eki konu bildirme işlevinde kullanılmıştır.

Baharda ilk tomurcuklanıp yapraklanan, sarı çiçeğini ilk açan kara çalıdır (Kalkan, 2006: 67).

Saat ikide Gima'nın önünde buluşalım (Kalkan, 2006: 67).

Kış ortasında yazdan bir gündü. (O. Kemal, AS, 40, akt. Korkmaz, 2009: 291)

Altmış beş yaşında emekliye ayrıldı (Ediskun, 1999: 112).

Türk romanı Cumhuriyet döneminde gelişti (Hepçilingirler, 2005: 107).

O yıllarda en sevdiğin şarkıcı kimdi? (Hepçilingirler, 2005: 108)

Bizim köy bu kış gününde bir ilkbahar kadar ılık, kokulu, kirlidir (Kalkan, 2006: 66).

Geçenlerde sevgilimin bir arkadaşıyla buluşmuştum (Kalkan, 2006: 66).

Yukarıdaki Türkçe cümle örneklerinde bulunma hâli bir yerde bulunma işlevinde değil zaman bildirme işlevinde ve zarf görevinde kullanılmıştır.

(3a) *Az orvos mütét közben bennehagyott a vattát* (Güngörmüş, 1999: 20).

“Doktor ameliyat sırasında pamuğu içeride unutmuş” (Güngörmüş, 1999: 20).

<i>Az</i>	<i>orvos</i>	<i>mütét</i>	<i>köz</i>	<i>-ben</i>	<i>benne</i>	<i>hagy</i>	<i>-ott</i>	<i>a</i>	<i>vattát</i>	<i>-t</i>
BT	Doktor	Ameliyat	Srasında	BHE	ÖE	Bırakmak	GZE	BT	Pamuk	YHE

3a numaralı Macarca cümle örneğinde bulunma hâlinin zarf işlevinde kullanıldığı görülmektedir. *köz* “ameliyat” ismine -ben eklenmesiyle “ameliyat esnasında” yani o anın içinde anlamı verilmiştir.

(3b) *Anna mostanában nem edzódik* (Güngörmüş, 1999: 44).

“Anna bugünlerde antreman yapmıyor” (Güngörmüş, 1999: 44).

<i>Anna</i>	<i>mostaná</i>	<i>-ban</i>	<i>nem</i>	<i>edzódik</i>	<i>Ø</i>
-------------	----------------	-------------	------------	----------------	----------

Anna Şimdi, BHE OEd. Antrenman yap- B'siz ŞZE
bugünlerde

3b numaralı örnekte -ban ekini almış olan *mostana* “bugün” ismi cümlede zarf işlevinde kullanılmış ve “bugünlerde” anlamı kazanmıştır.

(3c) *Az, hogy ki alkalmas erre a pályára, ez tulajdonképpen kiskorban eldől* (Güngörmüş, 1999: 51).

“Bu mesleğe kimin uygun olduğu aslında daha küçük yaşta belli olur” (Güngörmüş, 1999: 51).

<i>Az</i>	<i>hogy</i>	<i>ki</i>	<i>alkalmas</i>	<i>e(z)r</i>	<i>-re</i>	<i>A</i>	<i>pályá</i>	<i>-ra</i>
BT	B	Kim	Uygun	Bu	YöHE	BT	Meslek	YöHE
<i>ez</i>				<i>tulajdonképpen</i>				
Bu				Aslında				
<i>kiskor</i>		<i>-ban</i>		<i>eldől</i>		<i>Ø</i>		
Küçük yaş		BHE		Belli ol-		B'siz ŞZE		

3c numaralı örnekte de zarf olarak kullanılan bulunma hâli -ban *kiskor* “küçük yaş” ismine eklenerek “küçük yaşta” yani o yaşın içerisindeyken manasını vermiştir.

(3ç) *1975-ben Péter elment az iskolából* (Károly, 1999: 58).

“1975'te Péter okuldan ayrıldı” (Károly, 1999: 58).

<i>1975</i>	<i>-ben</i>	<i>Péter</i>	<i>el</i>	<i>me(gy)n</i>	<i>-t</i>	<i>az</i>	<i>iskolá</i>	<i>-ból</i>
1975	BHE	Péter	ÖE	Git-	GZE	BT	Okul	AHE

3ç numaralı örnekte 1975 yılına -ben ekinin eklendiği görülmektedir. Macarcada yıl isimleri bulunma hâli eki almalara gerektiğinde -ben ekini alır. Burada bulunma hâli zaman bildirmiş ve zarf görevinde kullanılmıştır.

(3d) *1982-ben születtem* (Szilvia-Tamás, 2009: 150).

“1982'de doğdum” (Szilvia-Tamás, 2009: 150).

1982	- ben	szület	-t	-em
1982	BHE	Doğ-	GZE	1.TŞE

3d numaralı örnekte de 1982 yılına -ben eki eklenmiş ve yine bulunma hâli zaman bildirerek zarf görevinde kullanılmıştır.

(3e) *Péter márciusban vette a könyvet* (Kenesei vd., 2010: 76).

“Péter kitabı Mart ayında satın aldı” (Kenesei vd., 2010: 76).

<i>Péter</i>	<i>március</i>	- ban	<i>ve(szt)</i>	<i>-te</i>	<i>A</i>	<i>könyv</i>	<i>-et</i>
Péter	Mart	BHE	Satın al-	GZE	BT	Kitap	YHE

3e numaralı örnekte *március* “mart” ismine -ban eki eklenmiştir. Macarcada ay isimlerine bulunma hâli getirilmesi gerektiğinde -ban eki getirilmektedir. Burada da bulunma hâli zaman bildirdiğinden zarf işlevinde kullanılmıştır.

2. Macarca ve Türkçe Bulunma Hâli Arasındaki Farklılıklar

Macarca ve Türkçe bulunma hâlinin farklılıkları fonetik morfolojik ve semantik yönden ele alınmıştır.

Fonetik farklılık

Türkçede bulunma hâlini belirtmek için tek bir ek ve bu ekin alamorfları olan -da, -de, -ta, -te bulunurken, Macarcada bulunma hâlinin “içinde” anlamını bildiren -ban, -ben, “üzerinde” anlamını bildiren -n, -on, -en, -ön, ve “yanında” anlamını -nál, -nél olmak üzere üç farklı kategoride bulunma hâli ve bunların alamorfları bulunmaktadır. Görüleceği üzere bu ekler arasında fonetik bir ortaklığa rastlanmamıştır.

Kadının biri hamur yoğuruyor, biri ekmeği açıyor, biri de saçta pişiriyordu. (Y. Kemal, İM, 56, akt. Korkmaz, 2009: 290)

Biraz sonra bir de baktım, Heybeli'nin tur yolunda fenerli bir araba gidiyor (Kalkan, 2006: 64).

Komşumuz Kadir Bey bir duvar altında ezilmiş (Kalkan, 2006: 65).

A teremben felcsatol a taps (Güngörmüş, 1999: 73).

“Salonda alkış sesleri yükseliyor” (Güngörmüş, 1999: 73).

A	terem	-ben	felcsatol	Ø	a	taps
BT	Salon	BHE	Yüksel-	B'siz ŞZE	BT	Alkış

A kertben egy diófa áll (Güngörmüş, 1999: 5).

“Bahçede bir ceviz ağacı var” (Güngörmüş, 1999: 5).

A	kert	-ben	Egy	diófa	áll
BT	Bahçe	BHE	Bir	Ceviz ağacı	Dur-

Azt a hírt terjesztenek be a városban, hogy járvány van a szomszéd városban (Güngörmüş, 1999: 22).

“Şehirde, komşu şehirde bir salgın olduğu haberi yayılıyor” (Güngörmüş, 1999: 22).

Az	-t	a	hír	-t	terjeszt	Ø	város	-ban
BT	YHE	BT	Haber	YHE	Yayıl-	B'siz ŞZE	Şehir	BHE
hogy	járvány	van	a	Szomszéd	város	-ban		
B	Salgın	Var	BT	Komşu	Şehir	BHE		

János elvesztette a barátját egy tragikus autóbaleset következtében (Károly, 1999: 58).

“János, arkadaşını trajik bir araba kazasında kaybetti” (Károly, 1999: 58).

János	elveszít	-ette	a	Barát	-já	-t	egy	tragikus
János	Kaybet-	GZE	BT	Arkadaş	3.TŞİE	YHE	Bir	Trajik
autóbaleset				Következté	-ben			

Trafik kazası Dolayı BHE

Pista az új gépen dolgozik (Güngörmüş, 1999: 41).

“Pista yeni makine **üzerinde** çalışıyor” (Güngörmüş, 1999: 41).

<i>Pista</i>	<i>az</i>	<i>új</i>	<i>gép</i>	<i>-en</i>	<i>dolgozik</i>	<i>Ø</i>
Pista	BT	Yeni	Makine	BHE	Çalış-	B'siz ŞZE

A fiatal író az új regényén dolgozik (Güngörmüş, 1999: 41).

“Genç yazar yeni romanı **üzerinde** çalışıyor” (Güngörmüş, 1999: 41).

<i>A</i>	<i>fiatal</i>	<i>író</i>	<i>az</i>	<i>új</i>	<i>regény</i>	<i>-é</i>	<i>-n</i>	<i>dolgozik</i>	<i>Ø</i>
BT	Genç	Yazar	BT	Yeni	Roman	3. TŞİE	BHE	Çalışıyor	B'siz ŞZE

A lányok annál az asztalnál ülnek (URL-1).

“Kızlar o masada/ masanın **yanında** oturuyorlar” (URL-1).

<i>A</i>	<i>lány</i>	<i>-ok</i>	<i>a(n)</i>	<i>-nál</i>	<i>az</i>	<i>asztal</i>	<i>-nál</i>	<i>ül</i>	<i>Ø</i>	<i>-nek</i>
BT	Kız	ÇE	O	BHE	BT	Masa	BHE	Otur-	B'siz ŞZE	3. ÇŞE

Péternél ninc jegy (Endre, 1988: 83).

“Péter’in **yanında** bilet yok” (Endre, 1988: 83).

Péter **-nél** *ninc* *jegy*
 Péter BHE Yok Bilet

A korháznál lakik (URL-1).

“Hastanenin **yanında** yaşıyor/ ikamet ediyor” (URL-1).

A *korház* **-nál** *lakik* Ø
 BT Hastane BHE Yaşa- B’siz ŞZE

Morfolojik farklılık

Her iki dilde de bulunma işlevi taşımış olsa da Türkçede bulunma hâli bütün kategorileri kapsarken Macarcada “içinde”, “üzerinde” ve “yanında” kategorilerine göre üç farklı türde bulunma hâli bulunmaktadır.

Anası babası ile birkaç gündür Ankara’nın bir otelinde oturuyorlar (Kalkan, 2006: 65).

Defterimi evde unuttum (Kalkan, 2006: 65).

Bir gece Edirne’de kalmış (Ediskun, 1999: 112).

Yukarıdaki Türkçe cümle örneklerinde bulunma hâlinin bir şeyin ya da yerin içinde olduğu anlamını verdiği görülmektedir.

(3f) *A műhelyben feldolgozták a fát* (Güngörmüş, 1999: 73).

“Atölyede ağacı işlediler” (Güngörmüş, 1999: 73).

A *műhely* **-ben** *Feldolgoz* *-t* *-ák* *a* *fá* *-t*
 BT Atölye BHE İşle- GZE 3ÇŞE BT Ağaç YHE

3f numaralı Macarca cümle örneğinde *műhely* “atölye” ismine -ben hâli getirilerek “atölyede” yani “atölyenin içinde” anlamı verilmiştir.

(3g) *Idén egy új módszert vezették be az iskolá**ban*** (Güngörmüş, 1999: 24).

“Bu yıl okul**da** yeni bir yöntemi uygulamaya koydular” (Güngörmüş, 1999: 24).

<i>Idén</i>	<i>Egy</i>	<i>új</i>	<i>módszer</i>	<i>-t</i>
Bu yıl	Bir	Yeni	Yöntem	YHE
<i>vezet</i>	<i>-t</i>	<i>-ék</i>	<i>be</i>	<i>az iskola -ban</i>
Uygulamaya koy-	GZE	3.ÇŞE	ÖE	BT Okul BHE

3g numaralı örneğe bakıldığında da *iskola* “okul” ismine eklenen *-ban* ekiyle birlikte bulunma belirtilmiştir. Burada da “okulun içinde” anlamı verildiği için *-ban* eki kullanılmıştır.

(3ğ) *Gyűlölet ébreszt az ember**ben*** (Güngörmüş, 1999: 44).

“İnsanın **içinde** nefret uyandırıyor” (Güngörmüş, 1999: 44).

<i>Gyűlölet</i>	<i>ébreszt</i>	<i>Ø</i>	<i>Az</i>	<i>ember</i>	<i>-ben</i>
Nefret	Uyandır-	B’siz ŞZE	BT	İnsan	BHE

3ğ numaralı örnekte *ember* “insan” ismine *-ben* eki getirildiğinde “insanda” anlamı ortaya çıkmaktadır ve burada asıl verilmek istenen mânâ çeviriden de anlaşıldığı gibi “insanın içinde” mânâsıdır ve bu nedenle esas görevi “içinde” anlamı vermek olan *-ben* eki kullanılmıştır.

(3h) *A falusi férfiák boroznak a kocsmá**ban*** (Güngörmüş, 1999: 27).

“Köylü erkekler meyhanede şarap içiyorlar” (Güngörmüş, 1999: 27).

A	<i>fatusi</i>	<i>férfi</i>	<i>-ák</i>	<i>boroz</i>	Ø	<i>-nak</i>	<i>a</i>	<i>kocsmá</i>	<i>-ban</i>
BT	Köylü	Erkek	ÇE	Şarap iç-	B'siz ŞZE	3ÇŞE	BT	Meyhane	BHE

3h numaralı örnekte *kocsmá* “meyhane” ismi -ban ekini aldığı anda “meyhanede” anlamını vererek meyhanenin içinde bulunduğunu belirtmektedir.

(31) *A testvére korházban fekszik* (Güngörmüş, 1999: 71).

“Kardeşi hastanede yatıyor” (Güngörmüş, 1999: 71).

A	<i>testvér</i>	<i>-e</i>	<i>korház</i>	<i>-ban</i>	<i>fekszik</i>	Ø
BT	Kardeş	3TŞİE	Hastane	BHE	Yat-	B'siz ŞZE

3i numaralı örnekte *korház* “hastane” ismi -ban ekini alarak “hastanede” yani “hastanenin içinde” anlamına gelmiştir.

(3i) *A teremben felcsatol a taps* (Güngörmüş, 1999: 73).

“Salonda alkış sesleri yükseliyor” (Güngörmüş, 1999: 73).

A	<i>terem</i>	<i>-ben</i>	<i>felcsatol</i>	Ø	A	<i>taps</i>
BT	Salon	BHE	Yüksel-	B'siz ŞZE	BT	Alkış

3i numaralı örnekte *terem* “salon” ismine eklenen -ben ekiyle “salonda/ salonun içinde” manası verilmiştir.

Abdullah Bey her kasabada, her köyde el üstünde tutulurdu (S. Çokum, AB, 14, akt. Korkmaz, 2009: 293).

Ona, geyik avına gideceklerini, birkaç gün dağda kalacaklarını söylediler. (Y. Kemal, İM, 62, akt. Korkmaz, 2009: 289)

Yukarıdaki Türkçe cümle örneklerinde bulunma hâlinin “üzerinde” işlevi taşıdığı görülmektedir.

(3j) *A levél az asztal-on fekszik* (Güngörmüş, 1999: 71).

“Mektup masanın **üzerinde** bulunuyor” (Güngörmüş, 1999: 71).

A	levél	az	asztal	-on	fekszik	Ø
BT	Mektup	BT	Masa	BHE	Bulun-	B’siz ŞZE

3j numaralı örnekte doğrudan bir şeyin üzerinde manası verilmiştir.

(3k) *A ház-on sok galamb van* (Kiss ve Hegedűs, 2021: 17).

“Evin **üzerinde** çok güvercin var” (Kiss ve Hegedűs, 2021: 17).

A	ház	-on	sok	galamb	van
BT	Ev	BHE	Çok	Güvercin	Var

3l numaralı örnekte *ház* “ev” sözcüğüne eklenen -on eki “evde” yani “evin üzerinde” anlamını kazanmıştır.

Yemeğimizi mermer döşeli bir sota-da, bir havuz kenarında, küçükük bir masanın etrafında yedik (Kalkan, 2006: 65).

Bütün gün kırlarda, deniz kenarlarında dolaştık (Kalkan, 2006: 65).

Yukarıdaki Türkçe cümle örneklerinde bulunma hâli “yanında”, “kıyısında” anlamlarında kullanılmıştır.

(3m) *A sofőr autó-nál áll* (Endre, 1988: 73).

“Şoför arabanın **yanında** duruyor” (Endre, 1988: 73).

A	sofőr	autó	-nál	áll	Ø
BT	Şoför	Araba	BHE	Dur-	B’siz ŞZE

3m numaralı örnekte *autó* “araba” ismi -nál ekini alarak “arabanın yanında” anlamını vermiştir.

(3n) *A lányok annál az asztal-nál ülnek* (URL-1).

“Kızlar o masada/ masanın **yanında** oturuyorlar” (URL-1).

A	lány	-ok	a(n)	-nál	az	asztal	- nál	ül	Ø	-nek
BT	Kız	ÇE	O	BHE	BT	Masa	BHE	Otur-	B'siz	3.ÇŞ
									ŞZE	E

3n numaralı örnekte de *asztal* “masa” ismine eklenen -nál ekiyle “masanın yanında” manasındaki *asztalnál* yapısı meydana getirilmiştir.

(3o) *A fiúk a ház**nál** állnak* (Endre, 1988: 77).

“Oğlanlar evin **yanında** duruyorlar” (Endre, 1988: 77).

A	fiú	-k	a	ház	- nál	áll	Ø	-nak
BT	Oğlan	ÇE	BT	Ev	BHE	Dur-	B'siz	ŞZE
								3.ÇŞ

3o numaralı örnekte ise *ház* “ev” ismi sözcüğü -nál ekini alınca “evin yanında” manasını vermiştir.

Semantik farklılık

Her iki dilde de verilmek istenen anlam bulunmadır. Ancak Macarcada “içinde” anlamını verebilmek için -ban, -ben, “üzerinde” anlamını verebilmek için -n,-on, -en, -ön, “yanında” anlamı verebilmek için -nál, -nél biçiminde üç farklı ek türü bulunurken Türkçedeki -da, -de, -ta, -te eki bu anlamların hepsini kapsamaktadır.

İstanbul’u terk ettikten yalnızca dört yıl sonra, Acem ülkesinin bitip tükenmez bozkırında, karlı dağlarında ve kederli şehirlerinde gezer, mektup taşır, vergi toplarken, İstanbul’da kalan çocuk sevgilimin yüzünü yavaş yavaş unuttuğumu fark ettim (Kalkan, 2006: 65).

Pazarda *şeftali* satardı (Kalkan, 2006: 65).

Halbuki o genç memleketinde evli idi (Kalkan, 2006: 65).

Yukarıda verilen Türkçe cümle örneklerinde bulunma hâlinin bir yerin içinde anlamını sağladığı görülmektedir.

(3ö) *A falusi férfiák boroznak a kocsmá**ban*** (Güngörmüş, 1999: 27).

“Köylü erkekler meyhanede şarap içiyorlar” (Güngörmüş, 1999: 27).

<i>A</i>	<i>falusi</i>	<i>férfi</i>	<i>-ák</i>	<i>boroz</i>	<i>Ø</i>	<i>-nak</i>	<i>a</i>	<i>kocsmá</i>	<i>-ban</i>
BT	Köylü	Erkek	ÇE	Şarap	B’siz	3	BT	Meyhane	BHE
				iç-	ŞZE	ÇŞE			

3ö numaralı örnekte *kocsmá* “meyhane” ismine getirilen -ban eki “içinde” anlamını vermiştir

(3p) *A mûhely**ben** feldolgozták a fát* (Güngörmüş, 1999: 73).

“Atölyede ağacı işlediler” (Güngörmüş, 1999: 73).

<i>A</i>	<i>mûhely</i>	<i>-ben</i>	<i>feldolgoz</i>	<i>-t</i>	<i>-ák</i>	<i>a</i>	<i>fá</i>	<i>-t</i>
BT	Atölye	BHE	İşle-	GZE	3ÇŞE	BT	Ağaç	YHE

3p numaralı örnekte de *mûhely* “atölye” ismine eklenen -ben ekiyle “atölyöde” biçiminde bir bulunma bildirilmiştir ve burada kast edilenin “atölyenin içinde” manası olması nede- niyle -ben eki tercih edilmiştir.

(3r) *Felfázott a konyhá**ban*** (Güngörmüş, 1999: 75).

“Mutfakta üşümüş” (Güngörmüş, 1999: 75).

<i>Fel</i>	<i>fáz</i>	<i>-ott</i>	<i>a</i>	<i>konyhá</i>	<i>-ban</i>
ÖE	Üşü-	GZE	BT	Mutfak	BHE

3r numaralı örnekte de aynı şey göze çarpmaktadır. *konyha* “mutfak” ismi -ban ekini alarak “mutfakta” yani “mutfağın içinde” anlamı verilmiştir.

(3s) *A szobá**ban** ülö gyerekek játszanak* (Megyesi, 8).

“Çocuklar oturma odasında oynuyorlar” (Megyesi, 8).

A	szobá	- ban	ülö	gyerek	-ek	átsz(ik)	Ø		-anak
BT	Oda	BHE	Oturma	Çocuk	ÇE	Oyna-	B’siz ŞZE	3ÇŞE	

3s numaralı örnekte “oda” anlamındaki *szoba* ismi -ban ekini alarak “odada” yani “odanın içinde” anlamı kazanmıştır.

(3ş) *Péter vesz egy könyvet a bolt**ban*** (Megyesi, 11).

“Peter, mağazada bir kitap satın alır” (Megyesi, 11).

Péter	vesz	Ø	egy	könyv	-et	a	Bolt	- ban
Péter	Satın al-	B’siz ŞZE	Bir	Kitap	YHE	BT	Mağaza	BHE

3ş numaralı örnekte *bolt* “mağaza” ismine eklenen -ban eki “mağazada” yani “mağazanın içinde” manasını katmıştır.

(3t) *Pál a kert**ben** van* (Kiss ve Hegedűs, 2021: 5).

“Pál bahçededir” (Kiss ve Hegedűs, 2021: 5).

Pál	a	kert	- ben	van
Pál	BT	Bahçe	BHE	Olmak/-dır

3t numaralı örnekte “bahçe” anlamındaki *kert* sözcüğü -ben ekini alarak “bahçede” yani “bahçenin içinde” anlamını kazanmıştır.

Kadının biri hamur yoğuruyor, biri ekmeği açıyor, biri de saçta pişiriyordu. (Y. Kemal, İM, 56, akt. Korkmaz, 2009: 290)

Biraz sonra bir de baktım, Heybeli’nin tur yolunda fenerli bir araba gidiyor (Kalkan, 2006: 64).

Yukarıdaki Türkçe cümle örneklerinde bulunma hâlinin bir şeyin ya da yerin üzerinde olduğu anlamı verilmiştir.

(3u) *A fiatal író az új regényén dolgozik* (Güngörmüş, 1999: 41).

“Genç yazar yeni romanı **üzerinde** çalışıyor” (Güngörmüş, 1999: 41).

A	<i>fiatal</i>	<i>író</i>	<i>az</i>	<i>új</i>	<i>regény</i>	<i>-é</i>	<i>-n</i>	<i>dolgozik</i>	Ø
BT	Genç	Yazar	BT	Yeni	Roman	3.TŞİE	BHE	Çalış-	B'siz ŞZE

3u numaralı örnekte bulunma hâli üzerinde anlamı vermiştir.

(3ü) *Sok magyar fekszik a török földön* (Güngörmüş, 1999: 71).

“Birçok Macar Türk topraklarında yatıyor” (Güngörmüş, 1999: 71).

<i>Sok</i>	<i>magyar</i>	<i>fekszik</i>	Ø	<i>a</i>	<i>török</i>	<i>föld</i>	<i>-ön</i>
Çok	Macar	Yat-	B'siz ŞZE	BT	Türk	Toprak	BHE

3ü numaralı örnekte *föld* “toprak” ismi kendisinde “üzerinde” anlamını bulunduran isimlerdendir. Bu nedenle bulunma hâlinde çekimlenirken yine “üzerinde” anlamındaki -ön ekiyle çekimlenmiş ve böylece *földön* “toprakta” yani “toprağın üzerinde” anlamına gelmiştir.

Çeşme başında şöyle konuşuyorlardı (Kalkan, 2006: 65).

Yukarıdaki Türkçe cümle örneğinde bulunma hâli yanında anlamına gelmiştir.

(3v) *Tanárnál vagyok* (URL-1).

“Öğretmenin **yanındayım**” (URL-1).

<i>Tanár</i>	-nál	<i>Vagy</i>	-ok
Öğretmen	BHE	Olmak/-dır	1.TŞE

3v numaralı örnekte *tanár* “öğretmen” ismine eklenen -nál eki “öğretmende” yani “öğretmenin yanında anlamını vererek “yanında bulunma” işlevi taşımıştır.

(3y) *A megállónál körülbelül harminc férfi, nő és gyerek áll* (Endre, 1988: 83).

“Durağın **yanında** yaklaşık otuz erkek, kadın ve çocuk duruyor” (Endre, 1988: 83).

<i>A</i>	<i>megálló</i>	-nál	<i>körülbelül</i>	<i>harminc</i>	<i>férfi</i>	<i>nő</i>	<i>és</i>	<i>gyerek</i>	<i>áll</i>	<i>Ø</i>
BT	Durak	BHE	Yaklaşık	Otuz	Adam	Kadın	Ve	Çocuk	Dur-	B'siz ŞZE

3y numaralı örnekte de *megálló* “durak” ismi -nál ekini alarak “durağın yanında” anlamını kazanmıştır.

(3z) *Annál a háznál állt meg a rendőr* (István, 312).

“Polis o evde durdu” (István, 312).

<i>A(z)n</i>	-nál	<i>a</i>	<i>ház</i>	-nál	<i>áll</i>	<i>-t</i>	<i>meg</i>	<i>a</i>	<i>rendőr</i>
O	BHE	BT	Ev	BHE	Dur-	GZE	B	BT	Polis

3z numaralı örnekte *ház* “ev” ismine eklenen -nál eki “evde” yani “evin yanında” anlamını kazanmıştır.

(3aa) *Péternél ninc jegy* (Endre, 1988: 83).

“Péter’in **yanında** bilet yok” (Endre, 1988: 83).

<i>Péter</i>	<i>-nél</i>	<i>ninc</i>	<i>jegy</i>
Péter	BHE	Yok	Bilet

3aa numaralı örnekte de özel isim olan Péter -nél ekini alınca “Péter’in yanında” anlamını kazanmıştır.

Yönelme Hâli (Lat. Dative, Macarcada birden fazla datif vardır)

Türkçede yönelme hâli bir yere yönelme ya da yaklaşma bildirir. Yani yönelme hâli eki getirildiğinde öznenin o ismin içine, yanına ya da üzerine yöneldiği ya da yaklaştığı bildirilmiş olmaktadır. Yönelme hâlinin temel işlevi de bu yönelme-yaklaşma işlevidir ve Türkçede yönelme hâlinin verdiği bütün anlamları veren tek bir ek ve bu ekin ses uyumuna girmesiyle meydana gelen iki alamorfu bulunmaktadır. Bunlar; -(y)a, -(y)e biçimleridir. Yönelme hâli ekinin temel işlevi yönelme ve yaklaşma bildirmektir. Bu vazifedeyken cümlede yer tamlayıcısı görevindedir. Bu ekin esas işlevi de budur. Bu işlevinin yanı sıra Türkçede yönelme hâli ekinin ismi fiile zaman ve süre işlevleriyle bağlaması, amaç bildirmesi, sebep ilişkisi kurması, zarf görevinde ikilemeler meydana getirmesi, fiyat, miktar ve oran bildirmesi; açısından, ayrıca, bakımından, ile, karşı, süreklilik, şartıyla, beraberlik gibi anlamlarla zarf görevinde bulunması, kalıplaşmış birleşik zarflar meydana getirmesi, deyimleşmiş birleşik fiiller oluşturmaları gibi farklı işlevleri de bulunmaktadır (Korkmaz, 2009: 280-288).

Macarcada yönelme hâli “içine” anlamı veren -ba, -be, “üzerine” anlamı veren -ra, -re, “yanına” anlamı veren -hoz, -hez, -höz biçiminde üç farklı guruba ayrılır. Ayrıca bunların hepsini kapsayan genel bir yönelme hâli olan -nak, -nek eki de bulunmaktadır. İllativus yani içine yönelme hâli -ba, -be eki

ile gösterilmekte ve içine doğru yönelme ya da yaklaşma bildirmektedir. Sublativus yani üzerine yönelme hâlinin eki -ra, -re'dir. Bu ekin temel işlevi bir şeyin "üzerine" olduğu anlamını vermektir. Yani üstüne doğru yönelme ya da yaklaşma bildirmektedir. Taşımış olduğu "üzerine" anlamının dışında -ra, -re eki bazı kalıplaşmış bir biçimde de gelebilmektedir. Yani bu sözcükler yönelme hâliyle çekimlenecekleri zaman "üzerine" anlamı taşısın ya da taşımasın hep -ra, -re ekiyle çekimlenmektedir. Bir diğer yönelme hâli ise -hoz, -hez, -höz ekiyle çekimlenen allativus yani yanına yönelme hâlidir. Bu hâlin temel işlevi bir şeyin ya da bir kişinin "yanına" yönelme bildirmektir. Genellikle insanlara yönelme bildirildiğinde bu ek kullanılır. -hoz, -hez, -höz ekinin "yanına" anlamı dışında kullanımları da vardır. Genellikle "içine" ya da "üzerine" anlamına sahip olmayan yönelme bildirimlerinde "yanına" anlamı taşıyıp taşımasına bakılmaksızın bu ekler getirilebilmektedir. Bu hâller dışında Macarcada dativus yani genel bir yönelme hâli bulunmaktadır Bu hâl -nak, -nek ekiyle çekimlenmektedir. Bu ekin "içine", "üzerine" ya da "yanına" gibi özel bir anlamı ya da işlevi yoktur. Bunların hepsini kendi içerisinde barındırmaktadır.

1. Macarca ve Türkçe Yönelme Hâli Arasındaki Benzerlikler

Macarca ve Türkçe yönelme hâlinin benzerlikleri fonetik, morfolojik ve semantik yönden ele alınmıştır.

Fonetik benzerlik

Türkçe yönelme hâli eki -(y)a, -(y)e iken; Macarca yönelme hâli ekleri -ba, -be, -ra, -re, -hoz, -hez, -höz, -nak, -nek biçimindedir. Görüleceği üzere Türkçe ve Macarca yönelme hâl ekleri arasında fonetik bir ortaklık bulunmamaktadır.

Boyuna tekrarladığı oyunun heyecanına kaptırmıştı kendini (O. Kemal, AS, 48, akt. Korkmaz, 2009: 281).

Dinlenmeye geldiniz herhalde (A. Nesin, BSA, 36, akt. Korkmaz 2009: 282).

Toplantıya ilgililerden pek çok katılan olmasına sevindik (P. Safa, Y, 24, akt. Korkmaz, 2009: 283).

Légy esett a tejbe (Güngörmüş, 1999: 67).

“Sütün **icine** sinek düşmüş” (Güngörmüş, 1999: 67).

<i>Légy</i>	<i>es(ik)</i>	<i>-ett</i>	<i>A</i>	<i>tej</i>	<i>-be</i>
Sinek	Düş-	GZE	BT	Süt	YöHE

A rossz gyereket a sarokba állítottak (Güngörmüş, 1999: 6).

“Kötü çocuğu köşeye diktiler (ceza olarak)” (Güngörmüş, 1999: 6).

<i>A</i>	<i>rossz</i>	<i>gyerek</i>	<i>-et</i>	<i>a</i>	<i>sarok</i>	<i>-ba</i>	<i>állít</i>	<i>-ot</i>	<i>-tak</i>
BT	Kötü	Çocuk	YHE	BT	Köşe	YöHE	Dik-	GZE	3.ÇŞE

Belebeszéltek öt, hogy belemegyen ebbe az ügybe (Güngörmüş, 1999: 17).

“Bu işe girmesi için onu kandırdılar” (Güngörmüş, 1999: 17).

<i>Bele</i>		<i>beszél</i>	<i>-t</i>		<i>-ek</i>	<i>ő</i>		<i>-t</i>
ÖE		Konuş-	GZE		3.ÇŞE	O		YHE
<i>hogy</i>	<i>bele</i>	<i>megy</i>	<i>-en</i>	<i>e(z)b</i>	<i>-be</i>	<i>az</i>	<i>ügy</i>	<i>-be</i>
B	ÖE	Git-	ZFE	Bu	YöHE	BT	Olay	YöHE

*Az emberek felnevetnek az örög***re** (Güngörmüş, 1999: 80).

“İnsanlar yaşlı adama gülüyorlar./ İnsanlar yaşlı adamın hâline gülüyorlar” (Güngörmüş, 1999: 80).

<i>Az</i>	<i>ember</i>	<i>-ek</i>	<i>felnevet</i>	<i>Ø</i>	<i>-nek</i>	<i>az</i>	<i>örög</i>	<i>-re</i>
BT	İnsan	ÇE	Güldür-	B'siz ŞZE	3.ÇŞE	BT	Yaşlı	YöHE

Ezt a szindarabot most alkalmaznak először a színpadra (Güngörmüş, 1999: 4).

“Bu piyesi ilk kez şimdi sahneye koyacaklar./ Bu piyes ilk kez şimdi sahneye uyarlandı” (Güngörmüş, 1999: 4).

<i>Ez</i>	<i>-t</i>	<i>a</i>	<i>szindarab</i>	<i>-ot</i>	<i>most</i>	<i>alkalmaz</i>	<i>-nak</i>
Bu	YHE	BT	Piyes	YHE	Şimdi	Kullanacak	3.ÇŞE
<i>először</i>		<i>A</i>		<i>Színpad</i>		<i>-ra</i>	
İlk kez		BT		Sahne		YöHE	

A Margithídon átmentük Pestre (Güngörmüş, 1999: 8).

“Peşte’ye Margit Köprüsü üzerinden geçtik” (Güngörmüş, 1999: 8).

<i>A</i>	<i>Mar-</i>	<i>-on</i>	<i>át-</i>	<i>me(gy)n</i>	<i>-t</i>	<i>-ük</i>	<i>Pest</i>	<i>-re</i>
	<i>githíd</i>							
BT	Margit	BHE	ÖE	Git-	GZE	1.ÇŞE	Peşte	YöHE
	Köprüsü							

Fordulóponthoz érkezett az ügy (Güngörmüş, 1999: 66).

“Konu bir dönüm noktasına geldi” (Güngörmüş, 1999: 66).

<i>Fordulópont</i>	<i>-hoz</i>	<i>érkez(ik)</i>	<i>-ett</i>	<i>az</i>	<i>ügy</i>
Dönüm noktası	YöHE	Ulaş-	GZE	BT	Konu

A szervezetek pártokhoz egyáltalán nem kötődnek (Bence, 2021: 42).

“Örgütler hiçbir şekilde partilere bağlı değildir” (Bence, 2021: 42).

A	<i>szervezet</i>	<i>-ek</i>	<i>párt</i>	<i>-ok</i>	-hoz	<i>egyáltalán</i>	<i>nem</i>	<i>kötőd(ik)</i>	<i>-nek</i>
BT	Örgüt	ÇE	Parti	ÇE	YöHE	Hiç	OEd.	Bağlı ol-	3.ÇŞE

*Az úri társaság**hoz** tartozás nem volt kedvemre való* (Bence, 2021: 42).

“Beyler cemiyetine ait olmak pek hoşuma gitmiyordu” (Bence, 2021: 42).

Az	<i>úri</i>	<i>társaság</i>	-hoz	<i>tartozás</i>	<i>nem</i>	<i>vol</i>	<i>-t</i>	<i>kedv</i>	<i>-em</i>	<i>-re</i>	<i>való</i>
BT	Beyler	Cemiyet	YöHE	Borçlu	OEd.	Ol-	GZE	Ruh	1.TŞİE	YöHE	Gerçek

*A gyerek engedelmeskedik az édesanyá**nak*** (Güngörmüş, 1999: 65).

“Çocuk annesine boyun eğiyor” (Güngörmüş, 1999: 65).

A	<i>gyerek</i>	<i>engedelmeskedik</i>	$\emptyset$	<i>az</i>	<i>édesanyá</i>	-nak
BT	Çocuk	İtaat et-	B'siz ŞZE	BT	Anne	YöHE

*A rendőr megengedte a sofőr**nek**, hogy elindítsa az autót* (Şişman Demir, 2010: 207).

“Polis arabayı çalıştırması için şoföre izin verdi” (Şişman Demir, 2010: 207).

A	<i>rendőr</i>	<i>Megenged</i>	<i>-te</i>	<i>a</i>	<i>sofőr</i>	<i>-nek</i>	<i>hogy</i>	<i>elindítsa</i>	<i>az</i>	<i>autó</i>	<i>-t</i>
BT	Polis	İzin ver-	GZE	BT	Şoför	YöHE	B	Çalıştırma	BT	Araba	YHE

*Beszéltem Anná**nak** önmaga barátairól* (Kenesei vd., 2010: 137).

“Anna'**ya** arkadaşlarından bahsettim” (Kenesei vd., 2010: 137).

<i>Beszél</i>	<i>-t</i>	<i>-em</i>	<i>Anná</i>	<i>-nak</i>	<i>önmaga</i>	<i>barát</i>	<i>-a</i>	<i>-i</i>	<i>-ról</i>
Bahset-	GZE	1.TŞE	Anna	YöHE	Kendi	Arkadaş	3.TŞE	ÇE	AHE

Morfolojik benzerlik

İki dilde de bu ekler morfolojik olarak yönelme hâli işlevi taşımaktadır. Macarcadaki -nak, -nek eki tıpkı Türkçedeki -(y)a, -(y)e eki gibi yönelme bildiren bütün durumlarda kullanılabilir.

*Aşağı**ya** bir indik, tamam revizyon lafı ağzında* (A. İlhan, S.A, 46, akt. Korkmaz, 2009: 280)

*Bayram anlatırken Ahmet'**e** bir tuhaf utanma geldi* (F. Baykurt, YÖ, 33, akt. Korkmaz, 2009: 280).

Elleri belinde çevresine, tavana bakarak alt katı dolaştı (K. Tahir, YS, 300, akt. Korkmaz, 2009: 280).

Hazasságot ajánlott a lánynak (Güngörmüş, 1999: 3).

“Kıza evlenme teklif etmiş” (Güngörmüş, 1999: 3).

<i>Hazasság</i>	<i>-ot</i>	<i>Ajánl</i>	<i>-ott</i>	<i>a</i>	<i>lány</i>	<i>-nak</i>
Evlilik	YHE	Teklif et-	GZE	BT	Kız	YöHE

Annanak jól áll ez a piros ruha (Güngörmüş, 1999: 5).

“Bu kırmızı elbise Anna’ya yakışıyor” (Güngörmüş, 1999: 5).

<i>Anna</i>	<i>-nak</i>	<i>jól</i>	<i>Áll</i>	<i>Ø</i>	<i>ez</i>	<i>a</i>	<i>piros</i>	<i>ruha</i>
Anna	YöHE	İyi	Dur-	B’siz ŞZE	Bu	BT	Kırmızı	Elbise

Az öreg nem mutatkozott be senkinek (Güngörmüş, 1999: 19).

“İhtiyar kendisini hiç kimseye tanıtmadı” (Güngörmüş, 1999: 19).

<i>Az</i>	<i>öreg</i>	<i>nem</i>	<i>mutatkoz(ik)</i>	<i>-ott</i>	<i>be</i>	<i>senki</i>	<i>-nek</i>
BT	İhtiyar	OEd.	Ortaya çık	GZE	ÖE	Hiç kimse	YöHE

Semantik benzerlik

Bu ekler iki dilde de anlam olarak yönelme işlevi taşımaktadır.

Buna karşılık bu ilçe tren yoluyla, iyi kötü dünyaya bağlantı kurmuştur (T. Buğra, D. 58, akt. Korkmaz, 2009: 280).

Sen doğru evine git (Y. Kemal, İM, 55, akt. Korkmaz, 2009: 280).

Biraz yumuşak ve kıvrıkcık siyah saçları, itina ile örttüğü sıkı, siyah baş örtüsünün altında şakaklarına, ensesine boşanıyor; yanaklarına, boynuna dökülüyor (Gencan, 1979: 100).

A rossz gyereket a sarokba állítottak (Güngörmüş, 1999: 6).

“Kötü çocuğu köşeye diktiler (ceza olarak)” (Güngörmüş, 1999: 6).

<i>A</i>	<i>rossz</i>	<i>gyerek</i>	<i>-et</i>	<i>a</i>	<i>sarok</i>	<i>-ba</i>	<i>állít</i>	<i>-ot</i>	<i>-tak</i>
BT	Kötü	Çocuk	YHE	BT	Köşe	YöHE	Dik-	GZE	3.ÇŞE

Villám csopott a fába (Güngörmüş, 1999: 33).

“Ağaca yıldırım çarptı” (Güngörmüş, 1999: 33).

<i>Villám</i>	<i>csop</i>	<i>-ott</i>	<i>a</i>	<i>fá</i>	<i>-ba</i>
Şimşek	Çarp-	GZE	BT	Ağaç	YöHE

Eljöttek hozzánk vendégségbe (Güngörmüş, 1999: 56).

“Bize misafirliğe geldiler” (Güngörmüş, 1999: 56).

<i>El-</i>	<i>jö(n)t</i>	<i>-t</i>	<i>-ek</i>	<i>hozzánk</i>	<i>vendégség</i>	<i>-be</i>
ÖE	Gel-	GZE	3.ÇŞE	Bize	Misafirlik	YöHE

Elküldött a gyereket a szomszédba (Güngörmüş, 1999: 58).

“Çocuğu komşuya göndermiş” (Güngörmüş, 1999: 58).

<i>Elküld</i>	<i>-ött</i>	<i>a</i>	<i>gyerek</i>	<i>-et</i>	<i>a</i>	<i>szomszéd</i>	<i>-ba</i>
Gönder-	GZE	BT	Çocuk	YHE	BT	Komşu	YöHE

Felszál az izmiri vonatra (Güngörmüş, 1999: 82).

“İzmir trenine bindi” (Güngörmüş, 1999: 82).

<i>Felszál</i>	<i>-t</i>	<i>az</i>	<i>İzmir</i>	<i>-i</i>	<i>vonat</i>	<i>-ra</i>
Bin-	GZE	BT	İzmir	AE	Tren	YöHE

Ijedten felfigyelt a zajra (Güngörmüş, 1999: 75).

“Korkuyla gürültüye kulak kabarttı” (Güngörmüş, 1999: 75).

<i>Ijedten</i>	<i>felfigyel</i>	<i>-t</i>	<i>a</i>	<i>zaj</i>	<i>-ra</i>
Korkuyka	Dikkat et-	GZE	BT	Gürültü	YöHE

A csapat felkészül a versényre (Güngörmüş, 1999: 78).

“Takım yarışa hazırlanıyor” (Güngörmüş, 1999: 78).

A	csapat	Felkészül	Ø	a	versény	-re
BT	Takım	Hazırlan-	B'siz ŞZE	BT	Yarış	YöHE

(4m) *Az emberek felnevetnek öz örög* (Güngörmüş, 1999: 80).

“İnsanlar yaşlı adama gülüyorlar./ İnsanlar yaşlı adamın hâline gülüyorlar” (Güngörmüş, 1999: 80).

Az	ember	-ek	felnevet	Ø	-nek	az	örög	-re
BT	İnsan	ÇE	Güldür-	B'siz ŞZE	3.ÇŞE	BT	Yaşlı	YöHE

A falhoz dülleszkedik (Güngörmüş, 1999: 43).

“Duvara yaslanıyor-Sırtını duvara dayıyor” (Güngörmüş, 1999: 43).

A	fal	-hoz	Dülleszkedik	Ø
BT	Duvar	YöHE	Daya-	B'siz ŞZE

Csatlokozom az elötttem szólóhoz (Güngörmüş, 1999: 34).

“Benden önce konuşanın sözlerine katılıyorum” (Güngörmüş, 1999: 34).

Csatlo-	koz(ik)	Ø	-om	az	elöttet	-em	szóló	-hoz
Katıl-	B'siz ŞZE	1.TŞE	BT	-den önce	1.TŞE	Söz	YöHE	

Fordulóponthoz érkezett az ügy (Güngörmüş, 1999: 66).

“Konu bir dönüm noktasına geldi” (Güngörmüş, 1999: 66).

<i>Fordulópont</i>	-hoz	<i>érkez(ik)</i>	<i>-ett</i>	<i>az</i>	<i>ügy</i>
Dönüm noktası	YöHE	Ulaş-	GZE	BT	Konu

Az udvarias fiú átadja a helyét a villamoson az idős néaninek (Şişman Demir, 2010: 199).

“Kibar delikanlı, tramvayda yaşlı teyzeye yer veriyor” (Şişman Demir, 2010: 199).

<i>Az</i>	<i>udvarias</i>	<i>fiú</i>	<i>átad</i>	<i>-ja</i>	<i>a</i>	<i>hely</i>	<i>-é</i>	<i>-t</i>
BT	Kibar	Oğlan	Yer	B'li ŞZE	BT	Yer	3.TŞİE	YHE
			ver-					
<i>A</i>	<i>villamos</i>	<i>-on</i>	<i>az</i>	<i>idős</i>	<i>neni</i>	-nek		
BT	Tramvay	BHE	BT	Yaşlı	Teyze	YöHE		

János eladta az autóját a testvérének (Güngörmüş, 1999: 47).

“János arabasını kardeşine sattı” (Güngörmüş, 1999: 47).

<i>János</i>	<i>elad</i>	<i>-ta</i>	<i>Az</i>	<i>autó</i>	<i>-já</i>	<i>-t</i>	<i>a</i>	<i>testvér</i>	<i>-é</i>	-nek
János	Sat-	GZE	BT	Araba	3.TŞİE	YHE	BT	Kardeş	3.TŞİE	YöHE

2. Macarca ve Türkçe Yönelme Hâli Arasındaki Farklılıklar

Macarca ve Türkçe yönelme hâlinin farklılıkları fonetik, morfolojik ve semantik yönden ele alınmıştır.

Fonetik farklılık

Türkçede yönelme hâlini belirtmek için tek bir ek ve bu ekin alamorfları olan -(y)a, -(y)e bulunurken, Macarcada “içine”, “üzerine” ve “yanına” anlamlarını bildirmek üzere üç

farklı kategoride yönelme hâli ve bunların alamorfları ve ayrıca bütün bu anlamları da kapsayan -nak, -nek eki bulunmaktır.

Cevdet arka arkaya birkaç defa yutkunduktan sonra denedi (T. Buğra, D, 260, akt. Korkmaz, 2009: 284).

Konuşan da Orhan oldu; sesi domuzuna domuzuna donuktu, duygusuzda küçümseme bile yoktu (T. Buğra, D, 142, akt. Korkmaz, 2009: 285).

Her şey yanlış bir ölçüye göre cereyan ediyor (A. İlhan, SA, 61, akt. Korkmaz, 2009: 285).

Bunun üzerine bezler, küçülmüş zıbınlar, gömlekler yağmaya başladı (O. Kemal, AS, 7, akt. Korkmaz, 2009: 288).

A zárba dugja a kulcsot (Güngörmüş, 1999: 43).

“Anahtarı kilide sokuyor” (Güngörmüş, 1999: 43).

A	zár	-ba	Dug	-ja	a	kulcs	-ot
BT	Kilit	YöHE	Sok-	B’li	ŞZE	BT	Anahtar

A vezető belenézett a tükörbe (Güngörmüş, 1999: 18).

“Sürücü aynaya baktı” (Güngörmüş, 1999: 18).

A	vezet	-ő	bele-	néz	-ett	a	tükör	-be
BT	Sür-	ZFE	ÖE	Bak-	GZE	BT	Ayna	YöHE

A tanár belepillantott a szövegbe (Güngörmüş, 1999: 19).

“Öğretmen metne şöyle bir göz attı” (Güngörmüş, 1999: 19).

A	tanár	bele	pillant	-ott	a	szöveg	-be
BT	Öğretmen	ÖE	Göz at-	GZE	BT	Metin	YöHE

A fiú első látásra beleszerett a lányba (Güngörmüş, 1999: 19).

“Oğlan ilk görüşte kıza vuruldu/tutuldu” (Güngörmüş, 1999: 19).

A	<i>fiú</i>	<i>első</i>	<i>Látás</i>	<i>-ra</i>	<i>bele-</i>	<i>szeret</i>	<i>-t</i>	<i>a</i>	<i>lány</i>	<i>-ba</i>
BT	Oğlan	ilk	Görüş	YöHE	ÖE	Sev-	GZE	BT	Kız	YöHE

Ködbe borult a táj (Güngörmüş, 1999: 28).

“Etraf sislere gömülmüş” (Güngörmüş, 1999: 28).

<i>Köd</i>	<i>-be</i>	<i>borult</i>	<i>A</i>	<i>táj</i>
Sis	YöHE	Bulut	BT	Manzara

A macska gyorsan felmászott a fára (Güngörmüş, 1999: 79).

“Kedi hemen ağaca tırmandı” (Güngörmüş, 1999: 79).

<i>A</i>	<i>macska</i>	<i>gyorsan</i>	<i>fel-</i>	<i>mász</i>	<i>-ott</i>	<i>a</i>	<i>fá</i>	<i>-ra</i>
BT	Kedi	Hemen	ÖE	Tırman-	GZE	BT	Ağaç	YöHE

A földre dobálja a szemetet (Güngörmüş, 1999: 41).

“Çöpü yere atıyor” (Güngörmüş, 1999: 41).

<i>A</i>	<i>föld</i>	<i>-re</i>	<i>dobál</i>	<i>-ja</i>	<i>a</i>	<i>szemet</i>	<i>-et</i>
BT	Yer	YöHE	At-	ŞZE	BT	Çöp	YHE

Az, hogy ki alkalmas erre a pályára, ez tulajdonképpen kis-korban eldől (Güngörmüş, 1999: 51).

“Bu mesleğe kimin uygun olduğu aslında daha küçük yaşta belli olur” (Güngörmüş, 1999: 51).

Az Hogy ki alkalmas e(z)r -re A pályá -ra
 BT B Kim Uygun Bu YöHE BT Meslek YöHE
ez Tulajdonképpen kiskor -ban Eldől Ø
 Bu Aslında Küçük yaş BHE Belli ol- B'siz ŞZE

Emelem poharam a barátság-ra (Güngörmüş, 1999: 64).

“Kadehimi dostluğ-a kaldırıyorum” (Güngörmüş, 1999: 64).

Emel Ø -em pohar -am a barátság -ra
 Kaldır- B'siz ŞZE 1.TŞE Kadeh 1.TŞİE BT Dostluk YöHE

A durvaság-ra udvariassággal felelt (Güngörmüş, 1999: 74).

“Kabalığ-a kibarlıkla karşılık verdi” (Güngörmüş, 1999: 74).

A durvaság -ra udvariasság -g(v)al felel -t
 BT Kalabalık YöHE Kibarlık VHE Yanıt ver- GZE

Csatlokozom az előttem szólóhoz (Güngörmüş, 1999: 34).

“Benden önce konuşanın sözlerine katılıyorum” (Güngörmüş, 1999: 34).

*Csatlo-
koz(ik)
Ø -om az előtett
-em szóló
-hoz*
 Katıl- B'siz ŞZE 1.TŞE BT -den önce 1.TŞİE Söz YöHE

Az öregek szívesebben alkalmazkodnak a szokásokhoz
 (Güngörmüş, 1999: 5).

“Yaşlılar geleneklere daha kolay uyum sağlıyorlar” (Güngörmüş, 1999: 5)

<i>Az</i>	<i>öreg</i>	<i>-ek</i>	<i>szíves</i>	<i>ebben</i>	<i>alkalmaz-</i> <i>kodik</i>	$\emptyset$	<i>-nak</i>	<i>a</i>	<i>szokás</i>	<i>-ok</i>	<i>-hoz</i>
BT	Yaşlı	ÇE	Kolay	Daha	Uyum sağla-	B'siz ŞZE	3.ÇŞE	BT	Gelenek	ÇE	YöHE

Anna mindig alkalmazkodik a körülményekhez (Güngörmüş 1999: 5).

“Anna her zaman içinde bulunduğu koşullara uyum sağlar” (Güngörmüş 1999: 5).

<i>Anna</i>	<i>mindig</i>	<i>alkalmaz-</i> <i>kodik</i>	$\emptyset$	<i>a</i>	<i>körülmeny</i>	<i>-ek</i>	<i>-hez</i>
Anna	Her zaman	Uyum sağla-	B'siz ŞZE	BT	Koşul	ÇE	YöHE

Pista is bekapcsolódott a témához (Güngörmüş, 1999: 18).

“Pista da konuya katıldı” (Güngörmüş, 1999: 18).

<i>Pista</i>	<i>is</i>	<i>belekapcsolód(ik)</i>	<i>-ott</i>	<i>a</i>	<i>téma</i>	<i>-hoz</i>
Pista	B	Katıl-	GZE	BT	Konu	YöHE

Anna is csatlakozott a kórushoz (Güngörmüş, 1999: 34).

“Anna da koroya katıldı” (Güngörmüş, 1999: 34).

<i>Anna</i>	<i>is</i>	<i>csatlakoz(ik)</i>	<i>-ott</i>	<i>a</i>	<i>kórus</i>	<i>-hoz</i>
Anna	B	Katıl-	GZE	BT	Koro	YöHE

A gyerek engedelmeskedik az édesanyának (Güngörmüş, 1999: 65).

“Çocuk annesine boyun eğiyor” (Güngörmüş, 1999: 65).

A	gyerek	engedelmeskedik	Ø	az	édesanyá	- nak
BT	Çocuk	İtaat et-	B'siz ŞZE	BT	Anne	YöHE

Morfolojik farklılık

Her iki dilde de yönelme işlevi taşınmış olsa da Türkçede yönelme hâli bütün kategorileri kapsarken Macarcada “içine”, “üzerine” ve “yanına” kategorilerine göre üç farklı türde yönelme hâli bulunmaktadır.

Bunları eve götürdüm (Kalkan, 2006: 46).

Orhan denize girdi (Gencan, 1979: 100).

Tramvayda bir gün mutlaka ayağınıza basmış ya da kalktığınız yere oturmuşumdur (Kalkan, 2006: 46).

Yürüyorum korkunun ve karanlıkların üstüne (Hepçilingirler, 2005: 108).

Araba kapıya geldi (Kalkan, 2006: 46).

Akşamastü bizimle deniz kıyısına gelmek ister misin? (Hepçilingirler, 2005: 108)

(4a) *Vízbe dugja a fejt* (Güngörmüş, 1999: 43).

“Kafasını suyun içine sokuyor” (Güngörmüş, 1999: 43).

Víz	- be	dug	-ja	a	fej	-é	-t
Su	YöHE	Sok-	B'li ŞZE	BT	Baş	3.TŞİE	YHE

4a numaralı örnekte *víz* “su” ismi -be yönelme hâli ekini alarak “suya” yani “suyun içine anlamına gelmiştir.

(4b) *Bejárok az iskolába* (Güngörmüş, 1999: 15).

“Okula gidip geliyorum” (Güngörmüş, 1999: 15).

<i>Be</i>	<i>-jár</i>	<i>Ø</i>	<i>-ok</i>	<i>az</i>	<i>iskolá</i>	<i>-ba</i>
ÖE	Gidip gel-	B'siz ŞZE	1.TŞE	BT	Okul	YöHE

4b numaralı örnekte görüldüğü gibi *iskola* “okul” ismi -ba ekini alarak yönelme bildirmektedir ve bu yönelme “okulun içine” anlamını katmaktadır.

(4c) *Nemsokára beköltözünk ebbe a házba* (Güngörmüş, 1999: 17).

“Kısa bir süre sonra bu eve taşınacağız” (Güngörmüş, 1999: 17).

<i>Nemsokára</i>	<i>beköl- töz(ik)</i>	<i>Ø</i>	<i>-ünk</i>	<i>e(z)b</i>	<i>-be</i>	<i>a</i>	<i>ház</i>	<i>-ba</i>
Kısa bir süre sonra	Taşın-	B'siz ŞZE	1.TŞE	Bu	YöHE	BT	Ev	YöHE

4b numaralı örnekte “ev” anlamına gelen *ház* ismi -ba ekini almış ve böylece “eve” yani “evin içine” manasını kazanmıştır.

(4ç) *Beküldte a gyereket a szobába* (Güngörmüş, 1999: 17).

“Çocuğu odaya gönderdi” (Güngörmüş, 1999: 17).

<i>Beküld</i>	<i>-te</i>	<i>a</i>	<i>gyerek</i>	<i>-et</i>	<i>a</i>	<i>szobá</i>	<i>-ba</i>
Gönder-	GZE	BT	Çocuk	YHE	BT	Oda	YöHE

4ç numaralı örnekte de görüleceği üzere *szoba* “oda” ismi -ba ekini alarak içe doğru bir yönelme anlamı almıştır.

(4d) *Beküldte a könyvet a gyerekekkal a könyvtárba* (Güngörmüş, 1999: 17).

“Kitabı çocuklarla kütüphaneye gönderdi” (Güngörmüş, 1999: 17).

<i>Bektild</i>	<i>-te</i>	<i>a</i>	<i>könyv</i>	<i>-et</i>	<i>a</i>	<i>gyerek</i>	<i>-ek</i>	<i>-k(v)el</i>	<i>a</i>	<i>könyvtár</i>	<i>-ba</i>
Gönder-	GZE	BT	Kitap	YHE	BT	Çocuk	ÇE	VHE	BT	Kütüphane	YöHE

4d numaralı örneğe bakıldığında da -ba ekini almış olan *könyvtár* “kütüphane” ismi “kütüphaneye” yani “kütüphanenin içine” anlamını kazanmıştır.

(4e) *Az ismeretlen tettesek betörtek a bankba* (Güngörmüş, 1999: 23).

“Kimliği bilinmeyen kişiler bankaya girip soygun yapmışlar” (Güngörmüş, 1999: 23).

<i>Az</i>	<i>ismeretlen</i>	<i>tettes</i>	<i>-ek</i>	<i>betör(ik)</i>	<i>-t</i>	<i>-ek</i>	<i>a</i>	<i>bank</i>	<i>-ba</i>
BT	Kimliği bilinmeyen	Fail	ÇE	Soygun	GZE	3.ÇŞE	BT	Banka	YöHE

4e numaralı örnekte de *bank* “banka” ismi -ba ekini alarak “bankaya” yani “bankanın içine” anlamına gelmiştir.

(4f) *A hadsereg bevonult a városba* (Güngörmüş, 1999: 24).

“Ordu kente girdi” (Güngörmüş, 1999: 24).

A hadsereg be vonul -t a város -ba
 BT Ordu ÖE Gir- GZE BT Kent YöHE

4f numaralı örnekten de anlaşılacağı gibi *város* “şehir” ismi -ba ekini alarak “şehre” yani “şehrin içine” manasını kazanmıştır.

(4g) *Kavicsot dob a kutba* (Güngörmüş, 1999: 40).

“Kuyuya çakıl taşları atıyor.” (Güngörmüş, 1999: 40)

Kavics -ot dob Ø a kut -ba
 Çakıl taşı YHE At- B’siz ŞZE BT Kuyu YöHE

4g numaralı örnekte *kut* “kuyu” isminin -ba ekini almasıyla “kuyuya” yani “kuyunun içine” anlamına geldiği görülmektedir.

(4ğ) *A katonák nem engedték, hogy bemenjünk a kastélyba* (Şişman Demir, 2010: 207).

“Askerler, saraya girmemize izin vermediler./ Askerler, saraya girmemiz için izin vermediler” (Şişman Demir, 2010: 207).

A katonák -k nem enged -t -ék
 BT Asker ÇE OEd. İzin ver- GZE 3.ÇŞE
hogy be me(gy)n -j -ünk a kastély -ba
 B ÖE Git- ŞZE 1.ÇŞE BT Saray YöHE

4ğ numaralı örnekte *kastély* “saray” ismine -ba ekinin eklenmesiyle “saraya” yani “sarayın içine” anlamı verilmiştir.

(4h) *Anna a házba érkezett* (Kenesei vd., 2010: 76).

“Anna eve geldi” (Kenesei vd., 2010: 76).

Anna a ház -ba érkez(ik) -ett
 Anna BT Ev YöHE Ulaş- GZE

4h numaralı örnekte *ház* “ev” ismine -ba eki eklenerek “eve” yani “evin içine” anlamı verilmiştir.

(4i) *A fiatalok felmasznak a hegyre* (Güngörmüş, 1999: 79).

“Gençler dağa tırmanacaklar” (Güngörmüş, 1999: 79).

A	<i>fiatal</i>	<i>-ok</i>	<i>fel-</i>	<i>masz(ik)</i>	Ø	<i>-nak</i>	<i>a</i>	<i>hegy</i>	<i>-re</i>
BT	Genç	ÇE	ÖE	Tırman-	B'siz ŞZE	3.ÇŞE	BT	Dağ	YöHE

4i numaralı örnekte *hegy* “dağ” ismi -re ekini alarak “dağa” yani “dağın üstüne” anlamını kazanmıştır.

(4i) *A tinta az abroszra borult* (Güngörmüş, 1999: 28).

“Mürekkep devrilip masa örtüsünün **üzerine** döküldü” (Güngörmüş, 1999: 28).

A	<i>tinta</i>	<i>az</i>	<i>abrosz</i>	<i>-ra</i>	<i>borul</i>	<i>-t</i>
BT	Mürekkep	BT	Masa örtüsü	YöHE	Dökül-	GZE

4i numaralı örnekte *abrosz* “masa örtüsü” ismi -ra ekini alarak “masa örtüsüne” yani “masa örtüsünün üzerine” anlamını kazanmıştır.

(4j) *Eszküszik a mindenre* (Güngörmüş, 1999: 67).

“Her **şeye** yemin ediyor- Her şeyin **üzerine** yemin ediyor” (Güngörmüş, 1999: 67).

<i>Eszküszik</i>	Ø	A	<i>minden</i>	<i>-re</i>
Yemin e	B'siz ŞZE	BT	Her şey	YöHE

4j numaralı örnekte de görüleceği üzere *minden* “her şey” demektir ve -ra ekini aldığı zaman “her şeye” yani “her şey üzerine” anlamını taşımaktadır.

(4k) *A vendégét a diványra fekteti* (Güngörmüş, 1999: 71).

“Misafirini divana yatırıyor” (Güngörmüş, 1999: 71).

A	vendég	-é	-t	a	divány	-ra	fektet	-i
BT	Misafir	3.TŞİE	YHE	BT	Divan	YöHE	Yatır-	B’li ŞZE

4k numaralı örnekte görüleceği üzere Türkçeden Macarcaya aynı anlamla geçen *divány* ismi -ra ekini aldıktan sonra “divana” yani “divanın üzerine” manasına gelmiştir.

(4l) *A lány fejét a fiú vállára fekteti* (Güngörmüş, 1999: 71).

“Kız başını oğlanın omzuna yaslıyor” (Güngörmüş, 1999: 71).

A	lány	fej	-é	-t	a	fiú	váll	-á	-ra	fektet	-i
BT	Kız	Baş	3.TŞİE	YHE	BT	Oğlan	Omuz	3.TŞİE	YöHE	Yasla-	B’li ŞZE

4l numaralı örnekte ise *váll* “omuz” ismi önce 3. tekil şahıs iyelik eki olan -a ekini ardından da -ra yönelme hâli ekini alarak “omzuna” yani “omzunun üzerine” anlamına gelmiştir.

(4m) *Gyere az Ady-szoborhoz!* (Szilvia-Tamás, 2009: 150)

“Ady heykeline gelin!” (Szilvia-Tamás, 2009: 150)

Gyere	Az	Ady-szobor	-hoz
Gelin	BT	Ady heykeli	YöHE

4m numaralı örnekte *szobor* “heykel” ismi -hoz ekini alarak “heykele” yani “heykelin yanına” manasını kazanmıştır.

(4n) *Anna beköltözött a nagymamához* (Güngörmüş, 1999: 17).

“Anna büyükanneninin **yanına** taşındı” (Güngörmüş, 1999: 17).

<i>Anna</i>	<i>beköltöz(ik)</i>	<i>-ött</i>	<i>a</i>	<i>nagymamá</i>	<i>-hoz</i>
Anna	Taşın-	GZE	BT	Büyükanne	YöHE

4n numaralı örnekte *nagymama* “büyükanne” isminin -hoz ekini alarak “büyükanneye” yani “büyükanneninin yanına” anlamına geldiği görülmektedir.

(4o) *Nem fér a pénztárhoz* (Güngörmüş, 1999: 84).

<i>Nem</i>	<i>Fér</i>	<i>Ø</i>	<i>A</i>	<i>pénztár</i>	<i>-hoz</i>
OEd.	Yaklaş-	B’siz ŞZE	BT	Vezne	YöHE

“Vezneye yaklaşıyor” (Güngörmüş, 1999: 84).

4o numaralı örnekte ise *pénztár* “vezne” ismine -hoz ekinin eklenmesiyle “vezneye” yani “veznenin yanına” anlamı verilmiştir.

Semantik farklılık

Her iki dilde de verilmek istenen anlam yönelmedir. Ancak Macarcada “içine” anlamını verebilmek için -ba, -be, “üzerine” anlamını verebilmek için -ra, -re “yanına” anlamı verebilmek için -hoz, -hez, -höz biçiminde üç farklı ek türü bulunurken Türkçedeki -(y)a, -(y)e eki bu anlamların hepsini kapsamaktadır.

Yusuf gözlerini ileride mor tepelere dikti (Kalkan, 2006: 46).

Böyle söylenerek mektupları çekmeceye yerleştiriyordu (Kalkan, 2006: 46).

Annem bana kovayı verdi, çeşmeye gittim (Kalkan, 2006: 46).

Az önce güzel bir uçak yolculuğundan sonra Viyana'ya geldim (Kalkan, 2006: 46).

Turgut okula gidiyor (Kalkan, 2006: 46).

Tren İzmit'e varınca koridor karıştı (Kalkan, 2006: 46).

Turistler Antalya'ya gittiler (Kalkan, 2006: 46).

Hanımefendi istasyona evvela yalnız torunlarıyla gelmişti (Kalkan, 2006: 46).

(4ö) *Vagonba döntik a szenet* (Güngörmüş, 1999: 42).

“Kömürü vagona dolduruyorlar” (Güngörmüş, 1999: 42).

<i>Vagon</i>	<i>-ba</i>	<i>döntik</i>	<i>a</i>	<i>szen</i>	<i>-et</i>
Vagon	YöHE	Doldur-	BT	Kömür	YHE

4ö numaralı örnekten de anlaşıldığı gibi *vagon* “vagon” ismine -ba ekinin eklenmesi kelimeye “vagona” yani “vagonun içine” anlamı verilmiştir.

(4p) *A zárba dugja a kulcsot* (Güngörmüş, 1999: 43).

“Anahtarı kilide sokuyor” (Güngörmüş, 1999: 43).

<i>A</i>	<i>zár</i>	<i>-ba</i>	<i>dug</i>	<i>-ja</i>	<i>a</i>	<i>kulcs</i>	<i>-ot</i>
BT	Kilit	YöHE	Sok-	B'li	ŞZE	BT	Anahtar

4p numaralı örnekte de *zár* “kilit” isminin -ba ekini almasıyla “kilide” yani “kilidin içine” manasını kazandığı anlaşılmaktadır.

(4r) *Vízbe dugja a fejt* (Güngörmüş, 1999: 43).

“Kafasını suyun içine sokuyor” (Güngörmüş, 1999: 43).

<i>Víz</i>	<i>-be</i>	<i>dug</i>	<i>-ja</i>	<i>a</i>	<i>fej</i>	<i>-é</i>	<i>-t</i>
------------	------------	------------	------------	----------	------------	-----------	-----------

Su YöHE Sok- B'li ŞZE BT Baş 3.TŞİE YHE

4r numaralı örnekte *víz* “su” ismine eklenen -be eki “suyun içine” anlamına gelmiştir.

(4s) *Légy esett a tejbe* (Güngörmüş, 1999: 67).

“Sütün içine sinek düşmüş” (Güngörmüş, 1999: 67).

Légy es(ik) -ett a tej -be
Sinek Düş- GZE BT Süt YöHE

4s numaralı örnekte de *tej* “süt” ismine eklenen -be eki “sütün içine” manasını vermiştir.

(4ş) *A rendetlen gyerekek nem teszik vissza a ruhájukat a szekrényükbe* (Şişman Demir, 2010: 201).

“Düzensiz çocuklar kıyafetlerini dolaba yerleştirmezler” (Şişman Demir, 2010: 201).

A rendetlen gyerek -ek nem teszik Ø vissza
BT Düzensiz Çocuk ÇE OEd. Yerleştir- B'siz ŞZE ÖE
a ruha -ju -k -at a szekrényük -be
BT Kıyafet 3.ÇŞİE ÇE YHE BT Dolap YöHE

4ş numaralı örnekte *szekrény* “dolap” ismi önce 3. Çoğul şahıs iyelik eki -ük ekini ardından da -be yönelme hâli ekini alarak “dolaplarına” anlamını kazanmıştır.

(4t) *A tanár felírja szavakat a táblára* (Güngörmüş, 1999: 77).

“Öğretmen sözcükleri tahtaya yazıyor” (Güngörmüş, 1999: 77).

A tanár fel- ír ja sz(o)a (v) -ak -at a táblá -ra

BT	Öğretmen	ÖE	Yaz-	B'li ŞZE	Sözcük	YS	ÇE	YHE	BT	Tahta	YöHE
----	----------	----	------	----------	--------	----	----	-----	----	-------	------

4t numaralı örnekte *tabla* “yazı tahtası” ismine -ra ekinin getirilmesiyle “tahtaya” yani “tahtanın üzerine” manası verilmiştir.

(4u) *A macska gyorsan felmászott a fára* (Güngörmüş, 1999: 79).

“Kedi hemen ağaca tırmandı” (Güngörmüş, 1999: 79).

A	macska	gyorsan	fel-	mász	-ott	a	fá	-ra
BT	Kedi	Hemen	ÖE	Tırman-	GZE	BT	Ağaç	YöHE

4u numaralı örnekten anlaşılacağı gibi *fá* “ağaç” ismine eklenen -ra eki “ağaca” yani “ağacın üzerine” anlamını vermiştir.

(4ü) *A fiatalok felmasznak a hegyre* (Güngörmüş, 1999: 79).

“Gençler dağa tırmanacaklar” (Güngörmüş, 1999: 79).

A	fiatal	-ok	fel-	masz(ik)	Ø	-nak	A	hegy	-re
BT	Genç	ÇE	ÖE	Tırman-	B'siz	ŞZE	BT	Dağ	YöHE

4ü numaralı örnekte de aynı şekilde *hegy* “dağ” kelimesi -re ekini alarak “dağa” yani “dağın üzerine anlamına gelmektedir.

(4v) *A levélhez egy cédulát is csatolt* (Güngörmüş, 1999: 34).

“Mektuba bir de bir not eklemiştir” (Güngörmüş, 1999: 34).

A	levél	-hez	egy	cédulá	-t	Ís	csatol	-t
BT	Mektup	YöHE	Bir	Not	YHE	B	Ekle-	GZE

4v numaralı örnekte de *levél* “mektup” kelimesine -hez eki eklenerek “mektuba” yani “mektubun yanına” manası verilmiştir.

(4y) *Gyere az Ady-szoborhoz!* (Szilvia-Tamás, 2009: 150)

“Ady heykeline gelin!” (Szilvia-Tamás, 2009: 150)

Gyere	az	Ady-szobor	-hoz!
Gelin	BT	Ady heykeli	YöHE

4y numaralı örnekte “heykel” anlamındaki *szobor* sözcüğüne eklenen -hoz eki “heykele” yani “heykelin yanına” anlamını almıştır.

Ayrılma Hâli (Lat. Ablative, Macarcada birden fazla lokatif vardır)

Türkçede ayrılma ya da çıkma adı verilen ablatif durumu fiilin belirtmiş olduğu oluş ya da kılışın kendisinden uzaklaştığını bildirmektedir. Yani eklendiği isimden dışa doğru bir çıkma mevcuttur. Bu ek genellikle ismi fiile yer, mekân, zaman, hareket biçimi, sebep, ölçü, miktar, fiyat gibi birçok yönden bağlayabilmektedir. Bu hâl ile çekimlenen isimler genellikle cümlede yer tamlayıcısı vazifesinde kullanılmaktadır. Zarf görevinde kullanıldığı da görülmektedir. Esas işlevi ismi fiile bağlamak olan bu ekin ismi isme bağladığı örnekler de bulunmaktadır. Bu şekilde oluşan kelime gruplarına ayrılma grubu adı verilmektedir.

Macarcada ayrılma hâli “içinden” anlamındaki -ból, -ból, “üzerinden” anlamındaki -ról, -ról ve “yanından” anlamındaki -tól, -tól olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Elativus yani

içinden ayrılma hâli bir şeyin içinden ayrılma ya da çıkma bildirilmektedir. Eki -ból, -böl biçimindedir.

Bir diğer ayrılma hâli delativus yani üzerinden ayrılma hâlidir. -ról, -röl ekleriyle karşılanan bu hâlin temel işlevi bir şeyin üzerinden ayrılma ya da uzaklaşma bildirmektedir.

Ablativus yani yanından ayrılma hâli ise -tól, -töl ekiyle çekimlenmektedir. Bu hâlin temel işlevi bir şeyin ya da bir kişinin “yanından” ayrılma bildirmektir. Genellikle insanlardan ayrılma bildirildiğinde bu ek kullanılmaktadır. Bu ek temel olarak “yanından” anlamı taşımakla beraber bazı kelimelere “yanından” anlamı taşımadan da kalıplaşmış bir biçimde eklenilmektedir. Yani bazı kelimeler “yanından” anlamı taşımadığı hâlde ayrılma hâlinde çekileceği zaman -tól, -töl eklerini almaktadır.

1. Macarca ve Türkçe Ayrılma Hâli Arasındaki Benzerlikler

Macarca ve Türkçe ayrılma hâlinin benzerlikleri fonetik, morfolojik ve semantik yönden ele alınmıştır.

Fonetik benzerlik

Türkçe ayrılma hâli eki -dan, -den, -tan, -ten iken Macarcanın ayrılma hâli ekleri -ból, -böl, -ról, -röl, -tól, -töl biçimindedir. Görüleceği üzere Türkçe ve Macarca ayrılma hâl ekleri arasında fonetik bir ortaklık bulunmamaktadır.

Hastalıktan, yalnızlıktan, biraz da yoksulluktan, son zamanlarda huyu çok değişti; hırçın, hiddetli bir ihtiyar oldu (Y.K. Karaosmanoğlu, KK, 166, akt. Korkmaz, 2009: 303).

Babamın atölyesi vardı eskiden, sabahları okula giderdim, öğleden sonra da atölyeye (O. Kemal, AS, 67, akt. Korkmaz, 2009: 304).

Kış geçti, pek soğuk yaptı bu yıl. Evlerin damlarında buzdan saçaklar oluştu (E. Işınsu, ÇB, 300, akt. Korkmaz, 2009: 304).

Ne zaman ona gitsem hep bu işten konuşurdu (A. Nesin, BSA, 149, akt. Korkmaz, 2009: 314).

Adam çocuğu baştan savmaya çalışıyordu (Kalkan, 2006: 83).

Bu fırsatı da elinden kaçırma! (Kalkan, 2006: 83)

Szeméből könny fakad (Güngörmüş, 1999: 69).

“Gözlerinden yaşlar dökülüyor” (Güngörmüş, 1999: 69).

<i>Szem</i>	<i>-é</i>	<i>-böl</i>	<i>könny</i>	<i>fakad</i>	<i>Ø</i>
Göz	3.TŞİE	AHE	Yaş	Dökül-	B'siz ŞZE

A ház fából áll (Güngörmüş, 1999: 5).

“Ev ahşaptan” (Güngörmüş, 1999: 5).

<i>A</i>	<i>ház</i>	<i>Fá</i>	<i>-ból</i>	<i>áll</i>	<i>Ø</i>
BT	Ev	Ağaç	AHE	Duruyor	B'siz ŞZE

Ellopok egy órá az estéből, és dolgozom (Güngörmüş, 1999: 59).

“Gecedden bir saat çalıp çalışacağım” (Güngörmüş, 1999: 59).

<i>Ellop</i>	<i>-ok</i>	<i>egy</i>	<i>óra</i>	<i>-t</i>	<i>az</i>	<i>esté</i>	<i>-böl</i>	<i>és</i>	<i>dolgoz(ik)</i>	<i>Ø</i>	<i>-om</i>
--------------	------------	------------	------------	-----------	-----------	-------------	-------------	-----------	-------------------	----------	------------

Çalacak
1.TŞE
Bir
Saat
YHE
BT
Gece
AHE
Ve
Çalış-
B'siz ŞZE
1.TŞE

Az iskola nem törölhető ki a civilizáció történetéből
(Károly, 1999: 58).

“Mektep medeniyet tarihinden silinemez” (Károly, 1999: 58).

<i>Az</i>	<i>iskola</i>	<i>nem</i>	<i>törölhet</i>	<i>ő</i>	<i>Ki</i>	<i>a</i>	<i>civilizáció</i>	<i>történet</i>	<i>-é</i>	<i>-böl</i>
BT	Okul	OEd.	Silin-	ZFE	Kim	BT	Medeniyet	Tarih	3.TŞİE	AHE

Én nem értesültem erről (Güngörmüş, 1999: 66).

“Benim bundan haberim yoktu” (Güngörmüş, 1999: 66).

<i>Én</i>	<i>nem</i>	<i>értesül</i>	<i>-t</i>	<i>-em</i>	<i>e(z)r</i>	<i>-röl</i>
Ben	OEd.	Bilgilendir-	GZE	1.TŞE	Bu	AHE

Hangjáról felismerte öt (Güngörmüş, 1999: 77).

“Onu sesinden tanıdı” (Güngörmüş, 1999: 77).

<i>Hang</i>	<i>-já</i>	<i>-röl</i>	<i>felismer</i>	<i>-te</i>	<i>ő</i>	<i>-t</i>
Ses	3.TŞİE	AHE	Tanı-	GZE	O	YHE

János elolvadt a boldogságtól (Károly, 1999: 60).

“János mutluluktan eridi” (Károly, 1999: 60).

<i>János</i>	<i>elolvad</i>	<i>-t</i>	<i>a</i>	<i>boldogság</i>	<i>-töl</i>
--------------	----------------	-----------	----------	------------------	-------------

János Eri- GZE BT Mutluluk AHE

Elvásztják az egyházat az államtól (Güngörmüş, 1999: 63).

“Kiliseyi devletten ayırıyorlar” (Güngörmüş, 1999: 63).

Elvászt	-já	-k	az	egyház	-at	az	állam	-tól
Ayr-	B'li ŞZE	3.ÇŞE	BT	Kilise	YHE	BT	Devlet	AHE

A gyerek felijedt a kutyatól (Güngörmüş, 1999: 77).

“Çocuk köpekten ürktü” (Güngörmüş, 1999: 77).

A	gyerek	fel-	ijed-	-t	a	kutyá	-tól
BT	Çocuk	ÖE	Kork-	GZE	BT	Köpek	AHE

János elolvadt a boldogságtól (Károly, 1999: 60).

“János mutluluktan eridi” (Károly, 1999: 60).

János	elolvad	-t	a	boldogság	-tól
János	Eri-	GZE	BT	Mutluluk	AHE

Morfolojik benzerlik

İki dilde de bu ekler morfolojik olarak ayrılma hâli işlevi taşımaktadır.

Amerika'dan geliyorum (Hengirmen, 2006: 125).

Çorbadan kaşığı doldururken bir saat sonra buluşacağı delikanlıyı hatırlıdan geçirdi (O. Akbal, GS, akt. Korkmaz, 2009: 301).

*Yaşlı bir kadın dutların altından***dan** *koşarak geldi* (Y. Kemal, İM, 267, akt. Korkmaz, 2009: 307).

*A róka a tyúkudvar***ból** *három kacsát elrabolt* (Güngörmüş, 1999: 61).

“Tilki tavuk kümesinden üç tane ördeği çalmış” (Güngörmüş, 1999: 61).

A	róka	a	tyúkudvar	-ból	három	kacsá	-t	elrabol	-t
BT	Tilki	BT	Tavuk kümesi	AHE	Üç	Ördek	YHE	Çal-	GZE

*A tanár nehéz tesztet állított össze az igekötős igék***ból** (Şişman Demir, 2010: 200).

“Öğretmen önekli fiillerden zor bir test hazırlamış” (Şişman Demir, 2010: 200).

A	Tanár	nehéz	teszt	-et	állít	-ott	össze	az	igekötős	igé	-k	-ból
BT	Öğretmen	Zor	Test	YHE	Hazırla-	GZE	ÖE	BT	Önekli	Fiil	ÇE	AHE

*Anna a ház***ból** *érkezett* (Kenesei vd., 2010: 76).

“Anna evden geldi” (Kenesei vd., 2010: 76).

Anna	a	ház	-ból	érkez(ik)	-ett
Anna	BT	Ev	AHE	Gel-	GZE

A Gesta írója magáról keveset árul el (Güngörmüş, 1999: 49).

“Gesta’nın yazarı kendisi **hakkında** çok az bilgi veriyor” (Güngörmüş, 1999: 49).

A	<i>Gesta</i>	<i>író</i>	<i>-ja</i>	<i>maga</i>	<i>-ról</i>	<i>keves</i>	<i>-et</i>	<i>árul</i>	$\emptyset$	<i>el</i>
BT	Gesta	Yazar	3.TŞİE	Kendi	AHE	Çok az	YHE	Bilgi	B’siz ŞZE	ÖE

Hogy jutok el Szegedre Pestről? (Şişman Demir, 2010: 204)

“Peşte’den Szeged’e nasıl giderim?” (Şişman Demir, 2010: 204)

<i>Hogy</i>	<i>Jut</i>	$\emptyset$	<i>-ok</i>	<i>el</i>	<i>Szeged</i>	<i>-re</i>	<i>Pest</i>	<i>-ról</i>
Nasıl	Ulaş-	B’siz ŞZE	1.TŞE	ÖE	Seged	YöHE	Peşte	AHE

A gyerek felijedt a kutyától (Güngörmüş, 1999: 77).

“Çocuk köpekten ürktü” (Güngörmüş, 1999: 77).

A	<i>gyerek</i>	<i>fel-</i>	<i>ijed-</i>	<i>-t</i>	<i>a</i>	<i>kutyá</i>	<i>-tól</i>
BT	Çocuk	ÖE	Kork-	GZE	BT	Köpek	AHE

János elolvadt a boldogságtól (Károly, 1999: 60).

“János mutluluktan eridi” (Károly, 1999: 60).

<i>János</i>	<i>elolvad</i>	<i>-t</i>	<i>a</i>	<i>boldogság</i>	<i>-tól</i>
János	Eri-	GZE	BT	Mutluluk	AHE

Semantik benzerlik

İki dilde de bu ekler anlam olarak ayrılma işlevi taşımaktadır.

Dün İstanbul’dan Ankara’ya gelecekti (Kalkan, 2006: 77).

*Sıcak**tan** erir gibi görünen sokağı Yusuf'un doru atları bir-den şenlendirmişti* (Ş. Çokum, AB, 9, akt. Korkmaz, 2009: 311).

*Maliye nazırı bu hasbihal**den** Adnan'ın çok beğenerek, damat etmeye son kararını vererek çıkmıştı* (M.C. Kuntay, Üİ, 183, akt. Korkmaz, 2009: 313).

*Sonra bir gün bu hayat**tan** bıkıverdi* (S.F Abasıyanık, TS, 1, akt. Korkmaz, 2009: 314).

*Sok embert bocsátotak el a gyár**ból*** (Güngörmüş, 1999: 50).
 “Bir sürü insanı fabrikad**an** çıkarttılar” (Güngörmüş, 1999: 50).

Sok	ember	-t	bocsát	-ot	-ak	el	a	gyár	-ból
Çok	İnsan	YHE	Çıkart	GZE	3.ÇŞE	ÖE	BT	Fabrika	AHE

*Péter kimegy a szobá**ból*** (Megyesi, 9).

“Peter odad**an** dışarı çıkar” (Megyesi, 9).

Péter	ki-	megy	Ø	a	szobá	-ból
Péter	ÖE	Git-	B'siz ŞZE	BT	Oda	AHE

Az okos ember félre áll a fiatalok útjáról (Güngörmüş, 1999: 80).

“Akıllı kişi gençlerin yolund**an** çekilir” (Güngörmüş, 1999: 80)

Az	Okos	ember	fél	-re	áll	Ø	a	fiatal	-ok	út	-já	-ról
----	------	-------	-----	-----	-----	---	---	--------	-----	----	-----	------

BT	Akıl	İnsan	Yarım	YöHE	Dur-	B'siz ŞZE	BT	Genç	ÇE	Yol	3.TŞİE	AHE
----	------	-------	-------	------	------	-----------	----	------	----	-----	--------	-----

Én nem értesültem erről (Güngörmüş, 1999: 66).

“Benim bundan haberim yoktu” (Güngörmüş, 1999: 66).

<i>Én</i>	<i>Nem</i>	<i>értesül</i>	<i>-t</i>	<i>-em</i>	<i>e(z)r</i>	<i>-röl</i>
Ben	OEd.	Bilgilendir-	GZE	1.TŞE	Bu	AHE

Péterről önmaga beszél a legtöbbet (Kenesei vd., 2010: 137).

“En çok Peter'den (Peter hakkında) konuşuyor” (Kenesei vd., 2010: 137).

<i>Péter</i>	<i>-röl</i>	<i>önmaga</i>	<i>beszél</i>	<i>Ø</i>	<i>a</i>	<i>legtöbb</i>	<i>-et</i>
Péter	AHE	kendi	Konuş-	B'siz ŞZE	BT	En çok	YHE

Elszakadt a családjától (Güngörmüş, 1999: 62).

“Ailesinden kopmuş/ ayrılmış” (Güngörmüş, 1999: 62).

<i>Elszakad</i>	<i>-t</i>	<i>a</i>	<i>család</i>	<i>-já</i>	<i>-tól</i>
Kırıl-	GZE	BT	Aile	3.TŞİE	AHE

Borsózik a hata az ijedségtől (Güngörmüş, 1999: 28).

“Korkudan sırtı diken diken oldu” (Güngörmüş, 1999: 28).

<i>Borsózik</i>	<i>a</i>	<i>hat</i>	<i>-a</i>	<i>az</i>	<i>ijedség</i>	<i>-tól</i>
Diken diken oluyor	BT	Sırt	3.TŞİE	BT	Korku	AHE

Ég a nyelve a paprikától (Güngörmüş, 1999: 44).

“Dili biber yüzünden yanıyor” (Güngörmüş, 1999: 44).

<i>Ég</i>	<i>Ø</i>	<i>a</i>	<i>nyelv</i>	<i>-e</i>	<i>a</i>	<i>paprika</i>	<i>-tól</i>
Yan-	B'siz ŞZE	BT	Dil	3.TŞİE	BT	Biber	AHE

Anna elájult az izgalomtól (Güngörmüş, 1999: 48).

“Anna heyecan**dan** bayılmış” (Güngörmüş, 1999: 48).

<i>Anna</i>	<i>elájul</i>	<i>-t</i>	<i>az</i>	<i>izgalom</i>	<i>-tól</i>
Anna	Bayıl-	GZE	BT	Heyecan	AHE

Algéria elszakadt Franciaországtól (Güngörmüş, 1999: 62).

“Cezayir Fransa’**dan** ayrıldı” (Güngörmüş, 1999: 62).

<i>Algéria</i>	<i>elszakad</i>	<i>-t</i>	<i>Franciaország</i>	<i>-tól</i>
Cezayir	Ayrıl-	GZE	Fransa	AHE

Elválasztják az egyházat az államtól (Güngörmüş, 1999: 63).

“Kiliseyi devlet**ten** ayırıyorlar” (Güngörmüş, 1999: 63).

<i>Elválaszt</i>	<i>-já</i>	<i>-k</i>	<i>az</i>	<i>egyház</i>	<i>-at</i>	<i>az</i>	<i>állam</i>	<i>-tól</i>
Ayrıl-	B’li	ŞZE	3.ÇŞE	BT	Kilise	YHE	BT	Devlet
								AHE

Türkçede ayrılma hâli bir yerden ayrılma işlevi dışında bir şey hakkında anlamı da bildirmektedir. Macarcadaki -ról, -röl eki de benzer bir şekilde bir yerden ayrılma anlamı dışında birisi ya da bir şey hakkında anlamını da taşımaktadır.

*Ne zaman ona gitsem hep bu iş**ten** konuşurdu* (A. Nesin, BSA, 149, akt. Korkmaz, 2009: 314).

*Okuyucular, onun yazdığı son eser**den** bahsediyorlardı* (Kalkan, 2006: 78).

*Herkesi ilgilendirecek konular**dan** konuşalım* (Kalkan, 2006: 81).

Yukarıdaki Türkçe cümle örneklerinde ayrılma hâli eki “bir şey hakkında” anlamında kullanılmıştır.

(5a) *Anna a kirándulás**ról** beszélt nekünk* (Güngörmüş, 1999: 21).

“Anna bize gez**iden** söz ediyordu” (Güngörmüş, 1999: 21).

<i>Anna</i>	<i>a</i>	<i>kirándulás</i>	<i>-ról</i>	<i>beszél</i>	<i>-t</i>	<i>Nekünk</i>
-------------	----------	-------------------	-------------	---------------	-----------	---------------

5c numaralı örnekte *maga* “kendi” ismine -ról ekinin getirilmesiyle “kendisinden” yani “kendisi hakkında” manası verilmiştir.

2. Macarca ve Türkçe Ayrılma Hâli Arasındaki Farklılıklar

Macarca ve Türkçe ayrılma hâlinin farklılıkları fonetik, morfolojik ve semantik yönden ele alınmıştır.

Fonetik farklılık

Türkçede ayrılma hâlini belirtmek için tek bir ek ve bu ek in alamorfları olan -dan, -den, -tan, -ten bulunurken, Macarcada “içinden”, “üzerinden” ve “yanından” anlamlarını bildirmek üzere üç farklı kategoride ayrılma hâli ve bunların alamorfları bulunmaktadır. Bunlar arasında fonetik herhangi bir ortaklık bulunmamaktadır.

Çocuklar bahçeden sınıfa girdiler (Hengirmen, 2006: 125).

Bu yoldan gidelim (Ediskun, 1999: 113).

Doktordan geliyor.

Anna a házból érkezett (Kenesei vd., 2010: 76).

“Anna evden geldi” (Kenesei vd., 2010: 76).

Anna	a	ház	-ból	érkez(ik)	-ett
Anna	BT	Ev	AHE	Gel-	GZE

Pistát felmentettek az állásából (Güngörmüş, 1999: 79).

“Pista’yı görevinden aldılar/ almışlar” (Güngörmüş, 1999: 79).

Pistá	-t	fel	me(gy)n	-tet	-tek	az	állás	-á	-ból
Pista	YHE	ÖE	Git-	GZE	3.ÇŞE	BT	Görev	3.TŞİE	AHE

*Pista úgy olvasott, hogy pillantott a könyv**böl*** (Güngörmüş, 1999: 80).

“Pista başını kitap**tan** kaldırmaksızın okuyordu” (Güngörmüş, 1999: 80).

<i>Pista</i>	<i>úgy</i>	<i>olvas</i>	<i>-ott</i>	<i>hogy</i>	<i>pillant</i>	<i>-ott</i>	<i>a</i>	<i>könyv</i>	<i>-böl</i>
Pista	Öyle	Oku-	GZE	B	Bak-	GZE	BT	Kitap	AHE

*Hogy jutok el Szegedre Pest**röl**?* (Şişman Demir, 2010: 204)

“Peşte’**den** Szeged’e nasıl giderim?” (Şişman Demir, 2010: 204)

<i>Hogy</i>	<i>jut</i>	<i>Ø</i>	<i>-ok</i>	<i>el</i>	<i>Szeged</i>	<i>-re</i>	<i>Pest</i>	<i>-röl</i>
Nasıl	Ulaş-	B'siz ŞZE	1.TŞE	ÖE	Seged	YöHE	Peşte	AHE

*A kutya fél az emberekt**öl*** (Güngörmüş, 1999: 71).

“Köpek insanl**ardan** korkuyor” (Güngörmüş, 1999: 71).

<i>A</i>	<i>kutya</i>	<i>fél</i>	<i>Ø</i>	<i>az</i>	<i>ember</i>	<i>-ek</i>	<i>-tól</i>
BT	Köpek	Kork-	B'siz ŞZE	BT	İnsan	ÇE	AHE

*Ég a nyelve a paprikát**ól*** (Güngörmüş, 1999: 44).

“Dili biber yüzü**nden** yanıyor” (Güngörmüş, 1999: 44).

<i>Ég</i>	<i>Ø</i>	<i>a</i>	<i>nyelv</i>	<i>-e</i>	<i>a</i>	<i>paprika</i>	<i>-tól</i>
Yan-	B'siz ŞZE	BT	Dil	3.TŞİE	BT	Biber	AHE

Morfolojik farklılık

Her iki dilde de ayrılma işlevi taşınmış olsa da Macarcada “içinden”, “üzerinden” ve “yanından” kategorilerine göre üç

farklı türde ayrılma hâli bulunmaktadır. Türkçede ise bütün bu anlamlar tek br ekle karşılanmaktadır.

Film bitmeden sinemadan çıkmak mı amacınız? (Hengirmen, 2006: 108)

Bulmacada yukarıdan aşağıya doğru üçüncü sorunun cevabı neydi? (Kalkan, 2006: 77)

Öğretmenin yanından ayrıldı.

(5ç) *Itt át kell szálni az ötös buszból a hetesbe* (Güngörmüş, 1999: 9).

“Burada beş numaralı otobüsten inip yedi numaralı otobüse binmek gerekir.” (Güngörmüş, 1999: 9)

<i>Itt</i>	<i>át</i>	<i>kell</i>	$\emptyset$	<i>szál</i>	<i>-ni</i>	<i>az</i>	<i>ötös</i>	<i>busz</i>	<i>-ból</i>	<i>a</i>	<i>hetes</i>	<i>-be</i>
Burada	Karşıya	Gerek-	B'siz ŞZE	Taşı-	ME	BT	Beş	Otobüs	AHE	BT	Yedi	YöHE

5ç numaralı örnekte görüleceği üzere *busz* “otobüs” ismine *-ból* ekinin eklenmesiyle kelimenin anlamı “otobüsten” yani “otobüsün içinden” olmuştur.

(5d) *Sok embert bocsátotak el a gyárból* (Güngörmüş, 1999: 50).

“Bir sürü insanı fabrikadan çıkarttılar” (Güngörmüş, 1999: 50).

<i>Sok</i>	<i>ember</i>	<i>-t</i>	<i>bocsát</i>	<i>-ot</i>	<i>-ak</i>	<i>el</i>	<i>a</i>	<i>gyár</i>	<i>-ból</i>
------------	--------------	-----------	---------------	------------	------------	-----------	----------	-------------	-------------

Çok	İnsan	YHE	Çıkart	GZE	3.ÇŞE	ÖE	BT	Fab- v.l.s	AHE
-----	-------	-----	--------	-----	-------	----	----	---------------	-----

5d numaralı örnekte de *gyár* “fabrika” ismi -ból ekini alınca kelime “fabrikadan” yani “fabrikanın içinden” manasına gelmiştir.

(5e) *A róka a tyúkudvarból három kacsát elrabolt* (Güngörmüş, 1999: 61).

“Tilki tavuk kümesinden üç tane ördeği çalmış” (Güngörmüş, 1999: 61).

A	<i>róka</i>	a	<i>tyúkudvar</i>	<i>-ból</i>	<i>három</i>	<i>kacsá</i>	-t	<i>elrabol</i>	-t
BT	Tilki	BT	Tavuk kümesi	AHE	Üç	Ördek	YHE	Çal-	GZE

5e numaralı örnekte ise *tyúkudvar* “tavuk kümesi” ismi -ból ekini alarak “tavuk kümesinden” yani “tavuk kümesinin içinden” anlamında ayrılma bildirmiştir.

(5f) *Szeméből könny fakad* (Güngörmüş, 1999: 69).

“Gözlerinden yaşlar dökülüyor” (Güngörmüş, 1999: 69).

<i>Szem</i>	-é	<i>-ból</i>	<i>könny</i>	<i>fakad</i>	Ø
Göz	3.TŞİE	AHE	Yaş	Dökül-	B’siz ŞZE

5f numaralı örnekte ise *szem* “göz” ismi önce -e 3. tekil şahıs iyelik ekini ardından da -ból ekini alıp “gözünden” yani “gözünün içinden” manasını elde etmiştir.

(5g) *Az okos ember félre áll a fiatalok útjáról* (Güngörmüş, 1999: 80).

“Akıllı kişi gençlerin yolundan çekilir” (Güngörmüş, 1999: 80).

Az	okos	em-	fél	-re	áll	Ø	a	fiatal	-ok	út	-ja	-ról
BT	Akıllı	İnsan	Yarım	YöHE	Dur-	B'siz	BT	Genç	ÇE	Yol	3.TŞJE	AHE

5g numaralı örnekte *út* “yol” ismi önce -ja 3. tekil şahıs iyelik ekini ardından -ról ekini alarak “yolundan” yani “yol üzerinden” anlamına gelmiştir.

(5g) *A háború elszakította őket egymástól* (Güngörmüş, 1999: 62).

“Savaş onları birbirinden ayırdı” (Güngörmüş, 1999: 62).

A	háború	elszakít	-otta	ök	-et	egymás	-tól
BT	Savaş	Ayrır-	GZE	Onlar	YHE	Birbiri	AHE

Semantik farklılık

Her iki dilde de verilmek istenen anlam ayrılımadır. Ancak Macarcada “içinden” anlamını verebilmek için -ból, -böl, “üzerinden” anlamını verebilmek için -ról, -ról “yanından” anlamı verebilmek için -tól, -tól biçiminde üç farklı ek türü bulunurken Türkçedeki -dan, -den, -tan, -ten eki bu anlamların hepsini kapsamaktadır.

Gülmekten gözlerinden yaş geldi (Kalkan, 2006: 80).

Kitap masadan düştü

Otobüs hastanenin yanından kalkıyor.

(5h) *Péter kimegy a szobából* (Megyesi, 9).

“Peter odadan dışarı çıkar” (Megyesi, 9).

<i>Péter</i>	<i>ki-</i>	<i>megy</i>	$\emptyset$	<i>a</i>	<i>szobá</i>	<i>-ból</i>
Péter	ÖE	Git-	B'siz ŞZE	BT	Oda	AHE

5h numaralı örnekte *szoba* “oda” ismine eklenen -ból eki “odadan” yani “odanın içinden” anlamını vermiştir.

(51) *Itt át kell szólni az ötös buszból a hetesbe* (Güngörmüş, 1999: 9).

“Burada beş numaralı otobüsten inip yedi numaralı otobüse binmek gerekir.” (Güngörmüş, 1999: 9)

<i>Itt</i>	<i>át</i>	<i>kell</i>	$\emptyset$	<i>szól</i>	<i>-ni</i>	<i>Az</i>	<i>ötös</i>	<i>busz</i>	<i>-ból</i>	<i>a</i>	<i>hetes</i>	<i>-be</i>
Burada	Karşıya	Gerek-	B'siz ŞZE	Taşı-	ME	BT	Beş	Otobüs	AHE	BT	Yedi	YöHE

51 numaralı örnekte görüleceği üzere *busz* “otobüs” ismine -ból ekinin eklenmesiyle kelimenin anlamı “otobüsten” yani “otobüsün içinden” olmuştur.

(5i) *Sok embert bocsátotak el a gyárból* (Güngörmüş, 1999: 50).

“Bir sürü insanı fabrikadan çıkarttılar” (Güngörmüş, 1999: 50).

<i>Sok</i>	<i>ember</i>	<i>-t</i>	<i>bocsát</i>	<i>-ot</i>	<i>-ak</i>	<i>el</i>	<i>a</i>	<i>gyár</i>	<i>-ból</i>
Çok	İnsan	YHE	Çıkart	GZE	3.ÇŞE	ÖE	BT	Fabrika	AHE

5i numaralı örnekte de *gyár* “fabrika” ismi -ból ekini alınca kelime “fabrikadan” yani “fabrikanın içinden” manasına gelmiştir.

(5j) *A róka a tyúkudvarból három kacsát elrabolt* (Güngörmüş, 1999: 61).

“Tilki tavuk kümesinden üç tane ördeği çalmış” (Güngörmüş, 1999: 61).

A	<i>róka</i>	<i>a</i>	<i>tyúkudvar</i>	<i>-ból</i>	<i>három</i>	<i>kacsa</i>	<i>-t</i>	<i>elrabol</i>	<i>-t</i>
BT	Tilki	BT	Tavuk kümesi	AHE	Üç	Ördek	YHE	Çal-	GZE

5j numaralı örnekte ise *tyúkudvar* “tavuk kümesi” ismi -ból ekini alarak “tavuk kümesinden” yani “tavuk kümesinin içinden” anlamında ayrılma bildirmiştir.

(5k) *Szeméből könny fakad* (Güngörmüş, 1999: 69).

“Gözlerinden yaşlar dökülüyor” (Güngörmüş, 1999: 69).

<i>Szem</i>	<i>-é</i>	<i>-ból</i>	<i>könny</i>	<i>fakad</i>	<i>Ø</i>
Göz	3.TŞİE	AHE	Yaş	Dökül-	B'siz ŞZE

5k numaralı örnekte ise *szem* “göz” ismi önce -e 3. tekil şahıs iyelik ekini ardından da -ból ekini alıp “gözünden” yani “gözünün içinden” manasını elde etmiştir.

(5l) *Délelőtt 10 órakor Péter elment az iskolából* (Károly, 1999: 58).

“Péter sabah saat 10'da okuldan ayrıldı” (Károly, 1999: 58).

<i>Delelőtt</i>	<i>10</i>	<i>óra</i>	<i>-kor</i>	<i>Péter</i>	<i>El</i>	<i>me(gy)n</i>	<i>-t</i>	<i>az</i>	<i>iskolá</i>	<i>-ból</i>
Sabah	10	saat	ZHE	Péter	ÖE	Git-	GZE	BT	Okul	AHE

5l numaralı örnekte *iskola* “okul” ismi -ból ekini alarak “okuldan” yani “okulun içinden” anlamı kazanmıştır.

(5m) *Az okos ember félre áll a fiatalok útjáról* (Güngörmüş, 1999: 80).

“Akıllı kişi gençlerin yolundan çekilir” (Güngörmüş, 1999: 80).

<i>Az</i>	<i>okos</i>	<i>ember</i>	<i>fél</i>	<i>-re</i>	<i>áll</i>	<i>Ø</i>	<i>a</i>	<i>fiatal</i>	<i>-ok</i>	<i>út</i>	<i>-já</i>	<i>-ról</i>
BT	Akıllı	İnsan	Yarım	YöHE	Duruyor	B'siz ŞZE	BT	Genç	ÇE	Yol	3.TŞİE	AHE

5m numaralı örnekte *út* “yol” ismi önce -ja 3. tekil şahıs iyelik ekini ardından -ról ekini alarak “yolundan” yani “yol üzerinden” anlamına gelmiştir.

(5n) *Elszakadt a családjától* (Güngörmüş, 1999: 62).

“Ailesinden kopmuş/ ayrılmış” (Güngörmüş, 1999: 62).

<i>Elszakad</i>	<i>-t</i>	<i>a</i>	<i>család</i>	<i>-já</i>	<i>-tól</i>
Kırıl-	GZE	BT	Aile	3.TŞİE	AHE

5n numaralı örnekte görüleceği üzere manasındaki *család* “aile” ismi önce 3. tekil şahıs iyelik eki olan -ja ekini ardından

da ayrılma hâli eki olan -tól ekini alarak “ailesinden” yani “ailesinin yanından” anlamını kazanmıştır.

Vasita Hâli (Lat. Instrumentalis, Mac. Eszköz és társhatározó eset/ Belviszonyt jelölő esetek)

Türkçede eklendiği ismin fiil için bir vasıta olarak kullanıldığını ya da “birliktelik” bildirdiğini gösteren hâldir (Korkmaz, 2009: 317). Türkçenin en eski vasıta hâli eki -ın, -in, -un, -ün ekleri iken bu ekler bugün *yazın, kışın, güzün, ansızın, için için, ilkin* gibi kalıplaşmış birkaç kelimeye varlığını sürdürmektedir. Bugün bu ekin yerini artık -(y)la, -(y)le biçiminde eklemeye başlayan “ile” edatı doldurmaktadır. Bu ekin temel işlevleri; fiilin hangi vasıtayla meydana geldiğini bildirmek, isimle fiil arasında birliktelik-beraberlik ilişkisi kurmak, “ve” bağlacının yerine kullanılmak, miktar ve zaman ifadesi bildirmek, tarz zarfları oluşturmaktır (Korkmaz, 2009: 318-324).

Macarcada “vasıta” ve “birliktelik” -val, -vel ekiyle sağlanmaktadır. Tıpkı Türkçede olduğu gibi eklendiği ismin fiilin vasıtası olduğunu ya da fiille birlikte-beraber olduğunu bildirmek için kullanılmaktadır. -val, -vel eki ünlüyle biten bir kelimeye eklendiğinde doğrudan bu şekilde eklenirken ünsüzle biten bir kelimeye eklendiğinde başındaki /v/ ünsüzü eklenmediği kelimenin son ünsüzüne dönüşerek bir ikizleşme meydana getirir.

-val, -vel eki dışında Macarcada -stul, -stül eki de “birliktelik” bildirmekte ancak bu ekin çok fazla kullanım sıklığı bulunmamaktadır. Bu ek de tıpkı Türkçe “ile” edatı gibi birliktelik bildirmektedir. Bazı Macar gramerleri bu eki hâl eki kate-

gorisinde değerlendirmemektedir. Bunun sebebi de zamirlerle, sıfatlarla, rakamlarla, işaretlerle ilişkilendirilememesidir (Kiss vd., 2003: 136).

1. Macarca ve Türkçe Vasıta Hâli Arasındaki Benzerlikler

Macarca ve Türkçe vasıta hâlinin benzerlikleri fonetik, morfolojik ve semantik yönden ele alınmıştır.

Fonetik benzerlik

Türkçenin vasıta hâli eki -(y)la, -(y)le iken Macarcanın vasıta hâli ekleri -val, -vel, -stul, -stül biçimleridir. Görüleceği üzere Türkçe ve Macarca vasıta hâl ekleri arasında fonetik bir ortaklık bulunmamaktadır.

Dolma kalemle döşendiği mektubu benim okumamı istedi (H. Balıkcısı, DG, 36, akt Korkmaz, 2009: 319).

Hâlbuki su değiliz; insan cemaatiyiz ve bir nehre katılmıyoruz; bir medeniyeti kültürüyle benimsiyoruz (A. H. Tanpınar, H, 223 Korkmaz, 2009: 320).

Evinin duvarlarını nilüfer desenli kağıtlarla kaplatmış (Hepçilingirler, 2005: 108).

A lány szépségével bűvöli mindenkit (Güngörmüş, 1999: 30).

“Kız, güzelliği ile herkesi büyülüyor” (Güngörmüş, 1999: 30).

A	lány	szépség	-é	-vel	bűvöli	∅	mindenki	-t
---	------	---------	----	------	--------	---	----------	----

BT Kız Güzellik 3.TŞİE VHE Büyüle- B'siz ŞZE Herkes YHE

(6a) *Mindig dámáztunk a húgommal* (Güngörmüş, 1999: 39).

“Kız kardeşimle her zaman dama oynardık” (Güngörmüş, 1999: 39).

<i>Mindig</i>	<i>dámáz</i>	<i>-t</i>	<i>-unk</i>	<i>a</i>	<i>húg</i>	<i>-om</i>	<i>-m(v)al</i>
Her	Dama	GZE	1.ÇŞE	BT	Kız	1.TŞİE	VHE
zaman	oyna-				kardeş		

6a numaralı örnekte *húg* “kız kardeş” sözcüğü önce -om 1. tekil şahıs iyelik ekini ardından da -val ekini almıştır. Macarcada -val, -vel vasıta hâli eki ünsüzle biten bir isme eklendiğinde başındaki /v/ ünsüzü eklendiği kelimenin sonundaki ünsüze dönüşmektedir. Burada da ekin başındaki /v/ ünsüzü sözcüğün sonundaki /m/ ünsüzüne dönüşerek -mal hâline gelmiştir.

Kocsival elvitte Jánost az egyetemre (Güngörmüş, 1999: 64).

“János’u arabayla okula götürdü” (Güngörmüş, 1999: 64).

<i>Kosci</i>	<i>-val</i>	<i>elvi(szt)</i>	<i>-te</i>	<i>János</i>	<i>-t</i>	<i>az</i>	<i>egyetem</i>	<i>-re</i>
Araba	VHE	Götür-	GZE	János	YHE	BT	Üniversite	YöHE

Morfolojik benzerlik

İki dilde de bu ekler morfolojik olarak vasıta hâli işlevi taşımaktadır.

Düğünlerde silahla havaya ateş etmek yasaklandı (Kalkan, 2006: 96).

Fren sesiyle irkilip hemen kenara çekildi (Kalkan, 2006: 97).

Vállát kendővel fedt (Güngörmüş, 1999: 67).

“Omuzlarını şalla örtüyor” (Güngörmüş, 1999: 67).

<i>Váll</i>	<i>-á</i>	<i>-t</i>	<i>kendő</i>	<i>-vel</i>	<i>Fedt</i>	<i>Ø</i>
Omuz	3.TŞİE	YHE	Şal	VHE	Ört-	B'siz ŞZE

A durvaságra udvariassággal felelt (Güngörmüş, 1999: 74).

“Kabalığa kibarlıkla karşılık verdi” (Güngörmüş, 1999: 74).

<i>A</i>	<i>durvaság</i>	<i>-ra</i>	<i>udvariasság</i>	<i>-g(v)al</i>	<i>felel</i>	<i>-t</i>
BT	Kabalık	YöHE	Kibarlık	VHE	Karşılık	GZE
					ver-	

Ezzel mire céloztál? (Güngörmüş, 1999: 31)

“Bununla ne demek istedin?” (Güngörmüş, 1999: 31)

<i>Ez</i>	<i>-z(v)el</i>	<i>mi</i>	<i>-re</i>	<i>céloz</i>	<i>-t</i>	<i>-ál</i>
Bu	VHE	Ne	YöHE	Hedefle-	GZE	2.TŞE

Semantik benzerlik

İki dilde de anlam olarak vasıta ve birliktelik işlevi taşımaktadır.

Mutluluğun sırrı sevgiyledir (Kalkan, 2006: 97).

Zeynep, hafta sonu onunlaydı (Kalkan, 2006: 97).

Öğrencilerle İstanbul'a geziye gideceğiz (Kalkan, 2006: 96).

Olayları güzellikle anlatmalısın (Kalkan, 2006: 96).

(6b) *Mindig dámáztunk a húgommal* (Güngörmüş, 1999: 39).

“Kız kardeşimle her zaman dama oynardık” (Güngörmüş, 1999: 39).

<i>Mindig</i>	<i>dámáz</i>	<i>-t</i>	<i>-unk</i>	<i>a</i>	<i>húg</i>	<i>-om</i>	<i>-m(v)al</i>
Her	Dama	GZE	1.ÇŞE	BT	Kız	1.TŞİE	VHE
zaman	oyna-				kardeş		

6b numaralı örnekte de *húg* “kız kardeş” ismi önce *-om* 1. tekil şahıs iyelik ekini ardından da *-val* ekini almış ve birliktelik bildirmiştir.

(6c) *A méz idővel cukrosodik* (Güngörmüş, 1999: 32).

“Bal zamanla şekerliyor” (Güngörmüş, 1999: 32).

<i>A</i>	<i>méz</i>	<i>idő</i>	<i>-vel</i>	<i>cukrosodik</i>	<i>Ø</i>
BT	Bal	Zaman	VHE	Şekerle-	B’siz ŞZE

6c numaralı örnekte de *idő* “zaman” ismine *-vel* eki getirilerek vasıta bildirilmektedir.

(6ç) *Anna ma eszküszik Lacival* (Güngörmüş, 1999: 67).

“Anna bugün Laci ile evleniyor” (Güngörmüş, 1999: 67).

<i>Anna</i>	<i>ma</i>	<i>eszküszik</i>	<i>Ø</i>	<i>Laci</i>	<i>-val</i>
Anna	Bugün	Evlen-	B’siz ŞZE	Laci	VHE

6ç numaralı örnekte ise kişi ismi olan *Laci* sözcüğüne *-val* ekinin getirilmesiyle birliktelik anlamı katılmıştır.

2. Macarca ve Türkçe Vasıta Hâli Arasındaki Farklılıklar

Macarca ve Türkçe vasıta hâlinin farklılıkları fonetik, morfolojik ve semantik yönden ele alınmıştır.

Fonetik farklılık

Türkçede vasıta-birliktelik hâlini belirtmek için şu an ekleşmeye başlayan “ile” edatı kullanılırken, Macarcada *-val*, *-vel* ekinin yanısıra “birliktelik” için nadiren *-stul*, *-stül* eki de kullanılmaktadır.

İstanbul kaleleri tuzla buz oldu (Ö. Seyfettin, EK, 28, akt. Korkmaz, 2009: 321).

Yalnız sensin elimden tutacak, yaş yetmiş...

Ah o vaktiyle ölenler ne de talihli, imiş! (M. A. Ersoy, S, 365 akt. Korkmaz, 2009: 322)

Nem érdeklődik semmivel (Güngörmüş, 1999: 65).

“Hiçbir şeyle ilgilenmiyor” (Güngörmüş, 1999: 65).

<i>Nem</i>	<i>érdeklődik</i>	<i>Ø</i>	<i>semmi</i>	<i>-vel</i>
OEd.	İlgilen-	B'siz ŞZE	Hiçbir şey	VHE

Péter Julival dolgozott (Kiss ve Hegedűs, 2021: 7).

“Péter Juli ile birlikte çalışıyordu” (Kiss ve Hegedűs, 2021: 7).

<i>Péter</i>	<i>Juli</i>	<i>-val</i>	<i>dolgoz(ik)</i>	<i>-ott</i>
Péter	Juli	VHE	Çalış-	GZE

Nem férnek egymással (Güngörmüş, 1999: 84).

“Birbirleriyle anlaşıyorlar” (Güngörmüş, 1999: 84).

<i>Nem</i>	<i>fér</i>	<i>Ø</i>	<i>-nek</i>	<i>egymás</i>	<i>-s(v)al</i>
OEd.	Anlaş-	B'siz ŞZE	3.ÇŞE	Birbirleri	VHE

Az új lakónegyed számára házastul sajátították ki a telkeket (Bencédy, 1985: 199).

“Yeni yerleşim bölgesi için arsalar evli bir çift olarak satın alındı” (Bencédy, 1985: 199).

<i>Az</i>	<i>új</i>	<i>lakónegyed</i>	<i>számára</i>	<i>háza</i>	<i>-stul</i>		
BT	Yeni	Yerleşim bölgesi	İçin	Evli	Olarak		
<i>sajátított</i>	<i>-t</i>	<i>-ák</i>	<i>ki</i>	<i>A</i>	<i>tel(e)k</i>	<i>-ek</i>	<i>-et</i>
Satın al-	GZE	3.ÇŞE	Kim	BT	Arsa	ÇE	YHE

Morfolojik farklılık

Bu eklerin morfolojik manada hemen hemen birbirlerinden farkı yoktur. İkisi de vasıta ve birliktelik bildirmektedir.

Çuvalların ağzını iple bağladı (Kalkan, 2006: 96).

Futbolcularla hatıra resmi çektirdim (Kalkan, 2006: 96).

Kasaba depremle büyük kayba uğradı (Kalkan, 2006: 97).

Akşamastü bizimle deniz kıyısına gelmek ister misin?
(Hepçilingirler, 2005: 108)

(6d) *Csipővassal fogja a parazsat* (Güngörmüş, 1999: 85).

“Koru maşayla tutuyor” (Güngörmüş, 1999: 85).

<i>Csipővas</i>	-s(v)al	<i>fog</i>	<i>-ja</i>	<i>a</i>	<i>parazs</i>	<i>-at</i>
Maşa	VHE	Tut-	B’li ŞZE	BT	Kor	YHE

6d numaralı örnekte *csipővas* “maşa” ismi -val ekini alarak “maşayla” anlamında vasıta bildirmiştir.

(6e) *Pista nem dicsekedik semmivel* (Güngörmüş, 1999: 40).

“Pista hiçbir şeyle övünmüyor” (Güngörmüş, 1999: 40).

<i>Pista</i>	<i>nem</i>	<i>dicsekedik</i>	$\emptyset$	<i>semmi</i>	-vel
Pista	OEd.	Övün-	B’siz ŞZE	Hiçbir şey	VHE

6e numaralı örnekte *semmi* “hiçbir şey” ismine eklenen -vel eki vasıta bildirmektedir.

(6f) *Nem dicsekszik az édesapjával* (Güngörmüş, 1999: 40).

“Babasıyla övünmüyor” (Güngörmüş, 1999: 40).

<i>Nem</i>	<i>dicsekszik</i>	$\emptyset$	<i>az</i>	<i>édesap(a)</i>	<i>-já</i>	-val
OEd.	Övün-	B’siz ŞZE	BT	Baba	3.TŞİE	VHE

6f numaralı örnekte aynı durum söz konusudur. -val eki -ja 3. tekil şahıs iyelik eki almış olan *édesapa* “baba” kelimesine eklendiğinde vasıta bildirmiştir.

(6g) *Egybevetette a két nyelvet az angol^{lal}* (Güngörmüş, 1999: 45).

“İki dili İngilizce **ile** karşılaştırmış” (Güngörmüş, 1999: 45).

<i>Egybevetet</i>	<i>-te</i>	<i>a</i>	<i>két</i>	<i>nyelv</i>	<i>-et</i>	<i>Az</i>	<i>Angol</i>	<i>-l(v)al</i>
Karşılaştı-	GZE	BT	İki	Dil	YHE	BT	İngilizce	VHE

6g numaralı örnekte de *angol* “İngilizce” kelimesine eklenen -val eki vasıta bildirmektedir.

(6ğ) *Géza csaladjával együtt felvette a kereszténységet* (Güngörmüş, 1999: 83).

“Géza ailesi **ile birlikte** Hristiyanlığı kabul etti” (Güngörmüş, 1999: 83).

<i>Géza</i>	<i>csalad</i>	<i>-ja</i>	<i>-val</i>	<i>együtt</i>	<i>felve(szt)</i>	<i>-te</i>	<i>a</i>	<i>kereszténység</i>	<i>-et</i>
Géza	Aile	3.TŞİE	VHE	Birlikte	Kabul et-	GZE	BT	Hristiyanlık	YHE

6ğ numaralı örnekte ise öncesinde -ja 3. tekil şahıs iyelik eki alan *csalad* “aile” sözcüğü -val ekini almasıyla birliktelik manası elde etmiştir.

(6h) *Mindenkivel csúfolódik* (Güngörmüş, 1999: 38).

“Herkes**le** alay ediyor” (Güngörmüş, 1999: 38).

<i>Mindenki</i>	-vel	<i>csúfolódik</i>	Ø
Herkes	VHE	Alay et-	B'siz ŞZE

6h numaralı örnekte *mindenki* “herkes” ismine -vel eki getirilmesiyle birliktelik bildirilmiştir.

(61) *Két vállalatot egyesítenek ezzel az új céggel* (Güngörmüş, 1999: 45).

“İki şirketi bu yeni firma **ile** birleştiriyor” (Güngörmüş, 1999: 45).

<i>Két</i>	<i>vállalat</i>	<i>-ot</i>	<i>egyesít</i>	Ø	<i>-enek</i>	<i>ez</i>	-z(v)el	<i>az</i>	<i>új</i>	<i>cég</i>	-gel
İki	Şirket	YHE	Birleştir-	B'siz ŞZE	3.ÇŞE	Bu	VHE	BT	Yeni	Firma	VHE

61 numaralı örnekte *cég* “firma” ismi -vel eki almasıyla birliktelik anlamı kazanmıştır.

Semantik farklılık

Her iki dilde de verilmek istenen anlam vasıta-birliktelik tir. Bu nedenle eklerin taşıdığı anlam neredeyse tamamen aynıdır.

Bir muharrir için kibirlerin en tatlısı olan gururla faslı okudu (M. C. Kuntay, Üİ, 35, akt. Korkmaz, 2009: 323).

Otobüste yüksek sesle konuşup, kahkahalarla gülüyordu (Kalkan, 2006: 96).

Yarın Sezgin’le bir sergi açılışına gideceğiz (Hepçilingirler, 2005: 108).

(6i) *Veréssel fenyegeti a gyereket* (Güngörmüş, 1999: 83).

“Çocuğu dayakla tehdit ediyor” (Güngörmüş, 1999: 83).

<i>Verés</i>	<i>-s(v)el</i>	<i>fenyeget</i>	<i>-i</i>	<i>a</i>	<i>gyerek</i>	<i>-et</i>
Dayak	VHE	Tehdit et-	B’li ŞZE	BT	Çocuk	YHE

6i numaralı örnekte *verés* “dayak” ismine eklenen -vel eki vasıta bildirmektedir.

(6j) *Bottal fenyegeti a kutyát* (Güngörmüş, 1999: 83).

“Köpeği sopayla korkutuyorlar” (Güngörmüş, 1999: 83).

<i>Bot</i>	<i>-t(v)al</i>	<i>fenyeget</i>	<i>-i</i>	<i>a</i>	<i>kutyá</i>	<i>-t</i>
Sopa	VHE	Korkut-	B’li ŞZE	BT	Köpek	YHE

6j numaralı örnekte *bot* “sopa” ismi -val ekini alarak vasıta bildirmektedir.

(6k) *Két vállalatot egyesítenek ezzel az új céggel* (Güngörmüş, 1999: 45).

“İki şirketi bu yeni firma ile birleştiriyor” (Güngörmüş, 1999: 45).

<i>Két</i>	<i>vállalat</i>	<i>-ot</i>	<i>egyesít</i>	<i>Ø</i>	<i>-enek</i>	<i>ez</i>	<i>-z(v)el</i>	<i>az</i>	<i>új</i>	<i>cég</i>	<i>-gel</i>
İki	Şirket	YHE	Birleştir-	B’siz ŞZE	3.ÇŞE	Bu	VHE	BT	Yeni	Firma	VHE

6k numaralı örnekte *cég* “firma” ismi-vel eki almasıyla birliktelik anlamı kazanmıştır.

İlgi Hâli (Lat. Genitivus, Mac. Birtokos eset)

Türkçede bu hâl diğer hâl eklerinden farklı olarak ismi fiile değil başka bir isme bağlar ve böylelikle isim tamlaması meydana getirir. Bu nedenle bu eki hâl eki olarak kabul etmeyen görüşler de mevcuttur. Bu hâlin kullanım alanları temelde üçe ayrılmaktadır (Korkmaz, 2009: 269).

Bu ekin birinci işlevi iki ismi birbirine bağlayarak tamlama meydana getirmesidir: *insanın iyisi*, *perdenin boyu*, *yolun yarısı* gibi (Korkmaz, 2009: 269).

İkinci görevi zamirleri edatlara bağlamaktır: *benim gibi*, *senin gibi*, *onun gibi*, *bizim için*, *senin için*, *onun kadar* gibi (Korkmaz, 2009: 270).

Üçüncü görevi ise bazı fiillerle ya da -dır, -dir, -dur, -dür ekiyle kullanılmaktır: *Elindeki Ali'nindir* örneğinde görüldüğü gibi. Bu işleviyle ilgi hâli yalnızca isimlere değil fiillere de bağlanmaktadır denilebilir fakat burada gizli kalmış bir ismin olduğu ve ilgi hâlinin aslında eklendiği ismi o gizli kalmış isme bağladığı bilinmelidir. Yukarıdaki örnekte *Ali'nin kitabı* gibi bir durum söz konusudur (Korkmaz, 2009: 270).

Macarcada ilgi hâli -nak, -nek ekleri ile karşlanır ve tıpkı Türkçede olduğu gibi isimleri isimlere bağlayarak tamlama meydana getirir.

1. Macarca ve Türkçe İlgi Hâli Arasındaki Benzerlikler

Macarca ve Türkçe ilgi hâlinin benzerlikleri fonetik, morfolojik ve semantik yönden ele alınmıştır.

Fonetik benzerlik

Türkçe ilgi hâli eki -ın, -in, -un, -ün, -nın, -nin, -nun, nün 1. tekil ve çoğul şahıslarda ise -ım, -im, -um, -üm biçimindeyken Macarca ilgi hâli eki -nak, -nek biçimindedir. Görüleceği üzere Türkçe ve Macarca ilgi hâl ekleri arasında fonetik bir ortaklık bulunmamaktadır.

Bu ev Turgut'undur (Hengirmen, 2006: 125).

Yürüyorum korkunun ve karanlıkların üstüne (Hepçilingirler, 2005: 108).

Annemindi bu güzel gömlek (Kalkan, 2006: 90).

Kinek szekere farkán ülsz, annak notáját dúdoljad (Güngörmüş, 1999: 43).

“Kimin arabasının kuyruğunda oturuyorsan onun namesini söylersin” (Güngörmüş, 1999: 43).

<i>Ki</i>	<i>-nek</i>	<i>szekere</i>	<i>fark</i>	<i>-á</i>	<i>-n</i>	<i>ül</i>	<i>Ø</i>	<i>-sz</i>
Kim	İHE	Araba	Kuyruk	3.TŞİE	BHE	Otur-	B'siz ŞZE	2.TŞE
<i>a(z)n</i>	<i>-nak</i>	<i>nota</i>	<i>-já</i>	<i>-t</i>	<i>dúdol</i>	<i>-ja</i>	<i>-d</i>	
O	İHE	Nota	3.TŞİE	YHE	Mırıldan-	B'li ŞZE	2.TŞE	

A fiúknek kutjája fut a parkban (Endre, 1988: 168).

“Oğlanların köpekleri parkta koşuyor” (Endre, 1988: 168).

<i>A</i>	<i>fiú</i>	<i>-k</i>	<i>-nak</i>	<i>kutjá</i>	<i>-ja</i>	<i>fut</i>	<i>Ø</i>	<i>a</i>	<i>park</i>	<i>-ban</i>
BT	Oğlan	ÇE	İHE	Köpek	3.TŞİE	Koş-	B'siz ŞZE	BT	Park	BHE

Morfolojik benzerlik

1. İki dilde de bu ekler morfolojik olarak isimler arasında ilgi hâli işlevi kurarak isim tamlaması oluşturmaktadır.

İki üç hafta sonra Şişli’de, cadde üstünde büyük bir apartmanın ikinci katını kiraladılar ve taşındılar (M.Ş. Esenal, EOY, 18, akt. Korkmaz, 2009: 271).

Gazeteyi aldı, katladı, ceketinin dış cebine soktu (P. Safa, FH, 8, akt. Korkmaz, 2009: 271).

Yangının dumanı Bodrum’a kadar ulaştı (Kalkan, 2006: 90).

Péternek van kabátja (Endre, 1988: 177).

“Péter’in kabanı var” (Endre, 1988: 177).

Péter	-nek	van	kabát	-ja
Péter	İHE	Var	Kaban	3.TŞİE

Vállára borulhatsz az édesanyádnak (Bence, 2021: 41).

“Annenin omuzlarına yaslanabilirsin” (Bence, 2021: 41).

Váll	-á	-ra	borulhat	Ø	-sz	az	édesanyá	-d	-nak
Omuz	3.TŞİE	YöHE	Yaslanabil-	B’siz ŞZE	2.TŞE	BT	Anne	2.TŞİE	İHE

2. Her iki dilde de eksiz ilgi hâli bulunmaktadır.

Denizø mavisı gözleri herkesi büyölüyordu (Kalkan, 2006: 90).

(7a) *Gabi van könyve* (Endre, 1988: 178).

“Gabi’nin kitabı var” (Endre, 1988: 178).

<i>Gabi</i>	<i>-ø</i>	<i>van</i>	<i>könyv</i>	<i>-e</i>
Gabi	İHE	Var	Kitap	3.TŞİE

7a numaralı örnekte ilgi hâli eki kullanılmadan ilgi ilişkisi kurulmuştur.

Semantik benzerlik

İki dilde de bu ekler anlam olarak ilgi işlevi taşımaktadır.

Gözlerinin derinlikleri sonsuz, nemli, seyyal ve ateşle parlıyordu (H.E. Adıvar, H, 95, akt. Korkmaz, 2009: 271).

Kardeşinin sadakası_kuru ekmeğe bile yetmiyordu (R.N. Güntekin, D, 15, akt. Korkmaz, 2009: 271).

Sinema, Ahsen’in en büyük tutkusuydu (Hepçilingirler, 2005: 108).

A turistáknak kényelmes szobájuk van (Endre, 1988: 180).

“Turistlerin rahat odaları var” (Endre, 1988: 180).

<i>A</i>	<i>turistá</i>	<i>-k</i>	<i>-nak</i>	<i>Kényelmes</i>	<i>szobá</i>	<i>-juk</i>	<i>van</i>
BT	Turist	ÇE	İHE	Rahat	Oda	3ÇŞİE	Var

A háznak a falai magasak (István, 312).

“Evin duvarları yüksek” (István, 312).

<i>A</i>	<i>ház</i>	<i>-nak</i>	<i>a</i>	<i>fal</i>	<i>-ai</i>	<i>magasak</i>
BT	Ev	İHE	BT	Duvar	3ÇŞİE	Yüksek

2. Macarca ve Türkçe İlgi Hâli Arasındaki Farklılıklar

Macarca ve Türkçe ilgi hâlinin farklılıkları fonetik, morfolojik ve semantik yönden ele alınmıştır.

Fonetik farklılık

Türkçede ilgi hâlini belirtmek için -ın, -in, -un, -ün, -nın, -nin, -nun, nün 1. tekil ve çoğul şahıslarda ise -ım, -im, -um, -üm eki kullanılırken, Macarcada -nak, -nek eki kullanılmaktadır. Görüldüğü gibi bu ekler arasında fonetik bir ortaklık bulunmamaktadır.

Avrupa'nın şenlik ve aydınlık şehirleri, onu büyüğü bir surette kendine doğru çekiyordu (Y.K. Karaosmanoğlu, KK, 36, akt. Korkmaz, 2009: 271).

Bu arabanın lastiğidir (Hengirmen, 2006: 125).

Başarmak istiyorsan benim kadar çalışmalısın (Kalkan, 2006: 90).

Senin gibi bir dost bulamadı (Kalkan, 2006: 90).

A testület ura a helyzetnek (Bence, 2021: 41).

“Yönetim kurulu mevkiinin efendisidir” (Bence, 2021: 41).

A	testület ura	a	helyzet	-nek
BT	Yönetim kurulu	BT	Mevki	İHE

Vállára borulhatsz az édesanyádna (Bence, 2021: 41).

“Annenin omuzlarına yaslanabilirsin” (Bence, 2021: 41).

Váll	-á	-ra	borulhat	Ø	-sz	az	édesanyá	-d	-na
Omuz	3.TŞİE	YöHE	Yaslanabil-	B'siz ŞZE	2.TŞE	BT	Anne	2.TŞİE	İHE

Morfolojik farklılık

1. Bu eklerin morfolojik manada hemen hemen birbirlerinden farkı yoktur.

Köpek sesleri gecenin karanlığını yırtıyordu (Hepçilingirler, 2005: 108).

Evinin duvarlarını nilüfer desenli kâğıtlarla kaplatmış (Hepçilingirler, 2005: 108).

Arkadaşımın kardeşinin hasta olduğunu dün öğrendim (Kalkan, 2006: 90).

(7b) *Kinek szekere farkán ülsz, annak notáját dúdoljad* (Güngörmüş, 1999: 43).

“Kimin arabasının kuyruğunda oturuyorsan onun namesini söylersin” (Güngörmüş, 1999: 43).

<i>Ki</i>	-nek	<i>szekere</i>	<i>Fark</i>	<i>-á</i>	<i>-n</i>	<i>ül</i>	<i>Ø</i>	<i>-sz</i>
Kim	İHE	Araba	Kuyruk	3.TŞ	BHE	Otur-	B'siz	2.TŞE
				İE			ŞZE	
<i>a(z)n</i>	<i>-nak</i>	<i>nota</i>	<i>-já</i>	<i>-t</i>	<i>dúdol</i>	<i>-ja</i>		<i>-d</i>
O	İHE	Nota	3.TŞİE	YHE	Mırıldan-	B'li	ŞZE	2.TŞE

7b numaralı örnekte görüldüğü gibi *ki* “kim” soru zamiri -nek ekini alarak *fark* “kuyruk” ismi ile ilgi bağlantısı kurmuştur.

(7c) *A két kutya közül a feketének a füle fehér* (Törkenczy, 2002: 58).

“İki köpekten siyah olanın kulakları beyaz” (Törkenczy, 2002: 58).

<i>A</i>	<i>két</i>	<i>kutya</i>	<i>közül</i>	<i>A</i>	<i>Fekete</i>	-nek	<i>a</i>	<i>fül</i>	<i>-e</i>	<i>fehér</i>
----------	------------	--------------	--------------	----------	---------------	-------------	----------	------------	-----------	--------------

BT	İki	Köpek	Arasında	BT	Siyah	İHE	BT	Kulak	3.TŞİE	Beyaz
----	-----	-------	----------	----	-------	-----	----	-------	--------	-------

7c numaralı örnekte *fekete* “siyah” ismine eklenen -nak eki *fül* “kulak” ismine -e 3. Tekil şahıs iyelik ekinin eklenmesiyle ilgi ilişkisi kurmuştur.

2. Her iki dilde de eksiz ilgi hâli bulunmasına rağmen Türkçede ilgi hâlinin belirlilik fonksiyonu da bulunduğu ekli ilgi hâli belirtili isim tamlaması, eksiz ilgi hâli belirtisiz isim tamlaması kurmaktadır. Macarcada ise ilgi hâlinin böyle bir fonksiyonu bulunmadığından ekli ilgi hâli ile eksiz ilgi hâli arasında bir fark bulunmamaktadır.

Kavunø karpuzø kabukları her yere yayılmıştı (Kalkan, 2006: 90).

(7ç) *A ház a falai magasak* (István, 312).

“Evin duvarları yüksek” (István, 312).

A	ház	-ø	a	fal	-ai	magasak
BT	Ev	İHE	BT	Duvar	3ÇŞİE	Yüksek

7ç numaralı örnekte *ház* “ev” ismi ilgi hâli eki almadan ilgi ilişkisi kurmuştur ancak yine de belirtili tamlama kurmuştur.

Semantik farklılık

Her iki dilde de verilmek istenen anlam iki isim arasında ilgi bağlantısı kurarak sahiplik bildirmektir. Bu nedenle eklerin taşıdığı anlam neredeyse tamamen aynıdır.

Romanın sonunu mu okumuş? (Hepçilingirler, 2005: 108)

Bu şarkının bambaşka bir havası var (Hepçilingirler, 2005: 108).

O gece, Merve'nin sevinci bütün arkadaşları sarmıştı (Hepçilingirler, 2005: 108).

Bütün bu hazırlıkları kimin için yaptınız? (Kalkan, 2006: 90)

(7d) *A fiúk**nak** kutjá fut a parkban* (Endre, 1988: 168).

“Oğlanların köpekleri parkta koşuyor” (Endre, 1988: 168).

BT	Oğlan	ÇE	İHE	Köpek	3.TŞİE	Koşu- yor	B'siz ŞZE	BT	Park	BHE
<i>A</i>	<i>fiú</i>	<i>-k</i>	<i>-nak</i>	<i>kutjá</i>	<i>-ja</i>	<i>fut</i>	<i>Ø</i>	<i>a</i>	<i>park</i>	<i>-ban</i>

7d numaralı örnekte *fiú* “oğlan” ismi önce çokluk eki olan -k ekini ardından da ilgi hâli eki olan -nak ekini alarak ardından gelen *kutjá* “köpekleri” ismi ile tamlama ilişkisi kurmuştur.

(7e) *Péter**nek** van kabátja* (Endre, 1988: 177).

“Péter'in kabanı var” (Endre, 1988: 177).

<i>Péter</i>	-nek	<i>van</i>	<i>kabát</i>	<i>-ja</i>
Péter	İHE	Var	Kaban	3.TŞİE

7e numaralı örnekte aynı şekilde özel isim olan *Péter* kelimesi -nek ilgi hâlini alarak *kabátja* “kabanı” sözcüğü ile isim tamlaması oluşturmuştur.

Sonlanma Hâli (Lat. Terminativus, Mac. Végpontot jelölő eset)

Macarcada -ig ekiyle karşılanan bu hâlin Türkçede hâl ekleri arasında bir karşılığı bulunmamaktadır. Türkçede bu ekin taşıdığı işlevi “-e kadar” zarfı üstlenmektedir.

(8a) *Addig a házig futott* (Bencédy, 1985: 198).

“O zamana **kadar** eve **kadar** koştu” (Bencédy, 1985: 198).

<i>Add</i>	<i>-ig</i>	<i>a</i>	<i>ház</i>	<i>-ig</i>	<i>fut</i>	<i>-ott</i>
O zaman	-e kadar	BT	Ev	-e kadar	Koş-	GZE

8a numaralı örneğe bakıldığında -ig eki kelimeye “-e kadar” anlamını katmıştır. Ayrıca aynı ek kalıplaşarak *addig* “o zaman” zarfını da oluşturmuştur.

(8b) *Eddig a házig vezették el a villanyt* (István, 312).

“Şimdiye **kadar** eve elektrik getirildi” (István, 312).

<i>Edd</i>	<i>-ig</i>	<i>A</i>	<i>ház</i>	<i>-ig</i>	<i>vezet</i>	<i>-t</i>	<i>-ék</i>	<i>el</i>	<i>a</i>	<i>villany</i>	<i>-t</i>
Bu zaman	-e kadar	BT	Ev	-e kadar	Getir-	GZE	3.ÇŞE	ÖE	BT	Elektrik	YHE

8b numaralı örnekte de aynı şekilde -ig eki “-e kadar” anlamını vermiştir. Ayrıca aynı ek kalıplaşarak *eddig* “bu zaman” zarfını da oluşturmuştur.

(8c) *Hat óráig visszajövök* (Kiss ve Hegedűs, 2021: 20).

“Saat altıya **kadar** döneceğim” (Kiss ve Hegedűs, 2021: 20).

<i>Hat</i>	<i>óra</i>	<i>-ig</i>	<i>vissza</i>	<i>jö(n)v</i>	<i>Ø</i>	<i>-ök</i>
Altı	Saat	-e kadar	ÖE	Gel-	B’siz ŞZE	1.TŞE

8c numaralı örnekte -ig eki “-a kadar” manasını kazandırmıştır.

(8ç) *A hídig futottam, utána gyalogoltam* (Kiss ve Hegedűs, 2021: 20).

“Köprüye **kadar** koştum, sonra yürüdüm” (Kiss ve Hegedűs, 2021: 20).

A	Híd	-ig	fut	-ott	-am	utana	gyalogol	-t	-am
BT	Köprü	-e kadar	Koş-	GZE	1.TŞE	Sonra	Yürü-	GZE	1.TŞE

8ç numaralı örnekte -ig eki yine “-e kadar” anlamını vermiştir.

(8d) *Május elsejéig Bécsben leszek* (Szilvia-Tamás, 2009: 150)

“1 Mayıs'a **kadar** Viyana'da olacağım” (Szilvia-Tamás, 2009: 150).

<i>Május</i>	<i>elsejé</i>	<i>-ig</i>	<i>Bécs</i>	<i>-ben</i>	<i>lesz</i>	<i>Ø</i>	<i>-ek</i>
Mayıs	Yarın	-e kadar	Viyana	BHE	Ol-	B'siz ŞZE	1.TŞE

8d numaralı örnekte de -ig ekinin “-a kadar” manasına geldiği görülmektedir.

Biçimsel Hâl (Lat. Essivus formalis, Mac. Ø)

Marcada Latince terim kullanılmaktadır. Bu hâl Macarcada -ként ekiyle karşılanırken verdiği “olarak” ya da “gibi” anlamı Türkçede hâl ekleriyle değil edatlarla sağlanmaktadır.

(9a) *Tamás mérnökként dolgozik Londonban* (Endre, 1988: 537).

“Tamás Londra'da mühendis **olarak** çalışıyor” (Endre, 1988: 537).

<i>Tamás</i>	<i>mérnök</i>	<i>-ként</i>	<i>dolgozik</i>	<i>Ø</i>	<i>London</i>	<i>-ban</i>
--------------	---------------	--------------	-----------------	----------	---------------	-------------

Tamás Mühendis Olarak Çalış- B'siz ŞZE Londra BHE

(9b) *Turistaként háromszor jártam Franciaországban*
(Endre, 1988: 537).

“Turist **olarak** üç kez Fransa'ya gittim” (Endre, 1988: 537).

<i>Turista</i>	<i>-ként</i>	<i>háromszor</i>	<i>jár</i>	<i>-t</i>	<i>-am</i>	<i>Fran-</i>	<i>ciaország</i>	<i>-ban</i>
Turist	Olarak	Üç kez	Git-	GZE	1.TŞE	Fransa		BHE

(9c) *Az Ősember számára barlangok szolgáltak házként*
(Bencédy, 1985: 198).

“Mağaralar, kadim insan için ev **görevi** görüyordu”
(Bencédy, 1985: 198).

<i>Az</i>	<i>Ősember</i>	<i>számára</i>	<i>barlang</i>	<i>-ok</i>	<i>szolgál</i>	<i>-t</i>	<i>-ak</i>	<i>ház</i>	<i>-ként</i>
BT	Kadim insan	İçin	Mağara	ÇE	İşlevini gör-	GZE	3.ÇŞE	Ev	Olarak

(9ç) *Mari a vállalat igazgatójaként sok jót tett a városért*
(Kiss ve Hegedűs, 2021: 6).

“Şirketin müdürü **olarak** Mari, şehir için çok şey yaptı”
(Kiss ve Hegedűs, 2021: 6).

<i>Mari</i>	<i>a</i>	<i>vállalat</i>	<i>igazgató</i>	<i>-ja</i>	<i>-ként</i>
Mari	BT	Şirket	Müdür	3.TŞİE	Olarak

<i>sok</i>	<i>jó</i>	<i>-t</i>	<i>te(szt)</i>	<i>-t</i>	<i>a</i>	<i>város</i>	<i>-ért</i>
Çok	İyi	YHE	Yap-	GZE	BT	Şehir	İçin

(9d) *Ili tanárként dolgozik* (Kiss ve Hegedűs, 2021: 22).

“İli öğretmen **olarak** çalışıyor” (Kiss ve Hegedűs, 2021: 22).

<i>Ili</i>	<i>tanár</i>	<i>-ként</i>	<i>dolgozik</i>	<i>Ø</i>
İli	Öğretmen	Olarak	Çalış-	B’siz ŞZE

Yukarıdaki örneklerin hepsinde *-ként* eki eklendiği kelimeye “olarak” anlamı katmıştır.

Dönüşüm Hâli (Lat. Translativus, Mac. Átformáló eset)

Türkçede hâl eklerinden herhangi biriyle karşılanmayan bu hâl Macarcada *-vá*, *-vé* ekleriyle yapılmaktadır. Türkçe karşılığı “hâle gelmek” biçimindedir. Macarcada da *válik* “olmak”, “dönüşmek”, *lesz* “olmak”, *tesz* “yapmak” gibi fiillerle birlikte kullanılmaktadır. Ünlüyle biten kelimelere doğrudan gelirken ünsüzle biten kelimelere eklendiğinde ekin başındaki /v/ ünsüzü kelimenin son ünsüzüne dönüşmektedir.

(10a) *Kati csinos nővé vált* (Endre, 1988: 486).

“Kati güzel bir kız oldu” (Endre, 1988: 486).

<i>Kati</i>	<i>csinos</i>	<i>nő</i>	<i>-vé</i>	<i>vál(ík)</i>	<i>-t</i>
Kati	Güzel	Kadın	Hâle gel-	Ol-	GZE

(10b) *A mesében az öregasszony számárrá változtatta a legényt* (Endre, 1988: 486).

“Masalda yaşlı kadın çocuğu eşeğe çevirmiş” (Endre, 1988: 486).

<i>A</i>	<i>mesé</i>	<i>-ben</i>	<i>az</i>	<i>öregasszony</i>	<i>számár</i>	<i>-r(v)á</i>	<i>változtat</i>	<i>-ta</i>	<i>a</i>	<i>legény</i>	<i>-t</i>
----------	-------------	-------------	-----------	--------------------	---------------	---------------	------------------	------------	----------	---------------	-----------

BT	Masal	BHE	BT	Yaşlı kadın	Eşek	Hâline gel-	Değiştir-	GZE	BT	Genç adam	YHE
----	-------	-----	----	-------------	------	-------------	-----------	-----	----	-----------	-----

(10c) *A kis falu várossá fejlődött* (Endre, 1988: 486).

“Küçük köy bir şehre dönüştü” (Endre, 1988: 486).

A	kis	falu	város	-s(v)á	fejlöd	-ött
BT	Küçük	Köy	Şehir	Hâline gel-	Geliştir-	GZE

(10ç) *A romépület szép házak alakult* (Bencédy, 1985: 199).

“Yıkılan bina güzel bir eve dönüştürüldü” (Bencédy, 1985: 199).

A	Romépület	szép	ház	-z(v)á	alakul	-t
BT	Yıkılan bina	Güzel	Ev	Hâline gel-	Geliş-	GZE

(10d) *Házak építik át ezeket a kalibákat* (István, 312).

“Bu kulübelere evlere dönüştürülür” (István, 312).

Ház	-ak	-k(v)á	épít	Ø	-ik	át	ez	-ek	-et	a	kalibá	-k	-at
Ev	ÇE	Hâline gel-	İnşa et-	B'siz ŞZE	3.ÇŞE	Karşıya	Bu	ÇE	YHE	BT	Kulübe	ÇE	YHE

(10e) *A hős kutyává változott* (Kiss ve Hegedűs, 2021: 21).

“Kahraman bir köpeğe dönüştü” (Kiss ve Hegedűs, 2021: 21).

A	hős	kutya	-vá	változ(ik)	-ott
BT	Kahraman	Köpek	Hâline gel-	Dönüş-	GZE

(10f) *A vér nem válik vízzé* (Kiss ve Hegedűs, 2021: 21).

“Kan suya dönüşmez” (Kiss ve Hegedűs, 2021: 21).

A	vér	nem	válik	Ø	víz	-z(v)é
BT	Kan	OEd.	Ol-	B’siz ŞZE	Su	Hâline gel-

Yukarıdaki örneklerin hepsinde -vá, -vé eki eklendiği sözcüğe “dönüşmek, oluşmak, hâle gelmek” anlamı katmıştır.

Neden-Sonuç Hâli (Lat. *Causalis* – *Finalis*, Mac. *Célt és okot jelölő eset*)

Macarcada -ért ekiyle karşılanan bu hâl ekinin Türkçedeki karşılığı “için” ya da “diye” edatıdır. Bu ek Macarcada sebep bildirme işleviyle kullanılmaktadır.

(11a) *Pista bolondul a fagyaltért* (Güngörmüş, 1999: 27).

“Pista dondurma için deli oluyor” (Güngörmüş, 1999: 27).

<i>Pista</i>	<i>bolondul</i>	Ø	<i>a</i>	<i>fagyalt</i>	<i>-ért</i>
Pista	Deli Ol-	B’siz ŞZE	BT	Dondurma	İçin

11a numaralı örnek incelendiğinde *fagyalt* “dondurma” ismine eklenen -ért eki “dondurma için” anlamını vermiştir.

(11b) *Pista bolondul Katiért* (Güngörmüş, 1999: 27).

“Pista Kati için deli divane oluyor” (Güngörmüş, 1999: 27).

<i>Pista</i>	<i>bolondul</i>	Ø	<i>Kati</i>	<i>-ért</i>
Pista	Deli ol-	B’siz ŞZE	Kati	İçin

11b numaralı örnekte de kişi ismi olan *Kati*’ye -ért eki eklendiğinde “Kati için” anlamı kazandırılmıştır.

(11c) *Miért bonttottál a csomagot?* (Güngörmüş, 1999: 27)

“Paketi ne için açtın?” (Güngörmüş, 1999: 27)

<i>Mi</i>	<i>-ért</i>	<i>bontt</i>	<i>-ott</i>	<i>-ál</i>	<i>a</i>	<i>csomag</i>	<i>-ot</i>
-----------	-------------	--------------	-------------	------------	----------	---------------	------------

Ne İçin Aç- GZE 2.TŞE BT Paket YHE

11c numaralı örnekte de *mi* “ne” ismine -ért eki getirilerek “ne için” manası verilmiştir.

(11ç) *Elküldtem a testvéremet pénzért a bankba* (Güngörmüş, 1999: 58).

“Kardeşimi para için bankaya yolladım” (Güngörmüş, 1999: 58).

<i>Elküld</i>												
	-t	-em	a	testvér	-em	-et	pénz	-ért	a	bank	-ba	
Yolla-	GZE	1.TŞE	BT	Kardeş	1.TŞE	YHE	Para	İçin	BT	Banka	YöHE	

11ç numaralı örnekte ise *pénz* “para” ismine -ért ekinin eklenmesiyle “para için” anlamı oluşmuştur.

(11d) *Miért faggatsz a gyereket?* (Güngörmüş, 1999: 68)

“Ne diye çocuğu sorguluyorsun?” (Güngörmüş, 1999: 68)

<i>Mi</i>	-ért	faggat	Ø	-sz	a	gyerek	-et
Ne	İçin	Sorgula-	B’siz ŞZE	2.TŞE	BT	Çocuk	YHE

Yine 11d numaralı örnekte *mi* “ne” ismi -ért eki alarak “ne diye” anlamını meydana getirmiştir.

(11e) *A gyerek felugrik a labdért* (Güngörmüş, 1999: 83).

“Çocuk top için havaya sıçrıyor” (Güngörmüş, 1999: 83).

<i>A</i>	gyerek	fel	ugrik	Ø	a	labda	-ért
BT	Çocuk	ÖE	Sıçra-	B’siz ŞZE	BT	Top	İçin

11e numaralı örnekte de *labda* “top” ismi -ért ekini alarak “top için” manasını oluşturmuştur.

(11f) *100 forintot fizetet a könyvért* (Güngörmüş, 1999: 85).

“Kitap **için** 100 forint ödedi” (Güngörmüş, 1999: 85).

100	forint	-ot	fizet	-et	A	könyv	-ért
100	Forint	YHE	Öde-	GZE	BT	Kitap	İçin

11f numaralı örnekte ise *könyv* “kitap” ismi -ért ekini alarak “kitap için” anlamına gelmiştir.

(11g) *Van telefonom, miért nem hívsz fel soha?* (Şişman Demir, 2010: 204)

“Telefonum var ne **için** hiç aramıyorsun?” (Şişman Demir, 2010: 204)

<i>Van</i>	<i>telefon</i>	<i>-om</i>	<i>mi</i>	<i>-ért</i>	<i>nem</i>	<i>hív</i>	<i>Ø</i>	<i>-sz</i>	<i>fel</i>	<i>soha</i>
Var	Telefon	1.TŞİE	Ne	İçin	OEEd.	Ara-	B’siz ŞZE	2.TŞE	ÖE	Hiç

11g numaralı örnekte *mi* “ne” soru zamiri -ért ekini alarak “ne için” ya da “niye” anlamını aldığı görülmektedir.

(11ğ) *Mari a vállalat igazgatójaként sok jót tett a városért* (Kiss ve Hegedűs, 2021: 6).

“Şirketin müdürü olarak Mari, şehir **için** çok şey yaptı” (Kiss ve Hegedűs, 2021: 6).

<i>Mari</i>	<i>A</i>	<i>vállalat</i>	<i>igazgató</i>	<i>-ja</i>	<i>-ként</i>	
Mari	BT	Şirket	Müdür	3.TŞİE	Olarak	
<i>sok</i>	<i>jó</i>	<i>-t</i>	<i>te(szt)</i>	<i>-t</i>	<i>a</i>	<i>város -ért</i>
Çok	İyi	YHE	Yap-	GZE	BT	Şehir İçin

11ğ numaralı örnekte *város* “şehir” ismi -ért ekini alarak “şehir için” anlamına gelmiştir.

(11h) *Elmegyek a boltba kenyérért* (Szilvia-Tamás, 2009: 150).

“Bakkala ekmek almak için gidiyorum” (Szilvia-Tamás, 2009: 150).

<i>El</i>	<i>megy</i>	$\emptyset$	<i>-ek</i>	<i>a</i>	<i>bolt</i>	<i>-ba</i>	<i>kenyér</i>	<i>-ért</i>
ÖE	Git-	B'siz ŞZE	1.TŞE	BT	Ekmek	YöHE	Ekmek	İçin

11h numaralı örnekte *kenyér* “ekmek” ismine eklenen -ért eki “ekmek için” manasını vermiştir.

Zaman Bildirme Hâli (Lat. $\emptyset$, Mac. $\emptyset$)

Macarca zaman bildirme hâli -kor ekiyle karşılanmaktadır. Kaynaklarda bu ek için herhangi bir isme rastlanmamış ve başlıklarda doğrudan ekin kendisi verilmiştir. Türkçede ek olarak tam bir karşılığı bulunmayan bu ek Macarcada zaman bildirmek için kullanılmaktadır. Türkçede aynı manayı bulunma hâli eki verebilmektedir.

Bu ekin aslında Macar gramerlerinde de hâl eki olarak kabul edilip edilmediği tartışmalıdır. Çünkü bir zamir, özel ad ya da sıfatla ilişkili değildir ve kullanımı ismin anlamına bağlıdır. Ayrıca bir zamirle yalnızca sınırlı bir ölçüde ilişkilendirilebilir (Kiss vd., 2003: 136).

(12a) *Mikor érkezik Gabi az iskolába?* (Endre, 1988: 252)

“Gabi **ne zaman** okula varıyor? (Endre, 1988: 252)

<i>Mi</i>	<i>-kor</i>	<i>érkezik</i>	$\emptyset$	<i>Gabi</i>	<i>az</i>	<i>iskola</i>	<i>-ba</i>
Ne	Zaman	Var-	B'siz ŞZE	Gabi	BT	Okul	YöHE

(12b) *Gabi nyolc óra**kor** érkezik az iskolába* (Endre, 1988: 252).

“Gabi **saat sekizde** okula varıyor” (Endre, 1988: 252).

<i>Gabi</i>	<i>Nyolc</i>	<i>óra</i>	<i>-kor</i>	<i>érkezik</i>	$\emptyset$	<i>az</i>	<i>iskola</i>	<i>-ba</i>
Gabi	Sekiz	Saat	Zamanda	Var-	B'siz ŞZE	BT	Okul	YöHE

(12c) *A család hét óra**kor** lép be az étterembe* (Endre, 1988: 255).

“Aile **saat yedide** restorana giriyor” (Endre, 1988: 255).

<i>A</i>	<i>család</i>	<i>hét</i>	<i>óra</i>	<i>-kor</i>	<i>lép</i>	$\emptyset$	<i>be</i>	<i>az</i>	<i>étterem</i>	<i>-be</i>
BT	Aile	Yedi	Saat	Zamanında	Bas-	B'siz ŞZE	ÖE	BT	Restoran	YöHE

(12ç) *A külföldi csoport vonata tíz óra**kor** indul* (Endre, 1988: 255).

“Yabancı grubun treni **saat onda** kalkıyor” (Endre, 1988: 255).

A	<i>külföldi</i>	<i>csoport</i>	<i>vonat</i>	<i>-a</i>	<i>tíz</i>	<i>óra</i>	-kor	<i>indul</i>	Ø
BT	Yabancı	Grup	Tren	3. TŞİE	On	Saat	Zamanında	Kalk-	B'siz ŞZE

(12d) *Éjfélkor érkezett meg a vonat* (Bencédy, 1985: 200).

“Tren gece yarısı geldi” (Bencédy, 1985: 200).

<i>Éjfé</i>	-kor	<i>érkez(ik)</i>	<i>-ett</i>	<i>meg</i>	<i>A</i>	<i>vonat</i>
Gece yarısı	Zamanında	Ulaş-	GZE	B	BT	Tren

(12e) *Ötvenkor csöngetni fognak* (Bencédy, 1985: 200).

“Zil ellide [elli gece] çalacak” (Bencédy, 1985: 200)

<i>Ötven</i>	-kor	<i>csönget</i>	<i>-ni</i>	<i>fog</i>	<i>-nak</i>
Elli	Zamanında	Zil çal-	ME	Gel.Z.Ed.	3.ÇŞE

Zamanda Sıklık Hâlleri (Lat. Ø, Mac. Ø)

Bu hâl Macarcada -nta, -nte ve -nként ekleriyle karşılanmaktadır.

1. -nta, -nte

ekiyle karşılanmaktadır. Macarca kaynaklarda bu ek için herhangi bir isme rastlanmamış ve başlıklarda doğrudan ekin kendisi verilmiştir. Türkçe karşılığı olarak “kere”, “her” edatları düşünülebilir ancak tam bir ek karşılığı yoktur. Zaman bildirmek için kullanılmaktadır.

(13a) *Naponta indul repülógép Londonba* (Endre, 1988: 538).

“Londra'ya **her** gün uçak seferi var” (Endre, 1988: 538).

<i>Nap</i>	<i>-o</i>	<i>-nta</i>	<i>indul</i>	$\emptyset$	<i>repülógép</i>	<i>London</i>	<i>-ba</i>
Gün	YS	Her	Hareket et-	B'siz ŞZE	Uçak	Londra	YöHE

(13b) *Hetente háromszor van magyaróránk.*

“**Haftada** üç gün Macarca dersimiz var” (Endre, 1988: 538).

<i>Het</i>	<i>-e</i>	<i>-nte</i>	<i>háromszor</i>	<i>van</i>	<i>magyaróránk</i>
Hafta	YS	Her	Üç defa	Var	Macarca dersi

(13c) *Nyaranta meglátogatja őket* (Bencédy, 1985: 200).

“Yazın onları ziyaret eder” (Bencédy, 1985: 200).

<i>Nyar</i>	<i>-a</i>	<i>-nta</i>	<i>meglátogat</i>	<i>-ja</i>	<i>ök</i>	<i>-et</i>
Yaz	YS	Her	Ziyaret et-	B'li ŞZE	Onlar	YHE

2. -nként

Macarca kaynaklarda bu ek için herhangi bir isme rastlanmamış ve başlıklarda doğrudan ekin kendisi verilmiştir. Bu ekin Türkçede ek olarak bir karşılığı bulunmamaktadır ancak “tarafından” “her” gibi edatlarla aynı işlevde olduğu söylenebilir.

(13ç) *Naponként indul repülógép Londonba* (Endre, 1988: 538).

“Londra'ya **her** gün uçak seferi var” (Endre, 1988: 538).

<i>Nap</i>							
	-o	-nként	<i>indul</i>	∅	<i>repülőgép</i>	<i>London</i>	<i>ba</i>
Gün	YS	Her	Hareket et-	B'siz ŞZE	Uçak	Londra	YöHE

(13d) *Órá**nként** három busz indul Szegedre* (Endre, 1988: 538).

“Szeged'e **her** saat üç otobüs kalkmaktadır” (Endre, 1988: 538).

<i>Óra</i>	-nként	<i>három</i>	<i>busz</i>	<i>indul</i>	∅	<i>Szeged</i>	<i>-re</i>
Saat	Her	Üç	Otobüs	Hareket et-	B'siz ŞZE	Seged	YöHE

(13e) *Havon**nként** kétszer megyek moziba* (Endre, 1988: 538).

“Ayda iki **kez** sinemaya giderim” (Endre, 1988: 538).

<i>Havo</i>	-nként	<i>kétszer</i>	<i>megy</i>	∅	<i>-ek</i>	<i>mozi</i>	<i>-ba</i>
(Hónap)							
Ay	Her	İki kez	Git-	B'siz ŞZE	1.ÇŞE	Sinema	YöHE

(13f) *Tamás heten**két** ír a szüleinek* (Endre, 1988: 538).

“Tamás **iki haftada bir** ailesine mektup yazar” (Endre, 1988: 538).

<i>Tamás</i>	<i>het</i>	<i>-e</i>	-nkét	<i>ír</i>	∅	<i>a</i>	<i>szül(ő)</i>	<i>-einek</i>
--------------	------------	-----------	--------------	-----------	---	----------	----------------	---------------

Tamás Hafta YS Her Yaz- B'siz ŞZE BT Aile 1.TŞİE

(13g) *Házanként* fölszerelték a házsámtáblákat (Bencédy, 1985: 199).

“Ev plakaları **her** ev için yerleştirildi” (Bencédy, 1985: 199).

<i>Ház</i>	<i>-a</i>	<i>-nként</i>	<i>Ø</i>	<i>fölszerel</i>	<i>-t</i>	<i>-ék</i>	<i>a</i>	<i>házsámtábla</i>	<i>-k</i>	<i>-at</i>
Ev	YS	Her	için	Yerleştiril-	GZE	3.ÇŞE	BT	Ev plakası	ÇE	YHE

Rol Hâli (Lat. Essivusi-Modalis- Macarcada Latince terim kullanılmaktadır)

Macarcada -ul, -ül ve képpi képpen ekleriyle karşılanmaktadır.

1. -ul, -ül

Türkçede ek olarak bir karşılığı bulunmayan bu hâl için Türkçede “olarak” edatı kullanılabilmektedir.

(14a) *Az ősemer számára barlangok szolgáltak házul* (Bencédy, 1985: 199).

“Mağaralar, ilkel insan için ev **görevi** görüyordu” (Bencédy, 1985: 199).

Az	<i>őseber</i>	<i>számára</i>	<i>barlang</i>	<i>-ok</i>	<i>szolgál</i>	<i>-t</i>	<i>-ak</i>	<i>ház</i>	<i>-ul</i>
BT	İlkel insan	İçin	Mağara	ÇE	Hizmet et-	GZE	3.ÇŞE	Ev	Olarak

2. -képp/-képpen

Macarca kaynaklarda bu ek için herhangi bir isme rastlanmamış ve başlıklarda doğrudan ekin kendisi verilmiştir. Türkçede ek karşılığı bulunmayan eklerden biri olan ve Macarcada da seyrek karşılaşılan bu hâlin Türkçe karşılığı olarak “olarak” edatı düşünülebilmektedir.

(14b) *Példaképpen a Balaton szót említette* (Bencédy, 1985: 199).

“Balaton kelimesini misal **olarak** zikretmiştir” (Bencédy, 1985: 199).

<i>Példa</i>	<i>-képpen</i>	<i>a</i>	<i>Balaton</i>	<i>szó</i>	<i>-t</i>	<i>említet</i>	<i>-te</i>
Misal	Olarak	BT	Balaton	Kelime	YHE	Zikret-	GZE

(14c) *Másképpen mesélte el a történetet* (Bencédy, 1985: 199).

“Hikâyeyi farklı **bir biçimde** anlattı” (Bencédy, 1985: 199).

<i>Más</i>	<i>-képpen</i>	<i>mesél</i>	<i>-te</i>	<i>el</i>	<i>a</i>	<i>történet</i>	<i>-et</i>
Farklı	Olarak	Hikâye anlat-	GZE	ÖE	BT	Hikâye	YHE

Macarca ve Türkçe Hâl Ekleri Arasındaki Benzerlikler

Bu başlık altında Macarca ve Türkçe Hâl Eklerine bütünsel bir yaklaşımla bakılarak fonetik, morfolojik ve semantik yönleriyle benzerlikleri ele alınmıştır.

1. Fonolojik Benzerlikler

Macarca hâl ekleri ile Türkçe hâl ekleri arasında fonolojik olarak bir benzerlik olduğu söylenememektedir. Ancak her ikisi de eklendiği isimde bulunan seslere göre ses değişimlerine ve buna bağlı alamorflara sahiptir. Bu durum her iki dilin de eklemeli olmasından dolayı ses uyumlarına sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Aşağıda buna dair örnekler görmek mümkündür:

Beküldte a gyerek~~et~~ a szobába (Güngörmüş, 1999: 17).

“Çocuğu odaya gönderdi” (Güngörmüş, 1999: 17).

<i>Beküld</i>	<i>-te</i>	<i>a</i>	<i>gyerek</i>	<i>-et</i>	<i>a</i>	<i>szobá</i>	<i>-ba.</i>
Gönder-	GZE	BT	Çocuk	YHE	BT	Oda	YöHE

Bu örnekte yükleme hâli eki ünlü uyumuna uyarak -et biçiminde ek almıştır.

Két vállalat~~ot~~ egyesítenek ezzel az új cég~~gel~~ (Güngörmüş, 1999: 45).

“İki şirket*i* bu yeni firma ile birleştiriyor” (Güngörmüş, 1999: 45).

<i>Két</i>	<i>vállalat</i>	<i>-ot</i>	<i>egyesít</i>	<i>Ø</i>	<i>-enek</i>	<i>ez</i>	<i>-z(v)el</i>	<i>az</i>	<i>új</i>	<i>cég</i>	<i>-gel</i>
------------	-----------------	-----------------------	----------------	----------	--------------	-----------	----------------	-----------	-----------	------------	------------------------

İki	Şirket	YHE	Birleştire-	B'siz ŞZE	3.ÇŞE	Bu	VHE	BT	Yeni	Firma	VHE
-----	--------	-----	-------------	-----------	-------	----	-----	----	------	-------	-----

Bu örnekte de yükleme hâli eki yine ünlü uyumuna uyarak -ot biçiminde eklenmiştir.

*Anna csalódott a szerelmé**ben*** (Güngörmüş, 1999: 33).

“Anna aşkında hayal kırıklığına uğradı./ Anna aşkında hüsrana uğradı” (Güngörmüş, 1999: 33).

<i>Anna</i>	<i>csalód</i>	<i>-ott</i>	<i>a</i>	<i>szerel(e)m</i>	<i>-é</i>	<i>-ben</i>
Anna	Hayal kırıklığına	GZE	BT	Aşk	3.TŞİE	BHE
	uğra-					

Burada ise ince ünlülere sahip bir kelimeye -ben eki eklenerek ses uyumuna uymuştur.

*A fia elesett a harc**ban*** (Güngörmüş, 1999: 52).

“Oğlu savaştta şehit düşmüş” (Güngörmüş, 1999: 52).

<i>A</i>	<i>fı(ú)a</i>	<i>eles(ik)</i>	<i>-ett</i>	<i>a</i>	<i>harc</i>	<i>-ban</i>
BT	Oğlan	Şehit düş-	GZE	BT	Savaş	BHE

Aynı ek burada da kalın ünlülü bir isme eklenmesinden dolayı -ban biçiminde eklenmiştir.

*Peti az asztal**on** hagyta a kulcsot* (Güngörmüş, 1999: 100).

“Peti anahtarı masanın **üzerine** bıraktı./ Peti anahtarı masaya bırakmış” (Güngörmüş, 1999: 100).

<i>Peti</i>	<i>az</i>	<i>asztal</i>	<i>-on</i>	<i>hagy</i>	<i>-ta</i>	<i>a</i>	<i>kulcs</i>	<i>-ot</i>
Peti	BT	Masa	BHE	Bırak-	GZE	BT	Anahtar	YHE

Burada da kalın ünlülü bir isme eklendiği için ek -on biçimindedir.

Pista az új gépen dolgozik (Güngörmüş, 1999: 41).

“Pista yeni makine **üzerinde** çalışıyor” (Güngörmüş, 1999: 41).

<i>Pista</i>	<i>az</i>	<i>új</i>	<i>gép</i>	<i>-en</i>	<i>dolgozik</i>	<i>Ø</i>
Pista	BT	Yeni	Makine	BHE	Çalış-	B'siz ŞZE

Bu örnekte ise aynı ek ince ünlülü bir isme eklendiği için -en biçimindedir.

A parkolóba álltunk (Güngörmüş, 1999: 5).

“Park yerine park ettik” (Güngörmüş, 1999: 5).

<i>A</i>	<i>parkoló</i>	<i>-ba</i>	<i>áll</i>	<i>-t</i>	<i>-unk</i>
BT	Otopark	YöHE	Dur-	GZE	1.ÇŞE

Yukarıda da kalın ünlülü isme -ba eki getirilmiştir.

Itt át kell szólni az ötös buszból a hetesbe (Güngörmüş, 1999: 9).

“Burada beş numaralı otobüsten inip yedi numaralı otobüse binmek gerekir” (Güngörmüş, 1999: 9).

<i>Itt</i>	<i>át</i>	<i>kell</i>	<i>Ø</i>	<i>szól</i>	<i>-ni</i>	<i>az</i>	<i>ötös</i>	<i>busz</i>	<i>-ból</i>	<i>a</i>	<i>hetes</i>	<i>-be</i>
Burada	Karşıya	Gerek-	B'siz ŞZE	Taşı-	ME	BT	Beş	Otobüs	AHE	BT	Yedi	YöHE

Yukarıda ise aynı ek ince ünlülü bir isme getirildiği için -be biçiminde eklenmiştir.

Ha így gunyolódik mindenkivel ennek csak is rossz hatása lesz az emberekre (Güngörmüş, 1999: 95).

“Eğer herkesle bu şekilde alay ederse bunun insanlar **üze-rinde** sadece kötü etkisi olacaktır” (Güngörmüş, 1999: 95).

<i>Ha</i>	<i>igy</i>	<i>gun-</i>	$\emptyset$	<i>mindenki</i>	<i>-vel</i>	<i>e(z)n</i>	<i>-</i>	
		<i>yolódik</i>					<i>nek</i>	
Eğer	Böyle	Alay et-	B'siz ŞZE	Herkes	VHE	Bu	İHE	
<i>csak</i>	<i>is</i>	<i>rosz</i>	<i>hatás</i>	<i>-a</i>	<i>lesz</i>	<i>az</i>	<i>ember</i>	<i>-ek</i>
Sadece	De	Kötü	Etki	3.TŞİE	Olacak	BT	İnsan	ÇE
								-re
								YöHE

Bu örnekte de ek ince ünlülü bir isme eklendiği için ince ünlülü alamorfu olan -re biçiminde gelmiştir.

A nagymamámra hagyták a gyereket (Güngörmüş, 1999: 100).

“Çocuğu büyükanneme bıraktılar” (Güngörmüş, 1999: 100).

<i>A</i>	<i>nagymama</i>	<i>-m</i>	-ra	<i>hagy</i>	<i>-t</i>	<i>-ák</i>	<i>a</i>	<i>gyerek</i>	<i>-et</i>
BT	Büyük anne	1TŞİE	YöHE	Bırak-	GZE	3.ÇŞE	BT	Çocuk	YHE

Bu örnekte ise kalın ünlülü bir isme eklendiği için ekin kalın ünlülü biçimi olan -ra getirilmiştir.

Erős szalak fűződnék a gyermekkorához (Güngörmüş, 1999: 93).

“Güçlü bağlar çocukluğuna bağlıyorlar onu” (Güngörmüş, 1999: 93).

<i>Erős</i>	<i>szal</i>	<i>-ak</i>	<i>fűzód</i>	$\emptyset$	<i>-nek</i>	<i>a</i>	<i>gyermek</i>	<i>-kor</i>	<i>-á</i>	<i>-hoz</i>
Güçlü	Bağ	ÇE	Bağla-	B'siz ŞZE	3.ÇŞE	BT	Çocukluk	Zamanı	3.TŞİE	YöHE

Yukarıda kalın ünlülü isme -hoz eki getirilmiştir.

Anna mindig alkalmazkodik a körülményekhez (Güngörmüş, 1999: 5).

“Anna her zaman içinde bulunduğu koşullara uyum sağlar” (Güngörmüş, 1999: 5).

<i>Anna</i>	<i>mindig</i>	<i>alkalmaz-</i>	<i>kodik</i>	$\emptyset$	<i>a</i>	<i>körülmény</i>	<i>-ek</i>	<i>-hez.</i>
Anna	Her zaman	Uyum	sağla-	B'siz ŞZE	BT	Koşul	ÇE	YöHE

Burada ise ince ünlülü isme aynı ek -hez biçiminde gelmiştir.

Sok ember bocsátotak el a gyárból (Güngörmüş, 1999: 50).

“Bir sürü insanı fabrikadan çıkarttılar” (Güngörmüş, 1999: 50).

<i>Sok</i>	<i>ember</i>	<i>-t</i>	<i>bocsát</i>	<i>-ot</i>	<i>-ak</i>	<i>el</i>	<i>a</i>	<i>gyár</i>	<i>-ból.</i>
Çok	İnsan	YHE	Çıkart	GZE	3.ÇŞE	ÖE	BT	Fabrika	AHE

Bu örnekte de kalın ünlülü isim -ból ekini almıştır.

*Ellopok egy órá az esté**böl**, és dolgozom* (Güngörmüş, 1999: 59).

<i>Ha</i>	<i>az</i>	<i>emlékezet</i>	<i>-em</i>	<i>nem</i>	<i>csal</i>	<i>Ø</i>	<i>akkor</i>
Eğer	BT	Hafıza	1.TŞİE	OEd.	Yanılı-	B'siz ŞZE	O hâlde
<i>tud</i>	<i>Ø</i>	<i>-om</i>	<i>hogy</i>	<i>Ki</i>	<i>-röl</i>		
Bil-	B'siz ŞZE	1.TŞE	B	Kim	AHE		
<i>is</i>	<i>Van</i>	<i>Szó</i>					
B	Ol/-dır	Söz					

“Geced**en** bir saat çalıp çalışacağım” (Güngörmüş, 1999: 59).

<i>Ellop</i>	<i>-ok</i>	<i>egy</i>	<i>óra</i>	<i>-t</i>	<i>az</i>	<i>esté</i>	<i>-böl</i>	<i>és</i>	<i>dol-</i>	<i>goz(ík)</i>	<i>Ø</i>	<i>-om.</i>
Çalacak	1.TŞE	Bir	Saat	YHE	BT	Gece	AHE	Ve	Çalışa-	B'siz ŞZE	1.TŞE	

Bu örnekte ise aynı ek ince ünlülü bir isme eklendiği için -böl biçiminde eklenmiştir.

*Hangjár**ól** felismerte öt* (Güngörmüş, 1999: 77).

“Onu ses**inden** tanıdı” (Güngörmüş, 1999: 77).

<i>Hang</i>	<i>-já</i>	<i>-röl</i>	<i>felismer</i>	<i>-te</i>	<i>ő</i>	<i>-t.</i>
Ses	3.TŞİE	AHE	Tanı-	GZE	O	YHE

Yukarıda kalın ünlülü isim -röl ekini almıştır.

*Ha az emlékezetem nem csal, akkor tudom, hogy kir**öl** is van szó* (Güngörmüş, 1999: 33).

“Eğer hafızam beni yanıltmıyorsa, o hâlde kim**den** söz edildiğini biliyorum” (Güngörmüş, 1999: 33).

Burada ise isim ince ünlülü olduğu için aynı ekin ince ünlülü biçimi olan -röl eki eklenmiştir.

A kutya fél az emberektöl (Güngörmüş, 1999: 71).

“Köpek insanlardan korkuyor” (Güngörmüş, 1999: 71).

A	kutya	fél	Ø	az	ember	-ek	-töl
BT	Köpek	Kork-	B'siz	ŞZE	BT	İnsan	ÇE AHE

Görülen örnekte de ince ünlülü isim -töl ekini almıştır.

A gyerek felijedt a kutyátöl (Güngörmüş, 1999: 77).

“Çocuk köpekten ürktü” (Güngörmüş, 1999: 77).

A	gyerek	fel-	ijed-	-t	a	kutyá	-töl
BT	Çocuk	ÖE	Kork-	GZE	BT	Köpek	AHE

Burada ise isim kalın ünlülü olduğu için aynı ekin kalın ünlülü biçimi olan -töl eki eklenmiştir.

A képtar új képpel gazdagodott (Güngörmüş, 1999: 93).

“Galeri yeni bir resimle zenginleşti” (Güngörmüş, 1999: 93).

A	képtar	új	kép	-p(v)el	Gazdagod	-ott
BT	Galeri	Yeni	Resim	VHE	Zenginleş-	GZE

Bu örnekte isim ince ünlülü olmasından dolayı ince ünlülü -vel eki eklenmiş, ayrıca ünsüz benzeşmesi de yaşanmıştır.

Lopással gyanusítják az öreget (Güngörmüş, 1999: 96).

“Yaşlı adamı hırsızlıkla suçluyorlar./ Yaşlı adam hırsızlıkla itham ediliyor” (Güngörmüş, 1999: 96).

Lopás	-s(v)al	gyanusít	-já	-k	Az	öreg	-et
Hırsızlık	VHE	Suçla-	B'li	ŞZE	3.ÇŞE	BT	Yaşlı YHE

Görülen örnekte ise aynı ek kalın ünlülü bir isme eklendiği için kalın ünlülü alamorfu olan -val biçimiyle getirilmiş, ayrıca yine ünsüz benzeşmesine uğramıştır.

János eladta az autóját a testvérének (Güngörmüş, 1999: 47).

“János arabasını kardeşine sattı” (Güngörmüş, 1999: 47)

<i>János</i>	<i>elad-</i>	<i>-ta</i>	<i>Az</i>	<i>autó</i>	<i>-já</i>	<i>-t</i>	<i>A</i>	<i>testvér</i>	<i>-é</i>	<i>-nek</i>
János	Sat-	GZE	BT	Araba	3.TŞİE	YHE	BT	Kardeş	3.TŞİE	Yö.HE

Yukarıda ince ünlülü isim ince ünlülü -nek ekini almıştır.

A gyerek engedelmeskedik az édesanyának (Güngörmüş, 1999: 65).

“Çocuk annesine boyun eğiyor” (Güngörmüş, 1999: 65).

<i>A</i>	<i>gyerek</i>	<i>engedelmeskedik</i>	<i>az</i>	<i>édesany(a)</i>	<i>-á</i>	<i>-nak</i>
BT	Çocuk	İtaat ediyor		BT	Anne	3.TŞİE YöHE

Burada ise kalın ünlülü isim aynı ekin kalın ünlülü biçimi olan -nak biçimini almıştır.

2. Morfolojik Benzerlikler

Macarcada da Türkçede de “kim” ve “ne” soruları hâl eklerini alabilmektedir. Aşağıda buna dair örnekleri görmek mümkündür.

Nem cselekedik, nem lehet tudni, hogy mire készül (Güngörmüş, 1999: 34).

“Bir şey yapmıyor, neye hazırlandığını bilmek mümkün değil” (Güngörmüş, 1999: 34).

<i>Nem</i>	<i>cselekedik</i>	$\emptyset$	<i>nem</i>	<i>lehet</i>	<i>tud</i>	<i>-ni</i>	<i>hogy</i>	<i>mi</i>	<i>-re</i>	<i>készül</i>
OEd.	Yap-	B'siz ŞZE	OEd.	Mümkün ol-	Bil-	ME	B	Ne	YöHE	Hazırlan-

Miért bonttottál a csomagot? (Güngörmüş, 1999: 27)

“Paketi ne için açtın?” (Güngörmüş, 1999: 27)

<i>Mi</i>	<i>-ért</i>	<i>bontt</i>	<i>-ott</i>	<i>-ál</i>	<i>a</i>	<i>csomag</i>	<i>-ot</i>
Ne	İçin	Aç-	GZE	2.TŞE	BT	Paket	YHE

Miért faggatsz a gyereket? (Güngörmüş, 1999: 68)

“Ne diye çocuğu sorguluyorsun?” (Güngörmüş, 1999: 68)

<i>Mi</i>	<i>-ért</i>	<i>faggat</i>	$\emptyset$	<i>-sz</i>	<i>a</i>	<i>gyerek</i>	<i>-et</i>
Ne	İçin	Sorgula-	B'siz ŞZE	2.TŞE	BT	Çocuk	YHE

Kinek szekere farkán ülsz, annak notáját dúdoljad (Güngörmüş, 1999: 43).

“Kimin arabasının kuyruğunda oturuyorsan onun namesini söylersin.” (Güngörmüş, 1999: 43)

<i>Ki</i>	<i>-nek</i>	<i>szekere</i>	<i>fark</i>	<i>-á</i>	<i>-n</i>	<i>ül</i>	$\emptyset$	<i>-sz</i>
Kim	İHE	Araba	Kuyruk	3.TŞİE	BHE	Otur-	B'siz ŞZE	2.TŞE
<i>a(z)n</i>	<i>-nak</i>	<i>nota</i>	<i>-já</i>	<i>-t</i>	<i>dúdol</i>	<i>-ja</i>	<i>-d</i>	
O	İHE	Nota	3.TŞİE	YHE	Mırıldan-	B'li ŞZE	2.TŞE	

Yukarıdaki örneklerde *mi*“ne” ve *ki*“kim” soru zamirlerine doğrudan hâl eklerinin gelebildiği görülmektedir.

Macarca ve Türkçe hâl eklerinin morfolojik olarak benzerliklerinden bir diğeri de her iki dilde de hâl eklerinin ismin aldığı en son ek olmasıdır. Yani hâl eklerinin üzerine başka bir çekim eki gelmemektedir.

Csikorgatja a fogát (Güngörmüş, 1999: 35).

“Dişlerini gıcırdatıyor” (Güngörmüş, 1999: 35).

<i>Csikorgat</i>	<i>-ja</i>	<i>a</i>	<i>fog</i>	<i>-át</i>	<i>-t</i>
Gıcırda-	B’li ŞZE	BT	Diş	3.TŞİE	YHE

Yukarıdaki örneğe bakıldığında -t akuzatif eki -a 3. Tekil şahıs iyelik ekinin ardından gelmiştir.

Feladtam a leveleket (Güngörmüş, 1999: 72).

“Mektupları gönderdim” (Güngörmüş, 1999: 72).

<i>Felad</i>	<i>-t</i>	<i>-am</i>	<i>a</i>	<i>levél</i>	<i>-ek</i>	<i>-et</i>
Gönder-	GZE	1.TŞE	BT	Mektup	ÇE	YHE

Bu örnekte ise akuzatif eki öncesinde -ek çokluk ekini almıştır.

Nem kell mindig adályozni az embert a munkájában (Güngörmüş, 1999: 3).

“İnsanı her zaman işinde engellemek gerekmez” (Güngörmüş, 1999: 3).

<i>Nem</i>	<i>kell</i>	<i>Ø</i>	<i>mindig</i>	<i>adályoz</i>	<i>-ni</i>	<i>az</i>	<i>ember</i>	<i>-t</i>	<i>A</i>	<i>munka</i>	<i>-ja</i>	<i>-ban</i>
OEd.	Gerek	B’siz ŞZE	Her zaman	Engelle-	ME	BT	İnsan	YHE	BT	İş	3.TŞİE	BHE

Burada -ban bulunma hâli öncesine -ja 3. Tekil şahıs iyelik eki almıştır.

Nem fér semmi a fejebe (Güngörmüş, 1999: 84).

“Kafasına hiçbir şey girmiyor” (Güngörmüş, 1999: 84).

<i>Nem</i>	<i>fér</i>	$\emptyset$	<i>semmi</i>	<i>a</i>	<i>fej</i>	<i>-é</i>	<i>-be</i>
OEd.	Yerleş-	B'siz ŞZE	Hiçbir şey	BT	Baş	3.TŞİE	YöHE

Görülen örnekte de -be yönelme hâli ekinden önce -e 3. Tekil şahıs iyelik eki eklenmiştir.

A vidéki házába fogad minket (Güngörmüş, 1999: 86).

“Bizleri kır evine kabul ediyor” (Güngörmüş, 1999: 86).

<i>A</i>	<i>vidéki</i>	<i>ház</i>	<i>-á</i>	<i>-ba</i>	<i>fogad</i>	$\emptyset$	<i>mi</i>	<i>-n</i>	<i>-k</i>	<i>-et</i>
BT	Kırsal	Ev	3.TŞİE	YöHE	Karşıla-	B'siz ŞZE	Ne	YS	ÇE	YHE

Aynı şekilde burada da -ba yönelme hâlinden önce -a 3. Tekil şahıs iyelik eki eklenmiştir.

Kis darabokra darabolnak a húst (Güngörmüş, 1999: 39).

“Eti ufak parçalara ayırıyorlar” (Güngörmüş, 1999: 39).

<i>Kis</i>	<i>darab</i>	<i>-ok</i>	<i>-ra</i>	<i>darabol</i>	$\emptyset$	<i>-nak</i>	<i>a</i>	<i>Hús</i>	<i>-t.</i>
Küçük	Parça	ÇE	YHE	Ayrır-	B'siz ŞZE	3.ÇŞE	BT	Et	YHE

Yukarıdaki örnekte ise -ra yönelme hâli eklenmeden önce kelimeye -ok çokluk eki getirilmiştir.

Fiára hagyta házát (Güngörmüş, 1999: 100).

“Evini oğluna bıraktı/ bırakmış” (Güngörmüş, 1999: 100).

<i>Fi(u)</i>	-á	-ra	<i>hagy</i>	-ta	<i>ház</i>	-á	-t
Oğlan	3.TŞİE	YöHE	Bırak-	GZE	Ev	3.TŞİE	YHE

Burada da -ra ekinden önce -a 3. Tekil şahıs iyelik eki gelmiştir.

Szeméből könny fakad (Güngörmüş 1999: 69).

“Gözlerinden yaşlar dökülüyor” (Güngörmüş 1999: 69).

<i>Szem</i>	-é	-ból	<i>könny</i>	<i>fakad</i>	Ø
Göz	3.TŞİE	AHE	Yaş	Dökül-	B'siz ŞZE

Bu örnekte ise -ból ayrılma hâli ekinden önce -e 3. Tekil şahıs iyelik eki eklenmiştir.

Pistát felmentettek az állásából (Güngörmüş, 1999: 79).

“Pista’yı görevinden aldılar/ almışlar” (Güngörmüş, 1999: 79).

<i>Pistát</i>	-t	<i>fel</i>	<i>me(gy)n</i>	-tet	-tek	<i>az</i>	<i>állás</i>	-á	-ból
Pista	YHE	ÖE	Git-	GZE	3.ÇŞE	BT	Görev	3.TŞİE	AHE

Aynı durum burada da mevcuttur. -ból ayrılma hâli eki kendisinden önce -a 3. Tekil şahıs iyelik eki almış olan bir isme eklenmiştir.

Az okos ember félre áll a fiatalok útjáról (Güngörmüş, 1999: 80).

“Akıllı kişi gençlerin yolundan çekilir” (Güngörmüş, 1999: 80).

<i>Az</i>	<i>okos</i>	<i>ember</i>	<i>fél</i>	<i>-re</i>	<i>áll</i>	<i>Ø</i>	<i>a</i>	<i>fiatal</i>	<i>-ok</i>	<i>út</i>	<i>-ja</i>	<i>-ról</i>
BT	Akıllı	İnsan	Yarım	YöHE	Dur-	B'siz ŞZE	BT	Genç	ÇE	Yol	3.TŞİE	AHE

Burada da -ról ayrılma hâli eki öncesinde -a 3. Tekil şahıs iyelik eki almıştır.

A kutya fél az emberektöl (Güngörmüş, 1999: 71).

“Köpek insanlardan korkuyor” (Güngörmüş, 1999: 71).

<i>A</i>	<i>kutya</i>	<i>fél</i>	<i>Ø</i>	<i>az</i>	<i>ember</i>	<i>-ek</i>	<i>-tól</i>
BT	Köpek	Kork-	B'siz ŞZE	BT	İnsan	ÇE	AHE

Bu örnekte -tól ayrılma hâli eki öncesinde -ek çokluk eki almıştır.

Elszakadt a családjától (Güngörmüş, 1999: 62).

“Ailesinden kopmuş-ayrılmış” (Güngörmüş, 1999: 62).

<i>Elszakad</i>	<i>-t</i>	<i>a</i>	<i>család</i>	<i>-ja</i>	<i>-tól</i>
Kırıl-	GZE	BT	Aile	3.TŞİE	AHE

Burada ise aynı ek öncesinde -ja 3. Tekil şahıs iyelik eki almıştır.

Virágokkal fogadott bennünket (Güngörmüş, 1999: 86).

“Bizleri çiçeklerle karşıladı” (Güngörmüş, 1999: 86).

<i>Virág</i>	-ok	- k(v)al	<i>fogad</i>	-ott	<i>bennünket</i>
Çiçek	ÇE	VHE	Karşıla-	GZE	Bizleri

Bu örnekte de -val vasıta hâli ekinden önce -ok çokluk eki getirilmiştir.

3. Semantik Benzerlik

Macarca ve Türkçe hâl ekleri anlam olarak hemen hemen birbirinin aynısıdır. Özellikle yükleme, yönelme, bulunma, ayırılma, vasıta hâli ekleri anlam olarak aynıdır.

Ayrıca Zaics'in etimoloji sözlüğüne göre Macarcada bir hâl eki olarak kullanılmakta olan -kor eki köken bakımından Türkçeye dayanmaktadır. Zaics'e göre bu ek *koron*, *kort* biçimindeki eski bir zarftan gelmektedir. Bu zarf önce zamirlere *azkoron* > *akkor* "o zaman" gibi sonra da diğer isimlere eklenerek ekleşme sürecine girmiştir. Köken olarak ise Uygurca *qur* "sıra, dizi, rütbe", Osmanlıcada *kur* "kişi, olay, şey, sınıf, derece, ölçü", Kırgızca *qur* "zaman" sözcüklerine ayrıca kökeni Türkçe **qur* "düzenlemek, yayı çekmek" kelimesine dayanmaktadır ve Macarcaya geçen ilk biçiminin **qur* biçimi olduğu düşünülmektedir (Zaicz, 2006: 391-392).

Macarca ve Türkçe Hâl Ekleri Arasındaki Farklılıklar

Bu başlık altında Macarca ve Türkçe Hâl Eklerine bütünsel bir yaklaşımla bakılarak fonetik, morfolojik ve semantik yönleriyle farklılıkları ele alınmıştır.

1. Fonetik Farklılık

Macarca ve Türkçe hâl ekleri arasında fonetik olarak bir ortaklık bulunmamaktadır. Ancak yukarıda açıklanan -kor eki Türkçe *qur* kelimesinden geldiği için fonetik olarak bir ünlü genişlemesine uğramıştır.

2. Morfolojik Farklılık

Macarca hâl eklerini Türkçedekinden ayıran en temel özelliklerden bir tanesi hâl eki alan kişi zamirlerinin ayrı bir çekiminin olmasıdır. Bir önceki bölümde bütün kişi zamirlerinin hâl ekli çekimleri gösterilmiştir. Aşağıda buna dair örnekleri görmek mümkündür:

Él bennem az emléke (Güngörmüş, 1999: 47).

“Anısı **benim içimde** yaşamaya devam ediyor” (Güngörmüş, 1999: 47).

<i>Él</i>	<i>bennem</i>	<i>az</i>	<i>emlék</i>	<i>-e</i>
ÖE	Benim içimde	BT	Anı	3.TŞİE

Yukarıdaki örnekte “ben” zamirinin -ban, -ben bulunma hâli eki almış biçimi olan *bennem* biçimi görülmektedir. Bu biçim “bende” ya da örnekte de olduğu gibi “benim içimde” olarak Türkçeye çevrilebilmektedir.

Mit akar ez az ember tólem? (Güngörmüş, 1999: 3)

“Bu adam **benden** ne istiyor?” (Güngörmüş, 1999: 3)

<i>Mi</i>	<i>-t</i>	<i>akar</i>	<i>Ø</i>	<i>ez</i>	<i>az</i>	<i>ember</i>	<i>tólem</i>
Ne	YHE	İste-	B’siz ŞZE	Bu	BT	İnsan	Benden

Bu örnekte de ben zamirinin -tól, -töl eki ile çekimlenmiş hâli olan *tólem* biçimi bulunmaktadır.

*Rudi fél **tőlem*** (Güngörmüş, 1999: 71).

“Rudi **benden** korkuyor” (Güngörmüş, 1999: 71).

<i>Rudi</i>	<i>fél</i>	$\emptyset$	<i>tőlem</i>
Rudi	Kork-	B'siz ŞZE	Benden

Burada da aynı şekilde ben zamirinin -tól, -töl eki ile çekimlenmiş hâli olan *tőlem* biçimi yer almaktadır.

*Nem értünk egyet **vele** ebben a kérdésben* (Güngörmüş, 1999: 45).

“Bu konuda **onunla** aynı görüşte değiliz” (Güngörmüş, 1999: 45).

<i>Nem</i>	<i>ér</i>	<i>-t</i>	<i>-ünk</i>	<i>egy</i>	<i>-et</i>	<i>vele</i>	<i>e(z)b</i>	<i>-ben</i>	<i>a</i>	<i>kérdé</i>	<i>-ben</i>
OEd.	Dokun-	GZE	1.ÇŞE	Bir	YHE	Onunla	Bu	BHE	BT	Konu	BHE

Bu örnekte ise o zamirinin -vál, -vél eki almış biçimi olan *vele* şekli görülmektedir ve “onunla” olarak çevrilmektedir.

*Nem jössz el **velünk**?* (Güngörmüş, 1999: 56)

“**Bizimle** gelmiyor musun?” (Güngörmüş, 1999: 56)

<i>Nem</i>	<i>jö(n)s</i>	$\emptyset$	<i>-sz</i>	<i>el</i>	<i>velünk</i>
OEd.	Gel-	B'siz ŞZE	2.TŞE	ÖE	Bizimle

Burada da benzer bir biçimde “biz” zamirinin -vál, -vél eki almış hâli olan *velünk* kelimesi bulunmaktadır.

*Ezt nem ajánlom **neked*** (Güngörmüş, 1999: 3).

“Bunu **sana** önermem./ Bunu **sana** tavsiye etmiyorum” (Güngörmüş, 1999: 3).

<i>Ez</i>	<i>-t</i>	<i>nem</i>	<i>ajánl</i>	$\emptyset$	<i>-om</i>	<i>neked</i>
Bu	YHE	OEd.	Öner-	B'siz ŞZE	1.TŞE	Sana

Bu örnekte de “sen” zamirinin -nak, -nek ekiyle çekimlenmiş şekli görülmektedir. *Neked* zamirinin çevirisi “sana” biçimindedir.

Macarca hâl eklerini Türkçe hâl eklerinden ayıran en temel özelliklerden bir diğeri ise hâl eki almış bir ismin önüne gelen işaret sıfatının da aynı hâl ekini almasıdır. Türkçede hâl eki almış bir ismin önündeki işaret sıfatı yalın durumdadır. Herhangi bir hâl eki almaz. Ancak Macarcada durum tam tersidir. Aşağıda buna dair örnekler mevcuttur.

Ezt a szindarabot most alkalmaznak először a színpadra (Güngörmüş, 1999: 4).

“Bu piyesi ilk kez şimdi sahneye koyacaklar./ Bu piyes ilk kez şimdi sahneye uyarlandı” (Güngörmüş, 1999: 4).

<i>Ez</i>	<i>-t</i>	<i>a</i>	<i>szindarab</i>	<i>-ot</i>					
Bu	YHE	BT	Piyes	YHE					
<i>Most</i>	<i>Alkalmaz</i>	$\emptyset$	<i>-nak</i>	<i>először</i>	<i>a</i>	<i>színpad</i>	<i>-ra</i>		
Şimdi	Kullanıyor	B'siz ŞZE	3.ÇŞE	İlk kez	BT	Sahne	YöHE		

Yukarıdaki örneğe bakıldığında *szindarab* “piyes” ismi -ot akuzatif eki almış olduğu için öncesinde aldığı *ez* “bu” işaret sıfatı da akuzatif eki olarak *ezt* biçimine dönüşmüştür.

Hol csabta ez a tollat? (Güngörmüş, 1999: 33)

“Bu kalemi nereden aşırdın?” (Güngörmüş, 1999: 33)

<i>Hol</i>	<i>csab</i>	<i>-t</i>	<i>-ad</i>	<i>ez</i>	<i>-t</i>	<i>A</i>	<i>toll</i>	<i>-at</i>
Nerede	Aşır-	GZE	2.TŞE	Bu	YHE	BT	Kalem	YHE

Bu örnekte de *toll* “kalem” ismi -at akuzatif eki aldığı için önüne aldığı *ez* “bu” işaret sıfatı da -t akuzatif eki alarak *ezt* hâline dönüşmüştür.

Nem értünk egyet vele ebben a kérdésben (Güngörmüş, 1999: 45).

“**Bu** konuda onunla aynı görüşte değiliz” (Güngörmüş, 1999: 45).

<i>Nem</i>	<i>ér</i>	<i>-t</i>	<i>-ünk</i>	<i>egy</i>	<i>-et</i>	<i>vele</i>	<i>e(z)b</i>	<i>-ben</i>	<i>a</i>	<i>kérdés</i>	<i>-ben</i>
OEd.	Dokun-	GZE	1.ÇŞE	Bir	YHE	Onunla	Bu	BHE	BT	Konu	BHE

Yukarıdaki örnekte ise *kérdés* “konu” ismi -ben bulunma hâli eki almıştır. Bu nedenle öncesinde gelen *ez* “bu” işaret sıfatı da -ben eki alarak *ebben* biçimine dönüşmüştür.

Nemsokára beköltözünk ebbe a házba (Güngörmüş, 1999: 17).

“Kısa bir süre sonra **bu** eve taşınacağız” (Güngörmüş, 1999: 17)

<i>Nemsokára</i>	<i>beköl- töz(ik)</i>	$\emptyset$	<i>-ünk</i>	<i>e(z)b</i>	<i>-be</i>	<i>A</i>	<i>ház</i>	<i>-ba</i> .
Kısa bir süre sonra	Taşın-	B’siz ŞZE	1.TŞE	Bu	YöHE	BT	Ev	YöH E

Burada da *ház* “ev” ismi öncesinde *ez* “bu” işaret sıfatı almıştır. İsim kendisi -ba yönelme hâli eki aldığı için onu belirten işaret sıfatı da aynı eki alarak *ebbe* hâline gelmiştir.

Belebeszéltek öt, hogy belemegyen ebbe az ügybe (Güngörmüş, 1999: 17).

“**Bu** işe girmesi için onu kandırdılar.” (Güngörmüş, 1999: 17)

<i>Bele</i>	<i>beszél</i>	<i>-t</i>	<i>-ek</i>	<i>ő</i>	<i>-t</i>				
ÖE	Konuş-	GZE	3.ÇŞE	O	YHE				
<i>hogy</i>	<i>bele</i>	<i>megy</i>	<i>-en</i>	<i>e(z)b</i>	<i>-be</i>	<i>az</i>	<i>ügy</i>	<i>-be</i>	
B	ÖE	Git-	ZFE	Bu	YöHE	BT	Olay	YöHE	

Bu örnekte de benzer bir şekilde *ügy* “iş” ismi -be yönelme hâli eki aldığı için onu belirten *ez* “bu” işaret sıfatı da aynı eki alarak *ebbe* şeklini almıştır.

Pista is belépett ebbe az új társaságba (Güngörmüş, 1999: 19).

“**Bu** yeni derneğe Pista da girmiş./ Pista da **bu** yeni derneğe üye olmuş” (Güngörmüş, 1999: 19).

<i>Pista</i>	<i>is</i>	<i>be</i>	<i>lép</i>	<i>-ett</i>	<i>e(z)b</i>	<i>-be</i>	<i>az</i>	<i>új</i>	<i>társaság</i>	<i>-ba</i>
Pista	Da	ÖE	Adım at-	GZE	Bu	YöHE	BT	Yeni	Dernek	YöHE

Aynı şey burada da görülmektedir. -ba ekini alan *társaság* “dernek” ismi öncesinde *ez* “bu” işaret sıfatı aldığı için o da aynı ekle çekimlenmiştir.

Az, hogy ki alkalmas erre a pályára, ez tulajdonképpen kiskorban eldől” (Güngörmüş, 1999: 51).

“**Bu** mesleğe kimin uygun olduğu aslında daha küçük yaşta belli olur.” (Güngörmüş, 1999: 51).

<i>Az</i>	<i>hogy</i>	<i>ki</i>	<i>alkalmas</i>	<i>e(z)r</i>	<i>-re</i>	<i>a</i>	<i>Pályá</i>	<i>-ra</i>	
BT	B	Kim	Uygun	Bu	YöHE	BT	Meslek	YöHE	

ez tulajdonképpen

Bu Ashında

kiskor -ban eldől $\emptyset$

Küçük yaş BHE Belli olur B'siz ŞZE

Bu örnekte ise *pályá* “meslek” ismi -ra yönelme eki aldığı için onu belirten *ez* “bu” işaret sıfatı da

aynı eki alarak *erre* hâline gelmiştir.

Erre a szóra elkomolyodott (Güngörmüş, 1999: 57).

“Bu söz üzerine ciddileşti” (Güngörmüş, 1999: 57).

E(z)r -re a szo -ra elkomolyod(ik) -ott

Bu YöHE BT Söz YöHE Ciddileş- GZE

Burada da benzer bir biçimde *szó* “söz, sözcük, kelime” ismi -ra yönelme hâli eki almış, bu nedenle öncesinde gelen *ez* “bu” işaret sıfatı da aynı eki almıştır.

A fiúk nem ennél a háznál állnak, hanem annál (Endre, 1988: 77).

“Oğlanlar bu evin değil, o evin **yanında** duruyorlar” (Endre, 1988: 77).

A fiú -k nem e(z)n -nél a ház -nál

BT Oğlan ÇE OEd. Bu BHE BT Ev BHE

áll $\emptyset$ *-nak hanem a(z)nnál*

Duruyor B'siz ŞZE 3.ÇŞE Değil Onun yanında

Burada da yine *ház* “ev” ismi -nál ekini aldığı için onun önüne gelen *ez* “bu” işaret sıfatı da aynı eki alarak *ennél* biçimine dönüşmüştür.

Sonuç olarak bakıldığında örneğin Türkçe “bu evde” olarak kullanılan yapı Macarcada “bunda evde” biçiminde kullanılmaktadır.

3. Semantik Farklılık

Macarca Türkçeye göre hâl eklerini anlam olarak daha ayrıntılı ele alan bir dildir. Türkçede genel olarak yönelme, yaklaşma ve bulunma hâli belirttiği anlama bakılmaksızın hep aynı eklerle ifade edilirken Macarcada yönelme “içine”, “üzerine”, “yanına” anlamları vermesine göre anlam olarak daha da özelleştirmiştir. Ancak bunlara ek olarak üçünü de kapsayan ayrı bir -nak, -nek yönelme hâli ekine de sahiptir. Benzer şekilde bulunma hâli de “içinde”, “üzerinde” ve “yanında” olmak üzere anlamsal olarak üç kategoriye ayrılarak bu anlamların her biri için farklı bir ek kullanılmaktadır. Türkçede ise -da, -de, -ta, -te ekleri bu anlamların hepsini kapsamaktadır. Aynı durum ayrılma hâlinde de mevcuttur. Yine burada da ekler “içinden”, “üzerinden” ve “yanından” anlamlarını vermesine göre üç kategoriye ayrılırken Türkçede -dan, -den, -tan, -ten eki bu anlamların hepsini karşılamaktadır.

Bunun yanı sıra Türkçede bazı edatlarla ifade edilen anlamlar Macarcada hâl ekleriyle bildirilmektedir. Örneğin Türkçede “için” edatının verdiği anlam Macarcada -ért hâl ekiyle sağlanmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada Türkçe ve Macarca hâl ekleri ayrıntılı bir biçimde incelenmiş ve birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Bu amaçla çalışma dört bölüme ayrılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde, Türk-Macar ilişkilerinin kapsamını ve derinliğini ortaya koymak amacıyla Macarların tarihine genel bir bakış sunulmuş ve bu bağlamda Türk-Macar ilişkileri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Devamında, diller arası karşılaştırmalı incelemelerin temelini oluşturan dil tipolojisi kavramı üzerinde durulmuş ve Türkçe ile Macarcaya özgü tipolojik özellikler karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir. Ayrıca, gramer kategorileri hakkında genel bir çerçeve sunularak bu kategoriler arasında yer alan hâl kategorisi kısaca tanıtılmıştır. Bir sonraki bölümde, Türkçedeki hâl ekleri ile Macarcadaki hâl ekleri mevcut literatüre dayalı olarak ayrıntılı bir biçimde gösterilmiştir. Çalışmanın ana bölümü, Türkçe ve Macarca hâl eklerinin karşılaştırıldığı bölüm olup, bu bölümde her iki dildeki hâl ekleri fonetik, morfolojik ve anlamsal yönlerden analiz edilmiş; aralarındaki benzerlik ve farklılıklar örnek cümlelerle desteklenerek ortaya konulmuştur. Sonuç bölümünde ise karşılaştırma bölümünde detaylı bir şekilde ele alınan Türkçe ve Macarca hâl ekleri topluca değerlendirilmiş ve bu iki dilin hâl eklerine ilişkin benzerlikler ve farklılıklar genel bir çerçevede özetlenmiştir.

Macarca ve Türkçe hâl eklerinin karşılaştırılması sonucunda ortaya konan benzerlikler ve farklılıklar aşağıda sunulmuştur.

A) Benzerlikler

1) Türkçe ve Macarcada ortak olan ismin hâlleri şunlardır: Yalın hâl, yükleme hâli, ilgi hâli, yönelme hâli, bulunma hâli, ayrılma hâli ve vasıta hâli. Bu hâller her iki dilde de benzer işlevlere sahiptir. Ayrıntılı açıklamalar ilgili bölümlerde yapılmıştır.

2) Her iki dil de sondan eklemeli olduğu için ekler eklenmediği isme göre ses değişmelerine uğramakta ve bu nedenle farklı alamorflara sahip olmaktadır.

3) Her iki dilde de “kim” ve “ne” soru zamirleri isme gelen bütün hâl eklerini alabilmektedir.

4) Her iki dilde de hâl ekleri ismin aldığı en son ektir. Hâl eklerinin ardından başka bir çekim eki gelmemektedir. Ancak Türkçedeki -ki aitlik eki ve -mı, -mi, -mu, -mü soru eki bunun istisnasıdır.

5) Ayrıca Zaicz Macarcada hâl eki olarak kullanılan, zaman bildiren ve Türkçede -da, -de, -ta, -te bulunma hâli ile karşılanan -kor ekinin köken bakımından Türkçeye dayandığını iddia etmektedir. *Koron* ya da *kort* şeklinde eski bir zarftan geldiği düşünülen bu ek zamanla *azkoron>akkor* şeklinde zamirlere eklenmiş sonra diğer isimlere de eklenmesiyle ekleşme süreci başlamıştır. Bu ekin kökeninin Uygurca *qur* “sıra, dizi, rütbe”, Osmanlıcada *kur* “kişi, olay, şey, sınıf, derece, ölçü”, Kırgızca *qur* “zaman” sözcüklerine dayandığını düşünmektedir. Bu nedenle bugün Macarcada zaman bildiren bir hâl

eki olarak kabul edilen *-kor* eki Zaicz'e göre Türkçe kökenlidir.

B) Farklılıklar

Yukarıda verilen benzerliklere dair sonuçların dışında farklılıklara dair sonuçlar da aşağıdaki gibidir:

1) Zamirlerin çekime girdiğinde ses değişmesine uğradığı bilinmektedir. Türkçede bu durum 1. ve 2. tekil şahıs zamirlerine yönelme hâli eki getirildiğinde *ben-e> bana*, *sen-e> sana* şeklinde bir ses değişimiyle sınırlıdır. Bunun dışında Türkçede kişi zamirleri hâl eklerini doğrudan alabilmekte ve başka herhangi bir ses değişimine uğramamaktadır. Macarcada ise bu durum birçok zamir ve hâl ekinde görülebilmektedir. Yani Macarcada kişi zamirlerinin hâl ekleriyle çekimlenmeleri sonucu kelimeler farklı değişmelere uğramışlardır. Örneğin; *én* “ben” kişi zamiri “içinde” anlamına gelen *-ban,-ben* bulunma hâli eki aldığı anda Türkçedeki gibi olsa *én-ben> énbén* olması gerekirken Macarcada kişi zamirlerinin hâl eki alması Türkçedeki gibi değildir. Hâl eki alan kişi zamiri birtakım biçimsel değişikliklere uğramaktadır. Bu durumda *én* “ben” zamiri *-ban,-ben* bulunma hâli eki aldığı anda *bennem* biçimine dönüşmektedir. Bu *bennem* kelimesi “bende” yani “benim içimde” anlamı taşır. Aynı durum diğer bütün hâl ekleri için de geçerlidir. Türkçede ise yukarıda açıklanan *ben* ve *sen* zamirlerinin yönelme hâli geldiğinde *bana* ve *sana* biçimlerine dönüşmesi dışında böyle bir durum bulunmamakta; kişi zamirleri doğrudan hâl eklerini alabilmekte ve hâl eklerini aldıklarında da hiçbir biçimsel değişikliğe uğramamaktadır.

2) Türkçede bir isim hâl eki aldığı anda bu eki yalnızca kendisi almakta ve önüne gelen sıfat ise eksiz bulunmaktadır. Ancak Macarcada hâl ekini yalnızca ismin kendisi almayıp önüne

gelen işaret sıfatı da aynı ekle çekimlenmektedir. Yani Türkçede *bu kalemi* denildiğinde yalnızca isim yükleme hâli eki almış onun önündeki işaret sıfatı eksiz kalmıştır. Ya da *bu eve* denildiği zaman yalnızca *ev* sözcüğü yönelme hâli eki almış önündeki işaret sıfatı eksiz bırakılmıştır. Macarcada ise isim hangi hâl ekini alırsa önündeki işaret sıfatı da aynı hâl ekini almaktadır. *Ezt tollat* “bu kalemi”, *ebbe házba* “bu evi” gibi. Macarcada bu yapılar Türkçeye harfiyen çevrildiğinde *bunu kalemi*, *buna eve* gibi bir yapıda gözükmemektedir.

3) Macarcada ismin hâlleri ve dolayısıyla hâl ekleri Türkçeden daha fazladır. Günümüz Türkçesinde *ile* edatının eklenmiş biçimleri -la, -le ile ifade edilen vasıta hâli ile günümüzde kullanılmayan yön gösterme hâli dışında eksiz ifade edilen yalın hâl, eklerle ifade edilen yükleme, ilgi, yönelme, bulunma, ayrılma ve eşitlik hâli olmak üzere toplam yedi hâl bulunmaktadır. Ancak günümüz Macarcasında her ne kadar Macar dil bilimciler tarafından hâl kategorisinde değerlendirilip değerlendirilmeyeceği hususunda tartışmalı ekler olsa da toplamda 14 hâl vardır. Bu hâller kendi içerisinde de işlevlerine göre farklı eklerle ifade edilebilmekte ve böylece Macarca hâl eklerinin sayısı yirmi bire ulaşmaktadır. Ayrıca Türkçe ve Macarcada eş gibi görünen yönelme, yaklaşma ve bulunma hâlleri arasında da ayırım bulunmaktadır. Türkçede bu hâllerin her biri tek ekle anlatılmaktadır. Bu hâller kendi içerisinde kategorilere ayrılmamaktadır. Macarcada ise yönelme için dört diğerleri için üç farklı ek bulunmaktadır ve bunlar anlamsal olarak sınıflandırılmaktadır. Bunun sebebi Macarcanın bu kategorileri daha da detaylandırarak anlatmasından ileri gelmektedir. Bulunma, yönelme ve ayrılma hâllerinde nesnenin “içinde, içine ya da içinden”, “üzerinde, üzerine ya da üzerin-

den” ve “yanında, yanına ya da yanından” biçimleri daha detaylı bir şekilde anlatılmak istendiği için her bir hâlde bu durumlar için üç farklı ek biçimleri ortaya çıktığı gibi yönelme hâlinde bu üç durumu da kapsayan bir ek olduğu için dört farklı yönelme hâli bulunmaktadır.

4) Macarca ismin hâlleri bakımından daha zengin bir dil görünümündedir. Bu zenginlik ismin hâlleri sayısı bakımından ve işlevleri bakımından ortaya çıkan bir zenginliktir. Macarcada hâl ekleriyle ifade edilen birçok durum Türkçede edatlarla ifade edilmektedir. Bu nedenle Türkçede *için*, *kadar*, *gibi* edatlarıyla karşılanan birçok durum için Macarcada ayrı ayrı hâl ekleri bulunmaktadır.

Eklemeli dil olmaları yönüyle birbirlerine yakın olan Türkçe ve Macarca üzerine yapılan çalışmalar daha çok Macarcadaki Türkçe ödünç kelimeler üzerine yoğunlaşmıştır. Bu çalışmada ise morfolojik bir inceleme yapmak amaçlanmış ve bu nedenle Macarca ve Türkçedeki hâl ekleri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Böylece hem Türkçe ve Macarca hâl ekleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmuş hem de her iki dili öğrenenlere yardımcı olması hedeflenmiştir.

Macarca hâl ekleri ve Türkçe karşılıklarını aşağıdaki tabloda toplu bir şekilde görebilmek mümkündür.

HÂLLER	MACARCA	TÜRKÇE
Yalın Hâl (Nominatif- Alanyeset)	Eksiz	Eksiz
İlgi Hâli (Genitif- Birtokos Eset)	-nak, -nek	-ın, -in, -un, -ün, -nın, -nin, -nun, -nün
Yükleme Hâli (Ak-kuzatif- Tárgyeset)	-t	ı, -i, -u, -ü, -nı, -ni, -nu, -nü
Yönelme Hâli (Datif)	Illativus- Hová (içine): Sublativus- Hová (üzerine): Allativus- Hová (yanına): Dativus- Részes Eset (genel):	-ba, -be -ra, -re -hoz, -hez, -höz -nak, -nek
Bulunma Hâli (Lokatif)	Inessivus- Hol (içinde): Superessivus- Hol (üzerinde): Adessivus- Hol (yanında):	-da, -de, -ta, -te -n, -on, -en, -ön -nál, -nél
Ayrılma Hâli (Ablatif)	Elativus- Honnan/ Felszíni Vizonyt Jelölő Esetek (içinden): Delativus- Honnan/ Közelséget Jelölő Esetek (üzerrinden): Ablativus- Honnan (yanından):	-ból,ból -ról, -ról -tól, -töl
Vasita Hâli (Instrumental- Eszköz- és Társhatározó Eset/ Belviszonyt Jelölő Esetek)	-val, -vel	-la, -le

Sonlanma Hâli (Terminativus-: -e kadar -ig

Végpontot Jelölő Eset)

**Zamanda Sıklık Hâli (Essivus formalis) “olarak”, “gibi”
-ként**

**Dönüşüm Hâli (Translativus-Átformáló Eset) -e haline gel-
mek -vá, -vé**

**Neden Sonuç Hâli (Causalis – Finalis/ Célt És Okot Jelölő
Eset “için”, “diye” -ért**

Zaman Bildirme Hâli “o zamanda” -kor

**Zamanda Sıklık Hâlleri “her”, “defa”, “kez” -nta/-nte
-nként**

Rol Hâli (Essivusi-Modalis) “olarak” -ul/-ül-képp/-képpen

Tablo 4: Türkçe ve Macarca Hâl Ekleri

KAYNAKLAR

- Agoston, G. (2002). "Siyaset ve Histografi; Macaristan'da Türk ve Balkan Çalışmalarının Gelişimi ve İstanbul'daki Macar Araştırma Enstitüsü", *Türkler*, Çev. Bülent Keleş, 92-98.
- Ahmetbeyoğlu, A. (2017). "Bulgarların Oluşumu Ve Bulgar Devletlerinin Kuruluşunda Onogurların Yeri Meselesi", *Tarih Dergisi*, 65 (1), 1-18.
- Ahmetbeyoğlu, A. (2020). *Atilla'nın Sarayı'nda Bir Romalı-Grek Seyyahı Priskos'a Göre Avrupa Hunları*, İstanbul.
- Akın, H. (1982). "Nemeth'e Göre En Eski Türk-Macar Münasebetleri", *Dil Ve Tarih –Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 30 (1-2), 1-6.
- Aydın, M. (2021). "Hatıralarda Kalan Soydaşları Aramak: Macar Rahip Julian'ın Büyük Macaristan Yolculuğu", *İdil-Ural Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 1-26.
- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin Grameri*, Ankara.
- Başdaş, C. (2009). "Orhun Abidelerinde İyelik, Belirtme ve Yükleme Hali", *Turkish Studies*. 4/8, 623-643.
- Baştav, Ş. (2003). *Türk-Macar Münasebetleri*, Ankara.
- Bence, P. (2021). "Empirikus vizsgálati mód három névszói esetrag jelentéseinek elkülönítésére", *Eötvös Loránd Tudományegyetem ELKH Nyelvtudományi Kutatóközpont*, 8 (1), 31-46.
- Bencédy, J. vd. (1985). *A Mai Magyar Nyelv*, Budapest.

- Benderli G. vd. (2002). *Macarca-Türkçe Sözlük/Magyar-Török Szótár*, Budapest.
- Berta, Á. (1998). “Kumanların Kökeni Macaristan’daki Kumanların Erken Tarihi”, *Türk Dünyası İncelemeleri 9-10*, Prof. Dr. Kemal Eraslan Armağanı, Çev. Emine Yılmaz, İstanbul, 133-142.
- Berta, Á. (2010). *Studies in Turkic Etymology*, Wiesbaden.
- Blake, B. (2004). *Case*. Cambridge.
- Bocsátá, K. (1846). *A Magyar Nyelv Rendszere*, Budán.
- Boz, E. (2007). “Adın Yükleme (Nesne) Durumu Ve Tümcenin Nesne Ögesi Üzerine”, *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*. 2/2, 102-108.
- Bozkurt, F. (2017). *Türkiye Türkçesi (Dilbilgisi-Anlatım)*, Konya.
- Bulak, Ş. (2017). “İlgi Eki Hâl Eki midir?”, *SUTAD*. 41, 91-105.
- Çalışkan, B. (2021). “Tarihi Dönemlerde Tamlayan Eki Alma-yan Belirtili İsim Tamlamalarının Nehcü’l-Ferâdis Örneğinde İncelenmesi”, *Dil Araştırmaları*, 15 (29), 169-177.
- Çapraz, Ç. (2014). “Altayik Kökenden Fin-Ugorluğa Macaristan’da Farklı Dilbilimsel Yaklaşımlar”, *Tehlikedeki Diller Dergisi*, 253-265.
- Çayan, G. (2013). “Atatürk’ün Macar Dostluğu”, *Hukuk Gündemi Atatürk Özel Sayısı*, 122-125.
- Çoban, E. (2007). “Tapu Tahrir Defterlerine Göre Batı Macaristan’daki Türkçe Kökenli Yer Adları Üzerine”, *Studia Uralo-altaica*, 47, 123-142.

- Çoban, E. (2016). "Türkiye'de Bir Macar Türkolog: Tıbor Halası-Kun", *DTCF Dergisi*, 56 (2), 413-439.
- Çolak, M. (2000). "Atatürk Döneminde Kültürel, Siyasal ve Ekonomik Bakımdan Türk Macar İlişkileri (1919-1938)", *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, 1 (2), 61-72.
- Çolak, M. (2017). "Macaristan'da Türkoloji, Turancılık ve Türk Dünyası (XIX. Yüzyıldan XX. Yüzyıla)", *15. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi*, İstanbul, 461-465.
- Crystal, D. (2008). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Singapore.
- Demir, N.- E. Yılmaz (2006). *Türk Dili El Kitabı*, Ankara.
- Demir, N.- E. Yılmaz (2011). *Türkçe Ses Bilgisi*. Eskişehir.
- Demirci, K. (2021). *Türkoloji İçin Dilbilim-Konular Kavramlar Teoriler*, Ankara.
- Demirkan, T. (2000). *Macar Turancıları*, İstanbul.
- Dilbaş, G. (2013). "Macar Tarihinde Peçenekler", *History Studies*, 5 (2), 137-154.
- Doğan, İ. (2007). "Macar Ulusal Kimliğinin Oluşumunda Türk Etkisi", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 47 (2), 1-12.
- Duran, A.-F. Ç. Orhun (2019). "Macarlar, Macaristan ve Turancılık", *History Studies*, 11 (2), 557-571.
- Duran, A. (2020). "Macar Türkolojisi", *Belgi*, 20, 2759-2773.
- Eckhart, F. (2010). *Macaristan Tarihi*, Çev. İbrahim Kafesoğlu, Ankara.
- Eckmann, J. (2003). *Çağatayca El Kitabı*, Çev. Günay Karaağaç, Ankara.

- Eckmann, J. (2011). *Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar*, Ankara.
- Ediskun, H. (1999). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul.
- Eker, S. (2007). "Türkçenin Sesbirimleri ve Belirgin Altsesbirimleri". *İlmi Araştırmalar*. 24, 23-42.
- Eker, S. (2011). *Çağdaş Türk Dili*, Ankara.
- Endre, R.-T. Etel (1983). *Kis Magyar Nyelvtan*, Budapest.
- Endre, R.- H. K. Edit (1988). *Hungarian In Words And Pictures*, Budapest.
- Ergin, M. (2009). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul.
- Erkman Akerson, F. (2016). *Türkçe Örneklerle Dile Genel Bir Bakış* İstanbul.
- Fehér, G. (1984). *Bulgar Türkleri Tarihi*, Ankara.
- Fillmore, C. J. (1968). "The case for case", E.Bach and R.T. Harms (eds), *Universals in Linguistic Theory*, New York.
- Gabain, A. V. (2007). *Eski Türkçenin Grameri*, Çev. Mehmet Akalın, Ankara.
- Gábor, K.-K. Márton. *Magyar igei vonzatszótár 5500 ige 16400 vonzatkerete szemantikai markerekkel*, Budapest.
- Gencan, T. N. (1979). *Dilbilgisi*, Ankara.
- Géza, B. vd. (1987). *A Magyar Nyelv Története*, Budapest.
- Golden, P. B. (1971). "Hazar Dili", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, 19, 147-157.
- Gökbilgin, T. (2010). "Macaristan'daki Türk Hâkimiyeti Devrine Ait Bazı Notlar", *Journal of Turkology*, 7, 200-211.

- Göksel, A. ve C. Kerslake (2005). *Turkish: A Comprehensive Grammar*, London And New York.
- Gülsevin, G. ve E. Boz (2022). *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara.
- Güncel Türkçe Sözlük*, TDK: <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 03.08.2023.
- Güner, G. (2020). *Kıpçak Türkçesi Grameri*, Ankara.
- Güngörmüş, N. (1999). *Örneklerle Macarca-Türkçe Fiiller ve Bağlamları*, Ankara.
- Gürbüz, F. (2016). “Yükleme Hâli Accusative”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9, 85-96.
- Hacıeminoğlu, N. (2019). *Karahanlı Türkçesi Grameri*, Ankara.
- Halasi Kun, T. (1990). “Türk-Macar Akrabalığı Üzerine”, *Historia*, Çev. Erdal Çoban, 2, 885-892.
- Hepçilingirler, F. (2005). *Öğretenlere ve Öğrenenlere Türkçe Dilbilgisi*, İstanbul.
- Huber, E. (2013). *Dilbilime Giriş*, İstanbul.
- İmer, K. vd. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*, İstanbul.
- İnsel, İ. A. (2018). “Simon Keza’nın 13.Yüzyılda Macar Kralı IV. Ladislaus İçin Yazdığı Macar Tarihi ‘Gesta Hungarorum’ Üzerine Bir Çalışma”, *I.Uluslararası Türk Kültürü Ve Tarihi Sempozyum*.
- İpek, B. (2008). “Türk Dilinde Vasıta Hâli”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 23, 63-97.
- István, P. “Hány esetük van a magyar főneveknél?”, <http://nyelvorc3.hu/period/1273/127306.pdf>, Erişim Tarihi 12.12.2022, 308-313.

- Kalkan, U. (2006). "Türkiye Türkçesinde Hal (Durum) Kavramı ve Hal (Durum) Eklerinin İşlevleri", *YI Tezi*, Afyonkarahisar.
- Kálmán, L.- V. Trón (1999). "A magyar igekötő egyeztetése", *A mai magyar nyelv leírásának újabb módszerei*, 4, Szeged, 203-211.
- Karabulut, F.-İ. Ulutaş (2011). "Türk Dili Sıfat-Fiilli Yapı Tipolojisinin Japon, Kore ve Macar Tipolojileri ile Karşılaştırılması", *Turkish Studies*, 6(1), 1349-1377.
- Karagülmez, M. (2018). "Atatürk Dönemi Türk-Macar Kültürel İlişkilerinden Kesitler", *Selçuklu Tarihçiliğinin Zaman-sız Kaybı Prof. Dr. Feda Şamil Arık'a Armağan-Türk Tarihine Dair Yazılar III*. Ed. Alpaslan Demir- Tuba Tombuloğlu - Eralp Erdoğan - Ömer Düzbakar, Ankara.
- Karahan, L. (1999). "Yüklem (accusative) ve İlgi (genitive) Hali Ekleri Üzerine Bazı Düşünceler". *Uluslar Arası Türk Dili Kongresi*. 605-611.
- Karahan, L. (2004). "Belirtisiz Nesnenin Söz Dizimindeki Yeri Üzerine". V. *Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I*. 1615 - 1624.
- Karataş, Z. (2015). "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri". *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*. 1(1). 62-80.
- Karatay, O. (2006). "Avar Hâkimiyeti ve Balkanların Slavlaşması", *Balkanlar El Kitabı*, ed. O. Karatay – BA Gökdağ, Cilt I, Ankara, 86-94.
- Karatay, O. (2008). "Orta Asya'da Bulgar Aramak", *OAKA*, 3 (5), 48-67.

- Karatay, O. (2009). "Kara Deniz İsmi: Hazar Ve Bulgar Boyutundan Bir Bakış", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 2, 53-73.
- Karatay, O. (2010a). "Suvarlar: Doğu Avrupa'nın Esrarengiz Kavmi", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal Of Turkish World Studies*, 10 (1), 99-116.
- Karatay, O. (2010b). "Arpadlılar Çağında (895-1301) Macarlar Arasında İslam", *Balkanlar ve İslam: Karşılaşma, Dönüşüm, Kırılma, Devamlılık*, Çanakkale.
- Karatay, O. (2010c). "Erken Dönem Macarlar Arasında İslam", *Balkanlarda İslâm Miadı Dolmayan Umut*, 2, 369-378.
- Karatay, O. (2012a). "Türklerde Ve Macarlarda Ortak 'Ede' İsmi Hakkında", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*, 12 (2), 491-497.
- Karatay, O. (2012b). "Doğu Avrupa'da Türkler: Ak Hırvatlara Dair Doğu Kaynaklarındaki Haberler", *Turan*, 16, 41-52.
- Karatay, O. (2013a). "Oğurlar", *Doğu Avrupa Türk Tarihi*. Ed. Osman Karatay-Serkan Acar, İstanbul, 241-243.
- Karatay, O. (2013b). "Tuna Bulgarları", *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, Ed. Osman Karatay-Serkan Acar, İstanbul, 273-275.
- Karatay, O. (2013c). "Hazarlar", *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, Ed. Osman Karatay-Serkan Acar, İstanbul, 335-338.
- Karatay, O. (2013ç). "Macarlar", *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, Ed. Osman Karatay-Serkan Acar, İstanbul, 409-412.
- Karatay, O. (2013d). "Balkanların Etnik Teşekkülünde Oğur Katkısı", *Zeynep İskefiyeli-M. Bilal Çelik-Serkan Yazıcı, Sakarya, SAÜ Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yay*, 123-134.

- Karatay, O. (2014). "Etelköz: Ortanca Macar Yurdu Hakkında Yeni Bazı Tespitler", *Belleten*, 78 (281), 41-92.
- Karatay, O. (2015a). "Hunlardan Sonra Hunlar: Atilla'nın ardından Karadeniz Bozkırlarındaki Hun Kalıntıları", *Kaşgarlı'nın Tarihçi Torunu. Reşat Genç Armağanı*, yay. Mehmet Şahingöz, Ankara, 307-316.
- Karatay, O. (2015b). "Macarlar Başkurtlar Bulgarlar İdil Ural Havzasında Etnik Adlandırmaların Doğasını Kavramak", *İdil-Ural Çalıştayı-II Kırklareli*, 1, 101-110.
- Karatay, O. (2015c). "Kafkaslarda Göktürk ve Hazarlar", *Yeni Türkiye*, 72, 214-223.
- Karatay, O.-T. Demirtaş (2019). "Hazarlar", *Ortak Türk Tarihi*, 2, 315-354.
- Karatay, O. (2019). "Konstantinos Porphyrogenitus ve Eseri De Administrando Imperio", *Genel Türk Tarihi Kaynakları*, Ordu Çalıştayı Bildirileri, yay. M. Alpargu – F. Ünal – M. Özkan – M. Karakulak, Ordu, 183-192.
- Karatay, O. (2020a). "Macarların Orta Çağ Kaynaklarında 'Türk' Adlanması Üzerine", *Türkistan'dan Anadolu'ya Tarihin İzinde-Prof. Dr. Mehmet Alpargu'ya Armağan*, 1, Edit. Zeynep İskefiyeli-Muhammed Bilal Çelik, Ankara, 72-83.
- Karatay, O. (2020b). *Ural-Altay Kuramı*, İstanbul.
- Karatay, O. (2021). *Macarlar-Kökler ve Türkler*, Ankara.
- Károly, B. (1999). "Szemantikai egyeztetés a megnyilatkozás-jelentés levezetése során", *A mai magyar nyelv leírásának újabb módszerei*, 4, Szeged, 57-68.
- Kenesei, I. vd. (2010). *Hungarian*, London and New York.

- Kerimoğlu, C. (2021). *Genel Dilbilime Giriş*, Ankara.
- K. Grönbech (1995). *Türkçenin Yapısı*, Ankara.
- Kiss, K. (2002). *The Syntax of Hungarian*, New York.
- Kiss, K vd. (2003). *Új magyar nyelvtan*, <https://docplayer.hu/24777641-Uj-magyar-nyelvtan-e-kiss-katalin-siptar-peter-kiefer-ferenc.html>, Erişim Tarihi 19.12.2022.
- Kiss, K.- V. Hegedűs (2021). *Syntax of Hungarian Postpositions and Postpositional Phrases*, Amsterdam.
- Kocaman, A. (1990). “Dilbilim Terimleri Sözlüğü”, *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 155-190.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Ankara.
- Korkmaz, Z. (2012). “Türk Macar İlişkilerinde Türklük Bilimi (Türkoloji)’nin Yeri”, *Türk Dili*, 2 (722), 152-156.
- Köstüklü, N. (2018). “Türk Tarih Ders Kitaplarında Macaristan ve Macar Halkının Temsili”, *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 13 (25), 19-29.
- Kurat, A. N.-S. Acar (2011). “Avarlar”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 26 (1), 81-110.
- Lewis, G. (2013). *Turkish Grammar*, Oxford-New York.
- Megyesi, B. “The Hungarian Language A Short Descriptive Grammar”. https://www.researchgate.net/publication/242356147_The_Hungarian_LanguagA_Short_Descriptive_Grammar, Erişim Tarihi 13.03.2023.

- Megyesi, B. (2001). "The Hungarian Language", https://www.researchgate.net/publication/2569981_The_Hungarian_Language Erişim Tarihi: 21.05.2024.
- Nagy, É. K. (2013). "Yok Olan Bir Halk ve Yok Olan Bir Dil Macaristan'daki Kumanlar ve Kumanca", *Tehlikedeki Diller Dergisi*, 2 (2), 157-170.
- Németh, G. (1996). *Hunlar ve Tanrı'nın Kırbacı Atilla*. Çev. Tarık Demirkan, İstanbul.
- Németh, G. (2019). *Yurt Tutan Macarlığın Oluşumu*, Çev. Hüseyin Cevdet Çağatay Çapraz, İstanbul.
- Ögel, B. (1945). "Sekellerin Ataları Hakkında (Sikil, Esgil Boyları)", *TTK Belleten*, 9 (36), 469-484.
- Önen, N. (2002). "Turan'a İki Farklı Yol: Macar ve Türk Turancıları", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-Milliyetçilik*, 4, İstanbul, 406-408.
- Öz, A. (2014). "Macarca ve Türkçede yardımcı sözcük 'Segédszó' kavramının örneklerle karşılaştırılması", *YL Tezi*, Ankara Üniversitesi.
- Öz, A. (2017). "Orta Çağ Macar Kroniklerinde Hun-Macar Akrabalığı", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 57 (2), 1474-1490.
- Özkan, İ. (2001). "Hal Ekleri Kalıplaşmaları Ve Sebepleri Üzerinde Bir Değerlendirme", *İlmi Araştırmalar*, 12, 153-165.
- Parlatır, İ. (2009). "Macaristan'da Türk Kültürünün İzleri", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 39, 235-240.
- Prince, J. D. (1936). "Macar Dilindeki Türkçe Unsurlar", *Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi (KAREFAD)*, Çev. M. Turgut Berbercan, 2(1), 123-134.

- Robbets, M. (2012). "Review of András Róna-Tas & Árpád Bertai(eds.), West Old Turkic. Turkic Loanwords in Hungarian.(Turcologica 84.)", *Turkic Languages*, Wiesbaden, 265-293.
- Romsics, I. (2019). "Macarların Kökeni Kesin Bilgiler, Varsayımlar, Düşünceler", *Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü Araştırma Dergisi*, Çev. Gökhan Dilbaş, 3 (6), 73-116.
- Rounds, C. (2001). *Hungarian An Essential Grammar*, London.
- Saral, İ. T. (2016). "Macarlar, Türkler ve Atatürk", *Düşünce ve Tarih*, 23, 1-10.
- Soysal, İ. (1976). "Mohaç Sonrası Türk-Macar Siyasal ilişkileri üzerinde Macar Tarihçisi Géza Perjés'in Bir Değerlendirmesi", *Belleten*, 40 (157), 127-138.
- Spencer, A. (2008). "Does Hungarian have a case system?" https://www.researchgate.net/publication/268175865_Does_Hungarian_have_a_case_system Erişim Tarihi: 12.06.2024.
- Szilvia, S.-G. Tamás (2009). *Gyakorló magyar nyelvtan*, Budapest.
- Şişman Demir, Y. (2010). "Macar Dilindeki Önekli Fiillerin Yapı ve Anlam Açısından İncelenmesi", *YL Tezi*, Ankara Üniversitesi.
- Takács, B. Z. (2015). "IX. Yüzyılda Hazarlar, Peçenekler ve Macarlar", *Yeni Türkiye*, 66, 317-327.
- Tekin, T. (2003). *Orhon Türkçesi Grameri*, İstanbul.
- Tekinsoy, Y. E. (2015). "Birinci Dünya Savaşı'nda Türk-Macar İlişkilerine Bir Örnek: Macar Turan Cemiyeti ve Türk

- Ocağı", 100. Yılında I. Dünya Savaşı Uluslararası Sempozyumu, Haz. Aynur Yavuz Akengin-Selcan Koçaslan, Ankara, 233-256.
- Teleki, P. (1918). "Turan Coğrafi Bir Kavramdır", *Turan Yılı*, 44-83. *Macar Turancıları*, 75-81.
- Toklu, M. O. (2021). *Dilbilime Giriş*, Ankara.
- Törkenczy, M. (2002). *Practical Hungarian Grammar*, Budapest.
- Thuilier, J. (2011). "Case suffixes and postpositions in Hungarian". *18th International Conference on Head-Driven Phrase Structure Grammar*, 209-226.
- Uzun, N. E. (1998). *Dilbilgisinin Temel Kavramları: Türkçe Üzerine Tartışmalar*.
- Vardar, B. vd. (1980). *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ankara.
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul.
- Yılmaz, E. (1998). "Kumanların Kökeni", *Bir, Türk Dünyası İncelemeleri 9-10, Prof. Dr. Kemal Eraslan Armağanı*, İstanbul, 133-142.
- Yılmaz, E. (2015). "Altayistik Bağlamında Macarca-Türkçe Dil İlişkileri", *Bilig*, 74, 287-308.
- Yiğit Türker, P. (2017). "Macaristan'da Türkoloji Çalışmalarına Genel Bir Bakış: Türkoloji'nin Gelişimi ve Macar Türkologlar", *Dede Korkut'un İzinde 30 Yıl Prof. Dr. Üçler Bulduk'a Armağan Türk Tarihine Dair Yazılar*, Ankara, 745-763.

- Yusufoğlu, H. (2006). “Tarihten Günümüze Türk-Macar İlişkileri”, 2023, 59.
- Yüceol Özözen, M. (2021). “Dilbilimsel Tipoloji ve Türkçe”. *Türklük Bilimi Araştırmaları*. 49, 117-133.
- Zaicz, G. (2006). *Etimológiai Szótár Magyar szavak és toldalékok eredete*, Budapest.
- Zimonyi, I. (2002a). “Macaristan’daki Türkoloji Çalışmaları”, *Yeni Türkiye Dergisi*, 43, 46-49.
- Zimonyi, I. (2002b). “Bulgarlar ve Ogurlar”, *Genel Türk Tarihi*, 2, 203-220.

İnternet Kaynakları

- URL-1: Altaylı, Y. Sözcük Bilgisi. Ankara Üniversitesi Açık Ders Malzemeleri, <https://acikders.ankara.edu.tr/course/view.php?id=4248>, Erişim Tarihi 24.06.2022.
- URL-2: Çoban, E. Gramer III. Ankara Üniversitesi Açık Ders Malzemeleri. <https://acikders.ankara.edu.tr/course/view.php?id=8214>, Erişim Tarihi 24.06.202
- URL-3: Halotti beszéd és könyörgés, https://hu.wikipedia.org/wiki/Halotti_besz%C3%A9d_%C3%A9s_k%C3%B6ny%C3%B6rg%C3%A9s, Erişim Tarihi 11.10.2023.
- URL-4: Krisztina U. (2012). “Turanism: The “New” Ideology of the Far Right”, *The Budapest Times*, (<http://budapesttimes-archiv.bzt.hu/2012/02/05/turanism-the-new-ideology-of-the-far-right/>), Erişim Tarihi 04.01.2019.
- URL-5: Ómagyar Mária-síralom, https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%93magyar_M%C3%A1ria-síralom, Erişim Tarihi 11.10.2023.

URL-6: Tóth, É. Gramer I. Ankara Üniversitesi Açık Ders Malzemeleri. <https://acikders.ankara.edu.tr/course/view.php?id=8438>, Erişim Tarihi 24.06.2022.

URL-7: http://real-j.mtak.hu/10680/1/MTA_Turan_1933.pdf, Erişim Tarihi 05.01.2019.

Türkler ve Macarlar arasındaki tarihî ilişkiler Hunlardan Osmanlılara kadar çok eski dönemlere uzanan köklü bir geçmişe sahiptir. Hunlar, Göktürkler, Hazarlar, Peçenekler ve diğer Türk toplulukları ile kurulan bu derin etkileşim, yalnızca siyasi ve askeri ittifaklarla sınırlı kalmamış; kültürel, ekonomik ve dilsel alanlarda da iz bırakmıştır. Öyle ki dönemin Bizans, Arap ve Fars kaynakları Macarları sıklıkla Türk olarak tanımlamışlardır.

Bu eserde Dr. Burçin Çalışkan, bin yıllık bu tarihî bağın dillere yansımalarını morfolojik açıdan ele almaktadır. Özellikle her iki dilin yapısal karakterini belirleyen hâl ekleri üzerine yoğunlaşan çalışma, Türkçe ve Macarcanın benzerlik ve farklılıklarını sistematik bir şekilde ortaya koymaktadır.

yüzyıldan günümüze kadar süren ve "Ugor-Türk savaşları" olarak bilinen bilimsel tartışmalara çağdaş bir perspektif getiren bu eser, Türkçe ve Macarca hâl eklerinin fonetik, morfolojik ve semantik yönlerden detaylı karşılaştırmasını sunmaktadır. Çalışma, hem dilbilim araştırmacıları hem de her iki dili öğrenenler için pratik değer taşıyan bulgular içermektedir.

Türk-Macar dilsel ilişkileri alanındaki mevcut literatürde önemli bir boşluğu dolduran bu araştırma, karşılaştırmalı dilbilim metodolojisine özgün katkılar sunmaktadır. Yazar, yıllarca süren akademik yolculuğu boyunca edindiği Macarca yetkinliği ve her iki dildeki derin bilgi birikimi sayesinde, bu karmaşık konuyu bilimsel titizlikle ele almıştır.

K a r a M